

PƏNAH GÖYÇƏ

IV CİLD

**DÖNƏR SƏNƏ
ELİM, GÖYÇƏ**

Bakı-2005

Pənah Göyçə (Qurbanov Pənah Abdulla oğlu) 1940-cı il dekabr ayının 11-də Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalının Ağkilsə kəndində anadan olmuşdur.

1948-ci ildə ailəsi ilə Gəncəyə köçmüş, orada orta məktəbi və H.Zərdabi adına Gəncə Pedaqoji institutunun kimya-biologiya fakültəsini (1963) bitirmişdir

1966-cı ildə indiki Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının aspiranturasına daxil olmuş, bitirmiş və 1995-ci ilə kimi elmi-pedaqoji fəaliyyət göstərmişdir. Elmlər doktorudur.

1984-cü ildən poeziya ilə müntəzəm maraqlanmağa başlamışdır. İlk poetik toplusu «Göyçə gözüm işığı» 1991-ci ildə işıq üzü görmüşdür.

Hal-hazırda poetik axtarışlarla yanaşı, musiqi alətlərinin (saz, kamança, tar, qaval) təkmilləşdirilməsi üzərində işləyir.

PƏNAH GÖYÇƏ. Əsərləri. (5 cildə). IV CİLD. Dönər Sənə Elim, Göyçə. Bakı, “Borçalı”, 2005.

E-mail: panahgoyche@mail.ru

Nəşri: Müsfiq BORÇALI
Redaktor: Rafael Ələsov
Korrektor: Rafael Ələsov
Kompüter yığıcısı: Abdulla Kərimov

Bütün müəllif hüquqları Qanunla qorunur. Kitabın heç bir hissəsi müəllifin yazılı şəkilə verdiyi icazə olmadan çap oluna və ya hər hansı şəkildə istifadə edilə bilməz.

ÖN SÖZ ƏVƏZİ

Əziz dost!

1984-cü ildən poeziya ilə müntəzəm məşğul olmağa başladım. İki ildən sonra artıq 15 çap vərəqi həcmində kitab nəşr etmək imkanım var idi. Tezliklə mənə aydın oldu ki, mənim xarakterimlə bu mənə çətin nəsib olasıdı. (Qapıları döyəsi deyildim, xahiş etmək, yalvarmaq mənlik deyildi, yaltaqlıq bacarmazdım, rüşvət verməzdim və s.)

Çap olunmaqdan əlimi üzüb heç də azalmayan bir həvəslə yazmaqda davam edirdim. 1988-ci ildə elan etdilər ki, kim istəsə öz hesabına kitab çap etdirə bilər.

Əvvəl yazdığım kimi 3 ilə birinci kitabım «Göyçə gözüm işığı» toplusu işıq üzü gördü. 2004-cü ilin sonlarında qərara aldım ki, yazılarımın hamısını bircə ildə, 2005-ci ildə beş cilddən ibarət olmaqla çap etdirim. Deyəsən məqsədimə nail olacağam.

Bu görüşümüz artıq dördüncüdür. Gəl yenə baş-baş qalaq, həyatımızın ağırlı-şirinli məqamları haqqında birgə düşünək.

Bizim ən ağırlı problemimiz – Qarabağ problemidir. 17 il keçməsinə baxmayaraq bu barədə hələ də aydın, ümumdövlət, ümumxalq proqramı yoxdur. Lap əvvəldən bu məsələyə aydınlıq gətirən tapılmadı.

Axı Göyçə – Zəngəzur məsələsi ortaya qoyulmasa bu problemin sülh yolu ilə həlli mümkün deyildir! Əlbətdə, bu mənim şəxsi fikrimdir. Bu gün bu barədə hərənin öz arşını, öz fikri var. Bu fikirləri saf-çürük etmək, ümumxalq müzakirəsindən keçirmək, onu saflaşdırıb bu günün reallıqları

ilə səsleşən yeganə variantın hazırlanması dövlətin işidir və əfsus ki, bu hələ edilməyib.

Bu hadisələr başlayanda 1988-ci ildə küçədə təsadüfən Xəlil Rza Ulutürklə qarşılaşdıq. Biz çoxdan tanış idik. O mənə evinə, səhərəsi gün saat 5-ə dəvət etdi. Səhərəsi gün saat 5-də onun qapısının zəngini basdım. Qapını özü açdı. Firəngiz xanım axşam şöbəsinə dərsə getməyə tələsirdi. O, süfrə açdı, iri bir toyuğu qızardıb süfrəyə gətirdi. Hər şeyin yerində olduğunu bir daha yoxlayıb üzr istəyərək getdi. Xəlil müəllim bir araq şüşəsi də gətirdi. Mən içmədiyimi dedikdə təkid etmədi, özünə 50 qram süzdü. Çox çəkmədi ki, toyuqla hesabı çürütdük. O səliqə ilə süfrəni yığışdırdı. Üzbəüz əyləşdi. Mən bu dəvətin səbəbini bilmirdim, heç bir hazırlığım da təbii ki, yox idi.

Ani sükütdan sonra o soruşdu:

- Bu hadisələr barədə nə düşünürsən?

Düşünməyə, fikrimi sistemləşdirməyə vaxt yox idi:

- Bunu bir sözlə, beş sözlə demək mümkün deyil. Mən sizin meydanında bir neçə çıxışınızı dinləmişəm və çox narahat olmuşam. Əsas fikriniz budur ki, məhv olsun ermənilər, rədd olsun ruslar, yaşasın onlardan təmizlənmiş Azərbaycan! Mənə elə gəlir ki, hər bir insan nə barədəsə danışmazdan əvvəl əmin olmalıdır ki, onun dedikləri Allaha xoş gedəcək. Siz deyirsiniz məhv olsun ermənilər! Bunun Allaha xoş getməyəcəyi gün kimi aydındır. Azərbaycan dünyanın bir hissəsidir, başqa dövlətlərdən təcrid deyildir. Bizim taleyimiz başqa dövlətlərin və xalqların bizə olan münasibətindən çox asılıdır. Sizin ermənilərə münasibətiniz başqa dövlətlərin və xalqların, ən ümdəsi isə onların mütərəqqi hissəsinin xoşuna gələ bilməz. Deməli, sizin çıxışınız bizim ümumi işimizə yalnız ziyan verə bilər.

İkinci dünya müharibəsi dövründə İ.Stalin öz cahangirlik xülyalarını, bütün dünyada sosializmin Stalin formasının qələbəsini təmin etmək planlarını qəlbinin dərinliyində gizlətdi və bizim davamız Alman xalqı ilə deyil, alman faşizmi ilədir, dedi. Bununla da dünyanın ən böyük dövlətlərini və mütərəqqi bəşəriyyəti özünə müttəfiq edə bildi və qalib gəldi.

Əgər siz öz çıxınızda «erməni xalqı» sözlərini «erməni daşnakları» və ya «erməni separatistləri» sözləri ilə əvəz etsəydiniz onda sizin çıxışınız həm Allaha, həm də bütün mütərəqqi bəşəriyyətə xoş gələrdi. Siz bunu heç olmasa siyasət xətinə etməliydimiz. Meydandakı bütün çıxışlar demək olar ki, bütün dünya tərəfindən və birinci növbədə erməni daşnakları tərəfindən diqqətlə izlənilir. Onlar sizin çıxışların lent yazısını bütün dövlətlərə, onların parlamentlərinə, ayrı-ayrı ictimai xadimlərə çatdıracaqlar. Deyəcəklər, əgər bir xalqın ziyalı, ürək mühəndisi hesab edilən şairi belə düşünürsə, o zaman belə bir xalqla birgə yaşamaq mümkündürmü? Cavab aydındır. Bizi dəstəkləyən tapılmayacaq.

Təkcə Bakını 300 000-dən çox erməni tərk etdi. Onların böyük əksəriyyəti üçün bu faciə idi. Bizim hər birimiz heç olmasa bir belə erməni tanıyırdıq. Onlar birinci növbədə erməni xalqının düşmənləri olan daşnaklara lənət yağdıra-yağdıra getdilər. İki nəfər erməni daşnaklarının bu alçaq işlərinə etiraz əlaməti olaraq intihar etdi. Onlardan birinə B.Vahabzadə şer də yazdı.

Öz millətinin «xöşbəxtliyi» üçün başqa millətə ölüm arzulayan hər bir insan milliyətindən asılı olmayaraq bütün xalqların, öz xalqı da daxil olmaqla, düşməni deyilmi? Məgər bunu tarix sübut etməyibdi? Faşist birinci növbədə öz xalqının, sonra da insanlığın düşməni hesab edilmirmi? –

Xəlil bəy bir dəfə də mənim sözümlə kəsmədi, etiraz etmədi və heç nə demədi. Mən çaşqın bir halda onun nə deyəcəyini gözləyirdim. O isə susurdu. Bu xeyli çəkdi.

Bizi bu vəziyyətdən qapının zəngi çıxardı.

Gələnlər Xəlil bəyin şair yetirməsi, Salyanlı cavan bir oğlan idi. Əfsus adı yadımda qalmayıb. O 2-3 çap vərəqi həcmində olan təzəcə çapdan çıxmış birinci şerlər toplusunu öz ustasına hədiyyə gətirmişdi. Biz də onun sevincinə şərik olduq. O, kitabdan bir neçə şer oxudu. Təriflədik. Bu zaman yenə qapının zəngi çalındı. Gələnlər Xəlil bəyin ən çılğın pərəstişkarlarından biri, Firuddin Şimşək idi.

Şer məclisi yenidən qızıxdı. Mən də bir şer oxudum. Hiss etdim ki, Firudin Şimşəyin xoşuna gəldi. O üzünü Xəlil bəyə tutub soruşdu «necədir?». Xəlil bəy susurdu. Bu bir balaca mənə toxundu. Mən bir şer də oxudum. Firudin Şimşək yenə sual edici nəzərlərlə Xəlil bəyə baxdı. O, yenə susurdu. Mən bir şer də oxudum. Firudin Şimşək israr edici tərzdə, Xəlil, nə deyə bilərsən? - dedi. Xəlil Rza təmkinlə, ağır-ağır:

- Aydındır ki, bu kişinin öz dünyası, öz məntiqi, öz fəlsəfəsi, öz poeziyası vardır.

Dağılışdıq və bu görüş, Xəlil Rza ilə mənim son görüşüm oldu. Müəyyən qusurlarına baxmayaraq (qusursuz yalnız və yalnız Yaradan özüdür) sözün əsl mənasında böyük Vətən-daşa, Xəlil Rza Ulutürkə, xalqın oğluna daim rəhm diləyirəm.

Sonralar başa düşdüm ki, Xəlil Rza məni meydana çıxarmaq, ümumxalq mübarizəsinə qoşmaq məqsədi ilə mənimlə görüşübümü. Mən meydana toplaşanların əksəriyyətinin seyrici, danışanların əsasən karyerist olduğunu dərk etdikdə ürək ağrısı ilə oradan uzaqlaşdım.

Düşünürəm ki, hər bir insan həyatda bacardığı işlə, hallallıqla məşğul olsa layiqli vətəndaş ola bilər.

Sən mənim millət haqqında yazdığım bu fikirlərə poetik yazılarımda rast gələcək və onların riyasız, boyasız siyasətdən uzaq və səmimi olduğuna inanacaqsan. Mən əminəm ki, mənim millətlər və İnsan haqqındakı duyğu və düşüncələrim Ulu Tanrıya, bütün neytral millətlərə və hətta Allahı tanıyan ermənilərə də xoş gələcəkdir. Ona görə hesab edirəm ki, sakit ürək, təmiz vicdanla hayqırmaq olar:

- Məhv olsun hər cür faşistlər, daşnaklar, - millətçilər.

Siyasətdən çox-çox uzaq olan şair qəlbimlə duyuram ki, Qarabağ məsələsi bu gün tamamilə siyasət oyununa tabe edilmişdir və onu Azərbaycan nefti tükənənə qədər uzatmağa çalışacaqlar.

Yeganə ümid Avropa Şurasıdır. O, öz avtoritetini qorumaq naminə bu barədə bir iş görə bilər ...

Gəl bir neçə kəlmə də olsa, poeziyanın problemlərindən danışaq.

Mənə elə gəlir ki, şairlik fikrinə düşən bir kəs əvvəlcə öz dərin, sağlam, hərtərəfli dünya görüşünü formalaşdırmalıdır. O özünə qədər olan bütün yazarlara tənqidi yanaşmalı, onları təhlil etməyi bacarmalıdır.

Qüsursuz yalnız və yalnız Ulu Tanrı və onun yaratdıqlarıdır.

Mənim şerlərimi söz yığımı adlandıran bir tanışım hərdən yarı zarafat, yarı lağ mənasında mənə deyir ki, xalq şairi Pənah Göyçənin kefi necədir. Milçək də könül bulandıra bilir. Bu könlümü bulandırsa da məni bəzi məsələlər ətrafında düşünməyə vadar etdi.

V.Mayakovski «Sovet pasportu» şerində yazır:

Я волком бы выгрыз бюкратизм

К мамандатам поçтеніә netu ...

O bunu elə bil həm də mənim əvəzimdən yazıb. Sovet dövründə yaşamış mən təbiətli insanların mandatlara hörməti ola bilməzdi. Odur ki, vəzifədən zəhləm gedirdi. Qeyd etmişdim ki, o səbəbdən, məni partiyaya da keçirə bilmədilər.

İstəməzdim ki, mənə xalq şairi adı versinlər. Bunun iki səbəbi var:

Birinci səbəb odur ki, ölümündən sonra S.Vurğun üçün təsis edilmiş «Xalq şairi» adı birinci olaraq ona verildi və gərək sonralar onun səviyyəsində olanlara verilə idi. Poeziyada S.Vurğun səviyyəsinə hələ heç kəs yüksələ bilməyib və aydındır ki, bu mənə də aiddir.

İkinci səbəb odur ki, o ad sonralar nəinki ikinci, üçüncü və bəlkə də onuncu dərəcəli şairlərə verildi və mən onlarla da yanaşı dura bilmərəm.

Yazdıqlarım yəqin ki, lazımı səviyyələrə çatacaqdır. Mən bunları qəsdən yazıram ki, yuxarıda, heç, mənə bu adı vermək fikrinə düşməsinlər.

Elə bir yaxşı şair yoxdur ki, ona dodaq büzən «oxucu» tapılsın. Deməli məni də bəyənənlər var. Əminəm ki, onlar azlıq, çox-çox azlıq təşkil edir. Şersevərlərin əksəriyyəti mənim yazdıqlarımı bəyənirlər və bundan böyük mükafat ola bilməz.

Tamahsız da deyiləm və tanrı özü şahiddir ki, bəlkə də bu tamahkalığımın ilk oyanışıdır. Kömlümdən bir mükafat keçir Allah deyən olsun ...

Budəfəlik bəs edər. Allah amanında qalasan, əziz dost.

MÜƏLLIF

MİNACAT

Bismillahir-rəhmanir-rəhim, - şəksiz,
Bu sözlərlə işi başlayırıq biz.
Mən də dərgahına edirəm xitab,
Ki, xeyirli olsun dördüncü kitab.
Ümid edirəm ki, olacaq elə,
Sənə məhəbbətim qoy gilə-gilə,
Süzülüb şər olsun, hər sözü gövhər,
Onu məhəbbətlə oxusun bəşər.
Allahu-Əkbərlə başlanan hər gün,
Şəksiz əvvəlkindən olacaq üstün.

Hər səhər elə ki, oyanıram mən,
Dan yeri tək əlvən boyanıram mən,
Haqqın düz yolunda dayanıram mən,
Cismim, aqlım, ruhum olur səfərbər,
Hər hüceyrəm deyir, Allahu-Əkbər!

Daim sənə döğru ucalıram mən,
Şükr ki, o yolda qocalıram mən,
Dünyanın dərkində bac alıram mən,
Rəhmin sayəsində çalırım zəfər,
Dolanır könlümdə Allahu-Əkbər!

Altmışbeşdən geri baxdığım zaman,
Görürəm, səninlə keçib hər bir an;
Bax, budur ən yüksək şöhrət, şərəf, şan,
Qoy ibrət götürsün bundan hər bəşər,
Dilindən düşməsin Allahu-Əkbər!

Olur ki, bir anlıq gözüm aldanır,
Şöhrətə çevrilir üzüm, aldanır,
Ona gəl-gəl deyə sözüm aldanır;
Şeytanın hər cəhdi olur bisəmər,
Bircə yol deyincə Allahu-Əkbər!

Kasıblıq insana yaraşmır, fəqət,
Var-dövlət əsiri olmasın xilqət.
Bir nemət bol olsun, o da məhəbbət,
Onunla ucalır hər əhli-hünər,
Çünki unutmayır, Allahu-Əkbər!

Hər şair verdiyin imkana görə,
Sənin tərifini salır dillərə.
Ol! Dedin, yarandı külli-kainat,
O qədər zəngindir qurduğun həyat,
Onu min-min illər vəsf etsək də biz
Səninlə yarışda acizik, şəksiz.
Mən də bu eşq ilə səfərbər oldum,
Bir dağ çeşməsi tək, axdım, duruldum,
Söz açdım o sonsuz əməllərindən,
Hər dəfə qələmdən ayrılıanda mən,
Yazımı duyğuma uduzan gördüm;
Ömrümə sevinc yox, əzablar hördüm.
Ancaq, duyuram ki, pakdır vicdanım,
Çünki, eşiğin ilə ötüb hər anım.

Sənin sonsuz kərəminə
Min şükr olsun, Yaradanım!
Qoy tuş gəlsin lənətlərə,
Şeytan solsun, Yaradanım!

Açsın bəsirət gözünü,
Bəşər dərk etsin özünü,
Tutsun mələklər izini,
Düz yol alsın, Yaradanım!

İnsan oğlu, qoy, nəhayət
Yaxşılığı etsin adət.
Səni sevmək olsun niyyət,
Eşqə dolsun, Yaradanım!

Elə et ki, yazıq Pənah
Eyləməsin daha günah.
Bəxş et ona nurlu sabah
Zəfər çalsın, Yaradanım!

Ey böyük Yaradan, ey qadir Allah,
Sənə üz tuturam yenə bu sabah,
Qəlbimdə tükənməz arzularım var,
Biri hamısından üstündür, aşkar,
Dağıt başımızdan dumanı, çəni,
Qaytar öz elinə ulu Göyçəni!

111111247899

(11.12.1940)

NƏT

Ey bəşər tarixində
Əbədilik birinci,
İnsanlıqda son zirvə
Sədəf, gövhər, bir inci,
Ey Tanrı dərgahında
Nəbilərin Nəbisi,
Ürəklərdə yurd salan
Hər sözü, hər kəlməsi,
Ey Haqqla aramızda
Ən mötəbər əlaqə,
Bir xəzansız bahardır
Qurduğun hər əlaqə.
Sən, ey Allah Rəsulu,
Ululardan Ulu Zat
Gəlişinlə saflaşıb
Mənalənib bu həyat.
Sən, ey Ali Məhəmməd,
Ey cahana yaraşlıq,
Ruhumuzun inamı,
Gözümüzə nur, işıq,
Sənsən bütün bəşərə
Layiq olan Peyğəmbər.
Gərək bunu anlasın,
Dərək eləsin hər bəşər.
Qoy ruhun köməyinə
Gəlsin bütün xilqətin,
Yoxsa qurtaran deyil
Caynağından nifrətin.
Bəşər bu gün birləşib
Bir cəmiyyət olmasa,

Hər birinin qəlbinə
Sevgi işıq salmasa
Ekoloji fəlakət
Qələbə çalasıdı,
Həyat şam tək sönəsi,
Gül kimi solasıdı.
Belə getsək o sonluq
Tezliklə gələsidi,
İyirmi iki* bizlərə
Çətin ki, güləsidi.

Sən ey Yaradanın qadir Rəsulu,
Adı da, cismi də gözəl Məhəmməd,
Göstərdin bəşərə xilaskar yolu,
Söylədin, sevgidi* əzəl, Məhəmməd.

Hər bəşər oğluna elədin kitab,
Dədin, düz yol nədir, necədir hesab.
Əbədiyyət alıb verdiyin kitab,
Heç vaxt olmayacaq xəzəl, Məhəmməd!

Sənin təliminə yönəlir bəşər,
İnşallah, olacaq ona səfərbər.
Sənə könül verən hər əhli-hünər,
Alır sağlam inam, düz əl, Məhəmməd!

* *iyirmi ikinci əsrə işarədir*

* *Qurani Kərimin ən qüdrətli ayələrindən birinə, «Bir-birinizi sevin, hesab edin ki, məni sevdiniz» ayəsinə işarədir.*

GƏRAYLILAR

111111247899

(11.12.1940)

GÖYÇƏ

Ağıl necə kəssin bunu,
Yetmir sənə əlim, Göyçə!
Ayrılığın yoxmu sonu,
Olmaz belə zülüm, Göyçə!
Sinən üstü nərgiz, yonca,
Gəzməmişəm bir doyunca...
Səndən sənsiz danışınca
Lal olaydı dilim, Göyçə!
Yollarına çən düşəndən,
Saçlarına dən düşəndən,
El qoynundan gen düşəndən
Sanki sınıb belim, Göyçə!
Yaradanın fikri nədi,
Yoxsa bizə biganədi?!
Ömür deyil, əfsanədi
Sənsiz ayım, ilim, Göyçə!
Tarix ki var, silmək olmaz,
Vətən ki var, bölmək olmaz;
Bu dərd ilə ölmək olmaz,
Ay çiçəyim, gülüm, Göyçə!
Gül qoynunda xar ki yatar,
Gülün ahı ərşə çatar.
Bir az da döz, birdi qərar,
Bu ləkəni silim, Göyçə!
Pənah, hicran bitər bir gün,
İlim-ilim itər bir gün.
Qara bulud ötər bir gün,
Dönər sənə elim, Göyçə!

111111247899
(11.02.1940)

MƏN

Anam Göyçə fəxr eləsin,
Mən dünyanın balasıyam.
Hər bəşərin ürəyini
Sazım kimi çalasıyam.

Vəhydən gələn sənətim var,
Xəzan bilməz, həmşəbahar.
İnsanlığı edirəm car,
Bu sayaq da qalasıyam.

Başım üstə Yaradanım,
Onsuz ötməz bircə anım.
Qoy saflaşsın dörd bir yanım;
Bir yanar şam olasıyam.

Yaxşılıqdı baş şüarım,
İnsanlıqdı hər an yarım.
Halallıqdı mənim varım,
Bola-bol da alasıyam.

Dəli şeytan, uzaq dayan,
Sənli olan deyil bu can.
Pənahındı həyat, dövrən,
Ha gözlə ki solasıyam.

DAĞLARA, DAĞLARA *

Dövrən döndü, rüzgar qovdu
Çəni dağlara, dağlara.
Qarı düşmən həsrət qoydu
Məni dağlara, dağlara.

Çıxın, gəzin bu dünyanı,
Çalmalıdan * yoxdu, hanı?
Bağlamışam mən imanını,
Dini dağlara, dağlara.

Mərd igidlər, polad geyin,
Yağı üstə gedin yeyin.
Əvvəl ölsəm dəfn eyləyin
Yönü dağlara, dağlara.

** 1. iki min il bundan əvvəl o vaxtkı dünyanın yeganə hakimi olan türklər dünyanın harasında axirət dünyasına köçsələr, kurqanlarda, üzü Altay dağlarına doğru dəfn edilirdilər.*

** 2. Aşıq Ələsgər yurdu Ağkilsə kəndinin önündəki dağ*

NECƏ YAZIM

Bəxti daşa yaman dəydi,
Bülbülmən necə yazım?!
Xəzan vurdu, qəddin əydi,
Ah, gülümən necə yazım?!

Yaranışdan ruhum azad,
Daim sıxır onu həyat...
Dirəkləndi göyə fəryad,
Bu zülümən necə yazım?!

Dilbər bahar, gələndə sən,
Zövq alırdım çiçəklərdən.
İndi oldum kösövə tən,
De, külümən necə yazım?!

Düşmən qansız, düşmən harın...
Yoxsa, meydan oldu xarın?
Mən bu qönçə arzuların
Sünbülünən necə yazım?!

Nəğmə desə bulbul gülə,
Daşlar belə gəlir dilə...
Pənah, dağlar çəkdi elə,
Mən ölümən necə yazım?!

YANASIYAM

Alqış deyib məbbətə
Atəşində yanasiyam;
Dilim gəlməz şikayətə,
Səadətim sanasiyam.

Gecə-gündüz gözlərim nəm,
Ürəyimdə kədər, ələm.
Eşqdən özgə səndə, aləm,
Hər nə varsa danasiyam.

Bircə dəfə baxdın mənə,
Uyğusunnan durdu sinə.
Min il keçsə, gülüm, yenə
O baxışı anasiyam.

Ruhumda sən, qəlbimdə sən, -
Ömrüm, günüm tanımaz çən.
Sən nə qədər «çor» söyləsən,
Mən yenə «can» qanasiyam.

Nəğmələrim quş qanadlı,
Sevgi qədər şirin, dadlı...
Əbədilik sevgi adlı
Duyğuların şanasıyam.

LEYLA

Gəncənin bir zərrəsidə,
Adı Leyla, özü Leyla.
Məshətinin nəvəsidə,
Duyur sazı, sözü Leyla.

Tələ gərək səbəb qata,
Sonra bəndə addım ata;
Bişirdiyi şirniyyata
Qonaq etdi bizi Leyla.

Həyat eşqi şərəf-şandı,
Onsuz könül irin-qandı.
Məşəl kimi alovlandı
Ürəyimin közü, Leyla!

Könlümüzə səda düşsün,
Sevda adlı oda düşsün;
Gəncliyimiz yada düşsün,
İtirməyək izi, Leyla!

Pənah desin, a gülyanaq,
Bir-birinə olaq dayaq.
Nəyə lazım Məcnunsayaq
Gəzək dağı, düzü, Leyla!

OLDU

Məni məndən çəkib alan
Qollar oldu, əllər oldu.
Bir dəfəlik bəndə salan
İpək kimi tellər oldu.

Məni gümrəh saxlayan da,
Bu həyata bağlayan da,
Hərdən alıb dağlayan da
Şirin-şirin dillər oldu.

Gözəllərdi mənə allah,
Ulu tanrı, sayma günah!
Məni şair edən, vallah,
Eşqdən əsən yellər oldu.

Bəd əməldən gəzdim uzaq,
Tanımadım boran, sazaq.
Qibləm, Məkkəm Çalmalı dağ,
Qoşulduğum sellər oldu.

Həyat şirin, dünya gözəl;
Pənah, ona yoxdu xəzəl.
Hər duyğuma təməl, əzəl
Ellər, ellər, ellər oldu.

TAPIBDI MƏNİ

Bir ömür gözlədiyim
Gülüm tapıbdı məni.
Çıraqla izlədiyim
İlim tapıbdı məni.

Mənə də gün doğarmış,
Qaranlığı boğarmış.
Bahar deyir ötdü qış,
Gəlim, tapıbdı məni.

Xəzansız məhəbbətim,
Ömürlük səadətim,
Ən müqəddəs niyyətim,
Bilim, tapıbdı məni.

Ancaq hələ gen gəzir,
Yazıq könlümü əzir.
Hicran deyir, dayan bir! –
Zülüm tapıbdı məni.

Pənah, Leyli dağında
Çox gəzdim sorağında;
Görəydim qucağında
Ölüm tapıbdı məni.

UNUT DEYİR MƏNƏ

Dönük yardan ayrı keçən
İllər unut deyir mənə.
Hər qaranı ağdan seçən
Ellər unut deyir mənə.

O gedəndən dəli hicran
Üzüb məni zaman-zaman.
Gözlərimdən qanlı axan
Sellər unut deyir mənə.

Hər işdə cüt olardıq biz,
Hara baxsam görünür iz.
Odur, birgə əkdiyimiz
Güllər unut deyir mənə.

Yazıq könlüm oldu talan,
Əzablarda yandı hər an.
Yar telinə həsrət qalan
Əllər unut deyir mənə.

Unudardım, sarı simdə,
Pənah Göyçə, ürəyimdə,
Görsəm əgər ötüb bəmdə
Tellər unut deyir mənə.

SƏN

Oğrun baxan gözlərinlə
Ürəyimi çalmısan sən.
Baldan şirin sözlərinlə
Yaddaşımda qalmısan sən.

Yanaqların al olandan,
Dodaqların bal olandan,
Baxışında «qal» olandan
Məni oda salmısan sən.

Səni görən gündən, ey yar,
Başımda bir xoş duman var.
Ürəyimdə tutub qərar
Şahənşahım olmusan sən.

Sən gəlməklə qış olub yaz,
Bunu bilib edirsən naz.
Vallah, belə bəşər olmaz,
Şəkərmisən, balmısan sən?!

Pənah Göyçə, düşdüm dərdə,
Ahım qalxdı pərdə-pərdə.
Yaradanım duran yerdə
Sən canımı almısan, sən!

MƏNƏ BƏSDİ

Axşam, səhər səni, mələk,
Gözləməyim mənə bəsdİ.
Eşqin ilə dolu ürək,
Bəsləməyim mənə bəsdİ.

Sənsən Günüm, sənsən Ayım,
Sənsən yazım, sənsən yayım,
Sənsən tayım, sənsən payım, -
Səsləməyim mənə bəsdİ.

Görüş – arzu, vüsal – xəyal,
Gəl Pənahdan sən xəbər al.
Hicranını sanaraq bal,
Gözləməyim mənə bəsdİ.

111111247899
(11.12.1940)

DEYİL

Məhəbbətə əsir olan
Hansı könül talan deyil?!
Məcnun, Fərhad, Kərəm, Sənan
Zülüm çəkdi, yalan deyil.

Vurğun ürək dinə bilməz,
Zirvələrdən enə bilməz.
Yanasıdı, sönmə bilməz, -
Özgə cürə olan deyil.

Oda saldım şirin canı,
Ahım yaxır bu dünyanı.
O gözəldə insaf hanı, -
Eyninə də alan deyil.

Qara yazır kitabımı,
Bağlayıbdı hesabımı.
Sınıq könül rübabımı
Bir dəfə də çalan deyil.

Pənah, eşqdə məşəqqət var,
Bunu bilib vurulmur xar.
O da var ki, eşqə yadlar
Əbədiyyət alan deyil.

KAŞ

Şərəfsə də mənə hicran,
Yar halımı biləydi kaş!
Əl uzadıb pünhan-pünhan
Göz yaşımı siləydi kaş!

Zöhrəsayaq çıxax-çığax,
Günəş tək yaxa-yaxa
Sular kimi axa-axa
Bu yanlara gələydi kaş!

Yıxılıydı qəm hasarı,
Yox edəydi intizarı.
Sevən qəlbin arzuları
Əbədilik güləydi kaş!

Allah özü göydən enə,
Mənim tanrım yardı yenə.
Nə dərdi var gələ mənə,
Sevincimi böləydi kaş!

O sərv boylu mələknisə,
Tuş olmasın bir iblisə.
Əgər qismət belə isə,
Pənah Göyçə öləydi kaş!

OLUM

İstərdim ki, sən sevdiyin
Gül kolunda yarpaq olum.
Dolandığın, xoşladığın
Çığırlarda torpaq olum.

Sitəmini görmüşəm bol,
Qəbulumdu artsa yüz yol.
Sevincimin şəriyi ol,
Kədərinə ortaq olum.

Mən bu eşqi hədər sansam,
Yana baxsam, əhdi dansam
Bir an cəfandan usansam,
Qoy ürəyi dağ-dağ olum.

111111247899

(11.12.1940)

KÖNÜL

Sənətin gülşən bağında
Ucaldıqca ucal, könül!
İnci şer sorağında
Ömür boyu ac ol, könül!

Bu suvdada bəsdə demə,
Yaxın durma dərdə, qəmə,
Hazır xəzinə istəmə,
Zəhmətinlə dağ ol, könül!

Hər nə bəla çəksə başın
Bir an çatılmasın qaşın.
Məhəbbət olsun yoldaşın
Nə əyil, nə qocal, könül!

Bir şam kimi təbin yansın,
Bəlkə ellər səni ansın...
Gözləmə ki, bəxt oyansın
Hər bir andan bac ol, könül!

Kimə güc eyləsə tamah,
Şəksiz ki, qazanar günah.
Üzə çıxart, kimdi Pənah,
Neçə ki var macal, könül!

BİLMƏZ

Namərd, nakəs heç zaman
El üçün yana bilməz.
Özünə inanmayan
Yada inana bilməz.

Aqıl dolduqca yaşa
Ucalar ellə qoşa.
Ömrü vursa da başa
Key gələn qana bilməz.

Axıtmayan inci tər
Gözləməsin halal zər.
Övlad böyütməyənlər
Nə çəkir ana, bilməz.

Bilir, - kim qurur, tikir
Borc ödəməz min fikir.
Əyyaş sanar kef çəkir
Qəsd edər cana, bilməz.

Yaman yamanlığından
Əl götürməz bircə an.
Pənah keçər canından,
Doğrunu dana bilməz.

SƏN

Baxma saçım nur saçır,
Sən eşqimdə əzəlsən.
Könlüm indi gül açır,
Mənə demə xəzəlsən.

Sənsiz boş imiş cahən,
Sənlə başladı zaman.
Ürəyimə yazılan
Min qoşmasan, qəzəlsən.

Kaş olaydı yüz canım,
Qəm görməzdi bir anım;
Xöşbəxt olardım, xanım,
Öl söyləsən yüz əl sən.

Yanaqların aldı, al,
Dodaqların baldı, bal.
Qibləm, məkkəm xaldı, xal;
Hər gözəldən gözəlsən!

Dil badam, dişlər almaz –
Səni sevməmək olmaz!
Pənah min il görər yaz,
Əgər yola düzəlsən.

DAĞLAR

O gün oldu sinənizdən
Yolum düşdü yenə, dağlar!
Ot qurşaqdan, çiçək dizdən –
Oxxay, dedi sinə, dağlar!

Salamlayıb dostu, yadı,
Olmuşam dünyanın şadı.
Duyan kəsə bir dünyadı
Sizdəki hər binə, dağlar!

Nəhrə darda, kabab közdə;
Nə yoxdur ki süfrənizdə?!
Gəldim, ruhum bir də sizdə
Köhlənini minə, dağlar!

Yayda gülün, qışda qarın –
Qoy bol olsun daim varın.
Kəklikələrin, ovçuların
Gəzsin sinə-sinə, dağlar!

Hər yetirən sənə yarmı,
Pənah kimi vurğun varmı?
Nəğmə dildə doğularmı,
Gərək ürək dinə, dağlar!

MƏNİM DÜNYAM

Demə dünya ixtiyardı,
Bu gün sabah uçasıdı.
Ömrü indi ilk bahardı,
Qızılgül tək açasıdı.

Doğulacaq kamil insan,
Uzaq deyil o nurlu an,
Az qalıbdı, iblis burdan
Baş götürüb qaçasıdı.

Öz hökmü var hər saatın.
İnsan – şahı kainatın;
Bircə-bircə bu həyatın
Min sirrini açasıdı.

Hər üzünə şirin, dadlı,
Övladları quş qanadlı.
Kainata həyat adlı
Sönməz işiq saçasıdı.

111111247899
(11.12.1940)

QURULUBDU

Xanım-xatın bir gözələ
Könlüm yaman vurulubdu.
Arzularım gəlib dilə,
Bulaq kimi durulubdu.

Gecə-gündüz əlimdə şam,
Çox axtarıb aramışam.
Eşqə nəğmə qoşan quşam;
Kim bu yolda yorulubdu?!

Şahiddi ki, göydəki Ay
Pənah yersiz salmaz haray.
Köksündə bu eşqə saray
Əbədillik qurulubdu.

111111247899
(11.12.1940)

BİZİM OLAR

Arxan ilə gəzər könlüm,
Gözlərində gözüm olar.
Bir yol hardan keçsən, gülüm,
Orda min bir izim olar.

Göz önündən gedincə gül,
Fəğan salır sarı bülbül.
Səssiz yanır dəli könül,
Kimdə elə dönüm olar?!

Eşqi həyat sanmamısan,
Nə bir yolluq danmamısan.
Desən, - niyə yanmamısan? –
Bu yerdə nə sözüm olar.

Eşqsiz ömrü havayı bul,
Lap yüz olsa etmə qəbul.
Ona qurban getsə bir qul,
Bil ki, o qul özüm olar.

Məhəbbətsiz qaynamaz qan,
Pənah onsuz heçdi, inan!
Yer də, göy də, bütün cahən
Sən, «hə» desən bizim olar.

DEYƏK, GÜLƏK

Bilirəm ki, incimisən,
Halqısan, ay nazlı mələk!
Məndən kənar gəzdikcə sən,
Aydınlaşır arzu, dilək.

Üzdü həsrət, gəzmə uzaq,
Axı sevgi deyil yasaq.
Gəl taleyi qoşa yazaq.
Səadəti birgə bölək.

İnsaf elə, üzüldü can,
Fəlakətədi sənsiz hər an,
Bəsdə, əsdi aramızdan,
Hicran adlı soyuq külək.

Ürək duyur, budur düzü;
Cüt yaradıb tale bizi.
Küsmək nədi, gəl o sözü
Dilimizdən pozaq, silək.

Pənah Göyçə sızlamasın,
Tənha qalıb gözləməsin.
Kədər bizi izləməsin,
Ömür boyu deyək, gülək.

İSTƏMİRƏM

Dövrən kimə olubdu yar,
Sənu heçdi, istəmirəm.
Ucuz şöhrət, səxasız var
Bekar işdi, istəmirəm.

Xərac versə sənə dörd yan,
Yenə doymaz gözün, insan!
Qusmaq üçün mən ona qan
Qızıl teşti istəmirəm.

Yaxın qoyma iztirabı,
Hər sualın yox cavabı.
Tərifləmə al şərabi,
Əyyaş içdi, istəmirəm.

Lap olsan da Hatəmi-tey,
Ediləcək səndən giley.
O vəzifə deyilən şey
Dəmir dişdi, istəmirəm.

Var həyatda vüsal, vəfa,
Mənə düşdü hicran, cəfa.
Sevimli yar, görüş, səfa,
Daha keçdi istəmirəm.

OLSA

O gözlərə olum fəda,
İxtiyarım alar oldu.
Sevgi adlı yanar oda
Varlığımı salar oldu.

Özüm, sözüm məhəbbətədi,
Bəlkə bu da bir adətədi?
Kədər özü səadətədi;
Yar əlindən dolar oldu.

Pənah bilməz nisgil, düyün
O qonağı olsa bir gün.
Xoşbəxtəm ki, ömrüm-günüm
Yar yolunda solar oldu.

111111247899

(11.12.1940)

SƏN

Nə yaxşı ki, ürəyimin
İstəyindən halısan sən.
Bu əzabla dolu ömrün
Şəkərisən, balısan sən.

Ərisə də qəlbin yağı
Yaşadırsan mən aşıqi.
Həyatımın yaraşığı –
Yaşılısan, alısan sən.

Aşıqinə olur sərin;
Qaydasıdı gözəllərin.
Qəlbimdəki hər əsərin
Həyat eşqli xalısan sən.

111111247899

(11.12.1940)

QIYMADI

Çox yalvardım insafsıza,
Heyhat, duymadı, duymadı.
Dedim ki çıxmamam yaza,
Yenə saymadı, saymadı.

Mən daş oldum, o bir qaya,
Hər əməyim getdi zaya.
Niyə bu şirin sevdaya
Zalım uymadı, uymadı?!

Kənardan, can üzə-üzə,
Qulaq verdim şirin sözə.
Mın yol baxdım əsmər üzə,
Gözüm doymadı, doymadı.

Dedim ki, «Ay nazlı sonam,
Qıyma ki alışam, yanam,
Bircə busədi təmənnam».
Yaxın qoymadı, qoymadı.

İstəyimi verib yelə,
Qaçıb getdi gülə-gülə.
Uzaqdan baxmağı belə,
Pənah, qıymadı, qıymadı.

OXLAMA

Bu çiçəklər mənim eşqim,
Neynək qoxlama, qoxlama!
Heç olmasa şəfqətlə bax
Belə oxlama, oxlama!

Sən də eşqin taxtına çıx;
Budur cahanda ucalıq!
Bir macal ver, ay qocalıq,
Dayan, haxlama, haxlama!

Niyə açılmır sabahım?!
Sadiqəm, budur günahım.
Qoy ucalsın ərşə ahım
Külək, saxlama, saxlama!

Səadət dilərəm sənə,
Vurğunam, bu bəsdə mənə!
Həsrət on qat olsa yenə
İnam, laxlama, laxlama!

Aşiq yetməz istəyinə;
Qurban gedər diləyinə.
Kimdi Pənah, istəyi nə?!
Olsun, yoxlama, yoxlama!

BARIŞAQ, QURBAN OLUM

Bu hicranı, bu həsrəti
Sil, barişaq, qurban olum!
Bu eşqi, bu səadəti
Böl, barişaq, qurban olum!

Qulaq ver könlüm deyənə;
Sevgi gəlməz dönə-dönə.
Yaraşmır ciddilik sənə,
Gül, barişaq, qurban olum!

Eşq adlı saray tikmişəm,
Solmaz çiçəklər əkmişəm.
Səndən ayrı nə çəkmişəm
Bil, barişaq, qurban olum!

Gəl biz də çıxaq ağ günə,
Qoşa nəğmə deyək yenə.
Qoy qovuşsun bir-birinə
Əl, barişaq, qurban olum!

Hər kəs özünə yar seçir,
Eşq camından şərbət içir.
Pənah deyir, «ömür keçir»,
Gəl barişaq, qurban olum!

QOŞMALAR

111111247899

(11.12.1940)

GÖYÇƏ

Şanlı keçmişimdi, al sabahımdı,
Canım-ciyərimdi, gözümdü Göyçə.
Qıbləmdi, Məkkəmdi, - məbədğahımdı,
Dilimdə ən şirin sözümdü Göyçə.

Ayrılıq gələndən şirinləşibdi,
Eşqi ürəyimdə dərinləşibdi,
Düşməyə daha da sərirləşibdi,
Mərdilikdi, qeyrətdi, dözümdü Göyçə.

Ay Pənah, bu dərdə qovğadı əlac,
Oyat yatmışları, təbinlə nur saç.
Çəkil, alçaq yağı, sürüş ordan qaç,
Bizimdi, bizimdi, bizimdi Göyçə!

111111247899

(11.12.1940)

BİLMƏRƏM

Ulu Göyçə yenə bizim olmamış,
Ürəkdən danışıb gülə bilmərəm.
Alçaq daşnaklardan qisas almamış
Yenə alını açıq gələ bilmərəm.

Gözüm önündədi hər an o dağlar,
O dərman bulaqlar, şəfa bulaqlar;
Daim həsrət çəkib ruhum qan ağlar,
Əsla xəyalımdan silə bilmərəm.

Vətənsiz yaşaya bilərmi xilqət,
Ay Pənah, əzəldən belədir əlbət.
Qalib çıxmayınca haqq və ədalət,
Can verə bilmərəm, ölə bilmərəm.

OLMAZ, OLMAZ

Həyat deyilənə aşıq olan kəs
Mey içməz, içsə də dəm olmaz, olmaz.
Mənsəbə, şöhrətə meyil salan kəs
Yetişməz, yetsə də cəm olmaz, olmaz.

Bilsin şöhrətpərəst, eşitsin harın,
El bilir yerini quzğunun, sarın.
Elin rəğbətini qazananların
Hər işi düz gedər, kəm olmaz, olmaz.

Oğru, əyri, nadan olsa da sayda,
Ellərin dərдинə bundan nə fayda?
Ürək odlanmasa, belədi qayda,
Gözlər qəmlənsə də nəm olmaz, olmaz.

Başına döndüyüm ay oba, ay el,
Sənsiz keçən günlər ömürdən deyil.
Ay Pənah, eli sev, qiymətini bil,
Onsuz sevinc yoxdu, qəm olmaz, olmaz.

111111247899
(11.12.1940)

DEYİLƏM

A kor şeytan, məndən kənar dolan, gəz,
Sənin kor atına minən deyiləm.
Ədalət axtarmaq deyil xətərsiz,
Mənsə daldalanan, sinən deyiləm.

İblislər yolumu kəssə də belə,
Hər şeydən əlimi üzsə də belə,
İsrafil tufanı əssə də belə
Haqdan yanan şamam, sönən deyiləm.

Həyat yollarını çulğayanda çən,
Kim nicat arasa tutsun əlimdən.
Ədalətsiz kəlmə çıxmaz dilimdən,
Hər nə demişəmsə danan deyiləm.

O qədər incilər düzüb ki əlim,
Bu gün köçər olsam, qalmaz nisgilim.
Bülbül məclisində açılır dilim,
Qarğa yığnağında dinən deyiləm.

Sözümlə işimdə gəzmə kəsir, kəm,
Mən Pənah Göyçəyəm, eşqin səsiyəm.
Ömrün sonunacan yüksələsiyəm,
Dayanan deyiləm, enən deyiləm.

MƏLƏKSƏN

Qüdrətindən xəlq eyləyib yaradan,
Səni görən kim deməz ki, qəşəngsən?!
Gözəllərdir bu cahana şərəf, şan,
Mö'cüzəsən, bir ətirli çiçəksən.

Nurlulardan nurlu, parlaq gözün var,
Qızılgülün yanağı tək üzün var,
Şəkər nədi, baldan şirin sözün var;
Təbiətin toxuduğu çələngsən.

Əl gəzməyib nə kirpikdə, nə qaşda, -
Yəqin Leyli beləcəymiş bu yaşda.
Şübhəm yoxdu, səni duyar o daş da,
Toy-bayramsən, zarafatsən, «kələksən» -?

Nə doğmadı, nə şirindi məlalın,
Aman allah, necə olar vüsəlın?!
Gözlərimdə heykəlləşib xəyalın,
Sən duyğusan, sən arzusən, diləksən.

Hər bir şeyin səbəbi var cahanda,
Sən Pənahı şair etdin bir anda.
Talan könlüm sənə meyil salanda
Anladım ki, bəşər deyil, mələksən.

PƏNAH

Gözəllərdə vəfa arama, bəsdı,
Hər xoş təbəssümə vermə dil, Pənah!
Məni anlayarlar, - fikrin əbəsdı,
Özün bu xülyana otur gül, Pənah!

Ömür vəfasızdı, necə desin dil,
Papaq hərlənməmiş keçib gedir il.
Bil ki, filankəs də yerində deyil,
Qəlbindən, ruhundan onu sil, Pənah!

Sənə bələd olan hər kəs, hər bəndə
Bu gün kəsir, qüsür axtarır səndə.
Ancaq o da var ki, bir gün öləndə
Şivən qoparacaq bütün el, Pənah!

Başın buludlarda olsa da, yenə
Yarımçıqlar «heçsən» deyəcək sənə.
Ancaq, işində ol, sevda mülkünə
Hər gün yeni nəğmə desin dil, Pənah!

İndi birdən-birə dönsən də selə,
Ömürdən qırxbeş il vermişən yelə...
Kim bilir nə qalıb bu gündən belə,
Hər anın qədrini yaxşı bil, Pənah!

BU DAĞLAR

Necə əzəmətlə, necə vüqarla,
Nə qədər möhtəşəm durur bu dağlar!
Hər bir bədgümanı, mənəm deyəni
Elə ətəyində yorur bu dağlar.

Bulaqları nur tək endikə düzə,
Min cürə mö'cüzə səpilir düzə.
Hələ körpəlikdən öyrədir bizə
Dözüm, əyilməzlik, qürur, bu dağlar.

Baxırlar cahana bir iftixarla,
Onların nə işi quzğunla, sarla? –
Babəklər, Nəbilər, Koroğlularla,
Ay Pənah, dövranlar qurur bu dağlar.

111111247899

(11.12.1940)

NECƏ GƏLSİN

Hər an xeyirlə şərlə olsa da qoşa,
Tülkü aslan ilə tən necə gəlsin?!
Elin qeyrətini çəkməyən başa,
Xata bir tərəfə, dən necə gəlsin?!

Axı kim seçərdi vəfasız bir yar? –
Fələyin özünü buna səbəbkar.
Hər kəsin layiqli mükafatı var,
Alçacıq tərəyə çən necə gəlsin?!

Bir tərəfdə həyat, bir tərəfdə qan, –
Nə yaman təzadlı qurulub cahan?!
Əğyarın evinə köç etsə canan,
Aşiq o məclisə şən necə gəlsin?!

Qədr-qiyətini bilir ki, bəşər,
Parıltıya görə almır gövhər, zər.
Duyğusuz bir gözəl gəl desə əgər
Bədənim gəlsə də, Mən necə gəlsin?!

Fələyin əzəldən birdir niyyəti,
Aşiq çəkməlidir qəmi, möhnəti,
Dolsun piyaləmə hicran şərbəti,
Pənah taleyindən gen necə gəlsin?!

BİR VAXT VARDI

*Neft Akademiyasının professoru
Yaşar müəllimə, zərafatyana*

Bir vaxt vardı o sən deyən xanımın
Şəkərdən də şirin idi sözləri.
O, almırdı təkcə mənim canımı,
Hər baxana hakim idi gözləri.

Yada saldın xatirələr göyərdi;
Onda o qız mini yubka geyərdi.
Maqnit olub qəddimizi əyərdi,
Bizi dəli etmərdimi dizləri?!

Sən də onu şirin-şirin anardın,
Hicranının sazağında donardın.
Eşqi ilə gizli-gizli yanardın,
Yaxşı gəzsən hələ qalar közləri.

Bilirsən ki, heç indi də gec deyil,
Ancaq asan yola gəlməz, yaxşı bil.
Sevda ki var, sönən deyil deyir el,
Ömür boyu göynəyəcək izləri.

Ov adlayıb, Pənah, ahıl olmuşuq,
O yaxşısı, biz saralıb solmuşuq.
Əfəl olub əli boşda qalmışıq,
Nə edəsən, aldadıbdı «döz»ləri.

MƏN

Bilirəm, belədi eşqin taleyi,
Hər şeydən sərgərdan qalasıyam mən.
Hicrana köklənib könlümün neyi,
Ayrılıq havası çalasıyam mən.

Gözlərimin yaşı dönsə də selə,
Şikayət etmərəm ancaq bir gilə.
Sevgi dünyasında qaydadı belə,
Deməli açmamış solasıyam mən.

Bənzəri olmayan məhəbbətim var,
Sınaqlara hazır sədaqətim var.
Gizlincə yanmağa dəyanətim var,
Beləyəm, belə də olasıyam mən.

Eşqin gətirdiyi ancaq od olur,
Üstəlik bol hicran, bol fəryad olur.
Əsil məhəbbətə vüsəl yad olur,
Alsam da bir anlıq alasıyam mən.

Sevgisiz yaşamaq nəyə gərəkdir,
Onsuz heç bir əməl gülməyəcəkdir.
Yüz canım olsa da, Pənah, deyil sirr,
Bir-bir eşq oduna salasıyam mən.

MƏNİM

Daha dirənibdi bıçaq sümüyə,
Qılınca çevrilsin dəryazım mənim!
Sonsuz səadətə qovuşaq deyə,
«Misri»yə köklənsin qoy sazım mənim!

Tar «Segah» üstündə çağladı, bəsdı,
Kaman için-için ağladı, bəsdı.
Hey hər duyan qəlbi dağladı, bəsdı, -
Kökünnən dəyişsin avazım mənim!

Azadlıq bayrağı aldım əlimə,
Kilid vurulmasın deyə dilimə.
Vahid vətənimə, azad elimə,
Qoy yaz kimi gəlsin bu yazım mənim!

Bir ümmansayağı durğundu vətən,
Sanma yuxudadı, yorğundu vətən...
Lələnin rənginə vurğundu vətən,
Qara tanımasın bəyazım mənim!

Pənah, Koroğlular qılınc bağlasın,
Ölümün özünü tutub dağlasın.
Sevinc yaşlarıyla coşub çağlasın,
Çıxsın məcrasınnan Arazım mənim!

QIZLAR

Dünyanın bu günü bizim diyarda
Ürkək ceyran kimi baxandı qızlar.
Fərqi yox, payızda, qışda, baharda
Duyan qəlbə meh tək axandı qızlar.

Duyğular durulmaz sıxmasa dövran,
Belədi məhəbbət, belədi insan.
Bax buna görə də saflaşdıqca can
Aşiqi odlara yaxandı qızlar.

Sinədə sevgidən yoxdursa bir iz,
Deməli qalıbdı odsuz, atəşsiz.
Pənah dolanardı Aysız, Günəşsiz,
Onların yerinə çıxandı qızlar.

111111247899

(11.12.1940)

AY QARA KIŞMIŞ

Nə qədər gözəl var ana vətəndə,
Hamıdan gözəlsən, ay qara kişimiş!
Bu azad könlümü salmısan bəndə,
Eşqimdə əzəlsən, ay qara kişimiş!

O qədər incədi gəzdirdiyin can,
Deyirəm, quş kimi uçacaq bu an.
Dünya heyran olar özünə baxsan,
Bir azca düzəlsən, ay qara kişimiş!

Səndən hal əhlinə əsil yar olar,
Arada sədaqət, etibar olar.
Bu hüdudsuz göylər mənə dar olar,
Görsəm ki, xəzəlsən, ay qara kişimiş!

Sənin hər əmrinə boyun əyərdim,
Əhdimə çatardım, olmazdı dərdim.
Yüz canım olsaydı, inan, dəyərdim,
Bir-bir al yüz əl sən, ay qara kişimiş!

Gəl ki, macəramız belə bitməsin,
Qalxıb ulduzlara ahım yetməsin.
Pənah bülbül olub necə ötməsin,
Qoşmasan, qəzəlsən, ay qara kişimiş!

XƏYALDI

Dünən özgə bir aləmdə olmuşam,
Sandım gələn əbədilik vüsaldı.
Əllərini əllərimə almışam,
Kaş biləydin qəlbimdə nə cəlalıdı.

Nə mənalar yığılmışdı gözünə,
Abır, ismət çilənmişdi üzünə.
Elə bildi yar seçibdi özünə,
Ruhum, qəlbim ucaldıqca ucaldı.

Mən bu eşqə yanasıyam ömürlük,
Hicranında donasıyam ömürlük,
Xəyal sanıb anasıyam ömürlük,
Şübhə yoxdu, o görüş də xəyalıdı.

Eşqə layiq nazlı yara yetərmi?!
Bağçasında vüsal gülü bitərmi?!
Həyatından hicran, həsrət itərmi?! –
Onun payı başdan-başa mələldi.

Pənah daha ya Kərəm tək yanacaq,
Ya Məcnun tək səhraları anacaq,
Ya Sənan tək din-imanı danacaq, -
Qalan ömrü bir cavabsız sualdı.

QIZ

Nə qədər şirindi sənin əhvalın,
Bəlkə şəkərdənsən, ya ballısan, qız?
Çoxdan vurğunuyam yanaqda xalın,
Sənsə möcüzəsən, cüt xallısan, qız!

Sənin tərifini necə desin dil,
Buna bəs etməzdi nə ay, nə də il.
Eyibsiz gözəl olmur, söyləməsin el,
Eyibsizsən, həm də kamallısan, qız!

Əzəl qismətidi ulu xilqətin,
Sən də parasısan bir məhəbbətin.
Dostluğa bağlıdı sözün, söhbətin,
Nə xoş diləklisən, amallısan, qız!

Eşqimi arama təkcə sözümdə,
Onu duyacaqsan qəlbə, dözümdə.
Elə müqəddəssən mənim gözümdə,
İnana bilmirəm vüsallısan, qız!

Aşiqəm, bəsimdi belə şərəf, şan,
Nə cürətim var ki, deyim məni an.
Sən Pənah Göyçəni qovma qapından,
Bir qul hesab elə, zavallı san, qız!

AY QIZ

Nə kamil yaradıb Yaradan səni,
Qaşların qüdrətdən qaradır, ay qız!
Həsrətin o sayaq yandırır məni,
Kim görsə deyər ki, qoradı, ay qız!

Göz yaşım çağlayıb dönsə də selə,
Mərhəmət görmədim səndə bir gilə.
Bir an çimir etsəm, rəyada belə,
Gözlərim hüsnünü aradı, ay qız!

Sultanım ol, götür ixtiyarımı,
Döndər, bahar elə sonbaharımı.
Bircə təbəssümün duyğularımı
Bilsəydin, nə sayaq daradı, ay qız!

Geci-tezi sənə yetişər səsim,
Bilərsən pərvanən axı kimdi, kim.
Köksümü yarsa da, nə tapar həkim,
Sən görə bilərsən yaradı, ay qız!

Şöhrətə çatarmı yanmasa sinə?
Aşiq demirlərmi oddan keçənə?
Bigənəlik ki var, yaraşır sənə,
Həyatda hər şeyin var adı, ay qız!

Xətər toxunsaydı bir dırnağına,
Bir ürək məlhəmdi desələr ona,
Onda görərdin ki, kim qıydı cana,
Kim sənin dərdinə yaradı, ay qız!

Könlüm könlün ilə olmasaydı tən,
Sənə belə dərin vurulmazdım mən.
Nə qədər ki, yola gəlməmişən sən,
Pənah da, eşqi də paradı, ay qız!

111111247899

(11.12.1940)

GETDİ

Bircə baxışınla, ay sevimli yar,
Varlığım odlara qalandı getdi.
Səndən incimişdim?

Elə şey olar? –
Dostlar arasında olandı, getdi.

Deyirdim görüşə bir də gəlmərəm,
Sevinci, kədəri əsla bölmərəm.
Deyirdim bir daha deyib gülmərəm, -
İnadım necə də talandı getdi.

Ürəklər birdisə, dil gücsüz qalar,
Nə desə, bir anda saralıb solar.
Məhəbbət cüt gələr, bilsin ki, əğyar,
Dünyada əbədi qalandı, getdi!

Hicran, həsrət buzu çilik-çilikdi,
Eşqin varlığında qandı, ilikdi.
Xoşbəxt günlərimiz əbədilikdi,
Yenə bir-birinə calandı getdi.

Heç ola bilərmə inciyim səndən?
Sevən bir ürəyi bürüyərmə çən?
Pənah çox da desin barışmaram mən,
Yalandı, yalandı, yalandı, getdi!

TƏZƏ İL

Ömrünə təzə il gəlir əziz dost
Qoy xoş qədəmlərlə gəlsin təzə il!
Həyatdan hər cürə qəmi, möhnəti,
Aparsın bir yolluq, gülsün təzə il!

Hicran səndən uzaqlaşsın yad olsun,
Dostluq, vüsəl damağında dad olsun,
Dostun, yarın, bütün xilqət şad olsun,
Səadəti sizli bölsün təzə il!

Qoy gülüşlə əvəz olsun aman, ah,
Duyanlara bağışlansın hər günah.
Yaxşılarla həmdəm olmasa Pənah
Onu siyahıdan silsin təzə il!

111111247899

(11.12.1940)

ÖTDÜ

Zamana bağlıdı hər şeyin başı,
Bir yuxu tək gəldi, keçdi il ötdü.
Hərəni bir yaşda tapır səadət,
Bu keçən il könlüm güldü, dil ötdü.

O gün ki gözlərim o gülü seçdi,
Abad oldu cahan, qəlbimə köçdü.
Bir ildə tikildi, bir anda uçdu,
Elə bil ki tufan keçdi, sel ötdü.

Bircə şərqi verdi yazıq dilimə,
Bircə yol toxundu həsrət əlimə,
Bircə dəfə sığal çəkdi telimə
Dayanmadı saçlarımda əl ötdü.

Naşükür olmasın gərəkdi xilqət,
Xoşbəxtədi, bir an da tapsa səadət.
Sənin ucbatından, insafsız afət,
Hey segah üstündə dindi, tel ötdü.

Belədir zamanın qaydası, bəli,
Nə durmur, nə dönmür, axır irəli.
Pənah nə minnət et, nə də ki ləli,
Daha dönməz ilin, getdi, bil, ötdü.

KÖNÜL

Haqq var, ədalət var şəksiz, şübhəsiz
Cılız duyğulara yar olma, könül!
Elə yaşa, elə dolan, ol əziz
Elin nəzərində xar olma, könül!

Uyma şirin dilə, nəfsini əylə,
Könlündə olanı dilində söylə.
Sənə yamana da yaxşılıq eylə
Ucal ucaldıqca, dar olma, könül!

Riyakar düzəlməz çıxınca canı,
Sən onu tutduğu işindən tanı.
Ol yerə can verən bahar leysanı,
Könüllər dondursa qar olma, könül!

Heç kim tutub dura bilməz dünyanı,
Məlumdur axırı, sananır sanı.
Tərlansan, hər zaman axtar tərlanı
Quzğuna qoşulma, sar olma könül!

Pənah səadəti tapdı bir anlıq,
Göz açmamış ötüb oldu o yanlıq.
Yüz yaxşılıq etsən, bircə yamanlıq
Yaxıl alovlara, var olma, könül!

BİRLƏŞƏNDƏ ƏLİMİZ

Durulmaz, çağlamaz, ucalmaz səsi,
Bir məcraya yönəlməsə selimiz.
Bəslənənməz bizim həyat nəğməsi,
Bir avaza köklənməsə dilimiz.

Hər oxunan quran olmaz deyib el,
Bahar gəlməz açmaq ilə bircə gül.
Uzaqdan vurulmaq məhəbbət deyil,
Eşq gələcək birləşəndə əlimiz.

Gülüm, bir ürəkli iki can olaq,
Tufansız, buludsuz asiman olaq,
Bağça salaq, ona cüt bağban olaq
Qoy açılsın, ətir saçsın gülümüz.

Sədaqəti bu ellərdən alağ biz,
Pənah deyir etibarlı qalağ biz,
Lazım gəlsə qoşa qurban olağ biz,
Yağılara baş əyməsin elimiz.

111111247899
(11.12.1940)

YEYİM

Bir yol dindir məni, məgər çətindi?
Olsun, acı söz də, sözünü yeyim.
İzlərini öpmək səadətimdi,
Heç olmasa sözdə üzünü yeyim.

Zülmün həyatımdı, deməm az eylə,
Ay üzünü döndər qışı yaz eylə.
Mın yol qəzəb etdin, bir yol naz eylə
Qurbanam qəzəbə, nazını yeyim.

Gülüm, nə qədər ki, canımda can var
Kölgənə çevrilib tutaram qərar.
İzn ver bir dəfə diz çöküm, ey yar,
Öpüm ayağını, dizini yeyim.

Tək bir an ara ver, yandırıb yaxma,
Əğyar tərəfə də xəyal tək axma.
Bir təbəssüm göndər, qəzəbli baxma
Sənin o qəzəbli gözünü yeyim.

Yorul yox deməkdən, bir yol də ki, əm,
Yüz yol çor deyirsən, bir yol can desəm.
Doyası deyiləm səndən nə yesəm
Pənaham, bütüncə özünü yeyim.

QUZUM

Gün hardan çıxıb ki, zəng eyləmişən,
Qurbanam zənginə, özün gəl, quzum!
Ömrün çətin anı çoxdu bil ki sən,
Neçə ki, mümkündü danış, gül, quzum!

Məcnunun dastanı düşüb hər yana,
Sevən qəlb zinətədi bütün cahana.
Məhəbbət bir dəfə gəlir insana
Onun qiymətini yaxşı bil, quzum!

Gül vədəsiz solar xara çatanda,
Nadan xəşbəxt olar vara çatanda,
Dastan olmaz aşiq yara çatanda
Həsərdən olmuşam bir bülbül, quzum!

Əgər məndən olsa ömrü silərdim,
Dünyaya sənənlə birgə gələrdim.
Bilsəm birləşmərik, bu gün ölərdim,
Qınamasın məni zaman, el, quzum!

Qəlbimi köksümdən aldın, oynatma,
İndi ki oynatdın, insaf et atma.
Pənahı oda yax, ancaq aldatma
Söz verdin görüşək deyir dil, quzum!

AMANDI

Tale bəxş etmişdi, özün itirdin,
Dalımca həsrətlə baxma, amandı!
Ayrılıq zəhəri içən könlümü
Bir da alovlara yaxma, amandı!

Döydün pəncərəmi mələk kimi sən,
Xoş arzu, xoş amal, dilək kimi sən,
İndisə çövgünlu külək kimi sən
Həyat yollarıma çıxma amandı!

Həyat mənim üçün bir dəhşət idi,
Gördüyüm, aldığım xəyanət idi.
Tək sənli anlarım səadət idi,
Yüksək ol, başıma qaxma, amandı!

Nə qədər ki, qəlbim eşqinlə vurur,
Həyat yolu məni çətin ki yorar.
Axıracan dayan alnında vüqar,
Yumşalıb su kimi axma, amandı!

Baxma ki, əzizsən həyatım qədər,
Geri qayıtmaram, çağırma hədər.
Qovub səadəti seçdin qəm, kədər,
Əzabkeş niqabı taxma, amandı!

Kim idin, kim idim, nəydi o halət,
Həyat səni başa salar nəhayət
Ömrünə yenidən gəlsə məhəbbət
Onu da daşlara çaxma, amandı!

BİLMİR

Ayıra bilməyən yaxını yaddan
Möhtac olacaqdır yadlara, bilmir.
Kimi ki böyüksüz edib yaradan
Günahdır ağ olmaq sərdara, bilmir.

Aqıl, qoru bəxtin gətirdiyini,
Taleyin xoş anda yetirdiyini.
Çox vaxt bircə anda itirdiyini
İnsan ömür boyu qaytara bilmir.

Elə ki, özünə dost seçdi ürək,
İnsan onu göz tək qorusun gərək.
Məlumdur ki, evi saxlayar dirək,
Nadanlar söykənib bəs hara, bilmir.

Çoxları yaşayır iki əl – gödən
Heyvandan seçilməz belə bir bədən.
Var-dövlət dalınca yüyürüb gedən
Atılır bir başa odlara, bilmir.

Adəmdən bəriyə, belədir ədət,
Özünə vəfalı dost gəzir xilqət.
Düşməni görmək də böyük səadət
Pənah da bu sirri, aşkara, bilmir.

GÜLÜR

Bulud gəlir, göy ağlayır, bu anda
Çəmən çimir, kol daranır, çöl gülür.
Fəlakətlər törətsə də cahanda
Çaylar daşır, sular coşur, sel gülür.

Könül yarasından düşər saça dən,
Uca dağdan əksik olmaz duman, çən.
Sarı bülbül qan-yaş tökür gözündən
İnsafdımı belə yerdə gül gülür!?

Qismətə bax ömür keçib soğulur,
Ürəyimdə sevgi təzə doğulur.
Segah dinir, ruhum yaşda boğulur,
Amma mizrab çiçək açır, tel gülür.

Tale bilir, ömür sənli, a ceyran,
Olacaqımı heç olmasa bircə an.
Nə biləsən ürəyimdən axır qan,
Səni görçək dodaq qaçır, dil gülür.

Sənli ürəyimlə mən hara sığım?!
Ölçüyə gələrimi bəxtiyarlığım!?
Həsərətindən yanır bütün varlığım
Gizli dəyib əlim ələ, əl gülür.

Azad nəfəs alsın deyə bu cahan,
Milyon-milyon insan köçüb dünyadan.
Mən də hazır, olum bu yolda qurban,
Təki bilim vətən gülür, el gülür.

NEYNİRƏM

Gərəkdir göz-gözə baxsın yar yara,
Uzaqdan uzağa yarı neynirəm!?
Yara qovuşmağa etmirsə çara
Şöhrəti neynirəm, varı neynirəm?!

Yox başqa mərəzim, yar xəstəsiyəm,
Məhəbbət adlanan var xəstəsiyəm,
Özüm arandayam, qar xəstəsiyəm,
Zirvədə qalıbsa qarı neynirəm?!

Hicran könüllərə salmasın talan,
Məhv olsun bir yolluq xəyanət, yalan.
Nə çala bilirəm, nə yoxdu çalan,
Sədəfə tutulmuş tarı neynirəm?!

Əziz dost boranda, sazaqda qalsa,
Necə isidəsən uzaqda qalsa?
Etibar qəlbə yox, dodaqda qalsa,
Saxta etibarı, arı neynirəm?!

Sevən qəlblər səadətə dirəkdi,
Pənahın sərvəti sevən ürəkdi.
Ona tərlan kimi dostlar gərəkdi,
Quzğundan uzağam, sarı neynirəm?!

KİMİ

İlahi gözəllik cəmlənib səndə,
Başdan-başa ətirli sən gül kimi.
Yaşayırəm tək cə səni görəndə,
Coşur qanım ürəyimdə sel kimi.

Ruhum arzu, ümid gölündə üzər,
Sənli, yalnız sənli səadət gəzər.
Bir anlığa əhsan etsən xoş nəzər,
Könlüm dinər min avazlı tel kimi.

Gözlərindən işıq alır bu cahan,
Elə bax ki ürəyimi etmə qan.
Gül üzünə çox yaraşır, a ceyran,
Şəkər olmaz səndə olan dil kimi.

Zəriflikdə qibtə edir gül sənə,
Layiq nəgmə qoşa bilməz dil sənə.
Hədər deyil vurğun olub el sənə,
Sərraf olmaz belə yerdə el kimi.

Hicranın dözülməz əzabdı mənə,
Madam istəyirsən, qoy artsın yenə.
Zərrə boyda kədər gəlincə sənə,
Gülüm, Pənah yanib olsun kül kimi.

SƏNLİDİ

Dağılır üfüqdən yenə duman, çən
Al bir səhər gəlir, səhər sənlidi.
Cənnət yurdumuzun hər guşəsindən
Bu şəhər əzizdi, şəhər sənlidi.

Bəxt güldü, şəfqətlə baxdım qəlbimə,
Məhəbbət ətrini yaxdım qəlbimə.
O gün ki nur kimi axdın qəlbimə
Eşqin zəvvarıyam, səfər sənlidi.

Həyatda nəyim var qurbandı sənə,
Sonradan nə olsa verərəm yenə.
Tək ürək, o gövhər qoy qalsın mənə
Axı canım-gözüm, gövhər sənlidi.

Gözündən gözümə nur ki sağılır,
Bütün qayğılarım uçub dağılır.
Gedirsən, könlümə qəhər yığılır
Qəhər də şirindi, qəhər sənlidi.

Təpədən dırnağa sirlidi həyat,
Pənaha əsrarlı, dürlüdü həyat,
Ona görə belə nurludu həyat
Gün sənli, Ay sənli, Ülkər sənlidi.

DARIXIR

Bəxt yatdı, əlimdən əlini çəkdi,
Heç aram olmayır, əllər darıxır.
Könlümdə eşq adlı çiçəklər əkdin,
Səsləyir bağbanı, güllər darıxır.

Nə vaxt görüb səni düşmüşəm xəstə,
O gündən xəşbəxtəm, ay boyu bəstə.
Nə qədər inləsin, de, segah üstə,
Şahnaz üçün əsir, tellər darıxır.

Ya öldür, ya yaşat, özün əncam çək,
Bir budur könlümdə yeganə istək.
Yenə də bağçamda oturmuşam tək,
Axtarır telini, yellər darıxır.

Yandırsa qəlbimi, çevrilsə közə,
Bu müqəddəs sirri salmaram sözə.
Həsərət şe'rə dönüb can atır üzə
Könlümdə yığılır, dillər darıxır.

Vəslə ümidini üzərmi Pənah?
Xəyalından ayrı gəzərmi Pənah?
Ömürlük olmasın, dözərmi Pənah?
Nə vaxt sənli olar, illər darıxır.

DEYİL, DEYİL

Dünyanın gözüdü bizim bu dağlar
Cənnət də yanında yer deyil, deyil.
Sərdarı el seçər, el adlandırır
Hər hünər sahibi ər deyil, deyil.

Halallıq, təmizlik, insanlıq budur;
Bu istək könlümün ilk arzusudur.
Qızdırmanın təri xəstə bir sudur
Zəhmətdən süzülən tər deyil, deyil.

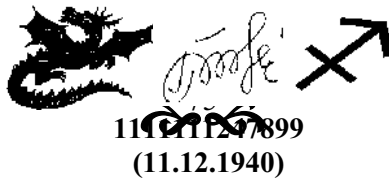
Sağ döşdən süd əmən yazılar sağa,
Dağ olmaq istəyən söykənər dağa.
Sevinmə tapdığın sarı muncuğa,
Sərrafam, görürəm dürr deyil, deyil.

Kim sarı iblisə itaət edir
Nə bilsin həyatın mənası nədir?!
Şeytana tabedir, qara qüvvədir,
Namərd dizindəki gir deyil, deyil.

Yenə nə müddətdi sənsizəm, ey yar,
Bir günlük həsrətin min ömrə çatar.
Yığılıb könlümə dərd qatar-qatar,
Hansıni söyləyim, bir deyil, deyil.

Mən sənin oduna, ay nazlı sonam,
İstərəm sonacan gizlində yanam.
Dostluq müqəddəsdə, dosta qurbanam
Dosta da sirr versən sirr deyil, deyil.

Hökmüran olsaydı yalan bircə an
Ay Pənah, uçardı, qalmazdı cahən.
Məzlumu zalımdan qoruyan yalan
Doğrudan üstündü, şər deyil, deyil.

ƏKSİK OLMAZ

Sevdasız bir ürək, susuz dəyirman,
Könül vurgundursa söz əksik olmaz.
Çirkini yaxalar bəla hər zaman,
Gözəlin gözündən göz əksik olmaz.

Aşiq yar hüsnünə min nəğmə qoşar,
Hər bahar gələndə çağlayar, daşar.
Bəşər yaşadığıca məhəbbət yaşar,
Sevda yollarından iz əksik olmaz.

Hicrana düşənin qəlbi paradır;
Niyyətin harasa, yerin oradır.
Dahi məhbəsdə də yazıb yaradır
Ürək ürəkdirsə köz əksik olmaz.

Qanmaz nə eşitsə ona əl çalar,
Qanan qanmazdan da hey ibrət alar.
Nadan məsləhəti qır, dağıt olar,
Aqilin dilindən, döz, əksik olmaz.

İnsan çoxaldıqca bəd əməl artır,
Dünya mənim deyib yamanlar yortur.
Pənah, yaxşılar da hər yerdə vardır,
Çalış tanıyasan, göz, əksik olmaz.

NECƏ VARSAN ELƏ QAL

Gəl, ömrümə xoş gəlirsən, a ceyran,
Axıracan necə varsan elə qal.
Çor da desən, can deyərəm hər zaman,
Hər baxışla bir canımı yüz yol al.

Gəl, bu küskün ürəyimdə od qala,
Elə qala, ömür boyu od qala.
Od qızısan, axıracan od qal a,
Qıyma könlüm simi paslı qala, çal.

Eşq təmizsə gec-tez düşür dillərə,
Saf məhəbbət bir şöhrətdi ellərə.
Sən Pənahı biryolluq sal çöllərə,
İkiləşib ürəyinə salma xal.

111111247899
(11.12.1940)

NECƏ GÜLSÜN

Hicran ayaq açdı yenə bizlərə,
Gözlər necə gülsün, dil necə gülsün!?
Xoş duyğudan işıq düşər gözlərə,
Göylər nur səpməsə, çöl necə gülsün!?

Həsət hökmüransa sökülməyir dan,
Sükuta qərq olur, lal olur hər yan.
Düzlər yetim qalır köçəndə ceyran,
Sonası uçubsa göl necə gülsün!?

Gül açılan zaman bülbül kam alar,
Əğyar ayaq açsa yüz fəğan salar.
Məhəbbət təmasdan birə min olar,
Ələ qovuşmasa əl necə gülsün?!

Gözlər görüşəndə gözün ki gülər,
Könlüm o gülüşə min nəğmə çilər.
Ürəyin eşqiylə tel dilə gələr,
Ürək inləyirsə tel necə gülsün?!

Əzəldən əsrarlı qurulub cahan
Həsət il-il gələr, vüsalsə an-an.
Pənahın ömründən, sənsiz a ceyran
Ay necə dolansın, il necə gülsün!?

BİLMƏZ

Gülüm, qayıt hicran buzunu ərıt,
Onu heç bir alov ərıdə bilməz.
Mən kimə deyim ki könlümü kirit,
Səndən başqa kimsə kiridə bilməz.

Əvəz edə bilməz bir gözəl səni,
Tək qüssə gətirər yığılsa mini.
Şəhla gözlərinin naz, qəməsini
Dünya gözəli də, pəri də bilməz.

Görüşərdik, könlüm gül tək açardı,
Gün kimi hər yana şəfəq saçardı.
Xırda işarənlə quş tək uçardı,
Özgə çağrış onu yeridə bilməz.

Sən mənə nəzər sal, görərsən hər an
Kimdir məhəbbətin oduna yanan.
Kərəm, Məcnun, Fərhad, ya da ki Sənan;
Onlarda axtarma, biri də bilməz.

Pənah xəyalında coşar əbədi,
Hüsnünə min nəğmə qoşar, əbədi.
Eşqə dönmüş qəlbim yaşar əbədi,
Torpaq aciz qalar, çürüdə bilməz.

GÖZƏLLƏR

Onlardı cahanda külli-ixtiyar,
Bir anda min ürək çalar gözəllər.
Onların önündə diz çökər şahlar,
Aşıqlərdən canı alar gözəllər.

İnsan olmaq üçün sevəsən gərək,
Bir daş parçasıdı sevməyən ürək.
Həyata gələndə nurlu bir dilək
Hər şeydən çox səbəb olar gözəllər.

İnsan sevən zaman kamala dolar;
Sevməyən gül kimi açılar, solar.
Bu dünya durduqca, nə qədər ki var
Duyan qəlbə işiq salar gözəllər.

Onların hüsnündən nur alır hər yan,
Odur ki, gözündə bəsləyir cahan.
Bəzən bir namərdin kəc baxışından
Vaxtsız xəzan alar, solar gözəllər.

Hərəsi bir cürə ətirli çiçək,
Hansı birisini duymasın ürək?!
Onları sevməyir kimsə Pənah tək,
O köçəndə yetim qalar gözəllər.

YAŞADIM

Mənim mehribanım, hər an, hər saat
Eşqin elə bütün ili yaşadım.
Mənə aydın oldu, nədir bu həyat,
Fırtınanı duydum, seli yaşadım.

Sevda yollarının görünməz sonu,
Sevməyənlər anlamaz nə olduğunu.
Məcnunla, Kərəmlə bölüşdük onu;
Mənə də desinlər dəli, yaşadım.

Quru bir səs idim sən olmasaydın,
Baxma nə şirin söz, nə baxış qıydın.
Pənah gələcək də, gün kimi aydın,
Yaşadım, yaşadım, bəli, yaşadım!

111111247899
(11.12.1940)

NECƏ

Yenə bahar gəlib dağa, arana
Sevincim həddini aşmasın, necə?!
Gəlin tək bəzənib baxsan ha yana,
Könül qanadlanıb uçmasın, necə?!

Hər yaşıl yarpağın özgə hüsnü var;
Yenidi, təzədi bu gələn bahar.
Dağların döşündə əridikcə qar,
Çaylar köpüklənib daşmasın, necə?!

Dağlar da, daşlar da sanki açır dil,
Təzə eşqə düşür hər küsgün könül.
Şur ilə deyirsə eşqini bülbül,
Qızıl güllər ətir saçmasın, necə?!

Bahar söyləyir ki, çəkilmə qına,
Qəlbini, eşqini bir daha sına.
Lalə yanağında şəh damlasına
Qələm yeni nəğmə qoşmasın, necə?!

Günəşdən də qabaq oyanır elat,
Ay Pənah, bu günlər nə dincəl, nə yat.
Dörd yanda bulaq tək çağlayır həyat,
Ölüm baş götürüb qaçmasın, necə?!

OLACAQSAN

Ay şirin, ay şəkər, bilirdim ki, sən
Bir gün gəlib mənə pay olacaqsan.
Ömrümün, bəxtimin üfüqlərindən
Təzəcə boylanan Ay olacaqsan.

Varlığım dönübdü sarı bir simə,
Coşub çağlayacaq, bənddi bir himə.
Bahar leysanı tək axıb qəlbimə,
Eşq adlı çağlayan çay olacaqsan.

Hər nə arzun olsa bircə kəlmə din,
Yerinə yetəcək, ol buna əmin.
Söz ver, könlümdəki eşq mələyinin
Parlaq surətinə tay olacaqsan.

Laləli, nərgizli bir baharımsan,
Dözümüm, qüdrətim, iqtidarımsan,
Ümidim, diləyim, arzularımsan,
Hələ nələr, nələr, say, olacaqsan.

Bircə baxışınla, ay sevimli yar,
Keçib getdi payız, ötdü boran, qar.
Pənahın ömründə çiçəkli bahar,
Barlı, bərəkətli yay olacaqsan.

İNAN

Ey insan, könlündə eşqə saray qur,
Seç ağı qaradan, düzünə inan!
Sevgi dedikləri qoşa doğulur,
Öz qəlbin nə deyir, özünə inan!

Sevgi yön çevirsə, oyansa istək,
Gərək qoruyasan onu gözün tək.
Yaşayır, yaşadır sevən hər ürək,
Onun alovuna, közünə inan!

Dost səndən soyusa özünü qına,
Könlün bir an ondan baxmasın yana.
Nə qaradınməzin ləl dünyasına,
Nə də hərcayının sözünə inan!

Xöşbəxtədi anlayan özünü özü,
Ürək zülmətdirsə tanımaz düzü.
Qəlbinin əksidi insanın gözü,
Pənah, sən onların gözünə inan!

111111247899

(11.12.1940)

DEYİL

El bilir ki, ölçü bilməz səadət,
Heç kəs istəyincə çatası deyil.
Elə ki şirindi sevgi, məhəbbət
Kim onu dörd əlli tutası deyil?!

Yüz hasil etsən də nakəs deyəni,
O, yenə də borclu tutacaq səni.
Namərd danasıdı yüklü dəvəni,
Mərd əldə bir dən də batası deyil.

İnsan tutduğunu anlasın, qansın;
Az qalır ki, cahan alışıb yansın.
Bəşər asta gəzsin, asta dolansın
Axı bu dünyanın atası deyil.

Dost dostə tən gəlsə ömür şən gələr,
Əgər tən olmasa duman, çən gələr.
Hər nə azar gəlsə iblisdən gələr,
Biri də mələyin xatası deyil.

Ay Pənah, sanma ki, o gün uzaqdı,
Gec-tez xeyir şərdən bac alacaqdı.
Necə yorğalasa ulaq ulaqdı,
Köhlən ki tərpendi, çatası deyil.

NABRAN

Yam-yaşıl yarpaqlar, göm-göy ləpələr,
Veribdi sinəndə baş-başa, Nabran!
Hər tərəfdə xeyir, itkin düşüb şər,
Eşq olsun çatıbsan o yaşa, Nabran!

Yaşıl meşələrin necə dərinə,
Yaylağa bənzəyir, xoşdu, sərindi.
Vallah, meyvələrin baldan şirindi;
Başdan başa nağıl, tamaşa Nabran!

Dəniz sakitləşib dağla kəsəndə,
Meşədən ətirli bir meh əsəndə,
Sevincə yad olan ürək də səndə
Gəlməyə bilərmə heç cuşa, Nabran!

Günlər elə ötür, san ki bir xəyal;
Dəli şeytan deyir, burda məskən sal!
Bu abad hüsnünlə ədəbiyyət al,
Neçə ki, həyat var şad yaşa, Nabran!

Xəzər laylay çalır nəğmələriylə,
Kim könül verməyib o şirin dilə?!
Pənahın qəlbində bu gündən belə
Dayan Xaçbulaqla, ol qoşa, Nabran!

DEYİL

Eşqlə suvarmasan əgər tingləri,
Ay bağban, biri də bitəsi deyil.
Eşq ilə axıbsa alınının təri
Mütləq bar verəcək, itəsi deyil.

Gərək eşq odunda qovrulsun sinə,
Yoxsa susasadı, çətindi dinə.
Qızıl bir qəfəsə salınsa yenə,
Qarğa bülbül kimi ötəsi deyil.

Biçarə Məcnunu gətir yadına,
Ay Pənah aşıqlıq yaraşır ona.
Əğyar ha «baş vursun» eşqin oduna,
Bircə tükünü də ütəsi deyil.

111111247899
(11.12.1940)

QOŞA GEDƏK

Bəsdı daha ayrı gəzdık, dolandıq,
Söylə, nə vaxt birləşəcək izimiz?!
Biz bir eşqin atəşinə hey yandıq,
Heç olmasa qarışaydı közümüz.

Bir vaxt vardı sevgi nədi bilməzdim,
Məcnun gəzən səhralara gəlməzdim.
Ancaq indi qocalmazdım, ölməzdim
Bircə dəfə düz gəlsəydi sözümüz.

Sevgililər duran zaman göz-gözə,
Vaxt əriyər calandıqca söz sözə.
Bəs biz niyə dayanmıyaq üz-üzə,
Meh əsdikcə toxunmasın dizimiz?

Gül dodaqlar gülümsədi, gülləndi,
Mənə baxdın, sevinc yaşı gölləndi.
Xəyal quşu milləndikcə milləndi,
Ay şirin qız, bir də baxdım çütük biz.

Bu ayrılıq taqətini kəsdi, gəl,
Aramızdan tufan kimi əsdi, gəl.
Pənah deyir, insaf elə, bəsdı, gəl,
Qoşa gedək gün doğana üzümüz.

ÖZGƏ

Dedilər düz kəslər düzdə də qaldı,
Olmadı ümidi sabahdan özgə.
Məcnunu sevgisi çöllərə saldı,
Nə çıxdı dilindən bir ahdan özgə?

Ədalət qılıncı sığınmaz qına –
Nə əyri yolla keç, nə də ki, sına.
Çoxları varlandı el hesabına,
Ancaq nə apardı günahdan özgə?!

Amalın dayansa Günəslə qoşa,
Arzun, səadətin toxunmaz daşa.
Ömür boyu halal zəhmətlə yaşa,
İnsanı nə yıxar tamahdan özgə?!

Deməsinlər sevda ucuzdu indi,
Bu məna göylərdən daha dərin di.
Əsil aşıqlərə hicran şirindi,
Kim ona can verir Pənahdan özgə?

111111247899

(11.12.1940)

İLHAMIM

Bəxtim oyaq imiş ona min alqış,
Qayıdıb cismimə yenə ilhamım.
Alsa da dünyanı şaxta, boran, qış,
Qoymaram bir daha sönə ilhamım!

Kəsərdən düşmüşdü adi sözüm də,
Xəzana dönmüşdü cahan gözümdə.
Aydın yazılmışdı arzum üzümdə, –
Əvvəl olduğu tək dinə ilhamım!

Pənah, ömrüm, günüm solsa dözərəm,
Təkcə həsrət, hicran qalsa dözərəm,
Fələk necə dərdə salsa dözərəm,
Dözmərəm yad olsa mənə ilhamım.

111111247899
(11.12.1940)

DEYİLDİR

Hər cırıq kürklüyə yoxsul söyləmə,
Hər atlas geyən də varlı deyildir.
Dağ dağdı, asanca aşaram demə,
Baxma ki, zirvəsi qarlı deyildir.

Ötərgi həvəsdən bağ ola bilməz,
Qara yuyulmaqla ağ ola bilməz.
Sevən kəsin kefi çağ ola bilməz,
Kimin kefi köksə arlı deyildir.

Qəlbə yol taparmı ilhamsız yazı?
Hər yetən dindirə bilərmı sazı?
Ay Pənah, heç kəsdən olma narazı,
Hələ deyimlərin karlı deyildir.

111111247899
(11.12.1940)

HƏLƏ

Hərdən düşünürəm, nə bilirik biz;
İdrak öz nurunu saçacaq hələ!
Pərvaz eyləyəcək insan nəslimiz,
Özgə dünyalara uçacaq hələ!

Eşqə köklənəcək bütün ürəklər,
Çiçək açacaqdır şirin diləklər.
Məskən edəcəkdir yeri mələklər,
İblis baş götürüb qaçacaq hələ!

Tezliklə düz yola çıxacaq insan,
/Qırx ildən çoxdur ki, yoxdur ölüm, qan./
Birlik, bərpabərlik quracaq dövrən,
Kefimiz olacaq min qat çağ hələ!

Dostluğa köklənən nurlu gələcək,
Bəşərin qəlbindən pası siləcək.
Dünyanın qədrini insan biləcək,
O da, çox sirrini açacaq hələ!

111111247899

(11.12.1940)

KƏSİLMƏZ

Bir evdə olarsa mehribançılıq
Xoş keçər günləri, şadı kəsilməz.
Başına götürsə dünyanı qıtlıq,
Halal təknəsindən cadı kəsilməz.

Qışda dağlarından qar əksik olmaz,
Yayda bağlarından bar əksik olmaz.
Namus, qeyrət, şöhrət, var əksik olmaz;
Sözün safı, düzü, budu, kəsilməz.

Əgər gül bülbülə söyləsəydi yar,
Ala bilərdimi meydanı əğyar?!
Məhəbbətli evdə ocaq gur yanar,
Tüstüsü düz çıxar, odu kəsilməz.

Gəmilərin batsa dəyiş bir anda,
Üzün gülsün yara mehman olanda.
Şirin sözlə yola gələr ilan da,
Bal olar damaqda, dadı kəsilməz.

O kəs ki, bəşərə bir sirdaş olar,
Hər nə desə dosta, yada xoş olar.
Eli sevən gec-tez eldə baş olar,
Ay Pənah, dillərdən adı kəsilməz.

ATALAR

Evdən beşcə addım uzaq getdinmi,
Necədilər, deyə, anar atalar.
Analarla birgə, qoşa şam kimi,
Bizim üstümüzdə yanar atalar.

Həyata vəsiqə alanda belə,
Onların gözündə uşağıq hələ.
Təqəti qalınca canda bir gilə,
Olar yolumuzda fanar atalar.

Hər gün öz işində çalsa da zəfər,
Gözünə görünməz axıtdığı tər.
Elə ki, göstərdik xırda bir hünər,
Özünü göylərdə sanar atalar.

Nə gözlə baxırlar onlar həyata,
Duyuruq özümüz olanda ata.
Əgər əlimizdən çıxsın bir xata,
Özünü günahkar sanar atalar.

Onların ömründə olaq telli saz,
Açaq üzlərinə neçə nurlu yaz.
Pənah, fərsiz çıxsaq eyni açılmaz,
Bütün kainatı danar atalar.

ÖZ YERİ

Hər sevirəm deyən qaynamaz, daşmaz, –
Bülbülün öz yeri, xarın öz yeri.
El bilir ki, qaynasa da qarışmaz,
Tərmanın öz yeri, sarın öz yeri.

Söz var ki, sevinci qovub itirir,
Söz də var könüldə min gül bitirir.
Yağıntı torpağa həyat gətirir, –
Yağışın öz yeri, qarın öz yeri.

Ehtiyac hər zaman sıxıb xilqəti,
Ondan can qurtaran olmayıb qəti.
Şirindi dünyanın malı, dövləti, –
Mirasın öz yeri, varın öz yeri.

Kəpəzin, Qoşqarın oğluyam mən də,
Ellərə köklənib ürək sinəmdə.
Lal dilə gəlsə də qoşa dinəndə,
Kamanın öz yeri, tarın öz yeri.

Ay Pənah, həyata məhəbbətlə bax,
Şirindi, daha da şirin olacaq.
Hər biri canımdan əzizdi, ancaq,
Dostların öz yeri, yarın öz yeri.

SEVDA YOLU

Cənnətdən əzizdi, şirindi mənə,
Sevda yolu əzab, boran, qarsa da.
Yaşayan, sevilən bülbüldü yenə,
Nə anladı vəslə yetən xarsa da?!

Sevda bir könül zirvədən enməz,
Qışın qasırğası əssə də sönməz.
Ürək ürəkdirsə əhdindən dönməz,
Hicran, həsrət onu min il sarsa da.

İnsan əməliylə qazanır adı,
Yeriylə bağlıdı meyvənin dadı.
Fərqi yoxdu, qarğa elə qarğadı
Çiçəkli baxçaya, bağa varsa da.

Hicran dağlarımı keçməz biganə,
Həsrət badəsini içməz biganə.
Eşqi görə bilməz, seçməz biganə,
Sevən bir ürəyi alıb yarsa da.

Pənah, hər sinədə ötməz telli saz,
Bülbül nəğməsiylə gələr güllü yaz.
Vurğun olan könül cahana sığmaz,
Köksümüzdə yeri elə darsa da.

İNANMA

Həqiqət bir, şaiyələr bol olur,
Deyilənin çoxu sözdü, inanma!
Ellər deyib qəlbdən qəlbə yol olur,
Ürəyin deməsə, «düzdü», inanma!

Dost ki, oldun at kənara şübhəni,
İnam itsə yaddaşından sil məni.
Biganələr aldatmasın qoy səni,
Desə eşqi oddu, közdü, inanma!

Pənahı da yaxşı tanı, həmdəmənim,
Azdan-çoxdan etibarım var mənim.
Ancaq desəm Məcnun kimi məskənim
Dərədi, tərədi, düzdü, inanma!

111111247899
(11.12.1940)

YURDUMUN

Dolu könül, gəl tutuşub əl-ələ
Seyrə çıxmaq ovlağına yurdumun.
Şe'r deyək, nəğmə qoşaq eşq ilə,
Aranına, yaylağına yurdumun.

Ana yurda sədaqətdən coşur qan,
O deyilmi hər insana şərəf, şan?!
Layiq olub, köç edəndə dünyadan,
Qarışaydım torpağına yurdumun.

Kor da duyur güllərinin rəngini,
Kar anlayır «Qaytağı»nı, «Cəngi»ni.
Dost sevinir şən ötdükcə hər günü,
Yağı baxır ayağına yurdumun.

Alovlardan keçib gəlir, necə, şərq.
Yavaş-yavaş aydınlaşır gecə, şərq!
Nə zamandı həsrət çəkir qoca Şərq
Amalına, bayrağına yurdumun!

Şair olmaq alışmaqdı, Pənah, döz,
Çəkil geri ürəyində yoxsa köz!
O yangıdan yaranmayan bircə söz
Yazılırmı varacağına yurdumun?!

QURBANAM

Qaydadı aşıqlər can qurban deyər,
Ay xanım qız, mən də sənə qurbanam.
Əgər daldalansa ucalarmı sər? -
Ona görə dönə-dönə qurbanam.

Çox şeydən keçərdim, bilsəydin ki sən,
Bir ömür yolunu gözləmişəm mən.
Keçib getmək üçün sinəmin üstən,
Tez gəl, o gəldiyin günə qurbanam.

Eşqdir cahanda hər şeydən əzəl,
Onsuz keçən ömür baharsız, xəzəl.
Kəbədi, Məkkədi hər dilbər gözəl;
Sənin gətirdiyin dinə qurbanam.

Könül rübabımı tək sən çalmısan,
Bəxt ulduzum, Ayım, Günüm olmusan.
Baxma ki, könlümü oda salmısan,
Xəşbəxtəm, qoy yansın sinə, qurbanam.

Pənah, sevgi safsa hicran əriməz,
Vüsal ayaq açıb qarşı yeriməz.
Yar yolunda qurban gedən çürüməz,
Qurbanam, qurbanam, yenə qurbanam.

XOŞ GƏLİR

Yenə vurğun könlüm oda yanacaq,
Bunun səbəbkarı, gülüm xoş gəlir;
Hicranla, həsrətlə naxışlanacaq,
Ömür sayılacaq, ilim xoş gəlir.

Aşiqlərin könlü al qan olsa da,
İşi gecə-gündüz fəğan olsa da.
Eşqin gətirdiyi hicran olsa da,
Gəlsin belə əzab, zülüm xoş gəlir.

Bu sevda könlümü Günəş tək sarır,
Pənahı puçluqdan çəkib qoparır.
Bilsəm canı yara qurban aparır,
Ürəklə deyərdim ölüm xoş gəlir.

111111247899
(11.12.1940)

CAVANLIQ

Uşaqlar da, qocalar da can atır,
Elə bil ki, qızıl güldü cavanlıq.
Haqqı var ki, bu cahana naz satır;
Gülər üzdü, şirin dildi cavanlıq.

Cavanların məclisinə gəlir yaz,
Şərəfinə nəğmə deyir telli saz.
İsti-soyuq, ağır-yüngül tanımaz,
Sədd bilməyən coşğun seldi cavanlıq.

Zülmətlərə gənclik işıq saçıbdı,
Açılmayan düyünləri açıbdı.
Meydanından divlər belə qaçıbdı,
Dəmir dizdi, polad əldi cavanlıq.

Sərf edənlər ya şöhrətə, ya zərə,
Heç bilmədi necə verdi yellərə.
O cavan ki, xidmət etdi ellərə,
Qiymətini yaxşı bildi, cavanlıq!

Kim istəmir cavanlığın xətrini?
Kim doyubdu almaq ilə ətrini?
Ay Pənah, bil hər bir anın qədrini,
Sonsuz deyil, beş-on ildi cavanlıq.

ŞƏRLƏ YOLA GETMƏRƏM

Aqıl çəpərində dönərəm kola,
Nadan baxçasında gül tək bitmərəm.
Bircə gün bülbül tək çəkərəm zilə,
Ancaq qarğa kimi yüz il ötmərəm.

Elə adam var ki, şad olur görən,
Eləsi də var ki, qəlbi duman, çən.
Daş olub divara hörülərəm mən,
Gizli xəzinədə dürr tək itmərəm.

Adam var dilində bitib ahu-zar;
Zəmanə neyləsin, qanında bu var.
Xeyirin cövrünə dözər, qatlaşar,
Rahat evdə şərlə yola getmərəm.

Pənah yaxşılığa gözləmə əvəz,
Sən onu gözlərdə, ürəklərdə gəz.
Döyməklə, söyməklə pislər düzəlməz,
Demək pislərə də pislik etmərəm.

111111247899

(11.12.1940)

ZALIMIN

Elə baxır, alovlanır hər sinə;
Kipriyində közləri var zalımın.
Söz nə gəzir layiq ola şəninə,
Gör nə cürə gözləri var zalımın.

Yollarından çəkilməyir xoş ətir,
Könlüm olub başı üstə bir çətir.
Hünərin var duruşundan göz götür
Quymaq kimi dizləri var zalımın.

Eşidənə hakim olur xoş səsi,
Həyat dolu musiqidi gülməsi.
Bir kəlməylə əfsunlayır hər kəsi,
Elə şirin sözləri var zalımın.

Qüdrətdəndi sürmə onun qaşında,
Pir də görsə olar on beş yaşında.
Xöşbəxtəm ki, ürəyimin başında
Çalın-çarpaz izləri var zalımın.

Keçdiyi yollarda amandı, ahdı,
Ona nə fərqi var biri Pənahdı?!
Bir demir ki, zülm eləmək günahdı
Tükənməyən «döz»ləri var zalımın.

GƏLƏ BİLMƏZ

Xəzan tanımayan bir sənətim var,
Cahana ikinci Mən gələ bilməz.
Bir dağam ki, zirvəm göylərə çatar,
Quzğun qalxa bilməz, çən gələ bilməz.

Elə bir düzəm ki, havası sağdır,
Laləsi, nərgizi qucaq-qucaqdır.
Sabah həyat çox şey yaradacaqdır,
Bu gün heç kəs mənə tən gələ bilməz.

Pənah, dəli könül yenə tel-teldi,
Eşqim, duyğularım bir coşğun seldi.
Nə desəm birinci ustadı eldi,
Nə yazsam ellərdən gen gələ bilməz.

111111247899

(11.12.1940)

ÖZGƏDİ

Hüsnü ilə giymət alır hər gözəl,
Bu yanmışın gül camalı özgədi.
Aman allah, dodaqları əlbəəl
Yalan edib qəndi, balı, özgədi.

Gözəllərə el deyibdi – gül camal,
Görünməyib yer üzündə belə hal;
Hər gözəlin şöhrətidi qara xal,
Bu afətin qoşa xalı özgədi,

Hansı cana düşsə onun atəşi,
Ömür boyu əvəz edər Günəşi.
Meydanında leyilərin nə işi,
Şirin dili, pür kamalı özgədi.

O keçdiyi yollar, izlər gül açır,
Vurğun könlüm dövrəsində hey uçur.
Əli dəyən hər yer, hər şey nur saçır,
Başındakı güllü şalı özgədi.

Ona qarşı ağuşunu el açıb,
Küsgün qəlblər, lal könüllər dil açıb.
Pənah baxıb, ömrü, günü gül açıb,
Həm hicranı, həm vüsalı özgədi.

SEVMƏSƏN

«Sev səni sevəni», deyib atalar,
Sevərəmmi sən də məni sevməsən?!
Dayanmasan qulluğumda necə var,
«Bəli», deyib mən deyəni sevməsən?!

Hər çiçəyin öz adı var deyiblər,
Hər tikənin öz dadı var deyiblər.
Sevən qəlbin fəryadı var deyiblər;
Qalxma dağa duman, çəni sevməsən.

Əzab çəkmə hər nadanın yolunda.
Şam tək əri bir qananın yolunda.
Uduzarsan, bil ki, hər an yolunda
Bülbül kimi bir ötəni sevməsən.

Dillərdə dolaşan sözüm olarmı,
Şer dünyasında izim olarmı?
Qəlbə də təpər, dizdə dözümlə olarmı,
Saçlarımda gümüş dəni sevməsən?

Pənah, kimsən, nədir axır niyyətin –
Onunla bilinir yeri xilqətin.
Özün söylə, nədir sən qiymətin,
Başdan-başa bu vətəni sevməsən?!

OLSA

Dünya gözəli də qiymətdən düşər
Əgər həddi aşsa, naz artıq olsa.
Deyirlər çox olsa bal qətran dadar,
Bir təhər dözülər az artıq olsa.

Çox olsa qiymətə minərdimi zər?
Azların şöhrəti dillərdə gəzər.
Cahan da yorular, cahan da bəzər
Söhbət artıq olsa, saz artıq olsa.

Gərək can deməyə köklənsin dillər,
Qurub yaratmağa meyl etsin əllər.
Ay Pənah, yolunu gözləməz ellər
Üçcə ay olmasa, yaz artıq olsa.

111111247899

(11.12.1940)

DÜŞƏRMI

Bu qoca dünyada haqq-ədalət var,
Gülün ixtiyarı xara düşərmi?
Qartallar məskəni zümrüd səmalar
Quzğuna yetərmi, sara düşərmi?

Sevilmirmi elə könül verənlər?
Yaşamırmı elə hasar hörənlər?
Sayğısız olmasa hərdən ərənlər,
Namərdlər əlində tora düşərmi?

Qarğa bülbül olmaz yeri bağsa da,
Sovrulub gedər kül dalı dağsa da.
Göydən yağış deyil böhtan yağsa da
Təmiz bir vicdana qara düşərmi?

Qəbirdə düzələr beli əyrilər,
Başa keçə bilməz dili əyrilər.
Miras yığa bilər əli əyrilər,
Zəhmətə xor baxan vara düşərmi?

Pənah, mənəm deyə alma meydanı;
Lovğalıq nəzərdən salır insanı.
Bir kəsin ki, canda saf ola qanı
Min il yaşasa da dara düşərmi?

SAXLAMAMISAN

Necə ovlamışdın ürəyimi sən,
Niyə itirmisən, saxlamamısan.
Dünyanın sonundan dönüb gəlmisən,
Burdan bura məni yoxlamamısan.

Külək də əsməzdi görüşəndə biz,
Cahanla bir idi sanki sirmimiz.
Ömürlük Məkkəmdi görüş yerimiz,
Sən heç yadında da saxlamamısan.

Bənövşə yığmışdıq bir yaz səhəri,
Solub saralıblar o vaxtdan bəri.
Yazıqlar olsun ki, sənə ey pəri,
Gör nəyi atmısan, qoxlamamısan.

Qranit dağ idim, bilir ki cahan,
Həsrdən olmuşam yer ilə yeksan.
Nədənsən ki, görün ay nazlı canan,
Sən heç öz yerindən laxlamamısan.

Əriyəsi deyil hicranın qarı,
Niyə gözləyirəm güllü baharı?
Vurmusan Pənahı, izlə şikarı,
Bəlkə heç ölümçül oxlamamısan?!

SƏNİ ANDIRIR

Unuda bilmərəm, istəsəm də mən,
Təbiətin özü səni andırır.
Hər biri möcüzə çiçəkli çəmən,
Yurdun dağı, düzü səni andırır.

Gəzməyə çıxanda, hər axşam çağı,
Gözəllər sinəmə çəkirlər dağı.
Onun gəl-gəl deyən əsmər yanağı,
Bunun şəhla gözü səni andırır.

Birinin gecə tək qara telləri,
Birinin mehriban, şümşad əlləri,
Birinin ləhcəsi, tuti dilləri,
«Yox, yox», deyən sözü səni andırır.

Bunun sərv boyu, onun yerişi,
Bunun gül dodağı, onun dürr dişi,
Bunun incə beli, onun hər işi,
Bunun Günəş üzü səni andırır.

Biri şimşək kimi zülməti yarır,
Pənahı dünyadan çəkib qoparır.
Sonra ixtiyarsız alıb aparır,
Budur sözün düzü, səni andırır.

UNUTMAQ OLMAZ

Sənli dəmlərimdən min xatirəm var,
Yox-yox, o izləri unutmaq olmaz.
Diz çöküb qarşında qucurdum ey yar,
O mərmər dizləri unutmaq olmaz.

Bir dəfə görüşə gecikdin yenə,
«Səndən incimişəm», deyəndə sənə,
«Küsmə, qurban olum» söylədin mənə,
Bu şirin sözləri unutmaq olmaz.

Görüş gecələri olurdu bir an,
Təəccüb edərdik söküləndə dan.
Nələr oxuyurdum ayrılan zaman,
Pənah, o gözləri unutmaq olmaz.

111111247899

(11.12.1940)

QURBAN

Saçlar qara, sinə əsmər, yanaq al,
Əvvəl yanağının alına qurban.
Buxağında nə şahanə durub xal,
Olum o kişmişi xalına qurban.

Məni geri itələyən əlinə,
Ay üzünü daldalayan telinə,
«Gəlmə» deyən, «Sevmə» deyən dilinə,
O gül dodaqların balına qurban.

Güllərə qulluqdan açılmır başın,
İl boyu yanında olur sirdaşın,
Pənahı o səmtə qoymur qardaşın,
Bu sevdanın qeylü-qalına qurban.

111111247899

(11.12.1940)

HƏSRƏT ÇƏKİR

Adınla bağlıdı bəxtiyarlığım,
Hər gecəm, gündüzüm, bil, həsrət çəkir.
Hicranda qovrulur bütün varlığım,
Baxır yollarına, gəl, həsrət çəkir.

Həyatda hər şeydən əzizdi xətri,
Gedərmə əlimdən saçının ətri?
Könlüm bircə anlıq görüşdən ötrü
Aylar həsrət çəkir, il həsrət çəkir.

Eşqə kəc baxanlar nadandı, xardı,
O mələk inamı olana yardı.
Hər təmiz məhəbbət bir ilk bahardı,
Qoy çox olsun deyə el həsrət çəkir.

Gedəndə tezliklə dönərəm dedin,
Bəs niyə, bəs niyə belə ləngidin.
Könlümlə nə qədər həmahəng idin,
Cüt oxuyaq deyə dil həsrət çəkir.

Həsrətin Ayı da dərdə salıbdı,
Günəş saralıbdı, göylər solubdu.
Sanki bütün dünya yetim qalıbdı,
Çəmən, çiçək, lalə, gül həsrət çəkir.

BƏS

Sevgilim unudub əhdi, ilqarı
Üstümə qəm dağı yeriməzmi bəs?!
Ahımdan sel oldu dağların qarı,
Yarımdın inadı əriməzmi bəs?!

Hicran, həsrət bəsdı, məni az sına,
Sevdaı bir ürək kim görüb sına?
Əğyar ayaq açsa yar bağçasına
Aşiq diri-diri çürüməzmi bəs?!

Tale nəzər sala, bəxtim oyana,
O da Pənah kimi bu eşqə yana.
Bircə yol gözləri baxarsa yana
Həyatımı zülmət bürüməzmi bəs?!

111111247899

(11.12.1940)

QAZƏLLƏR

111111247899

(11.12.1940)

YAŞAYIRAM O GÜNDƏN Kİ

Yaşayıram o gündən ki, düşdüm sənin soracağına,
Nə olsun ki, həsrətliyəm sənin o gül yanağına.

Əbədiyyət qazanardım, yaşasam da Səməndər tək,
Bircə dəfə adım gəlsə şirin-şəkər dodağına.

Bu dünyada varlığıma doğma olan təkçə sənsən,
Sənsə alıb hicran yazdın ömrümün hər varağına.

Vaxt var idi mən Məcnunu anlamırdım, indi özüm
Səadətə qovuşuram, alışdıqca fərağına.

Aşiq deyil o kəslər ki, gecə-gündüz vüsəl dilər,
Ey taleyim, sən məni yaz hicran, həsrət otağına.

Mənə bəsdə başdan-başa sənli olan xəyallarım,
Könlüm dönüb Qızılgülə sığımbıdı buxağına.

Bu sevdaya düşənəcən el bilmirdi kimdi Pənah,
Dövrümüzün Məcnunu tək düşdüm onun marağına.

OLDU

Gəlişinlə, gözəlim, dünya çıraqban oldu,
Küllü-aləm dəyişib bir özgə cahan oldu.

İtdi qəm, getdi kədər, sevinc tuğyan eylədi,
Hər gül öz bülbülünə vəfalı canan oldu.

Yaxşılıq Günəş kimi çulğaladı dünyanı,
Yamanlığın sinəsi qanına qəltan oldu.

Nifrət hissi əridi səhər dumanı kimi,
Məhəbbət kainata bir dənə sultan oldu.

Tale güldü üzümə, «can» deyib «çor» eşidən
Biçərə ürəyimin qisməti bir «can» oldu.

Könlümün xəzan alan bağçası gəldi cana,
Qupquru kötükləri bir anda əlvan oldu.

Hesab et ki, həyata yenidən gəldi Pənah,
Nə gözəlsən deyərək, cahana heyran oldu.

OLA BİLMƏZ

Gəlsə mah camallılar, mahın tək mah ola bilməz,
Cahanda sən hökmdə özgə bir şah ola bilməz.

Qəmzənin oxlarının hədəfi köksüm başıdı,
Düz vurmaqda inan ki, elə silah ola bilməz.

Günü-gündən çoxalır zülmün, nə yaxşı, ey sənəm,
Könlüm bundan usana, yox-yox, ey vah, ola bilməz.

Əsil aşıqı tanı, seç əğyardan, ey sərvinaz,
Sən onun qəlbini gəz, onda tamah ola bilməz.

Gündə yüz-yüz aşıqın Məcnun kimi düşdü düzə,
Ədalət divanında sənə günah ola bilməz.

Min Günəş şəfəq saça yer üzünə üfüqlərdən,
Gül camalın görməsəm, mənə sabah ola bilməz.

Dövrənə gündə, gülüm, nə qədər aşıq yığılır,
Mini cəmlənsə belə, yenə Pənah ola bilməz.

KAŞ BİLƏYDİN

Ay sərvinaş, sən gedənnən gülmür üzüm, kaş biləydin!
Yollarına dikilibdi iki gözüm, kaş biləydin!

Hicranının sazaqları iliyimə işlədikcə,
Tərk eləyir varlığımı, bitir dözüm, kaş biləydin!

Gecə-gündüz fikrim, canım təkcə sənin yanında,
Adın ilə bağlı gəlir hər bir sözüm, kaş biləydin!

Hər arzuma, diləyimə qanad verən özün idin,
Pozulubdu həyatımda nizam, düzüm, kaş biləydin!

Qayıtmasan, varlığımda həyat eşqi sönəsidə,
Gücdən düşüb biləklərim, əsir dizim, kaş biləydin!

Lap dəmirdən olsa belə sən qəlbin, bilirəm ki,
Bu halıma yumşalardı, mənim özüm, kaş biləydin!

Pənah Göyçə, xeyirlə şəhər cüt qardaşdı bu dünyada,
Qətrə-qətrə yanmağımı qalan izim, kaş biləydin!

YANASIDI

Könlüm bilir, o şux nigar bircə onun sonasıdı,
Cismim, canım ömür boyu atəşində yanasıdı.

Elə tüğyan eləyər ki, sevgi odu ürəyimdə,
Buz içində min il yatsam inanma ki, donasıdı.

Taki yarım unutmasın, artsın zülmü gecə-gündüz,
Vurğun qəlbim bu qayğını bir səadət sanasıdı.

Mənim könlüm eşq oduna ömür boyu yanmaq dilər,
Əğyar isə bircə gündə ilqarını danasıdı.

Bu sevginin hər zərrəsi bir silinməz dastan olub
Zaman-zaman nəğmə kimi dodaqlara qonasıdı.

Mən bilirəm Məcnun, Kərəm nələr çəkdi bu dünyada,
Sevgi üçün doğulmayan deməklə nə qanasıdı.

Bu qədər ki, alışırsan nazlı yarın fərağına,
Pənah, bir gün Məcnunu yox, ellər səni anasıdı.

SƏNSİZ

Bu genişlikdə cahan oldu necə dar sənsiz.
İstəməzdim ki olum külli-ixtiyar sənsiz.

Sən gedən tək gözəlim, ömrümə xəzan gəldi,
Necə deyim ki, bahar görmüşəm ey yar, sənsiz.

Könlümün baxçasına bir də çətin nur çilənə,
Bilirəm ki, gələcək təkcə boran, qar sənsiz.

Yenə hicran, yenə həsrət məni yaxdı, yaxdı,
Ruhumu çulğalayıb hökm edir odlar sənsiz.

Yar yolunda əzabım artdı deyə şadam mən,
Bir görəydin nə sayaq kef çəkir əğyar sənsiz?

Duyğulu hər ürəyin həmdəmi, yarı tardı,
Bəs onunla necə mən bağlayım ilqar sənsiz?

Sənli günlərdə Pənah, el bilir ki, şahin idi,
Necə cürətlə ona, gör ki, baxır sar sənsiz.

GERİ DÖNSƏN

Könlüm yenə də nura boyanar, geri dönsən,
Hicran küləyi şəksiz usanar geri dönsən.

Bəxtim də yatıb sən məni tərک eyləyən andan,
Könlümə damıb, şəksiz oyanar geri dönsən.

Getdin, həyat eşqim də gülüm, şam kimi söndü,
Gün tək alışar, bil ki, o yanar geri dönsən.

Çeşmim yaşı axdı, elə axdı, selə döndü,
Dərhal quruyar, yəni, dayanar geri dönsən.

Söyləyirlər ki, sizə üz tutub əğyar da gəlir,
Yəqin çəkinər, o da az anar geri dönsən.

Sənsizlik odu tüğyana gəldi, necə gəldi,
Təşnəli ürəyim onu danar geri dönsən.

Getməyinlə bu cahan məhbəsə dönübdü Pənaha,
Cənnət hesab edər, elə sanar geri dönsən.

GÖZÜM AYDIN

Eşqimdən axır eldə söz oldu, gözüm aydın!
Yara yetişib sırım üz oldu, gözüm aydın!

Eşq adlı qığılcım cana düşdü baxışından,
Bir anda ürək yandı, köz oldu, gözüm aydın!

Aşiqdə onun birinə dözmək hünər istər,
Könlüm yarası yeddi göz oldu, gözüm aydın!

Gecələr artıb olur zülmüm, əzabım sonsuz,
Yaxşı ki gecəm düşdü, tez oldu, gözüm aydın!

Min yol yanaşıb mən ona açdım bu diləyi,
Yarın cavabı təkcə «Döz!» oldu, gözüm aydın!

Hicran günü artdıqca gülüm, şirin olursan,
Əvvəl beş idi, indi yüz oldu, gözüm aydın!

Məcnun dedilər Pənaha vurğunun olan tək,
Bu ki söz idi, döndü düz oldu, gözüm aydın!

BEŞLİKLƏR

111111247899

(11.12.1940)

AMANDI

Sən tək dərdə dərman edənim olsun,
Sonra lap min dənə düşmənim olsun.
Sənə gələn qada tək mənim olsun,
Birini də xarla bölmə, amandı;
Bu kövrək diləyə gülmə, amandı!

Bilirəm, qeydinə qalanın çoxdu,
Xəyalına səcdə qılanın çoxdu,
Bir sözünlə qurban olanın çoxdu,
Məni o cərgədən silmə, amandı,
Bu kövrək diləyə gülmə, amandı!

Məhəbbət - odlara yanmaq deyilmi,
Hicran sazağında donmaq deyilmi?!
Vüsəl - sədəti danmaq deyilmi? -
Ömür boyu yola gəlmə, amandı,
Bu kövrək diləyə gülmə, amandı!

Sənsiz könül şəhrim xaraba qalar,
Sənsiz yer üzünü tufanlar alar,
Sənsiz Günəş belə saralıb solar,
Gəl, qaçar cahandan ilmə, amandı,
Bu kövrək diləyə gülmə, amandı!

Bir gün Pənah Göyçə solası olsa,
Elə açılmamış qalası olsa,
Bir gün əbədiyyət alası olsa
Yaşa bu nəğmədə, ölmə, amandı,
Bu kövrək diləyə gülmə, amandı!

SƏBƏBKARI MƏHƏBBƏTDİ

Könlüm birdən muma dönüb,
Sal daş idi, quma dönüb.
Yanasıdı, şama dönüb,
Özü boyda sədaqətdi, -
Səbəbkarı məhəbbətdi.

Binasından talan idi,
Eləcə də qalan idi,
Yaşamırdı, yalan idi,
İndi Gün tək həqiqətdi,
Səbəbkarı məhəbbətdi.

Min il hicran çəksə, dözər,
Nə yorular, nə də bezər.
Həyatımı nurla bəzər,
Başdan-başa dəyanətdi,
Səbəbkarı məhəbbətdi.

Nə iş tutsa başa gələr,
Üstəlik də xoşa gələr.
Bülbül kimi cuşa gələr,
Hər nəğməsi ülvyyətdi,
Səbəbkarı məhəbbətdi.

Həyat ilə indi varam,
Sellər kimi durulmaram,
Yaşamaqdan yorulmaram,
Demərəm ki, o zillətdi,
Səbəbkarı məhəbbətdi,
Məhəbbətdi.

NƏ GÖZƏL

Bəs deyilmi çəkdim hey möhnətini? –
Üz tutub bizlərə gəlsən, nə gözəl!
Həyatın eşq adlı o nemətini,
Lütf edib aşıqla bölsən, nə gözəl!
Üz tutub bizlərə gəlsən, nə gözəl!

Gəlişinlə ömrüm çiçək açacaq,
Ay, Günəş özgə cür işiq saçacaq.
Əğyarın başına dünya uçacaq,
Üstəlik naz ilə gülsən, nə gözəl,
Üz tutub bizlərə gəlsən, nə gözəl!

Əzab yolçusuyam, yoxdu günahım,
Sənsən üzə gələn nurlu sabahım.
Sevən ürəyindən yazıq Pənahın
Ayrılıq sözünü silsən, nə gözəl,
Üz tutub bizlərə gəlsən, nə gözəl!

111111247899
(11.12.1940)

YENƏ DƏ ƏZİZSƏN

Tez-tez vurulardım cavanlıqda mən,
Hər dəfə deyərdim gəldi məhəbbət.
Nəhayət qəlbimdə yuva saldın sən,
Ən parlaq üzüylə güldü səadət,
Çox şükür, axır ki, gəldi məhəbbət.

Səni görən kimi vurulmamışdım,
Dünyanın işləri nə qəribədir!
Sən mənə qəlbini birinci açdın,
Yenə də bilmədim bu sevda nədir,
Həyatın işləri nə qəribədir.

Sənə öyüd verdim bir xeyli zaman,
Həftələr dolandı, aylar ötüşdü.
Bir gün əllərimiz görüşən andan,
Eşqin qığılıcımı qəlbimə düşdü.
Həftələr dolandı, aylar ötüşdü...

Bütün ömrüm boyu əlimdə çıraq,
Hər yerdə hər zaman aradım səni.
Gözümün önündə görmədim ancaq,
Halal olsun sənə, sən tapdın məni.
Bilmirəm bəs necə aradım səni?!

Həyat boş keçsə də bilirdim ki, mən,
Mövcuddur cahanda əsil məhəbbət.
İndi ki Günəş var, doğacaq hökman,
İnamsız ürəyə gülməz səadət,
Mövcuddur cahanda əsil məhəbbət!

Sevgi vurğunluqdan seçilir gerçək,
Vurulmaq qətiyyəən məhəbbət deyil.
Məhəbbət gələndə danışır ürək,
Elə ki vuruldun çiçək açır dil,
Vurulmaq heç zaman məhəbbət deyil.

Biri vurulanda biri gen gəzər,
Qarşılıqlı olar ancaq məhəbbət.
Vurulmaq həyatı ötərgi bəzər,
Əzizim əzəldən belədir adət,
Mütləq qarşılıqlı olar məhəbbət!

Özün də bilmədən bunu o zaman
Yenidən həyata gətirdin məni.
Yanıq bir kötüyə bənzərdim o an
Eşqin qüdrətiylə bitirdin məni,
Yenidən həyata gətirdin məni.

Sənə varlığım la minnətdaram mən
Eşq nədir, bilmədən ölə bilərdim.
Nə qədər gözəlmiş həyat, çöl, çəmən
Eşqsiz ürəkdən necə gülərdim?
Həyatı duymadan ölə bilərdim.

Sevib sevilmədi kim ki dünyada,
Hesab et kökündən yaranmayıbdı.
Ondan qala bilməz həyatda səda,
Dolaşiq hissələri daranmayıbdı
Beləsi kökündən yaranmayıbdı.

Sənli keçirdiyim hər hansı anım,
Sənsiz yaşadığım ömrə dəyərdi.
Könlüm çiçəklədi, qızardı danım

Məndən kənar qovdu hicranı, dərdi
Sənsiz keçirdiyim ömrə dəyərdi.

Budur, nə müddətdi görüşürük biz,
Dünyaya gələn eşq, yox ola bilməz,
Birgə vuracaqdır hər an qəlbimiz
İstəyir ömürlük məndən kənar gəz.
Məhəbbət yaranıb, yox ola bilməz.

Girdi aramıza, sızladı könül,
Nə deyim, bəlkə də haqlıdı hicran.
Mən solmuş yarpağam, sən açılan gül
Bu bir həqiqətdi, düşün bircə an,
Əzizim, yəqin ki haqlıdı hicran.

Xöşbəxtəm, axır ki gəldi məhəbbət,
Bədbəxtəm, qırıldı ən böyük ümid.
Qarşıda gözləyir sonsuz bir həsrət,
Mən kimə deyim ki könlümü kirit,
Qırıldı səadət gözləyən ümid.

Səni qınamıram, qismət beləymiş,
Bil ki, həyatımdan əzizsən mənə.
Tufandan qopardın, bəxş etdin gülüş,
Dibsiz uçuruma tulladın yenə,
Ancaq əvvəlki tək əzizsən mənə.

YENƏ BAHAR GƏLİR

Nəhayət nəfəsi tənqiyir qışın,
Dağlır yuxusu torpağın, daşın.
Əkinçi dəstindən yapışır xışın;
Özgə bir sevinclə qabarır sinə –
Demək, bahar gəlir vətən mülkünə!

Göydən yer üzünə məhəbbət enir,
Çöllər yaşllaşır, bulaqlar dinir.
Hər səhər bağlarda nəğmə güclənir;
Quşlar qürbət eldən qayıdır yenə –
Bəh-bəh, bahar gəlir vətən mülkünə!

Dağlar günü-gündən məğrur görünür,
Hərdən sinəsiylə duman sürünür,
Odur, Günəş çıxır, nura bürünür;
Ətək yaşllaşır, deyir ki, mənə,
Yenə bahar gəlir vətən mülkünə!

Bahardı cahanda ən böyük ustad,
Bahardı hər hissə, duyğuya qanad.
Onun camalına kim olmayıb şad;
Daşlar da bənzəyir toxumluq dənə,
Çünki bahar gəlir vətən mülkünə!

Gör nə deyir aşiq, gör nə ötür saz,
Hər fəsil gözəldi, bahardan olmaz!
Ay Pənah, məqamdı, qələm götür yaz –
Alqış bu dövranə, alqış bu günə,
Yenə bahar gəlir vətən mülkünə!

SƏADƏTİMSƏN

Kaş biləydi necə əzizsən mənə;
Mümkün olsa, qurban gedərdim sənə.
Sırrımı ömürlük bilməsən, yenə,
Bu yoldan geriyyə qayıtmaram mən,
Çünki, ölçü bilməz səadətimsən!

Uca dağ dumana, çənə bağlıdı,
Torpağın qüdrəti dənə bağlıdı.
Mənim hər diləyim sənə bağlıdı,
Sanma ki, beşgünlük məhəbbətimsən;
Yox, yox əbədilik səadətimsən!

Əsil sevgi gəlir cana vətəndə,
Verək qəlbimizi ona vətəndə.
Min-min gözəl vardır ana vətəndə,
Lap milyon olsa da, gülüm, bil ki sən
Dünyada yeganə səadətimsən!

Zinətsən, şöhrətsən elə, vətənə;
Hər görən şübhəsiz vurulur sənə.
Mininin sevgisi çəmlənsə yenə
Tək mənim eşqimə heç olarmı tən?
Sən mənim, sən mənim səadətimsən!

Gözlərim ömürlük sənə baxacaq,
Sən də heç olmasa bircə dəfə bax.
Eşqim gücləndikcə, əzizim, ancaq
Günü-gündən artan bol həsrətimsən,
Bəlkə ona görə səadətimsən?
Bil ki, necə olsa səadətimsən!

İLLƏR GƏLİR YAŞIMIN ÜSTƏ

Həftələr bir anda dönüb ay olur,
Bahar başlayan tək gəlib yay olur,
Rahatlıq tapılmır, qaç-qov pay olur;
İllər nə tez gəlir dəstəbədəstə,
Gəlib qalaqlanır yaşımın üstə.

Mən hələ zamandan bac almalıyam,
Sənət dünyasında tac almalıyam,
Düz yüz ildən sonra qocalmalıyam,
Aylar tələsməsin, illər ahəstə
Gəlib yığışınlar yaşımın üstə!

Könlümün bağında gülüm var mənim,
Eşqə nəğmə deyən dilim var mənim.
Əllərinə həsrət əlim var mənim,
Gen gəzmə sevgilim, məhəbbət istə,
İllər cəm olmamış yaşımın üstə.

Çöllərdə ceyranlar qoşa deyilmi?
Göylərdə tərlanlar qoşa deyilmi?
Yaşayan insanlar qoşa deyilmi?
Sən nə gözləyirsən, ay boyu bəstə,
İllər yığılmırmı yaşımın üstə?!

Yenə də bahardı, bəsdı, yola gəl,
Səadət eşqiylə sən də dilə gəl.
Bu dəfə qarşıma gülə-gülə gəl,
Pənahı bir yolluq eləmə xəstə;
İllər də cəmlənir yaşımın üstə...

AY OYNAQ LƏPƏLƏR

Hərdən igidlər tək dəliqanlıdı,
Hərdən ana kimi xoş lisanlıdı,
Bəlkə duyğuludu, bəlkə canlıdı;
Şir tək nərə çəkər, ahu tək mələr,
Bu oynaq ləpələr, oynaq ləpələr!

Gec gəlib pəzəm da əhdi, ilqarı,
Hüsnünü doyunca seyr edim barı.
Hər meyl elədikcə sahilə sarı
Ruhuma bir qucaq inci səpələr,
Bu oynaq ləpələr, oynaq ləpələr!

Elə ki, göyləri tufanlar alar,
Dənizin təkinə vəlvələ salar,
Hər ləpə dağ boyda bir dalğa olar,
Qranit sahili mum kimi dələr,
Ay oynaq ləpələr, oynaq ləpələr!

Mən nə vaxt oyansam artıq hazırsan,
Bütün sahil boyu nəsə yazırsan.
Söylə, nə yazmışdın, niyə pozursan,
Axı yazdığını uşaqlar silər,
Ay oynaq ləpələr, oynaq ləpələr!

Könlümə yatdınız bir yaz səhəri,
Həmahəng oldunuz o vaxtdan bəri.
İstərəm şerimin şux sətirləri
O zərif yanaqdan enib öpələr,
Ay oynaq ləpələr, şıltaq ləpələr!

TƏSADÜFİ ZƏNG

Elə bil keçmişdən qayıtdı səda;
Eşqi, səadəti salıbdı yada.
Cüt qanadı olsun qoy bu dünyada,
Mənim könlümdəki ən xoş diləyin

—

Sənin təsadüfən zəng eləməyin.
Sevda adlı həyat, görəsən yenə,
Yön çevirib qismət olarmı mənə?!
Bəxtimin sallanmış yelkənlərinə
Mücdəçisi olsun əsən küləyin –
Sənin təsadüfən zəng eləməyin.

Ömrümün qışını son bahar ala;
Qoymaram bir daha sarala, sola.
Müqəddəs dostluğa başlanğıc ola
Sənin xoş məramlı şiltaq kələyin, –
Birdən-birə mənə zəng eləməyin.

Dünən səhər mənə zəng etmişən sən,
Artıq vurulmuşam deyən sənə mən.
Dən düşmüş saçımda, odur xəyalən,
Gəzib sığal çəkir əlin, biləyin.
Bəlkə taledəndi zəng eləməyin?!
Yoxsa, bəs nədəndi zəng eləməyin?

HƏR GÖRƏNDƏ SƏNİ MƏN

Hər yan, hər şey cahanda
Al geyinir bir anda,
Könlümün baxçasında
Açır nərgiz, yasəmən,
Hər görəndə səni mən!

Vüsal mehi oyanır,
Hicran alışıb yanır.
Ruhum nura boyanır,
Oluram Məcnuna tən,
Hər görəndə səni mən!

Tələtümə gəlir can,
Səadətlə coşur qan.
Ömrümdən, həyatımdan
Təmizlənilir duman, çən,
Hər görəndə səni mən!

Əqlim də deyir, sığın,
Odur bəxtiyarlığın.
Arzular yığın-yığın
Baş qaldırır sinəmdən,
Hər görəndə səni mən!

Görməsəm çaşar huşum,
Səndədir qurtuluşum.
Ay mənim cənnət quşum,
Çevrilib oluram sən,
Hər görəndə səni mən!

Deyirəm bir yol ana,
Yolu düşə bu yana;
Keçdikcə saymazyana
Artır saçlarımda dən,
Qınamıram səni mən.
Taki görüm səni mən!

ÇAĞIR MƏNİ GÖRÜŞƏ

Ötüb keçdi boran, qar,
Gəlib nazənin bahar.
Ülvi bir diləyim var,
Sən də qol qoy bu işə, –
Çağır məni görüşə!

Həsrət çəkir dərə, dağ,
İnanmırsan, gedək bax;
Yol gözləyir bal bulaq,
Qəribsəyibdi meşə, –
Çağır məni görüşə!

Sənsən, mənəm cahanda,
Tək qalmayaq bir an da.
Sevgi çəşursə qanda
Həsrət qoyma gülüşə, –
Çağır məni görüşə!

Qar tək ərisin həsrət,
Çiçəkləsin xoş niyyət.
Görüş, vüsal, səadət
Gərək bizə də düşə, –
Çağır məni görüşə!

Sevda doğularmı tək?
Gəl ömrü qoşa keçək.
Əvvəl bir cüt quzu tək
Çıxaq laləli döşə, –
Çağır məni görüşə!

Gənclik vida etməmiş,
Füsrət əldən getməmiş,
Ömür keçib bitməmiş
Qoy vüsal olsun peşə, –
Çağır məni görüşə!

Sevgi olursa təmiz,
Bu dünyada qoyur iz.
Bizim nurlu eşqimiz
Düşməmiş dilə-dişə,
Səslə məni, gözəl yar,
Çağır, çağır görüşə!

111111247899

(11.12.1940)

TƏLƏSİRƏM YAŞAMAĞA

Sığal çəkib yazın əli;
Yal-yamaclar bənovşəli,
Düzlər nərgizli, lələli, –
Hara dönüm, sola, sağa?
Tələsirəm, tələsirəm yaşamağa!

Bu yaz, bu il deyir ürək,
Həyat nədir, duyam gərək.
Nəzərlərim kəpənək tək
Könül verir hər çiçəyə, hər yarpağa;
Tələsirəm, tələsirəm yaşamağa!

Yaşa, yarat, zəhmət çək, qur –
Ağıl deyir, həyat budur.
Tərən könlüm yenə odur
Çıxır düzə, qalxır dağa, –
Tələsirəm, tələsirəm yaşamağa!

Aydan arı, sudan duru diləklərlə,
Oraq çalan, çəkiç vuran biləklərlə,
Polad relslər, dirəklərlə
Bağlanıram bu torpağa, –
Tələsirəm, tələsirəm yaşamağa!

Əlimdəki bu bayraqdan,
Bu havadan, bu torpaqdan,
Hər qönçədən, hər yarpaqdan,
Vurgun könlüm gərək təzə nəğmə sağa, –
Tələsirəm, tələsirəm yaşamağa!

Arzular çox, ömür birsə,
Həyat şirin, sonsuz sirsə,
Duyğularım safsa, dürrsə
Köçürməmiş ağ varağa,
Bəs nə üçün tələsirəm yaşamağa?!

YAXŞI Kİ, GÖZƏLLƏR VAR

Bütün insanların bir qılıbəsi var;
Gözəllər hər qəlbə gətirir bahar.
Leyli, Səhnəbanu, Şirin ya Xumar
Keçən əsrlərdən gələn xoş səda, –
Yaxşı ki, gözəllər var bu dünyada!

Onlara məftunluq dönüb adətə,
Ölçülməz səadət verir xilqətə.
Yəqin ki, bir başa düşür cənnətə,
Canı qurban verib kim olsa fəda;
Yaxşı ki, gözəllər var bu dünyada!

Gözəllər gülməsə açmaz çiçəklər,
Yurd salmaz qəlblərdə ülvi diləklər.
Yan keçsin onlardan qara küləklər,
Qoy bizlərə gəlsin hər qəza, qada;
Yaxşı ki, gözəllər var bu dünyada!

Elə ləyaqətli olasan gərək,
Özləri uma ki, - gəl dövran sürək. –
Sevdasız qalmayıır bir duyan ürək,
Onların eşqiylə gəlir fəryada;
Yaxşı ki, gözəllər var bu dünyada!

Çox zaman əğyara, xara çəksə də,
Aşiqi tufana, qara çəksə də,
Pənah tək vurğunu dara çəksə də,
Hər biri min dəfə salsa da oda,
Yaxşı ki, gözəllər var bu dünyada!

DEYİLDİR HƏLƏ

Xəzan içindəydi dağım, aranım,
Artıq ürəyimdə donurdu qanım.
Birdən peyda oldu sultanım, xanım,
Susmuş ürəyimi gətirdi dilə;
Demək ömrün qışı deyildir hələ!

Sevgi deyilənə etsə ibadət,
Vallah, min yaşayar dünyada xılqət.
Elə bir atəşdi, közdü məhəbbət,
Yüz yaşlı ürəkdə olsa bir gilə,
Demək ömrün qışı deyildir hələ.

Sevəndə onda payımız səadət olur,
Xəşbəxtlik deyilən bir adət olur.
Kəbəmiz, Məkkəmiz məhəbbət olur.
Ürək həmdəm olur sarı bülbülə;
Demək, ömrün qışı deyildir hələ!

Yenə ixtiyarım alıbdı hicran,
Məni öz toruna salıbdı hicran.
Elə mərhəmətsiz olubdu hicran,
Onu görmədiyim gün dönür ilə,
Yox, yox ömrün qışı deyildir hələ!

Eşqsiz ürəyə Cənnət də viran,
Onunla xəzansız olur bu cahan.
Ürək boş olmasa yenilməz insan,
Dözər hər tufana, dözər hər selə,
Çünki, ömrün qışı deyildir hələ!

MÜBARƏK

Türkdilli ölkələrin birinci yığıncağına

Odur məsləhətə yığılıb ərlər;
Uğurlar diləyir səmalar, yerlər.
Bu görüşdən təməl alsın min zəfər,
Üzə gələn ilin, ayın mübarək!
Türk dünyası, yığıncağın mübarək!

Həyata vəsiqə alandan bəri
Addımın ləngərə gətirir yeri.
Ağ günlərə səsləyirsən bəşəri,
Bu çağrışın, bu harayın mübarək!
Türk dünyası, yığıncağın mübarək!

Qarı düşmənlərin alıbdı yara,
Əməlin zülməti çəkəcək dara.
Sənsən yol göstərən qışdan bahara,
Gətirdiyin yazın, yayın mübarək!
Türk dünyası, yığıncağın mübarək!

Bəşər könül verir dediyin sözə,
Ürək aydınlaşır, nur gəlir gözə.
Əməli saf hər kəs qoşulur bizə,
Günü gündən artır sayın, mübarək!
Türk dünyası, yığıncağın mübarək!

Əməlinlə zülm evində vay olsun,
Haqqın qapıları taybatay olsun.
Bu şərəfli məqsəd sənə pay olsun,
Müqəddəsdi sənənin payın, mübarək!
Türk dünyası, yığıncağın mübarək!

MƏHƏBBƏTƏ ŞE'R YAZ

Qismət oldu yenə durduq üz-üzə,
İstəyini əyan etdi göz gözə.
Sən dinəndə gecə döndü gündüzə,
Səslənir könlümdə o şirin avaz;
Üç söz dedin, «Məhəbbətə şe'r yaz!»

O sözlərdən duyğularım dil açdı,
Bircə anda qönçələndi, gül açdı,
İşiq meydan aldı, qaranlıq qaçdı,
Könül qanadlandı eylədi pərvaz;
Sən deyəndə, «Məhəbbətdən şe'r yaz!»

Ay sevimlim, bu doğrudu, xəyaldı?!
Baxışların həlimləşdi, yumşaldı.
Aramızda məsafə də qısaldı,
Demək vüsəl gəlir, yəqin bitər naz,
Sən ki dedin, «Məhəbbətə şe'r yaz!»

Nə vaxtdı arada çox oldu həsrət,
Vüsala tuşlanmış ox oldu həsrət,
İndi birdən-birə yox oldu həsrət,
Bizim tərəfə də nəzər saldı yaz,
Çünki dedin, «Məhəbbətə şe'r yaz!»

Bir dağ çeşməsi tək çağlayam gərək,
Hicranı, həsrəti dağlayam gərək,
Onların yolunu bağlayam gərək,
Əlimdə gah qələm, gah da telli saz,
Axı dedin, «Məhəbbətə şe'r yaz!
Məhəbbətə şe'r yaz!»

HAYDI İGİDLƏRİM

Ötür qara bulud, açılır hava,
Qoy başlasın bizim müqəddəs dava.
Gərək yağları biz qova-qova
Kəsək nəfəsini, eyləyək dəli,
Haydı igidlərim, haydı, irəli!

Tərən oylağını sar alsın, - olmaz!
Bülbülün yerini xar alsın, - olmaz!
Bəs mərdin ocağı qaralsın - olmaz! –
Həyatın tələbi belədir, bəli,
Haydı igidlərim, haydı, irəli!

Yüz çaqqal bir şirə bata bilərmi?
Ulaqlar köhlənə çata bilərmi?
Mərd oğul rahatca yata bilərmi,
Ağbirçək anası olsa qüssəli? –
Haydı igidlərim, haydı, irəli!

Soyulmaq, talanmaq yaraşmır bizə,
Qanına bulanmaq yaraşmır bizə.
Sayğısız dolanmaq yaraşmır bizə, -
Qopsun yaxamızdan o murdar zəli,
Haydı igidlərim, haydı, irəli!

Dünya yaranandan hünər bizimdi,
Mətanət, dəyanət, təpər bizimdi.
Şəksiz, bu dəfə də zəfər bizimdi,
Var olsun hər mərdin düz vuran əli,
Haydı igidlərim, haydı, irəli!

MÜXTƏLİF ŞERLƏR

111111247899

(11.12.1940)

NECƏ ÖLÜM GÖYÇƏSİZ

Kişilərə ağlamaq
Qadağandı əzəldən.
Hərdən göz yaşlarımı
Saxlaya bilmirəm mən.
Allı-güllü Göyçəmiz
Elə ki, yada düşür,
Varlığım bircə anda
Səngiməz oda düşür.
Məhəbbət duyğularım
Keçir arxa plana,
Nifrətim varlığımı
Çulğalayır bir ana.
Əzrayıl durub gəlsə
Bir insafla deyın siz,
Ona necə can verim,
Necə ölüm Göyçəsiz?!

Mənim hər bir millətə
Dərindir məhəbbətim.
Faşistlərə, daşnaka
Hüduzsuzdu nifrətim.
Alqış sağlam nifrətə,
Ona uğurlar olsun.
Məqsədinə çatmaqda
Tale ona yar olsun.
Bu gün onun gücünə
Daşnakları əzək biz,
Bəşəriyyət önündə
Alın açıq gəzək biz.
Di tələsin igidlər,
Təmizləyin Göyçəni,
Bu gün, sabah köçürəm,
Orda dəfn edin məni!

DAĞLAR MƏNI BAĞIŞLAMAZ

O dağların qucağında
Göz açmışam bu həyata.
Orda sevib Günü, Ayı,
Vurulmuşam kainata.
Yalçın-yalçın qayalardan
Almadımmı qətiyyəti,
Çəşmələrdən içmədimmi
İnsanlığa məhəbbəti?!
Canımdan da əziz idi
Hər dərəsi, hər yamacı.
Saf havası, təmiz suyu,
Varlığımın ehtiyacı...
Seyr etməkdən doymaz idim
Əlvan-əlvan çiçəkləri;
Yurd sevgisi, vətən eşqi
İnsan edir hər bəşəri.
O dağsız həyatıma
Gələ bilməz bir daha yaz.
Axı, necə qoyub gəldim, -
Dağlar məni bağışlamaz!

Daşnaklığın varlığına
Qara qorxu salmayınca,
Ədalətli çarpışmada
Zəfər marşı çalmayınca,
Təpədadığı yarpağın da
Qisasını almayınca
Yaşamağın faydası az;
Dağlar məni bağışlamaz,
Dağlar bizi bağışlamaz!

NƏDƏN ƏZİZSƏN

Məndən soruşurlar ki,
Nə tapmışan o qızda? –
Hansı bir gözəlliyi
Gəzir dildə, ağızda?
Üstəlik də götürüb
Sayırlar birər-birər:
Hanı aypara qaşlar,
Hanı piyalə gözlər?
Yoxdu gözələ şöhrət
Qoşa kişmiş xalı,
Qüsurlu deyil, ancaq,
Ay da deyil camalı.
Axı hanı dediyin
Şümşad, bəyaz əlləri?
Məgər adi deyilmi
Onun qara telləri?
O ki, bəstə boyludu,
Sən ha de ki, sərvi, çinar.
O ki, adicə qızdı,
Nəyində mö'cüzə var?

El gözü tərəzidi,
İstərəm ki, bircə sən
Biləsən ki, nə üçün
Mənə belə əzizsən.

DƏRMAN

Hər vaxt işindədi bu qoca fələk,
Bizim bir igidə quraraq kələk,
Yolunda min cürə əngəl yaratdı,
Onu Rusiyanın qoynuna atdı.
Neçə yol bulandı, duruldu çaylar,
Bir gün azar-bezar onu seçdi yar.
Əyildi qaməti, ağrıdı canı, -
Tez tapır qayğılar qərib olanı.
Moskva yaxındı, durub yönəldi,
Ən böyük həkimin yanına gəldi.
Danışdı dərdini ona müxtəsər,
Həkim də həkimdi, o şərəfli ər,
Elə ciddi deyil, dedi, dərdiniz,
Ağrını asanca qovacağıq biz.
Tezliklə yay gəlir, cənuba yol al,
Get yayı, payızı orda yola sal.
Səhər aç sinəni, tut sərin mehə,
Yalın ayaqların bulansın şəhə.
Yuyunsun ciyərin dağ havasında,
Bulaqlar sözünü söyləsin qanda.
Yaşıl çəmənlərdə yorulunca gəz,
Bola-bol nuş elə meyvə, tərəvəz.
Heyva, əncir, üzüm, moruq, çiyələk, -
Onların önündə acizdi fələk.
Bir də, qəbul elə bu dərmanları,
Hindistan göndərib bizə onları. –
Xəstə söylədi ki, aman, can həkim,
Sən tək loğmanlara can qurban, həkim!
Poz getsin işinə o dava-dərman,
Ora bircə söz yaz, yaz Azərbaycan!

XEYİR-DUA

Bu gözəl toy gecəsi
Nə tez keçir, ötüşür.
Ey günün sultanları,
Vüsal dəmi yetişir.
Bu müqəddəs arzular
Qoy sizə qanad olsun;
Ömrünüzün illəri
Bir-birindən şad olsun,
Siz həyatdan yarıyın,
Vətən sizdən yarisin,
Qohum-qonşu, dost-tanış
İstinizdən yarisin.
Günləriniz nağıl tək
Şirin ötsün dalbadal,
Neçə oğul, neçə qız
Versin sizə xoş vüsal.
Allahın köməyiylə
İtməz elin əməyi,
Bar verər sizlə bağlı
Hər arzusu, diləyi.
Əziz musiqiçilər,
Daha durmayın, alın,
Bir əfsunlu, sehri,li,
Şirin «Vağzalı» çalın.
Qoy hörmətli qonaqlar
Qursunlar geniş halay,
Axı, oynamalıdı
Toyunda Günəşlə, Ay.
Bu günün sultanları
Durub ortaya gəlsin,
Onların şərəfinə
Yenə alqış yüksəlsin.
Süzsün gəlin sona tək
Qoy bəy ilə qol-qola,
Ellər bolluq içində
Bu ili salsın yola.

UNUTMAQ ASAN DEYİL

Ağlım deyir qəlbimə:
- Bəsdir əzab çəkdiyən,
Ömrün hər varlığında
Kədər, qüssə əkdüyən.
Biryolluq unut getsin
Ötüb keçən günləri;
Arzu, ümid, gələcək
Yaşatdırmı bəşəri?!
Bir dönük çıxmış üçün
Çəkmə yersiz iztirab,
Yaxşı bax ətrafına,
Axtar, öz tayını tap.
O, olsaydı sənə yar,
Verməzdi elə qərar.
Ürək susur, dinməyir,
Göydən yerə enməyir.
Necə desin ki, qardaş,
Eləmə məni çaş-baş.
Gözlərimdən qanlı yaş
Çağlayırsa müstəsil,
Unutmaq asan deyil.
Zəhər olsa da dadı,
Puç da sayma fəryadı.
Gecə-gündüz bir adı
Səsləyirsə əgər dil,
Unutmaq asan deyil.
Elə nazlı bir afət,
Bir də görməz təbiət.
Eşqdə yanmaqdı adət.
Özgə qısmət yoxdu bil, -
Unutmaq asan deyil,
Nə də şərəf-şan deyil!

İNAN

Xeyli əvvəl, bahar çağı,
Çiçəklədi könlüm bağı.
Varlığıma səda düşdü, -
Sevgi adlı oda düşdü.
Həsrət tezcə gəldi yola,
Beş gün dünya döndü bala.
Çox çəkmədi bu halətim,
Daşa dəydi səadətim.
Bilmədim ki, nədir dinclik,
Quş tək əldən uçdu gənclik.
An tək ötdü yay və payız, -
Arzu qönçə, diləklər qız...
Taleyimə boyun əydim,
Hələ tezdə, nə biləydim?!
Xəzan döydü qapıları,
Ömür döndü qısa sarı...

Qışın oğlan çağı qapıda durdu,
Bu qış qısa layıq bir dövran qurdu.
İşə bax, sevdəyə düşdü ürəyim,
Oyandı xəzana düşmüş diləyim.
Sanki bahar özü qayıtdı geri,
Bəşər çox gəzəcək hələ bu sirri;
Ürək dedikləri həmişə acdı,
Hər zaman, sirdaşa, dostə möhtacdı.
Daşa ilişibdi elə bil bu iş,
Bizə düşmən kimi dolanır gərdiş.
Hər gün bir əngəllə açılır səhər,

Bir yandan qar-boran, bir yandan bəşər
Min əngəl yaradır hər zaman bizə, -
Çətinlik artdıqca güc gəlir dizə.
Ancaq hər gecənin bir gündüzü var;
Qışın arxasınca gəlmirmi bahar?!
Kiminin əvvəli, kiminin sonu,
Atalar sınaıyb deyibsə bunu,
Əzizim, deməli bizimdi dövran,
Xoşbəxtlik, səadət gəlibdi, inan!

1111111247899

(11.12.1940)

MÖCÜZƏ

Dağlar ilk məhəbbətim,
Dağlar ilk sevgilimdi;
Onlardan ayrılmağım
Əbədi nisgilimdi.
Körpəlikdən onların
Boyuna heyranam mən;
Sehrindən çıxmaq olmur,
Zirvə qar, ətək çəmən.
Odur, yay yarı olub,
Qoşqar hələ qarlıdı,
İldırımlar önündə
Yenə şah vüqarlıdı.
Tən yarısından keçib,
Göy-gözü doğub Kəpəz,
Yüz yol görmüşəm, ancaq,
Könül deyir bir də göz.
Budur sevimli Kəpəz,
Dayanmışıq üz-üzə.
Ürəyim dilə gəlib, -
Möcüzədi, möcüzə!

Hələ göylər, onlara
Özgə cür vurulmuşam,
Heyranlıqla yanaşı
Bir qorxu da duymuşam.
Buludların məskəni,
Ulduzların dünyası,
Min-min açılmaz sirrini
Xəzinəsi, aynası...

Bəlkə mininci dəfə
Xəyal yenə ucaldı,
Yenə də heydən düşdü,
Yenə də qanad saldı...
Əbədiyyət, sonsuzluq
Ordan əl edir bizə,
Onun dərki müşgüldü,
Möcüzədi, möcüzə!

Bir gün Bakıya köçüb
Gördüm mavi Xəzəri,
O gündən də qəlbimə
Hakim oldu o pəri.
Könlüm kimi onu da
Bir an dinc görməmişəm.
Hüsnünü tərif etmək
Olsaydı əgər peşəm,
Yüz il qələm çalsaydım
Yenə bitməzdə sözüüm,
Bir ömür ona baxsam,
Vallah, doymazdı gözüüm.
Ondan solğun olacaq
Şəkər də qatsam sözə, -
O təsvirə gəlməyən
Möcüzədi, möcüzə!

Ey Pənah, yaxşı-yaxşı
Oyan, gözlərini sil, -
Bir damla su özü də
Məgər möcüzə deyil?
Möcüzədi, möcüzə
Güllər, çiçəklər, otlar,
Azad, başsız küləklər,
Bəyaz-bəyaz buludlar.

Möcüzədi qayalar,
Düzlər, dərin dərələr,
Hər gün, hər an dəyişən
Əfsunlu mənzərələr.
Yüz-yüz möcüzə doğur
Hər an əfsunlu həyat,
Saysız möcüzələrdən
Qurulubdu kainat...

Yenə sahil bağında
Gəzirəm aram-aram,
İlin hər bir çağında
Sahil bağıyla varam.
Düşüncəyə çevrilib
Yenə bütün varlığım;
Düşünə bilmək olub
Əzəl bəxtiyarlığım.
Bu an sanki qarşıda
Bir mələk yerə enir,
Varlığım başdan-başa
Şahnaz üstə köklənir.
Gözlərimdə kainat
Özgə nura bürünür,
Günəş göydə bu ara
Xeyli solğun görünür.
Qızın bütün varlığı
Nə qədər də incədi,
Şübhəsiz ki, o mələk
Haqqın da qəlbincədi.
Nə insafla bənzədim
Ona gülü, çiçəyi?
Dodağından solğundu
Qızılgülün ləçəyi.
Sınəsində göz qoyun,

Elə mərmər harda var?!
Xəcalətdən əriyər
Ora düşsə bəyaz qar.
Çaşıb salam verirəm,
Mən o çöhrəsi gülə,
Dinir, - belə musiqi
Yaranmayıbdı hələ.
Təsviri dayandıraq,
Söz var nə qədər desən,
Ona layiq olanı
Tapmaqda acizəm mən.
Özgə heç nə, heç bir şey
Daha görünmür gözə,
Qarşıda dayanıbdı
Çünki əsil möcüzə!

111111247899
(11.12.1940)

GƏZƏCƏKSƏN MƏNİ SƏN

Bu gün kimsən, ey mələk? –
Bir qayğısız kəpənək.
Aşıqlərin dövrənə
Dolanır pərvanə tək.
Ömrün şirin bir xəyal,
Yarı şəkər, yarı bal,
Gözün gülər, könlün şən, -
Gəzərsənmi məni sən?!

Günəş tək çıxan zaman
Səndən danışır hər yan.
Şübhə yoxdur ki, bu gün
Sənsən sultan, sənsən xan.
Mənimsə saçlarımı
Çoxdan əsir edib dən, -
Gəzərsənmi məni sən?!
Edirsən aləmə naz,
Yəqin özgə cür olmaz.
Gözələ çox göz baxar,
Tək birində gələr yaz.
İlk baxışdan səninlə
Mümkünmü tutulaq tən, -
Gəzərsənmi məni sən?!

Əfsus ki, bu olacaq,
Bir gün rəngin solacaq.
Sənə ancaq saralmış
Xatirələr qalacaq.
Ürəyin tənha qalıb
Sıxılında kədərdən,
Gəzəcəksən məni sən,
Gəzəcəksən məni sən?!

İTƏSİ DEYİL

Yenə payız keçir, qış yaxınlaşır,
Ömrün bir ili də qalır arxada.
Başımda bir ağır fikir dolaşır,
Tutduğum hansı iş düşəcək yada?

İl boyu hər səhər sökülməmiş dan,
Ürək oyan dedi, ürək yaz dedi.
Atalar yapışdı yenə qolumdan,
Varını verənlər utanmaz, dedi.

Bahar sellərinə bənzəyir həyat,
Əsla durulmaqla arası yoxdu.
Günbəgün, anbaan artsa da fəryad,
Yönünü, çəmini tapan da çoxdu.

Orası da var ki, axı nə zaman
Dünya başdan başa cənnət olubdu?
Dövründən şikayət edib hər insan,
Bu bir növ çevrilib adət olubdu.

Arzuların çoxu qönçədi hələ,
Mən istəyən kimi adlamadı il.
Ancaq laxlamayıb inam bir gilə,
Şükürlər olsun ki, itəsi deyil.

SON GÖRÜŞ QİSMƏT OMASIN

Onun görüşünə quş tək uçardım,
Qış da gözlərimdə yaz görünərdi.
Yeriməz, qaçmazdım, qənad açardım,
Qalan vaxt həmişə az görünərdi.

Qovardı zamanı görünməz bir əl,
Narahat olardım, - gecikdim daha.
Amma keçirməzdim, vaxtından əvvəl
Gəlib yetişərdim ziyarətgaha.

Zaman da çatardı sanki mənzilə
Əqrəblər elə bir yerdə qalardı.
Dəqiqə dönərdi uzun bir ilə,
Zamanın dizindən daş asılardı.

Az da olsa mütləq o gecikərdi;
Qız gərək həmişə ağır tərənə.
Vaxtında qəlməyə söz də verərdi,
Ancaq gecikərdi hər dəfə yenə.

Elə ki, sevgilim gəlib çıxardı
Zaman dabanına tüpürüb yenə,
Yel kimi gedərdi, sel tək axardı,
O anlar yuxu tək gələrdi mənə.

Görüş yerimizdən çətin qopardıq,
Kim istər ayrılıq şərbəti içsin?
Yerli, yersiz yüz cür səbəb tapardıq
Bu adam adlasın, o maşın keçsin...

Nəhayət, dönərdim öz mənzilimə,
Rahatlıq yağardı göylərdən o an.
Könlüm köklənərdi sarı bir simə,
Adi qaydasında ötərdi zaman.

Altı ay günüm üz keçdi bu minval,
Bildim ki, həyatda nədir səadət.
Heyif ki ömürlük olmadı bu hal,
Tapmaq və itirmək, – beləymiş adət.

Bu gün son görüşdü, gəlməsin o an,
Bəlkə də son dəfə görəcəm onu.
Qurğuşun asılıb ayaqlarımdan,
Elə bil sürgünə çəkirlər məni.

Dünya gözlərimdə donub buz kimi,
Zaman da, məkan da düşüb dolaşır.
Gözlərim sönübdü bir ulduz kimi,
Qəlbimdə qalmayıb bir qətrə işıq.

Əcəl şərbətini vaxtılı içəsən,
Heç kəs son görüşə vədə almasın.
Köçəndə dünyadan xoşbəxt köçəsən,
Heç kəsə son görüş qismət olmasın.

BİLMƏZ

Özünün arşınıyla,
Hər kəs ölçür dünyanı;
Mütləq bir ölçü hanı?..

Onun yanaqları tək,
O gül dodaqları tək.
Üfük al geyə bilməz.

Məhəbbətdən yüz şe'r,
Deyilsin, ürək deyir,
Canan tək deyə bilməz.

Heç bir kəs gözlərimi,
Ya ürək sözlərimi
Onun tək duya bilməz.

111111247899
(11.12.1940)

YENƏ DƏ MƏHƏBBƏT...

Məhəbbətdən yaranıb
Biz gəlirik cahana.
Ürəyin ilk sakini
Hər kəsdə olur ana.

Anamın nəfəsiylə
Gəlib sevinc, gedib qəm.
Mən ana kəlməsiylə
Danışmaq öyrənmişəm.

Ondan ibarət olub
Xəyalımda bu cahan.
Anama məhəbbətim
Ülviləşib anbaan.

Atamı da sevərdim
Elə insan de, hanı?
Peyğəmbər sanardılar
Məşədi Abdullanı.

Qardaşlar, bacılar tək
Yaxın bir xilqət varmı?!
Onlarsız bu dünyada
Səadət tam olarmı?!

Hələ tanışlar, dostlar,
Darda dayaq qohumlar!
Ürəyimdə hər kəsin
Layiqli guşəsi var.
Yaxşılardan aralı
Yaşamayım bircə an.
Yaxşılardan çiyində
Qərar tutub bu cahan.

Ağlım kəsən zamandan
Əzizdir vətən adı.
Ona laqeyd olan kəs
Bir an xoşbəxt olmadı.

Vurğunuyam dağların;
Gah aydın, gah duman, çən
Əyilməzlik rəmzidir
İdrak üçün əzəldən.

Döşündəki bulaqlar
Abu həyat çeşməsi.
Bir udum içmək ilə
Vurğun edir hər kəsi.

Dağlardan gələn mehə
Deyərdim qəlblərə əs,
Olsun Günəştək təmiz,
Arzu kimi müqəddəs.

Dərələrin çiyində
Keşikçitək yurd salar,
Yorub qoyar yollarda
Yağıları qayalar.

Neçə nəğməyə düşüb
Ceyranlı düzlərimiz,
Barından, bəhrəsindən
Güc alır dizlərimiz.
Ağ buludlar səmada
Hər an bir şəkil alar.
Bu lacivard göyləri
Necə sevməmək olar!?

Necə də həmahəngdi
Tütək səsi, ney səsi,
Suların şırıltısı
Yarpaqların nəğməsi.

Ey canım-gözüm vətən,
Sənsən cahanda anam,
Hər dərdinə-sərinə
Hər çağına qurbanam.

Gör nə qədər şirin söz,
Gör nə qədər əziz ad
Yaşayır ürəyimdə
Mənə verir qol, qanad.

Bəs nədəndir görəsən
Adət eyləyib dilim,
Ən çox söylədiyim söz
Sənin adındır, gülüm!

Məhəbbətdən yoğrulub
Ürəyim başdan başa.
Sevirəm sözü gəlir
Yalnız adınla qoşa.

Bütün həyat bir tərəf
Sən bir tərəf olmusan.
Hakim olub könlümə
İxtiyarım almısan.

Yox, həyat gəlişinlə
Dönüb sarı bir simə,
Əzizlər daha munis,
Yaxın olub qəlbimə...

AYIM, ULDUZUM, GÜNƏŞİM

Nə vaxtsa ömrümə ay kimi çıxdın,
Nur sacdı gözlərin hüsnündən sənin.
Sonra uzaqlaşıb kənardan baxdın,
Əl çatmaz ulduzum oldun sən mənim.

Beləcə dolandı həftələr, aylar,
Nə sevinc, nə kədər gətirdin mənə.
Həsrət at oynatdı nə qədər ki var,
Bu yerdə tək dözümlü dərmandı yenə.

Günəş tək ömrümə qayıtdın bu gün,
Bir anda gül açdı, dəyişdi əhval.
Çulğadı cahamı xoş səda, xoş ün,
Ömürlük, ömürlük olaydı bu hal!

111111247899

(11.12.1940)

XATİRƏLƏR, XATİRƏLƏR

Sanırdım ki tale ayırsa bizi,
Bəxtsiz, yetim qoysa bu eşqimizi.
Göydə Günəş sönər, dünya qaralar,
Ömrümü bir yolluq boran, qar alar.
Heç kəsə səadət bütün verilmir.
Tufan necə gəlir bir kimsə bilmir.
Yolumuz ayrıldı gözlənilmədən,
İstəməzdik bunu nə sən, nə də mən.
Əvvəl çox çətindi, keçdikcə zaman
Əvvəlki rənginə qayıtdı cahan.
Belə ki, az qala xəşbəxtəm yenə;
Qayıdıb keçmişə mən dönə-dönə
Təkrar yaşayıram sənli anları,
O günləri sən də unutma barı.
Neçə ki həyatda səsin yüksəlir,
Bahar nəsimi tək nəfəsin gəlir,
Tükənməz ilhamım, tükənməz sözüm,
Bu sənli dünyadan doyardımı gözüm!?
Könül ilham alıb xatirəsindən
Yüz nəğmə yaradır hər qətrəsindən.
Axı canım-gözüm, belədir adət
Nəğməyə çevrilir əsl məhəbbət!

BELƏ YAXŞIDI

O xoş təbəsumünlə
Hər dəfə səni cörcək,
Qanadlanıb yanına
Uçmaq istəyir ürək.

Günəş bütün xilqətə
Nadir həyat çeşməsi.
Yaxına getsən əgər,
Cəhənnəm zəbanəsi.

Zirvə xəyalımızda
Arzu, ümid, yüksəklik.
Bircə addım o yana
Hökmüran olur heçlik.

Göy qurşağı uzaqdan
Hər könülə nur ələr.
Onu qucmaq istəyən,
Daim əli boş gələr.

Sənin gülər gözlərin
Bu cahanın naxşıdı.
Amma uzaqda dayan,
Gülüm, belə yaxşıdı.

SON GÖRÜŞ, SON NƏĞMƏ

Yenə görüş verdi sevgilim mənə,
Yuxu tək bir həyat başlandı demək.
Dünya al şəfəqə büründü yenə
Ömrüm səadətə tuşlandı demək.

Sevgi gələnədək adidi cahan,
Öz yerində bahar, öz yerində qış.
Məhəbbətlə yazdır ömürdən hər an,
Alqış bu duyğuya, bu hissə alqış.

Qədri bilinməsə o şux afətin
Küsüb uzaqlaşır dönmədən geri.
Lap çıraqa axtar, rast gəlmək çətin,
Göynəyən yaraya çevrilir yeri.

Oxşamır nəzəri nə çöl, nə çəmən
Zimistan nəfəsi qoxuyur hər an.
Bunu anlayırıq həm sən, həm də mən
Bəs hardan soxulur ortaya hicran.

Müqəddəs arzuyla çırpınır könlüm;
Dağ çəkək hicrana, qəmə, möhnətə.
Biz ayrı yaşaya bilmərik, gülüm
Qol qoyaq əbədi bir səadətə.

Dünyada hər şeyi qurban verərdim,
Yenidən səninlə görüşmək üçün.
Görüşdük, daha da çoxaldı dərdim,
Kök atdı könlümdə açılmaz düyün.

Öz çirkin işini görübdü hicran,
Buz kimi soyuyub od barmaqların.
Şaqraq gülüşlərin susmazdı bir an
Danıb bu adəti gül dodaqların.

Həsət baxışlarım çilikləndilər,
Sənin etinasız nəzərlərində.
Arzular daş kimi yerə endilər,
Qaratikan tapdım gülün yerində.

Hər nemət vaxtında damağa daddı,
Vaxtsız açılan gül, vaxtsız da solar.
Gözdən uzaq olan könülə yaddı;
Atalar yenə də haqlı çıxdılar.

Necə parlaq idi sənin surətin!
Bu görüş kökündən kaş olmayaydı,
Gedəni əyləmək, saxlamaq çətin,
Bu eşqə son nəğmə qoşulmayaydı.

111111247899

(11.12.1940)

NƏ XƏBƏRİN VAR

Heç özün də bilmədən,
Həyat verdin mənə sən.
Qovdun dumanı, çəni.

Hərdən anardın məni,
Bilsən könlüm deyəni.
Anma, nə xəbərin var.

Yandırdı məni həsrət,
Sənsə bunu məhəbbət
Sanma, nə xəbərin var.

Sevgidədir səadət,
Orda yanmaqdır adət.
Yanma, nə xəbərin var.
Nə xəbərin var.

111111247899
(11.12.1940)

İNCİSƏN

El içində mäsəldi,
Könül sevdi gözəldi
Nə ağı, nə qarası...

Ay Pənahın parası,
Hər dərdinin çarası
Sən nadir bir incisən.

Daş da eşqinlə yaşar,
Ən mahir sərraf çəşar
Cüt qoyulsa inci, sən.

Gül baxçamı qar alsın,
Bəxtim solub saralsın
Əgər məndən incisən.

111111247899
(11.12.1940)

XATİRƏLƏRDƏ

Gənclik keçdi qayıtmaz,
Keçən günə gün çatmaz,
Sınayıb, bilir xilqət.

Çoxdan beləymiş adət,
Gül ömürlü səadət
Daşar xatirələrdə.

Gah zili, gah da bəmi
Seçib könlümün simi
Coşar xatirələrdə.

Həyat irəli axar,
Könlümsə geri baxar
Yaşar xatirələrdə.

111111247899

(11.12.1940)

MƏNİM EŞQİM

Güldün – mənə bahardı,
Susdun – bərandı, qardı
Qurbanam hər halına.

Baxmaqla camalına,
Dalmaqla xəyalına,
Tox olar mənim eşqim.

Gəl əğyara inanma,
Dünyadan köçsəm, sanma
Yox olar mənim eşqim.

Yan baxdıqca diləyin,
Azaldıqca istəyin,
Çoxalar mənim eşqim.

111111247899

(11.12.1940)

YAXŞI Kİ

Gələn an hökmrandır
Mahir təbib zamandır...
Həqiqətədi burası.

Ancaq yoxdu çarası,
Bu məhəbbət yarası
Dərinləşir yaxşı ki.

Ağır olsa da hicran,
Duyğularım anbaan
Zərrinləşir yaxşı ki.

O sənli xatirələr,
Süzülüb birər-birər
Şirinləşir yaxşı ki.

111111247899

(11.12.1940)

GÖZLƏYİRƏM ZƏNGİNİ

Gözləyirəm zəngini, –
Axı nə vaxt xoş səsin
Könlümə nur saçacaq?!
Gözləyirəm zəngini;
Bəlkə də eşq adlanan
Bir səhifə açacaq.

Gözləyirəm zəngini,
Həyat simfoniyasının
İlk sirlə səsi kimi.
Gözləyirəm zəngini,
Taleyn bəxş etdiyi
Şirin töhvəsi kimi.

Gözləyirəm zəngini,
Qar altından Günəşə
Boylanan çiçək kimi.
Gözləyirəm zəngini,
Bir qətrə suya həsrət
Təşnəli ürək kimi.

Gözləyirəm zəngini,
Sonsuz hicrandan sonra,
Ömrə gələn an kimi,
İnandığım təbibdən
Şəfalı dərman kimi.

Gözləyirəm zəngini;
Dinləyəsən bir dəfə

Ürəyimin sözünü,
Biləsən ki, mən çoxdan
Gözləyirəm özünü.

Arzulardan güc alıb
Gör nə düşünürəm mən;
Bir ömür gözlədiyim
Gülüm, bəlkə də sənsən.

Bəlkələrin əlindən
İnsaf et qurtar məni,
Bircə dəfə zəng elə,
Gözləyirəm zəngini,
Gözləyirəm zəngini.

111111247899
(11.12.1940)

ƏVƏZİNDƏ

Umduğundan küsdü könlüm,
Barışmaram dedi dilim.
Bir anlığa kəsildik yad.

Görən kimi uçdu inad,
Görüşünə açıb qanad,
Can, söylədim əvəzində.

Ürəyimi səbəbkar tut,
İstəyirdim deyəm unut,
An, söylədim əvəzində.

Deməliydim, könül, bir an
Bu sevdadan yorul, usan,
Yan, söylədim əvəzində.

111111247899
(11.12.1940)

SƏNSİZ

Arxasızdı təksə dağ,
Tək kösöv yanmayacaq.
Səslənərmə tək sətir?!

Qov bu həsrəti itir,
Cismimi cana gətir,
Cansızdı canım sənsiz.

Sönər canda atəşim,
Doğmaz tale günəşim,
Alışmaz danım sənsiz.

Yanmaq – həyatın dadı,
Yanmayan yaşamadı;
Mən necə yanım sənsiz?!

111111247899

(11.12.1940)

OLMASA

Qızlar, qızlar, ay qızlar,
Ay əl çatmaz ulduzlar!
Bircə arzum tutmaz dən,
Məhəbbətli sözlərdən
Yağışınız olmasa.

Nəğməm olmaz qanadlı,
Şərim yaranmaz odlu,
Ürəyimdə eşq adlı
Naxışınız olmasa.

Ötməz könlümün simi,
Zülmət sarar aləmi,
Ay kimi, Ülker kimi
Çıxışınız olmasa.

İlə dönərdi hər an,
Dünya olardı yalan,
Könlümə şəfəq salan
Baxışınız olmasa.

111111247899

(11.12.1940)

KÖNÜL VURĞUN OLANDA

Çəmən cənnət qoxuyar,
Güllər xalı toxuyar,
Nur bürüyər dünyanı,
Tutar nəğmə hər yanı,
Hakim olar cahanda;
Könül vurğun olanda!

Röya kimi bir həyat
Şirinləşər hər saat.
Onda yaşayırıq biz,
Cavanlaşır qəlbimiz.
Tələtüm gözər canda;
Könül vurğun olanda!

Nəyə qadirdi insan,
Məlum olar o zaman,
Mətanət gələr dizə,
Çıxar bulaq tək üzə
Şairlik varsa qanda;
Könül vurğun olanda!

Lal və kar doğulanlar
Dönüb nəğməkar olar.
Üsyan edər hər kölə,
Tilsimə düşsən belə
Tilsim sınar bir anda;
Könül vurğun olanda,
Könül vurğun olanda!

XOŞ GƏLİR HİCRAN

Əzizim yetişdi ayrılıq dəmi,
Sızlayır ney kimi sinəmdə ürək.
Üzü dönmüş hicran, axı yenəmi,
Girib aramıza dövrən sürəcək?!

Yersiz, vecsiz yaranmayıb həyatda nəsə,
Hər məqamın ömrümüzdə öz mənası var.
Gecə-gündüz dəli Xəzri hərdən əsməsə,
Deyərdikmi mülayimdi, xoşdu Giləvar?!

Qış gəlməsə, yığılmasa zirvələrə qar,
Şəfəq kimi durularmı bulağın gözü?!
Əgər hərdən çulğamasa onu buludlar,
Daha nurlu görünərmi Günəşin üzü?!

Cahandakı bu qaydaya, düzümə alqış,
Hər matəmin arxasında bir sevinc də var.
O cür qarlı keçməsəydi əgər ötən qış,
Belə əziz olardımı nazənin bahar?!

Heç pislərin pis üzünü görməsək əgər,
Yaxşılardan qiymətini bilərikmi biz?
Milyon illər çarpışmasa xeyir ilə şəhər,
Bu məqama yüksəlməzdi insan nəslimiz!

Mənasız keçərdi onsuz ömür, gün –
Ehtiyac olubdu bəşərə ana.
Eşqi, səadəti dərk etmək üçün,
Hicrana borcluyuq, ancaq hicrana!

SƏNİN ALA GÖZLƏRİN

Ay sevgilim, yenə sən
Bəzənib düzənmişən.
Eh, varlığa nə darlıq!
Ən böyük bəxtiyarlıq
Bu zamanda, bu anda,
Nə arzu varsa canda
Həyata yetməsidə,
Çiçək tək bitməsidə.
Sığal vermək özünə,
Sürmə çəkmək gözüne
Sənin səadətində,
Halalca qismətində.

Vaxt vardı, əziz gündə,
Bayramda, toy-düyündə
Bəzənərdi gözəllər,
Xına görərdi əllər.
Allanardı yanaqlar,
Nur saçardı buxaqlar.
Gözlər sürmələnərdi,
Hamıya xoş gələrdi.
Zilə çəkib sazını,
Elin nazlı qızını
Mədh edərdi aşıqlar:
«Gözlərin sürməlidə,
Saçların hörməlidə...»

Hər gün bəzənib gəzmək,
Boya gölündə üzmək
İndi bir adət olub;

Gözəllik sanki solub.
Sürmə bollanıb deyə
Baxılmayıb yaşa da,
Yaxılır gen-boluna
Kırpiyə də, qaşa da ...
Eşit məni, gözəl yar,
Ucuzlaşmış heç olur
Adilşən nə ki var!

Hər necə olsan, yenə
Əziz, doğmasan mənə.
Manikürlü əllərin,
Neçə rəngli tellərin,
Allanan yanaqların,
Boyalı dodaqların...
Cəzb edir, diqqətimi,
Təyin edir o anki
Sonsuz səadətimi.

Ancaq ala gözlərin
Hər gün olduğu kimi,
Bütün ixtiyarımı
Bircə anda alıbdı.
Çünki əlin çatmayıb
Öz rəngində qalıbdı.

SƏSLƏŞMƏLƏR

1111111247899

(11.12.1940)

GÖYÇƏ HƏSRƏTLİ SƏSLƏŞMƏLƏR

YUSİF KƏSƏMƏNLİ

MƏNİ

Bir azca insafın olsun, ay Pənah,
Saxlama şe'rinin seyrində məni.
Sən qaynar təblisən, mən soyuq ilham,
İsindir təbinin mehrində məni.

Bir təcnis deyinən ustad dilinlə,
Tarınla haray sal, sazınla inlə.
Əfsanəyə dönmüş Göyçə elinlə
Gəl ovut qayğında, qəhrində məni.

Düşmən də tapmasın məndəki bəxti,
Bir dərya kədərim gözümdən axdı.
Fələk hər üzünə yandırdı yaxdı,
İndi də çalxayır nəhrində məni.

Yusifəm, həmişə dostluqda başam,
Saxta məhəbbətə ürəyi daşam.
Yadına düşəcəm bir qərib axşam,
Gəzərsən günlərin birində məni.

PƏNAH GÖYÇƏ

DÜŞDÜM

Əzəldən vurğunam səmimiliyə,
Odur ki, şe'rinin seyrinə düşdüm.
Ay Yusif, işləyir qana, iliyə,
«Soyuq» ilhamının mehrinə düşdüm.

İşarən bəs imiş köklənim sənə,
Göyçə həsrətində qovrulsun sinə.
O qayğı çoxdandı verilib mənə,
Qırxsəkkizdən onun qəhrinə düşdüm.

Sazım nalə çəkir, elə inləyir,
Bülbül naçar qalıb onu dinləyir
Fələk mənə dərdi min-min çinləyir, -
Həsrət ümmanın nəhrinə düşdüm.

Tanrı qar göndərər, dağına görə,
Ürək təpər tapar, yağına görə.
Bağban bar götürər bağına görə,
Mən həsrət bağına, bəhrinə düşdüm.

Ay Pənah, dağlar bir gün duman, çən,
Gec-tez azad olar yağıdan vətən.
O zaman bir anda görərsən ki, mən
Vüsala yetmişin təhrinə düşdüm.

GÖYÇƏ

Yaman ayrı düşdüm səndən,
Anam Göyçə, sonam Göyçə!
Yay günü də həsrətindən
Az qalırım donam, Göyçə!

Necə dözdü buna ürək,
Çıxıb gəldim biganə tək?!
Öz-özümə qurdum kələk,

Gərək bunu qanam, Göyçə!

Şad etmişəm düşmənimi,
İnlər qalıb könlüm simi.
Xəcalətdən məşəl kimi
Az qalırım yanam, Göyçə!

Yağı sorur əhvalını,
Yağı yazır iqbalını;
Sənin o gül camalını
Haqqım varmı anam, Göyçə!

Pənah Göyçə, birdi dilək,
Dönüm sənə övladın tək. –
Bacarmasam, onda gərək
Mənlüyimi danam, Göyçə!

OLSA

Zalım fələk, dönüb adam olardın,
Əgər Göyçə kimi yar adan olsa.
Çiçək kimi saralardın, solardın
Qəzadan göstəriş yara, «dan», olsa.

Hər kəs nə səpdisə onu da dərdi;
Sayğısızlıq əkdin, barını dər di!
Mərd oğul duyarmı ağrını, dərdi,
Sinədən aldığı yaradan olsa?!

«Daş daşı», söyləsə bu vətən, daşı,
Qoy tapdaq olmasın bir vətən daşı.
Vətən aciz qalmaz, hər vətəndaşı
Öz işində quran, yaradan olsa.

Hərəmiz bir yana çəkirik yenə,
Mümkünmü göylərdən qələbə yenə?
Yer üzü birləşsə çətindi yenə,
Ay Pənah, köməyin Yaradan olsa.

OLMASIN

Səmalar laçınsız, qaya qartalsız,
Zirvələr dumansız, çənsiz olmasın.
Bağ-bağça meyvəsiz, pətəklər balsız,
Zəmilər sümbülsüz, dənsiz olmasın.

Xilqət həddən artıq yönəlir sola,
Dünya məhvərindən qopur az qala.
Erməni də dönsün, çıxsın düz yola,
Bir bəşər imansız, dinsiz olmasın.

Müqəddəs arzular, diləklər min-min,
Pənah istər biri tez çıxaydı çin;
Ay Yusif, əzizim, sən də de, amin,
Ulu Göyçə sənsiz, mənsiz olmasın!

SÜCAƏTLƏ SƏSLƏŞMƏ

SÜCAƏT

MƏN OLAYDIM

Sınmayaydı qanadlarım,
Quş, yerinə mən olaydım.
Uçardım düz Dəli dağa
Kaş yerinə mən olayıdm.

Həyat yalan, ömür talan,
Dərdə düşsün dərdə salan.
O dağlarla məğrur qalan
Daş, yerinə mən olaydım.

Sücaəti unutma sən,
Həsrətindi məni didən.
Yanağından axıb gedən
Yaş, yerinə mən olaydım

PƏNAH GÖYÇƏ

OLAYDIM

Heç olmasa bircə kərə
Quş, yerinə mən olaydım.
Düz uçardım Kəlbəcərə;
Kaş yerinə mən olaydım.

Vətən, deyə gəlib dilə,
Əriyirəm gilə-gilə.
Heç olmasa indən belə
Daş, yerinə mən olaydım.

Pənah, gec-tez dağılar çən,
Hesabını alar düşmən.

O vaxt üzə işıq verən
Yaş, yerinə mən olaydım.

TƏCNİS DAĞLARINDA SƏSLƏŞMƏLƏR

BƏHMƏN*

AY ANA HAQQI

Əl tərpedib bir iş görmək istəsən,
Gətirmə dilinə, aya, nahaqqı.
Deyirlər ki, yolnan gedən yorulmaz,
Haqdan üstün bilmə, aya, nahaqqı.

Namərddən ötrüdü zindan da, dar da,
Bəd əməl cəm olur o qəlbi darda.
Yəqin bil ki, qalmaz çətində, darda,
Hər kəs sidq ürəklə ay ana haqqı.

Kimin ədalətlə arası düzdü,
Ay Bəhmən, yolları çiçəkli düzdü.
Övladın çiyinə vəzifə düzdü,
Atanın zəhməti, ay ana haqqı.

ƏLİ QURBAN DASTANÇI

AY ANA HAQQI

Pul şərlə qovuşsa dönər iblisə,
Buraxmaz yaxına, a yana haqqı.
Beş günlük olsa da yol verər pisə,
Qaldırar ulduza, Aya nahaqqı.

** sonralar məlum oldu ki, bu təcnis Bəhənin deyil, Qazaxlı şair Rəsulun imiş.*

Safın Leyli ola yarı, ya Yaxşı,
Enə elin dərdi yarıya,– yaxşı.
Yaxşı ülfətindən yarıya yaxşı,
Zalımın zalımda a yana haqqı.

Əli, Azərbaycan bir ürəyimdi,
Sığışsın köksümə bir ürəyim di!
Ellərə sadağa bir ürəyimdi,
Dönmərəm, dönmərəm, ay Ana haqqı!

PƏNAH GÖYÇƏ

AY ANA HAQQI

Ömrün hər anını şərəflə yaşa,
Demə gözləyirəm ay Ana haqqı.
Fərq qoy yaxşı-pisə, quruya, yaşa;
Unutma gün, həftə, ay, – an a, haqqı.

Haqq söz desə uşağa da endir, ər,
Yoxsa səni el nəzərdən endirər.
Kim görüb ki, təpəsindən endirər,
Ər çəkib düzəldər, aya, nahaqqı.

Nəmərd qursa hiylə, riya çatmasın,
Mərd odu ki, qaşlarını çatmasın.
Ola bilər düzün payı çatmasın,
Ötməz yamanlığın, a, yana haqqı.

Kim vicdanı pula satar, dad, alar;
Qıymaz onu özgülər də dadalar.
Ər kişilər yaxşılıqdan dad alar,
Gözləməz ki, çixsın əyana haqqı.

Ürəklərdə birinci ol, baş ol, ar! -
Yəqin onda baş da dönüb baş olar.
Görərsən ki, nakəs yüz il baş olar,
Vaxt çatar yetişər, ay ana, haqqı.

Haqq yolçusu Leyli, Məcnun, Şirindi,
Mən də oldum o meydanda şir indi.
Bilirsənmi bir də niyə şirindi,
Sən tanıtdın mənə, ay Ana, haqqı.

Ömür birdi inam ilə yaşa, yar,
Fələk baxmır kimliyə, yar, yaşa, yar!
Düz kəslərin ürəyində yaşayar,
Heç kəs görməyibdi əyana Haqqı.

Sən ha de ki, qismətimə yazıl, ar,
Nə qazansan yalnız o da yazılar.
İnsan üçün yazılıbdı yazılar,
Kim görüb ki, Günəş, Ay ana haqqı?!

Yatma Pənah, öz-özünə bacar, a,
Zaman adlı qasırgadan bac ara.
Ola bilməz nadürüslər bacara,
Sıxışdırı bilə, a, yana haqqı.

BƏHMƏNƏ

Nəyə qadirdi bu dil,
Əyan etdi Bəhmən, ə!
Şirin ləhcə, şirin dil –
Əhsən, əhsən Bəhmənə!

El ilədi izin, ə,
Elsizlərin izi nə?

Necə sənin izinə
Söyləməyim, bəh, mən, ə!

Sən də onun tək elə,
Ay Pənah, bağlan elə!
Yalnız bu yolla, elə,
Çata bilər bəh mənə.

TƏLƏBƏM BƏXTİYARLA SƏSLƏŞMƏ

BƏXTİYAR

VURULUR

Ustad, anlamıram, məni başa sal,
Niyə pərvanələr oda vurulur?
Gözəl var görürsən saf məhəbbətə,
Gözəl var şöhrətə, ada vurulur.

Onlar olmadımı nahaq qan tökən,
Ürəklərdə şübhə toxumu əkən?
Bir aşıq ürəkdən onu sevərkən,
O sevməyir, gedib yada vurulur.

Sevəndə ixtiyar olmayır əldə,
Sevgi qarşısında acizdi ər də.
Bəxtiyar ilhamın gəzsən göylərdə,
Şux tərlanlar, bil, havada vurulur.

PƏNAH GÖYÇƏ

VURULMAZ

Ürək həmdəmini gəzər hər zaman,
Ay Bəxtiyar, bil ki, yada vurulmaz.

Yanmaqdı aşiqə şöhrət, şərəf, şan,
Eşqə biganələr oda vurulmaz.

Odur ki, ellərdə belə məsəl var,
Əgər tən olmasa tutmaz yarı yar.
Şad şadlığa yetər, qəmli qəm alar,
Qəlbi küskün olan şada vurulmaz.

Gözəl var Ay kimi, üzü gözəldi,
Gözəl var, şəhladı gözü, gözəldi.
Gözəl var əməli, izi gözəldi,
Beləsi şöhrətə, ada vurulmaz.

Gözəl var, varlığı quruca bir səs,
Quru baxışa da gözləyər əvəz.
Gözəl var, aşiqdən can əsirgəməz,
Gözəl var, olsan da fəda, vurulmaz.

Əgər az tapılan olmasaydı zər,
Ona yüksək qiymət verməzdi bəşər.
Pənah, kimiləri bir dəfə sevər,
Sonra, yalan olar səda, vurulmaz.

111111247899
(11.12.1940)

BAYATILAR

111111247899

(11.12.1940)

AH, GÖYÇƏM, GÖYÇƏM

Yay ötsə göy çəməndən,
Bitirər göy çəmən dən.
Ömür verib, can verib,
Söz alsın Göyçə məndən.

Dolu, öt göy çəməndən,
Bitirsin göy çəmən dən.
Minbir nəğmə gözləyir,
Haqqı var, Göyçə məndən.

Gün çıxıb göy çəməndə;
Yar gəzir, Göy, çəməndə.
Göyçədən ayrı düşdüm,
Yurd saldı Göyçə məndə.

Çıxıbdı Göyçə üzə,
Çalxana Göyçə, üzə.
O bağa bağbanam ki,
Barını Göyçə üzə.

Günəşsizsə göy çəmən,
Solasıdı, Göy, çəmən.
Bir candı, bir ürəkdi,
Mən Göyçəyəm, Göyçə mən.

Gün döyər göy çəməni,
Yaşadar; Göy, çəməni.
Ürəyimdən, qanımdan,
Səsləyir Göyçə məni.
Yağış, yağ göy çəmənə,
Həyat ver, Göy, çəmənə.
Vallah, öz canımdan da
Əzizdi Göyçə mənə.

Cahan birsə, Göyçə min,
Kim bilirsə, Göy, çəmin.
Cənnət tay ola bilməz
Bir küncünə Göyçəmin.

Bürüdü Göyçəni yaz,
Qovubdu göy çəni yaz.
Gözəl yerlər içində
Birinci Göyçəni yaz!

Atar üzdən göy çəni,
Təmizlənər göy çəni.
Min yaşamaq istəsən
Hər yay dolan Göyçəni.

Payızdı, Göyçə dəndi,
Göz götür Göyçədən di!
Hər nə yazsa qələmim,
Mayası Göyçədəndi.

Qış gəldi göy çənindi,
Çək cövrün Göyçənin di!
Hər halına vurğunam,
İxtiyar Göyçənindi.

Qəlbidi, Göyçə, sinə,
Kim görüb Göyçə sinə?!
Nakəs kəm baxa bilməz
Babamın Göyçəsinə.
Şeh şəhmi göy çəmənsiz?!
Bürkülər göy, çəmənsiz.
Mən Göyçəsiz aqlaram,
Qoy gülsün Göyçə mənsiz.

Şəfəq göy çəməndədi,
Enib, Göy, çəməndədi.
Qələm işləyir, demək
Hələ Göyçə məndədi.

İzn ver, Göyçə, mən də
İtim o göy çəməndə.
Sənə can dərman olsa,
Tapılsın, Göyçə, məndə!

Nə yaylaq, göy çəmənsiz?
Gülərmi, göy, çəmənsiz?
Kaş uğrunda can verim,
Yaşasın Göyçə mənsiz!

Gün döyər göy çəməni,
Bitirər, Göy, çəməni.
Sənə tuş olan qada
Qoy tapsın, Göyçə, məni!

El bilir Göyçədənəm,
Bitirib Göyçə, dənəm.
Sazı, sözü, ülfəti
Könül ver, Göyçədən əm!

Əzizsən Göyçə elə,
Yarandın, Göyçə, elə.
Həsərtliyəm, dərmanım,
Qoy gəlir, Göyçə elə!

Əsirdi Göyçəm indi,
Bir dərdim, Göyçə, mindi!
Pənah, gec-tezi var,
Azadlıq Göyçəmində.

20 YANVAR QURBANLARININ XATIRƏSİNƏ

Əzizim dağda yana,
Fələyi dağda yana;
Bizə çəkdiyi dağa
Çətindi dağ dayana.

Dolandı balam dağı,
Bal idi, bal, adağı.
Yağı, sən nə biləsən
Nə şeydi bala dağı.

Yağı işin yeriməz,
Sınar dişin, yeriməz.
Torpağa qurban gedən
Torpaq altda çürüməz.

Əzizim toya gəlsin,
Dost-tanış toya gəlsin.
Dur, bəylik paltarını
Gey, ellər toya gəlsin.

Əzizim əmisinə,
Deməyin əmisinə.
Dəmindən olsa, yenə
Əriyər əmi, sinə.

Əzizim dayısına,
Nə deyək dayısına?
İnsaf elə oyan, dur,
Qıyma ki, dayı sına!
Əzizim bala dağı,

Almışıq bala dağı.
Kafərə də göstərmə,
Ey fələk, bala dağı.

Əzizinəm vətənsiz,
İgid olmaz vətənsiz.
Qovuşub bir oldunuz,
Ey şəhidlər, vətən siz.

Qorxaq hoya gələ nə,
Yaşaya nə, ölə nə?!
Kim köçdü deyə bilər
El yolunda ölənə?

Şəhid, telin yanadı,
El nəfəsi şanadı.
Sənin ömrün əbədi,
Qorxaq ömrü anadı.

Əzizinəm oyandı,
El silkinib oyandı.
Babək məzardan qalxıb
Ön cərgədə dayandı.

Qanlı qəmə dəstində,
Şər xeyirin qəsdində...
Şəhidlərə yer verir
Vətən gözü üstündə.

Bacılar ağladılar,
Qaralar bağladılar.
Elə ahlar çəkдилər,
Dağı da dağladılar.
Əzizinəm mum oldu,

Daş yumşalıb mum oldu.
O, şeytan nəfəsiydi,
Bakıda səmum oldu.

Əzizinəm yarına,
Yar qovuşub yarına.
Ay İlham, arxayın yat,
Yanıdadı yarın, a!

Əzizinəm harda var,
Bu etibar harda var?!
Fələk, odlar yurdunda
Sevgi də var, yar da var.

Əzizim olar nədən,
Belə zülm olar, nədən?
Fərizəylə İlham tək
Gül-bülbül solar, nədən?

Bəxt bizi danar oldu,
Qəlbimiz yanar oldu.
Anaların ahından
Fələk də donar oldu.

Əzizinəm dağ da dözməz,
Aran da, dağ da dözməz.
Necə yazım bu dərdi,
Jansız varaq da dözməz.

Əzizinəm yanalar,
Rəvadımı yanalar;
Bir yumağa dönübdü
Dağdan ağır analar.
Haqq yazacaq fərmanı,-

Çıxsın yağının canı!
Yerdə qala bilərmi
Şəhidin qızıl qanı?!

Əzizim ağlamasın,
Sel kimi çağlamasın.
Şəhid oğul anası
Qaralar bağlamasın.

El bağçası bitəndi,
Bülbülləri ötəndi.
Şəhidlərin anası
Eldi, bütün vətəndi.

Əzizinəm sarı gül,
Tanımasın xarı gül.
Əzrayıl, kimə qıydın,
Yarı qönçə, yarı gül.

Əzizinəm qəlbidi,
Bizim dağlar qəlbidi.
Fələk endir oxunu,
Nişangahın Ülvidi!

Əzizinəm yetmədi,
Ülvi kama yetmədi.
Allah, o şeyda bülbül
Bir doyunca ötmədi.

Əzizinəm nur, işıq,
Ülvi, - şəfəq, nur, işıq.
Yüz-yüz nəğməsi qaldı,
Şirin, kövrək, yarımçıq.
Əzizinəm başı var,

Olsun elin başı var;
İlahi, bu şəhidin
On ikicə yaşı var.

Əzizinəm yeridi,
Qəm karvanı yeridi;
Hər bir şəhid anası
Nə ölü, nə diridi.

Əzizim cərgəsində,
Durnanın cərgəsində;
Allah, qız balalar da
Şəhidlər cərgəsində...

Əzizinəm möhnətə,
Sən qoy qəmə, möhnətə;
Şəhidlər mələk kimi
Birbaş düşür cənnətə.

Əzizinəm sar olmaz,
Zirvələrdə sar olmaz;
Şəhidlər bir qönçədi,
Min il keçsə saralmaz.

Əzizinəm il oldu,
Bu il nə bəd il oldu;
Hər damla şəhid qanı
Min-min qərənfil oldu.

Əzizinəm xar olmaz,
İgid ölər, xar olmaz;
Şəhidlər yatan yeri
Xəzan vurmaz, qar almaz.
Əzizim mələklərə,

Dönüblər mələklərə;
Şəhidlər əbədilik
Köçüblər ürəklərə.

Əzizim biçməmişdi,
Əkmişdi, biçməmişdi;
Bu nocavan şəhidlər
Heç yar da seçməmişdi.

Əzizinəm haraya,
Təbriz yetsin haraya;
Yoxsa bu dərd çəkilməz
Min həftəyə, min aya.

Əzizinəm Marağa,
Təbriz üstü marağa;
Şəhid teli qıvrımdı,
Gələn deyil darağa.

Namərd «dostun» özü nə,
Əməli nə, sözü nə? –
Gün gələr əməlləri
Qarşı gələr özünə.

Əzizim belə dağlar,
Batardı gülə dağlar;
Göylər şəhid ağlayır,
Düşübdü selə dağlar.

Əzizinəm Mərəndi,
Səslə Xoyu, Mərəndi;
Şəhid analarının
Ahı göyə dirəndi.
Əzizinəm çəkdi dağ,

Yağı bizə çəkdi dağ;
Şəhidlər təzə-tərdi,
Seçilmir güllə yanaq.

Əzizinəm söz ayır,
Əməl ayır, söz ayır.
Köksümüzə basılan
Bu dağ ayır, göz ayır...

Əzizinəm gəldi çən,
Endi duman, gəldi çən.
Anan sənə yar gəzir,
Şəhidliyi seçdin sən.

Əzizim doldu daha,
Qəm camı doldu daha;
Şəhidlər xiyabanı
Döndü ziyarətgaha.

Əzizinəm yeridi,
El tərpendi, yeridi;
Şəhidlər xiyabanı
Ellərin and yeridi.

Əzizinəm güləndə,
Qəlb açılır güləndə;
Şəhidlər rahat yatar
Azad günlər gələndə.

Əzizinəm bəs hanı,
El birliyi bəs hanı? –
Havayı töküldümü
Neçə şəhidin qanı?!
Əzizinəm şəhidlər,

Demə soldu şəhidlər;
Azadlıq səhərində
Günəş oldu şəhidlər.

Əzizinəm güldülər,
Yağılara güldülər;
Şəhidlər ölmədilər,
Ölümü öldürdülər.

Əzizim həqiqəti,
Yaşadaq həqiqəti;
Qoy bütün dünya bilsin
Bu qanlı cinayəti.

Əzizinəm Ay batdı,
Günəş çıxdı, Ay batdı;
Təkcə şəhid anası
Nə dincəldi, nə yatdı.

Əzizinəm sel gələr,
Yağış yağar, sel gələr;
Elə qurban gedənin
Matəminə el gələr.

Əzizim həqiqətədi,
Əzəldi, həqiqətədi;
Vətənə qurban olmaq
Ən böyük səadətədi.

Əzizinəm sən yaşa,
Çıx matəmdən şən yaşa;
Onlar qurban getdi ki,
Çiçəklən, vətən, yaşa.
Qoy bilsin vətəndaşı,

Gövhərdi vətən daşı;
Oğlu sipər olmasa
Yaşarmı vətən daşı?!

Əzizinəm tar ağlar,
Kaman sızlar, tar ağlar;
Ellər şəhidlər üstə
Neçə ki can var, ağlar.

Əzizim cərgədədi,
Tikəlib, cərgədədi;
Bir şəhidin yerinə
Min oğul cərgədədi.

Azma gəl,
Öz yolunu azma gəl;
Yağı mənə sataşma,
Öz qəbrini qazma gəl!

Əzizim Qarabağdı,
Jüt gözüm Qarabağdı;
Üzündə sarılıq var,
Kim baxdı, qara baxdı?

Elim var Qarabağda,
Gülüm var Qarabağda;
Bağ bülbül məskənidə,
Nə gəzir qara bağda?

Əzizim Qarabağdı,
Vətənim Qarabağdı;
Ona göz dikənlərin
Olacaq qara, baxtı.
Əzizim Qarabağda,

Var izim Qarabağda;
Bülbül rahat olarmı
Qaldıqca qara bağda?

Əzizim Qarabağda,
Bağ saldım Qarabağda;
İndii necə sevinim
Yay günü qara bağda?!

Diləklən, Qarabağım,
Biləklən, Qarabağım;
Şəhidlər can qoydu ki,
Çiçəklən, Qarabağım!

Əzizinəm sel gəldi,
Göy kükrədi, sel gəldi;
Şəhidlərin yasına
Vətən qalxdı, el gəldi.

Əzizim bahar olar,
Qış keçər, bahar olar;
Yaxşılığı basanlar
Gec-tez, bir gün xar olar.

Əzizim bahar olur,
Gül açır, bahar olur;
Vətəni vətən edən
İgid oğullar olur.

Əzizinəm yar alar,
Yar könlünü yar alar;
Qisasını almasan
Sağalarmı yaralar?!
Əzizinəm oyansın,

Ellər qalxsın, oyansın;
Min igid bircə daşın
Keşiyində dayansın.

Əzizinəm bu ocaq,
Sönən deyil bu ocaq;
Şəhidlər, rahat yatın,
Nə demisiz, olacaq.

Əzizinəm batdınız,
Günəş kimi batdınız;
Şəhidlər, sizə rəhmət,
Elləri oyatdınız.

Əzizinəm yaz anmaz,
Qış qəhrini yaz anmaz;
Hər yetən şəhid olub
Əbədiyyət qazanmaz.

Əzizim əzəl vətən,
Tanıma xəzəl, vətən? –
Dönməzdi övladların,
Gözəldən gözəl vətən!

Əzizinəm öndədi,
Gözəl günlər öndədi;
Vətənə tuşlanan ox
Şəhid sinəsindədi.

Əzizinəm elə bax,
Ellər kimi elə, bax;
Şəhidlər yağılara
Necə baxdı, elə bax!
Əzizim dağ-dağ olar,

Yağılar dağ-dağ olar;
Oğlun qurban gedirsə,
Vətən, başın sağ olar.

Əzizinəm sağ olsun,
Vətən, başın sağ olsun;
Şəhidlərin ruhu şad,
Yerləri yumşaq olsun.

Əzizinəm qar qala,
Yaya dağda qar qala;
Şəhidlər can qoydu ki,
Namus, qeyrət, ar qala.

Əzizim ilə gəlməz,
Ay tutmaz, ilə gəlməz;
Şəhid oğul dərdini
Əl yazmaz, dilə gəlməz.

Əzizim qara gəldi,
Jan bezdi, zara gəldi;
Yanvar ayı ellərə
Neçə yol qara gəldi...

Əzizim keçər gedər,
Gün gələr keçər gedər;
Zaman bir təbibdi ki,
Hər dərdi biçər gedər.

Əzizim hədərlər olur,
Hər işi hədərlər olur;
Bölünən elin payı
Qəm olur, kədər olur.
Əzizim belə gəlsin,

El dönsün selə, gəlsin;
Bu dərdi dil deyəmməz,
Tar, kaman dilə gəlsin.

Əzizim dönər olur,
İqbalı dönər olur;
Oğul itirən evin
Çırağı sönər olur.

Əzizinəm il ağlar,
Gün, həftə, ay, il ağlar;
Elə qurban gedəni
El götürər, el ağlar.

Əzizim qatar oldu,
Dərd daşdı, qatar oldu;
Elin ər igidləri
Jərgəylə yatar oldu.

Əzizim gələr yaşar,
İnsanlar gələr, yaşar;
Adam var yaşar ölər,
Adam var ölər yaşar.

Əzizim yaza çıxır,
Axsaq da yaza çıxır;
Kim ərəndi, kim qorxaq
Çətində üzə çıxır.

Əzizinəm ya gülə,
Ya danışa, ya gülə;
Nə qada gəlsə düşər
Ya bülbülə, ya gülə.
Əzizinəm göy ağlar,

Bulud kişnər, göy ağlar;
Nahaq qan töküləndə
Yer tərpnənər, göy ağlar.

Əzizinəm göyərdi,
Ən bəd əməl göyərdi;
Bu dərddən ki, uçmadı,
Vallah, billah göy ərdi.

Əzizinəm saz ağlar,
Kaman ağlar, saz ağlar;
Ellər şəhid oğlunu
Qış hönkürər, yaz ağlar.

Əzizinəm göynədi,
Qəlbim, ruhum göynədi;
Dərdim elə dərindi,
Ümman nədi, göy nədi?!

Əzizinəm yaşa bax,
Quruya bax, yaşa bax;
Fələk, qolun qurusun,
Şəhidə bax, yaşa bax...

Əzizinəm vətəndi,
Jənnət ki, var, vətəndi;
Şəhidlər gülə dönüb
Yaxasında bitəndi.

Əzizinəm gülə sən,
Bənzəyirsən gülə sən;
Şəhidlər can verdi ki,
Ey vətənim, güləsən.
Əzizinəm yaz olmaz,

Zimistansız yaz olmaz.
Vətən ana, biz övlad,
Eşqimiz dayaz olmaz.

Əzizinəm şad olsun,
Dərdə, qəmə yad olsun;
Şəhidlər can qoydu ki,
Yurdumuz abad olsun.

Əzizinəm xan qanı,
Sultan qanı, xan qanı;
El yerdə qoya bilməz,
El üçün axan qanı.

RÜBAİLƏR

111111247899

(11.12.1940)

Hansı yandan nəzər salsan sonsuzdursa bu cahən,
Əksliklər çarpışırsa, vuruşursa hər bir an,
İnkişaf da, tərəqqi də sonsuz ola bilməz, bil, -
Bəşər mütləq kommunizmə çata bilməz heç zaman.

Yamanlığa nifrət, yamana nifrət,
Yaxşılığa sevgi, yaxşıya hörmət,
Qəlbində, ruhunda salmasa yuva,
Nahaq yaradıbdı səni təbiət.

Rəvan olmur səadətın yolları,
Çəkir imtahana əhdi, ilqarı.
Eniş, yoxuş, isti, soyuq nədir ki,
Bir baxışdan anlayırsa yar yarı.

Hicran alovları çulğasa canı,
Sönən deyil, istər cala dəryanı.
Yaxşı ki, belədi, çünki əzəldən,
Yanmaqdı aşiqin şöhrəti, şanı.

Vüsəl qiymətlidi, yoxsa ki, hicran? –
Həsrətdən dastanlar yaradır insan.
Elə ki, aşıqlər yetir vüsala,
Bir qayda olaraq bağlanır dastan.

Şükür kərəminə, ey pərvərdigar,
Ömrüm, günüm sənə aşkardır, aşkar.
Taleyim alınma yazılıbdısa
Bəs niyə nədəsə olum günahkar?!

Özündən asılı olmadan hər an
Öz xeyrini güdür həyatda insan.
Bax buna görə də görürsən gec-tez
Narazı qalırıq dostdan, tanışdan.

İnsan insan olan gündən vurulubdu təbiətə,
Nəgmə qoşub, şe'r yazıb o misilsiz əzəmətə.
Ancaq bu gün açıq-aşkar, görə-görə, bilə-bilə
Bədbəxt bəşər anasını sürükləyir fəlakətə.

Fələk sənə zərbə vursa durmadan,
Saxla təmkinini, itirmə bir an.
Onda heç bir zərbə qorxulu deyil,
Yoxsa itgin üçqat olacaq, inan!

Həyat üst-üstündən dərd versə sənə,
Dərddən mə'səl kimi alışsa sinə,
Tək bircə dərman var dünyada, o da
Səbrdi, səbrdi, səbrdi yenə.

Dünyanı tutsa da adın, şöhrətin,
Fəxr etmə ki, çoxdu varın, dövlətin.
Əlsiz-ayaqsıza gör nə vermişən,
Çünki tək onlardı əsil sərvətin.

Qüsursuz olsa da xəsisin üzü,
Eşidilən deyil «gözəldi» sözü.
Çirkin doğulsa da əliaçıq kəs
Yenə gözəl görür ellərin gözü.

Bəşər övladında ən gözəl sifət
Səxavət sayılır, ancaq səxavət.
Ancaq unutma ki, həddini aşsan
Səni ehtiyaca salar nəhayət.

Gərək paxıllığa yad olsun sinə,
Ölüm şərəflidi ondan min dönə.
O, sağlam, sərvətli olsa da, ancaq

Bədbəxdi, bədbəxti, bədbəxti yenə.

Heç bir kəs bilmir ki, yıgdığı sərvət
Xoşbəxtlik verəcək, yoxsa fəlakət...
Yaxşı adamlardan yaxşılıq öyrən,
Yaxşı bəhrəsini verər nəhayət.

Dostundan şikayət edirsə bir kəs,
Şübhəsiz əsas var, deyildir əbəs;
Aqillər bilir ki, ləyaqətsiz
Yaxşı dostu yoxdur, ola da bilməz.

Zalımlığa laqeyd olsa bir insan,
Ondan birdəfəlik uzaqda dayan.
Lap yüz il yaşasa mələksayağı,
Gec-tez bəd əməllər doğacaq ondan.

Əgər güclü olsa insaf tamahdan
Saflaşacaq beyin, saflaşacaq qan.
Ancaq üstələsə tamah insafı
Olan ləyaqət də itəcək o an.

Oğlun eləmirsə sənə itaət,
Demək etməmişən atana hörmət.
Nəticəsiz qalmır heç bir bəd əməl,
Bunu unutmasın gərək hər xilqət.

Nəsihət dinləmək deyildir asan,
Dünyada heç bir kəs xoşlanmır ondan.
Odur ki, ağıllı sayıla bilməz
Nəsihət verməyi xoşlayan insan.
Nəsihət verməyi bəzi adamlar,
Asan hesab edər, adi iş sanar.
Demək özlərinin hamıdan əvvəl

Nəsihət almağa ehtiyacı var.

Mənim talantım var deməsin heç kəs,
Ona arxalanmaq əbəsdir, əbəs.
Beləsi zəhmətlə qardaş deyilsə
Heç vaxt öz yerinə yüksələ bilməz.

Dostluq yaratmağa çalış, ey insan,
Bu diləkdən ayrı yaşama bir an.
Çünki istəsən də, istəməsən də
Düşmən göndərəcək fələk hər zaman.

Hər gün ədalətin eşqiylə oyan,
Onu gözlərin tək qoru hər zaman.
Axı bu dünyada hər şeydən əvvəl
Bəşər övladına odur şərəf, şan.

Zahiri görünüş qismətdi ancaq,
Tale nə yazıbsa, o da olacaq.
Gözəl ola bilər, qəlbən hər insan
Yaman əməllərdən dayansa uzaq.

Yersiz təriflənsə, «sevilsə» bir kəs,
Bilsin ki, alçalar, ucala bilməz.
Haqlı bir iraddan, töhmətdən isə
Gizlənmək ziyandır, əbəsdir, əbəs.

Çalış hər gün artsın gücün, qüdrətin,
Eşqin, məhəbbətin, şanın, şöhrətin.
Qoy bircə tamahın daim azalsın,
Başına bələdi çünki xilqətin.
Ömür boyu işin yaxşılıq ola,
Borcundu, bir əvəz gözləmə əsla.
Bircə dəfə pislik çıxsa əlindən

On qat yaxşıqla son qoy o hala.

Daş-qaşa, paltara uyma, az güvən,
Yorma güzgüləri, az bəzən-düzən;
Qızıl don da geysən qara qəlb ilə,
Bil ki, yenə çirkin görünəcəksən.

Sərt olan incidir hər bir xilqəti,
Hədsiz həlimin də olmur hörməti.
Min ildə bir dəfə gəlir cahana
Yarada bilən kəs burda vəhdəti.

İmkan olan kimi yaxşılıq elə,
Çünki, bu hər zaman düşməyir ələ.
Yamanlıq etməyə tələsmə heç vaxt,
Bu imkan azalmır hətda bir gilə.

Unutma, nə qədər imkansız olsan
Səndən də imkansız mövcuddur hər an.
Əgər etmirsənsə kimsəyə kömək,
Özün də gözləmə imdad heç zaman.

Balıq bilməsə də xaliq biləcək, -
İmdad diləyənə mütləq et kömək.
Zalıma əl tutsan, onu da bil ki,
Əvəzində ondan ziyan gələcək.

Bircə acı sözdən, özün hesab çək,
Nə qədər ağrıyır, sızlayır ürək.
Belə rəftar görən, onu heç kəsə,
Heç bir zaman rəva görməsin gərək.
Qaraqabaq olsa əgər bir insan,
Bundan əzab çəkir kimsə hər zaman.
Ötərgi haldısa bu özgələrə,

Özü ömür boyu bədbəxtdir, inan.

Gülər üzlü olsan həyatda əgər,
Gözündə gecə də nura bürünər.
Qaraqabaqlara bayram gününü də
Maraqsız, mənasız, solğun görünər.

Qoçaqlıq, zirəklik itərmi əbəs,
Onunla ucalır həyatda hər kəs.
Ancaq o da var ki, ədəbsiz qoçaq
Heç zaman şan-şöhrət qazana bilməz.

İnsaniyyət yoxsa, nazir də olsan
El səni qəlbinə buraxmaz bir an.
Şan-şöhrət qazanır el arasında
Mərd, cəsur, qeyrətli, olsa da çoban.

Çatmaq üçün cüz'i şöhrətə, şana,
Çox vaxt bəs eləmir ömür insana.
Ancaq «axmaq» adı qazanmaq üçün
Görürsən bir an da bəs edir ona.

Yüzlərlə şirin söz söyləsən əgər,
Əlinə mükafat çatmaya bilər.
Tək bircə acı söz çıxsın dilindən,
Dalınca ən azı bir cəzan gələr.

Çətin qazanılır ən yaxşı adət,
Onları unutmaq asandı fəqət.
Pis adətə yetmək asandan asan,
Çətindən çətindi vermək nəhayət.
Tələbat imkandan qabaqda gedir,
Bu qovğa bəşəri səfərbər edir.
Onların heç biri tükənə bilməz,

Bünövrə həyatdı, yoxdu özgə sirr.

Gecədən doğulur hər gülgün səhər,
Gündüzlər gecəylə bitir sərəsər.
Beləsə nə üçün sevib gündüzü
Gecə tək ananı bəyənmir bəşər?

Nə qədər şirindi övlad nəfəsi,
Necə də doğmadı onların səsi.
Bir ömrün mənası təkcə bu olsa,
Yarımqıq yaşanıb, desək kəsəsi.

Qılınc düzəldinsə kəsəcək bir gün,
Ancaq saz sazlasan olar toy, düyün;
Bunu billə-bilə qılınc düzəldən
Yəqin ki, aqlını itirib bütün.

Nə qədər gur yansa şam, ya da çıraq,
Ömrü o qədər də qısa olacaq;
Ey könül, mə'şələ dönməyə dəyər,
Çünki dörd bir tərəf bol nur alacaq.

Yayda sərin, qışda isti gəlir bizə,
Kəhriz suyu hər vaxt yatır qəlbimizə;
Könül, sən də insanlara elə bağlan
Daim mələk misalında görün gözə.

Nə qədər səhmanlı getsə işimiz,
Onda kəsir-qısur qoyacaq bir iz.
Düz yerlərə baxıb sevinməkdənsə
O kəsirə baxıb qəmlənirik biz.
Necə də gözəldi güllər, çiçəklər,
Onlara can atır bütün ürəklər.
O, yetirən kimi üzür kökündən,

Bu, çox olsun deyə tökür inci tər.

Adam var, dörd yanı çıraqban edir,
Adam var, yaranıb özü boyda sirr.
Adam var, nadandan öyrənir ağıl,
Adam var, hikmətdən yan keçib gediir.

Könüllər bir olsa yox sözə hacət,
Onsuz bir-birini anlayır xilqət;
Yoxsa, bir quranlıq söz də danışsan
Ortada aydınlıq yaranmır fəqət.

Hər qaranlıq gecə deyil,
Hər çənli dağ uca deyil;
Həyat eşqi varsa, insan
Yüz yaşda da qoca deyil.

Ey könül, həyatla dur yarışa çıx,
Heç zaman işini qoyma yarımçıq.
Çalış, yaşa, yarat nə qədər ki, var
Dizlərində taqət, gözündə işıq.

Vəhdətdən yaranır həyatın özü,
Yoxsa dəyişməzdi gecə gündüzü.
Sevinclə kədər də qardaşdı, qardaş
Çünki, hər ikisi yaşardır gözü.

Pis söyülür olsa harda,
Bəyənilmir bir diyarda...
Ancaq onlar olmasaydı
Tanınmazdı yaxşılar da.

Ağıllı danışmaq, sınaıbdı el,
Ağıllı olmağa işarə deyil;

Nə qədər ağıllı danışsansa
O qədər də çətin duyulursan, bil.

Sadəlik alilik əlamətidir,
Buna şübhə yoxdu, fikir qətidir;
Əfsus ki, sadələr çəkilmir başa,
Ayağa salınır, əsla deyil sirr.

Nə tez aylar ötdü, illər dolandı,
Ömür elə keçdi, sanki bir andı;
Bəs bəşər nə üçün kamilləşmədi,
Öz-özünə zülmü ərsə dayandı?!

Tələsir təyyarə, tələsir qatar,
Tez olsun, tez yetsin, budur baş qərar;
Yaman can atırıq ömrün sonuna,
Görünür onun da öz mənası var.

Hər nə yaradırsa dünyada insan,
Başının üstündə hakimdi zaman;
Əriyir, çürüyür gec-tez hər nə var,
Təkcə yaxşı sözdür əbədi olan.

Görürsən çox zaman söhbət uzanır,
Hər natiq özünü ağıllı sanır.
Ancaq bilmirlər ki, belə məqamda
Danışanlar deyil, susan qazanır.

Yaxşılar önündə baş əyirik biz,
Onlara sevgilə vurur qəlbimiz.
Ancaq bu dünyada çox şeyi bizə
Yamanlar öyrədir, bu da şübhəsiz.

Qiymətli nə varsa gövhər, inci, zər,

Gözünün üstündə saxlayır bəşər.
Əfsus ki, sağ ikən yaxşı insanın
Qiyməti bilinmir, desək müxtəsər.

At tanınır minən kimi,
Ocaq nədi, - sönən kimi;
Hər insanın yeri, yurdu
Məlum olur dinən kimi.

Eldə sayılmağı asan bilmə gəl,
Səni izləyəcək nə qədər əngəl;
Əgər o zirvədə gözün var isə
Nəfsini cilovla hər şeydən əvvəl.

Arzular insanı ucalda bilməz,
Xəyalpərəst olmaq əbəsdir, əbəs;
Həyatda qələbə qazanır, ancaq
Özünün özünə gücü çatan kəs.

Yaxşılar cahana şöhrət, şərəf, şan,
Onlara ləzzətlə söyləyirik «can»;
Yamana yaxşılıq hünərdir, hünər,
İnsanlıq, alilik deyildir asan.

Gözəllər min illər sevilə belə,
Layiqli bir tərifi almayıb hələ;
Sənət gücsüz deyil, axı gözəllər
Daim gözəlləşir, qalmayıb elə.

Mənsəb, sərvət, hörmət, şöhrət, şərəf, şan
Yalnız zəhmət ilə qazanır insan.
Ancaq bu da var ki, əsil səadət
Gözəl doğulmaqdı başdan, binadan.

Min illər boyunca çarpışıb insan,
Özü hər dərindən tapırdı dərman;
Bu gün aciz qalıb məhşər önündə
Yaradan xilasa verməsə fərman.

Qüdrətdən yaranıb üz, göz, əl, gözəl,
Nazlan, bu canımı üz gözəl, gözəl!
Gözəlin eşqiylə eşqin gölündə
Könül, çalxan gözəl, üz gözəl-gözəl!

Nəsə çatışmasa etmə şikayət,
«Bəsdı» söyləməyib hələ bir xilqət.
Çalış ki, bir an da unutmayasan,
Həyata gəlməkdi əsil səadət.

Vətənin eşqiylə vurmursa ürək,
Bir quruşa dəyməz ən dürlü dilək;
Ölmək az hünərdi vətən yolunda,
Yaşayıb, vətəni yaşatmaq gərək.

Kim vətən yolunda gedirsə qurban,
Qazanır əbədi şöhrət, şərəf, şan;
Ancaq bu qovğada qalıb çıxanlar
Yaşadır vətəni, olur qəhrəman.

Vicdansız şahidlər, hay-küy, siyasət, -
Yalana lazımdı min cürə alət;
Belə əməllərə yox ehtiyacı,
Onlarsız qələbə çalır həqiqət.
Düzlər düzdə qalır, deyib atalar,
İndi də belədir, gün kimi aşkar;
Ancaq artacaqdır düzlərin sayı,
Düzlüyün o sayaq cazibəsi var.

Düz kəslərə verməyibdi əsla imkan,
Asıb, kəsib, döyüb, əzib qoca dövrən.
Ona görə çox deyillər, yoxsa bu gün
Yaxşılarla dolar idi bütün cahan.

Həyatın qüdrətli qanunları var,
Tarazlıq yaradır hər yerdə onlar;
Çıxıb tarazlıqdan bəşərin sayı,
Bu gün ondan gəlir bütün bəlalər.

Xəstəliklər ilə müharibələr
Bəşər artımına olmuşdu kəsər;
Bu gün hər ikisi düşübdü bəndə,
Ümid tibbə qalır, desək müxtəsər.

Bu günün öz işi, öz tələbi var,
Şübhəsiz dünəndən doğulub onlar;
Bu gündən sabaha getməliyik biz,
Dünənə qayıtsaq fəlakət olar.

İnsan kosmosda da çiçək bitirir,
Ümmanın dibindən inci götürür;
Bütün kainata oxuyur meydan,
Ancaq bu sevinc yox, kədər gətirir...

Nə qədər qüdrətli olubdu insan,
Önündə baş əyir bütün bu cahan.
Ancaq oturduğu budağı kəsir,
Necə də miskindi, miskindi bu an...
Nə qədər böyükdü, qadirdi Allah,
İcazə verməsə açılmaz sabah;
Heç vaxt «mənəm» deyib lovğalanmasın,
Onun bircə qətrə nurudu Pənah.

Yüz yaxşılıq etsən nankora əgər,
Çətin ki, birini hesaba çəkər.
Bircə pislilik etsən həmin adama,
Azı beş sayacaq, desək müxtəsər.

Yaxşılıq eyləyib əvəz uman kəs,
Qazanlı alverə göstərib həvəs.
Onu təmənnəsiz etməyənlərin
Ömrü başdan başa əbəsdir, əbəs.

Hər köhnə təzədən gərəksiz deyil,
Yayda xarlamış qar əvəzsizdir, bil;
Bu, illər keçdikcə minir qiymətə,
O, yarasız olur keçsə bircə il.

Bu, bu gün ucuzdu, sabahsa baha,
O, bu gün tükəndi, sabah bir şahı.
Bunu qoyub, təkə onu yaradan
Hansı ümid ilə baxır sabaha?

Əzəldən belədi, belədi insan,
Doğulduğu elə can atır hər an;
Bu, deyir şirindi kəndin meyvəsi,
O, şalxmaq istəyir söküləndə dan.

Aydındır ki, damı saxlayır dirək,
Tək əldən səs çıxmır olsa da zirək.
Bir ətəkdən tutub dikəlmədinmi? -
Sən də olmalısan kiməsə gərək.
Şeytan elə yozur bəzi bəşəri,
İnsan arasında qalmayı yeri;
Yazıq atasını minib çapardı,
Ancaq övladından yoxdu xəbəri.

Bəşəri cəzb edir daim səyahət,
O hesab edilir ülvi bir niyyət.
Mən o vaxt ürəkdən sevinirəm ki,
Yolum doğma yurda dönür nəhayət.

Dünyanın hesabsız mənzərəsi var,
Çox gəzən çox bilir deyib atalar;
Çox gəzdim, hər yerdə könlüm dedi ki,
Hər cür mö'cüzəni vətəndə axtar.

Belə deyirlər ki, pul pul gətirir,
Ağılla bir qoyan beş-on götürür.
Yekun xatirinə qazanılan var,
Sahibinə yalnız bəla gətirir.

O, alıb qazandı, bu, satan zaman,
Üçüncü həm orda, həm burda, kalan;
Xərcləyib qazana bilən kəsləri
El içində tapır şöhrət, şərəf, şan.

Bir mətləb qoy aydın olsun hər kəsə,
Ölünü gizli zər, olsa min kisə;
Real qiymətini tapır, çevrilib
Olanda yol, körpu, məktəb, mədrəsə.

Nə qədər həmahəng qurulub cahın,
Əsasən göz ilə öyrənir insan;
Ancaq bilikləri tamladır, ona
Ağlının gözüylə baxdığı zaman.
Əzəldən belədir hər kəs, hər bəndə
Çatır səadətə ana gələndə;
Dərdli dərman tapır, şair olanın
Könlünün bağına ilham güləndə.

Borcu ola-ola rahatdırsa can,
Deməli insanlıq uzaqdır ondan.
Sən hər gün alırsan bəşərdən nəşə
Əvəz verirsənmi, unutma bir an.

Övlada çalışır dünyada hər kəs,
Milyonlar da qoysa yenə bəs deməz.
Övlada tərbiyə vermək gərəkdir,
Onsuz hər nə versən əbəsdir, əbəs.

Məşənin öz yeri, bağın öz yeri,
Hər solun öz yeri, sağın öz yeri;
Mən necə deyim ki, hansı gözəldir,
Dərənin öz yeri, dağın öz yeri.

İnsanın imkanı artdı gen oldu,
Ucalıb az qala Haqqa tən oldu.
Bizim viranədə etdi tənəzzül,
Alçalıb, alçalıb dən gəzən oldu.

El yolundan çıxmaq olmaz,
Dönüb geri axmaq olmaz;
Səhvi gördük yetmiş ilə,
Bizim kimi axmaq olmaz.

Çəmən şöhrətlidir gülləri ilə,
Çaylar qiymət alır selləri ilə...
Tarixi şəxsiyyət yaradır şəksiz,
Ellərin, illərin əlləri ilə.
El yolundan çıxan yana,
Çata bilməz heç bir yana;
Yetmiş ildə gedər olsa,
Dönməlidir bir gün ona.

Görürsən ki, səyyar xəyal gün ərzində neçə kərə,
Qanadlanıb uçub gedir yaxın, uzaq keçmişlərə.
An olub ki, baldan şirin, yaşanılır dönə-dönə,
An da var ki, zəhər kimi, yaşanılıb bica yerə.

Keçmiş şirin bir xəyaldı, qoy bir yana,
Gələcəkdə nisyə maldı, uyma ona.
Bu günlə ol, at bir yana şikayəti,
Odur həyat, odur qalan hər insana.

Nə şirindi, nə əzizdi xatirələr,
Yada salıb yaşayıram birər-birər.
Pənah Göyçə, bu günü də elə yaşa,
On il sonra xəyalına açsın səhər.

Qul halından azadlığa çıxmışdıq biz,
Min illərə başa gəlib bu işimiz.
Tam səadət bir xəyaldı, yetmək olmaz
Hər gün daha nurlu gəlir, bu da şeksiz.

Görürsən ki, möhtac qalır yaxşı pisə,
Ya da, mələk tabe olur bir iblisə.
Nahaq belə qurulubdu qoca dünya,
Gərək yaxın durmayaydı qızıl misə.

İki könül vurğundusa, aralıqda körpü də var,
Ayrılığın odlarında yansaq belə açıq-aşkar.
Sən mənimsən, mən də sənin, özgə cür də ola bilməz,
Sən getmisən, sən də qayıt, tükənibdi səbri-qərar.
Nə müddətdi getmisən sən,
Yollarını alıbdı çən.
Ağıl deyir, ürək duyur,
Geci-tezi dönməlisən.

Milyon illər boyu şahiddir cahan,
İşıq ilə zülmət çarpışır hər an.
Qələbə işığın olacaq şəksiz,
Axı, mütləq zülmət olmur heç zaman.

Həqiqət üstündə durur bu cahan,
Qalib gələ bilməz yalan danışan.
Ona köklənəndə uduzub artıq,
Şübhə eləməyin bunə bircə an.

Tutaq ki, düz olub uduzmuşam mən,
Sən yalan gücünə üstün gəlmişən.
Qəlbində bir qətrə insanlıq olan
Belə qələbədən olardımı şən?

İşıqdır ən dürrlü ne'mət cahanda,
Yoxsa, sevilməzdi Günəş hər yanda?!
İşıqsız, bir anda solardı dünya,
Gecə də sevilir Aylı olanda.

Əzəldən ağ gülə vurğundu insan,
Ağ rəngin eşqiylə yaşayır cahan.
Onda bəs nə üçün qəmlənirik biz,
Qara saçlarımıza dən düşən zaman?!

Əzəl gündən qaranlığı sevmir bəşər,
Hər bir şeyə həyat verir gülgün səhər.
Ömür boyu qara rənglə barışmazdım,
Saçın qara olmasaydı sənin əgər.
Nə qədər asandı avara qalmaq,
Nə qədər çətindi çalışqan olmaq.
İnsan deyilənin bəxtinə düşdü
Çətin cığırlarla qalxıb ucalmaq.

Açır güllər, yasəmənlər, bəzənir yar,
İşıq ilə, hərarətlə gəlir bahar.
Ah, o günü görəydim ki, gəlişiyə
İnsanların ürəyində əriyib qar.

Səni gördüyüm gündən gedib əldən ixtiyar,
Surətin, məhəbbətin tutub könlümdə qərar.
Gəl atma varlığımı atəşlərə, ey pəri,
Ürək bir yana qalsın, gör orda nələr yanar?!

Nə qədər yüksəkdə dayanıb insan,
Yaranıb cahana şöhrət, şərəf, şan.
Ancaq ürəyində inam olmasa
Vəhşi heyvandan da betərdir, inan.

Sən heyvan deyilsən, yarpaq deyilsən,
Nə də daş deyilsən, torpaq deyilsən.
İnsan xəlq edibdi yaradan səni,
İnsan qalacaqsan, yerini bilsən.

İnsan yer üzünə çoxdan olub şah,
Min dəfə qüdrətli olacaq sabah.
Bütün sirlərini açsa da Yerin,
Yenə dərk edilməz qalacaq Allah.

Çoxdan təbiətə gərmişik sinə,
Sabah hökmüranıq göylər mülkünə.
Nə qədər qüdrətli olsaq da, bizə
Allaha sığınmaq qalacaq yenə.
İnsan, oyan, gözünü sil,
İnsanlığın qədrini bil.
Doğulmusan, belə imkan
Bir də ələ düşən deyil.

İş görə bilməyən həftədə, ayda
İl boyu «çalışsa» bundan nə fayda?
Beləsi bir yolla başa keçəndə
El zillətə düşür, belədi qayda.

İş bilməz əlindən haşa, min haşa,
Xüsusən adlayıb keçəndə başa.
Hər işə qarışar, nəticəsində
Ən adi iş belə ilişər daşa.

İş bilməz iş alır, quraraq kələk,
Ancaq nə ağılla eləsin kömək.
Burda mən də varam, deyə, görürsən
Hər işə qulp qoyur bürokrat köpək.

Könül, pərvaz eylə, ulduzlara çat,
Əbədi qalası əsərlər yarat.
Bir günün eşqiylə yazıb yaratsan,
Bir gün yaşadacaq səni bu həyat.

Bu günlə söhbətin nə mənası var,
Başa vuracaqdır onu insanlar.
Qələmim, qüdrətin varsa, bəşərin
Əzəl dərdlərinə bir çarə axtar.

Nizami arxada deyil, yaxşı bax,
O, qabaqda gedir, şö'lə saçaraq.
Kim bilir neçə min il keçəcək ki,
Bəşəriyyət gedib ona çatacaq.

Qalxmağın zilləti qalsın bir yana,
Zirvədən enmək də əzabdır yenə.
Orda yaşamaq da mümkün deyildir,

Bəs niyə həsrətlə baxırıq ona?

Zirvəyə dırmanmaq əzab, əziyyət,
Orda qərar tutmaq ondan da dəhşət.
Döğrudanmı bizi səfərbər edir,
Bu sayaq işlərə, quruca şöhrət?

Zirvədə dayanmaq çətindir, çətin,
O, məhək daşdır hər bir xilqətin.
Ora çıxan kimi bilinəcəkdir
Kimsən, nəkarəsən, nədir niyyətin.

Elə ki, zirvəyə qalxıb ucalır,
Görürsən çoxları saralıb solur.
Jismən olduğu tək ruhən ucalmaq
Mində bir adamın qisməti olur.

Zirvədə yaşamaq olsa niyyətin,
Bil ki, olmalısən mətindən mətin.
Ora qalxmaq necə çətin olsa da,
Dayanmaq ondan da çətindir, çətin.

Zirvələrə doğru yol alır insan,
Yaşamır hardasa dayansa bir an.
Könül, gün gələcək, soruşacaqlar,
Sən hansı zirvəyə qalib çıxmısan?

Həyat başdan başa sirr, -
Hər üzünə gözəldir.
Dünən, bu gün, ya sabah
Nə axır, nə əzəldir...

Hər gün özgə cürə açılır səhər,
Hər gün özgə cürə doğulur bəşər.

Ancaq öz dadını dəyişən deyil
Nə «çor», «can» sözləri, nə bal, nə zəhər.

Eşidən sevinir, deyən sevinir,
Ürəkdən «can» desən daşlar da dinir.
Odur səadətin müftə açarı,
Ancaq az tapılır, nədəndi bu sirr?

Çalışmaqla insan oğlu tox olur,
Çalışmaqla dərdi, qəmi yox olur.
Vay o elin, vay o xalqın halına,
Danışanı çalışandan çox olur.

Nə vaxtı çatmamış qurban gedənlər,
Nə döşünə döyüb «vətən» deyənlər,
Yurduna layiqli vətəndaş deyil,
Vətəndaş dinməzcə tökür inci tər.

İnsan, - əzəl başdan əmək deməkdir,
Bir də yıxılana kömək deməkdir.
Belə adamları olmayan ölkə
Özgədən umacaq çörək, deməkdir.

Bir gün açılacaq bütün sərhədlər,
Vahid ailəyə dönəcək bəşər.
Bəs niyə gün-gündən qarışır zaman,
Nə üçün tez gəlmir o gülgün səhər?

Tez-tez bürünsə də dumana, çənə,
Günəş tək hakimdi göylər mülkünə.
Sarı iblis deyə əsirlər boyu
Qızılı söysək də, qızıldır yenə.

Bir suala cavab tapınca bəşər,

Minbir yeni sual çıxır, müxtəsər.
Haqqın dərgahına üz çevirməsək,
Nə qəlbə, nə ruha açılmaz səhər.

Nə yalandı, nə də sirdi,
Hər kəs gec-tez bir qəbirdi.
İstər ağla, istər çağla,
Unutma ki, ömür birdi.

Gülə-gülə aç səhəri,
Ol bir mələk, ol bir pəri.
Dünya fani, ömür birsə
Bir tərəfə qoy kədəri.

Dəli könül indən belə
Ömrü keçir gülə-gülə.
Qayğısını çəkər olsan,
Dünya bunu çətin bilə...

Arzuya dön, güman olma,
Ümidə dön, uman olma...
Necə çətin olsa, yenə
Sən yaxşı ol, yaman olma.

Sən dayaq ol elə, itməz,
Sən yaxşılıq elə, itməz;
Düz olanlar düzdə qalmaz,
İnsaf, mürvət elə itməz.
El üçün ağlasan gözsüz qalırsan,
Yetənə duz versən duzsuz qalırsan;
Bu cür qazanırlar əbədiyyəti,
Özünü düşünsən üzsüz qalırsan.

Demə ki, bu dünya quruca səddi,

Demə, taleyimə qara yel əsdi.
Gülə bilsən məhbəs işıqlanacaq,
Bacarmasan sağlam can da əbədi.

Ürək sağsa, üfüqlər də al olur,
Dünya dönüb özü boyda bal olur.
Kimin qəlbi məhəbbətlə döyünmür,
Evində də daim qalmaqal olur.

Bir axsağın ucundan el sürüyə kəm baxır,
Yüz duru bir çirkabdan dönüb bulanlıq axır.
Odur ki, bircə oğru qarışsa yüz doğruya,
Yüz doğrunun da adı o gündən oğru çıxır.

Bəşər bir-birinə olmalıdır yar,
Köməksiz olmayır kimsə bəxtiyar.
Vaxtında əl uzat büdrəyən kəsə,
Yıxılıb ölübsə nə mənası var?!

Məni indi tez-tez çəkirlər başa,
Sanki sözlərim də çox gəlir xoşa.
Bilmirəm sevinim, yoxsa qəmlənim,
Axı qocalıram, doluram yaşa.

Gərəkdir ki, zaman adlı burulğandan bac alasan,
Əməlinlə el gözündə ucaldıqca ucalasan.
Öz əlinlə yaradasan aydın, nurlu gələcəyi,
Ondan sonra nə eybi var, yavaş-yavaş qocalasan.
Olsa da bəşərə şöhrət, şərəf, şan,
Duymaq və duyulmaq deyildir asan.
Səadət qapını tanımayacaq,
Janan dediyinə canı qıymasın.

Gecə də, gündüz də çalışır xilqət,

Deyir ki, bol olsun hər cürə nemət.
Bolluq olan yerə ucuzluq gəlir,
Yaxşı ki, bolabol olmur səadət...

Günəş ki, var, sönən deyil,
Göylər yerə enən deyil.
Aşiq olan, məhəbbətdən
Mın dərd ala, dönən deyil.

Əhvalını bilən mənəm,
Çağırمامış gələn mənəm.
Kədərinə ağlayanam,
Sevincinə gülən mənəm.

Loğman gələ, qan vermərəm,
Əzrayıla can vermərəm.
Axı onlar səninkidi,
Vermərəm, bir an vermərəm.

Ahım qalxsa pərdə-pərdə,
Elə bilmə düşdüm dərdə.
Səadətdən özgə nə var,
Sənin eşqin olan yerdə?!

Həyat belədir ki, hər hansı insan
Layiqsiz əmələ qol qoyur bir an.
Sonra fəxr edirsə, dönür iblisə,
Xəcalət çəkirsə, saflaşır o can.

Hər pərvanə oda bir dəfə yanır,
Yəqindir ki, bunu hünərdən sanır.
Səni görən gündən bütün varlığım
Məhəbbət odunda hey alovlanır.

Bülbül fəğanıyla açılır səhər,
Onunla daranır çiçəklər, güllər.
Yüz dəfə, min dəfə güldən gözəlsən,
Odur ki, ahımdan yatmayır ellər.

Könül, sızlama ki, «yetişdi» payız,
«Məni qul elədi bir alagöz qız»...
Həvvə nənəmizin yolunda bir vaxt
Jənnəti itirdi Adəm babamız.

Bizi girdabına salıb məhəbbət,
Hər yerdə sevgiyə can atır xilqət.
Yaman aldanmışıq, xeyirli olsa
Allah özünə də yazardı, əlbət.

Gedirsən, hökmüran olur intizar,
Gəlirsən, əlimdən gedir ixtiyar...
Nə ona, nə buna dozüm var məndə
Sənli də çətindi, sənsiz də, ey yar!

Çox gözəl görmüşəm, qucağında xar,
Çirkin tanıyırm, - vəfa, e'tibar.
Qoşa gözəlliyə bütün dünyada
Təkcə sən maliksən, təkcə sən, ey yar!

Çox zaman tuş olur yaxşı yamana,
Belə olmalıdı, düşmə gümana.
Yetsə bir-birinə əgər iki pis,
Onlardan həyata gələrdi iblis.

Yenə də eşqinə dönük çıxdı gül,
Yenə də fəğana başladı bülbül.
Dünya belə gəlib, belə gedəcək,
Sən də taleyinlə barış, ey könül!

Bir odlu sevgi də vaxtsız qocaldı,
Bir sevən ürək də xaraba qaldı...
Həyat dedikləri təkcə eşq deyil,
Könül, demə əlac şəraba qaldı.

Qış yetişən kimi, bilir hər bəndə,
Xəzan hakim olur çöldə, çəməndə;
Çünki soyuq olur Günəşin eşqi,
Yaşamaq olarmı sevgi öləndə?

«Ölüm şərəflidi qul yaşamaqdan».
Çoxdan belə fikrə gəlibdi cahan.
Daha şərəflidi, hər çətinliyi
Yenib azadlığa çıxırsa insan.

Aqillər düşmənlə çıxmaz söyüşə,
Sən də könül vermə belə bir işə.
Düşmən zəif olsa itər hörmətin,
Səndən qüvvəlisə çəkər döyüşə.

Günəş görünməsə əriyərmə çən,
Şərait olmasa cürərimi dən? –
Bir günə, beş günə çıxmaq olarmı
On ilin, yüz ilin geriliyindən?

Tutaq ki, düşməndi sənə bu dövrən,
Əleyhinə gedir tutaq ki, cahan.
Yüz belə səbəb tap, yaran sağalmaz,
Öz günahın nədi, onu göz hər an.

Zaman irəliyə gedir çaparaq,
Arxaya boylanma, irəliyə bax.
Kimdi babaların, bu gün nə xeyri,

Sənə göz tikibdi bu gün bu torpaq.

Hər zaman çəkinib zəif güclüdən,
Azı olmalısən düşməninə tən.
Səni hər cəhətdən zəif bilməsə
Yığışılıb üstünə gələrmə düşməni?!

Hamıdan dalayıq, yoxdu burda sirr,
Hələ də tənəzzül baş alıb gedir.
Tərəqqi gəlməsə, işlər düzəlməz,
Yalnız o hamını səfərbər edir.

Əməklə yüksəlir hər oba, hər el,
Özgə səbəb yoxdur, bunu yaxşı bil.
İşə münasibət düzəlməyincə
Ortaya tərəqqi gələsi deyil.

Səhraya çevrilir hər qarış torpaq,
Onu tapdalasa natəmiz ayaq.
Özgə torpağına göz tikən hər kəs,
Orda olsa-olsa ölüm tapacaq.

Dilə güc verməyin nə mənası var,
Bu ki, acizlikdir aşkardan aşkar.
İşləyən, vuruşan qolların yoxsa,
İnsafımı olsun tale sənə yar?!
Pakdı, müqəddəsdi bu ana torpaq,
Odur ki, yetirir min barlı budaq;
Düşməni ayağıyla tapdalanan yer,
Düşmənin qanıyla pak olar ancaq.

Haqlı olduğunu, deyir ki, ürək
Sübut etməyi də biləsən gərək.
Burda, yaradana arxayın olsan

Yalan həqiqətə üstün gələcək.

Biri külütg alsa, deyir ki, ürək
Qalanlar da ondan yapışsın gərək.
Belə olmayınca ən münbit diyar
Bircə arzu belə bitirməyəcək.

Yurda hər bir bəla qıtlıqdan gəlir,
Nicat əllərdədir, bu da deyil sirr.
Qıtlıq olan yerdə insaniyyət də
Sanki buxovlanır, çətin yüksəlir.

Gözəllər gözəli Gözəldi, şəksiz,
Məni əsir edən göz, əldi, şəksiz.
Gözəl olan təkcə üz, göz, əl deyil
Gözəlin qəlbi də gözəldi şəksiz.

Vətən oğlu, bəsdə yatdın, oyan daha,
Azadlığın şəfqətinə boyan daha.
Bizim müdrik, bizim aqıl babalara
Layiq olan mərtəbədə dayan daha.

İlan, ilan kimi qalasıdır, bil,
Füsrət tapan anda çalasıdır, bil.
Ona qucağında yer verən hər kəs
Peşman olub, olur, olasıdır, bil.
Qızıla layiqi gəl misə vermə,
Sirri gizli saxla, bir pisə vermə.
Heç nə əsirgəmə insan oğlundan,
Gərəksiz çöpü də iblisə vermə.

Əzib, əzəcəkdir güclü gücsüzü,
Bu şərt inkişafa təməldir düzü.
Bir məğrur aslana nə edə bilər

Qorxaq çaqqalların gəlsə də yüzü.

Nakəsin varlığı quruca səsdı,
Ona öyüd vermək bil ki, əbəsdı.
Gözünün yağını yedirsən belə
Görürsən ki, yenə pislikdi qəsdı.

Necə qüdrətlisən, Ulu Yaradan,
Nə qədər böyükdü qurduğun cahan.
Yer üzündə qayda yaratmaq üçün
Yəqin ki, bəs edər sənə bircə an...

Qoy sən deyən olsun, salma yadına,
Səməndər tək yanım hicran oduna.
Məcnun eşqi əsla düşməzdi dilə
Vaxtında yetsəydi vüsəl dadına.

Hər nə qədər artsa nisgil,
Dinmə dedim, danışmaz dil;
Ancaq ürək çəkir nalə,
Bircə an da susan deyil.

Vəzifə nə qədər yüksəksə, inan
O qədər də ağır yıxılır insan.
Sənət zirvəsinə yüksəl, ey könül,
Yıxılan olmayıb ordan heç zaman.

POEMALAR

111111247899

(11.12.1940)

BU DAĞLAR, ULU DAĞLAR

Anamın əziz xatirəsinə

Alqış olsun bu günə ki, oyanmışam səhər-səhər,
Sökülməyib hələ ki dan, yatır göylər, yatır yerlər.
Bu ilahi bir zamanda başım üstə durub yenə,
Təbəssümlə, şirin səsle gör nə deyir ilham mənə:
- Qələm götür, üzə çıxart sən ellərin hikmətini,
Ürəyindən duz qat ona, dada gətir sərvətini.
Elə çalış, elə yarat ellər səni duya bilsin,
Savadlı da, savadsız da könül verib uya bilsin.
Həm şe'riyyə, həm də mənə olsun orda qədərində,
Aydın danış, məqsədini batil etmə çox dərində.
Elə yaz ki, yazdığına büzülməsin el dodağı,
Elə oxu, elə çağla kar etməsin bir qulağı. -
Bu keçən il imdadıma çatıb ilham neçə kərə,
Həyat verib, qanad verib yaratdığım incilərə.
Bircə il də gülsə əgər gözlərimə ilham mənim,
Qədərində şəkər qatsa sözlərimə ilham mənim,
Fırtınalar, qasırğalar köhlənimi yora bilməz,
Ondan sonra heç kim mənim qabağında dura bilməz.

Qovun dumanı, çəni
El sizə baxır, dağlar!
Lalə qızlar laləni
Döşünə taxır, dağlar!

Buludlar dəstə-dəstə
Keçib gedir ahəstə.
Hərdən başınız üstə
İldırım çaxır, dağlar!

Sipərsiniz yellərə,
Arxasınız ellərə.
Sinənizdən çöllərə
Ab-kövsar axır, dağlar!

Qurumur eynim nəmi,
Uzaq olaq yenəmi?
Bu ayrılıq sinəmi
Yandırır yaxır, dağlar!

Məhəbbət olmaz sərin;
Bu hikmət ulu, dərin...
Bircə qarış yer verin
Çatanda axır, dağlar!

Bu əyilməz dağların saya gəlməz yaşı var,
Dağ kimi kişilərdən qalib bizə yadigar.
Sinəsində bəsləyib qədir bilən elləri,
Yola salıb nə qədər tufanları, selləri.
Ər babalar yaşayıb, nur nənələr gün görüb,
Düşməne baş əyməyib, azad bir dövrən sürüb.
Əgər dindirə bilsən, hər qayanın sözü var,
Onun hər çınqılında bir igidin izi var.
Murad yurdu deyərlər bax o yaşıl talaya
Bir zaman bənzəyirmiş əl yetişməz qalaya.
Yayda dövrən sürərmiş iki qardaş bəxtiyar,
Gəlin görək ellərin yaddaşında nələr var.

Yenə dağlar bəzənibdi gəlin tək;
Hara baxsan göz oxşayan gül, çiçək.
Ətək əlvən, sinə yaşıl, zirvə qar,
Gün dağlayır, çətir tutur buludlar.
Yenə qəlbə həyat verir sərin meh,
Dan sökülür, hər yan əmir inci şəh.

Yenə keçir sevimli yaz, gəlir yay,
Sakitləşir dərələrdə coşan çay.
Yenə əsrarəngiz bir zaman gəlir,
Hər tərəfdən körpə səsi yüksəlir.
Dağlar ilə qucaqlaşır el yenə,
Bu ülfətə nəğmə qoşur dil yenə.
Qartalların məskənidir bu yerlər;
Ər sinəndə ayaq tutan olar ər.
Hara baxsan hər cəhətdən yaxşıdı,
Ancaq yenə insan onun naxşıdı.

Adil, Murad bir xeyli var
Bəxt atına minib yenə.
Qoşa şahin, cüt qardaşlar
Yaylaqlara dönüb yenə.

Dövlətlidi bu qardaşlar
Südü halal, nəfsi toxdu.
Onların bir atı da var
Bu dünyada tayı yoxdu.

Neçə gündü səfər edib,
Adil enib Qarabağa;
Murad üçün elçi gedib,
Bu gün, sabah dönər dağa.

Bütün yaylaq bilir bunu,
O misilsiz köhlən ki var,
Candan əziz tutub onu
Göz önündə saxlayırlar.

Baş çəkməyə çıxıb Murad
Sürülərə, qalxıb dağa.
Üzü gülər, ürəyi şad

Çapır sola, sapır sağa.

Budur, evdə başsız qalır
Ana, gəlin, qulluqçular.
Qatıq çalır, pendir tutur,
Hərəsinin öz işi var.

Gülür dağlar, gülür ürək,
Al şəfəqdə çimir hər yan.
Bir də gördün əsdi külək,
Hər tərəfi aldı duman.

At oğrusu üç nəfər var
Bu qartallar oylağında.
Qanqal kimi bitib onlar
Cənnət sayaq gül bağında.

Çoxdandır ki göz yetirir
Muradgilin cins atına,
Deyirlər ki, iş bitirib
Gərək sahib olaq ona.

Əvvəl onlar oldu halı;
Evdə yoxdu Adil, Murad,
Dəyələrdən az aralı
Hörükdədi o nadir at.

Oğrulardan gəldi biri
Hörüyündən açdı atı.
İstədi ki, dönsün geri
At kişnədi, duyub yadı.

Gülsüm ana çıxdı çölə,
Baxan kimi duydu işi.

Ancaq yenə tutdu dilə,
Mərifətlə dedi: - Kişi

Hara belə aparırsan
O şahini? -
- Bal bulağa,
Sərinləsin yazıq bir an;
Çimizdirib sulamağa. -

- At yiyəsi yaxşı bilir
Öz atının su vaxtını. -
- İndi növbə bizə gəlir,
Qoy qınasın öz baxtını. -

- İştahan pis deyil sənin,
Yaxşı yerdən yapışmısan.
Yoxdu tayı o köhlənin,
Ancaq, məni dinlə bir an.

O at əlli qoyun edər.
Bilirsən ki sən də bunu
Oğurluq mal ucuz gedər,
Çox verələr – otuzunu.

Dost-düşmən var, dəymə ata,
And içirəm, inan mənə,
Gəlsin, deyərəm Murada
Altmış qoyun verər sənə.

Bir də bil ki, bu yolda sən
Çalışırsan tamam hədər.
Belə apara bilməzsən,
Əməyin zay olub gedər. -

- Tanıyıram arvadları,
Fellərinə bələdəm mən.
Bu dilinlə sən ay qarı,
Lap şeytanın nənəsisən. –

Belə deyib o «qəhrəman»
Atı minib uzaqlaşdı.
Bir göz açıb yumanacan
Yaxındakı dağı aşdı.

Ana dediyimiz o müqəddəsi,
Həqiqi mənada şeytan nəvəsi
Belə yamanladı, Göylər dinlədi,
Dağların köksündə ürək inlədi.
Dağlar, ulu dağlar, niyə uçub siz
Onun pis başına tökülmədiniz?

Xöşbəxtlikdən elə oldu
Dönüb evə gəldi Murad.
Adət üzrə nəzər saldı
Gördü yoxdu sevimli at.

Bildi hardan gəlib xəta,
Nərə çəkdi titrədi dağ.
Qartal kimi qondu ata,
Silahlandı, – bircə çomaq.
Altındakı sanki Qırat
Bir şimşəyə döndü Murad.

Murad bilirdi ki, dar bir keçid var,
Ordan keçməlidə mütləq oğrular.
Şahin tək şığıdı, tufan tək əsdi,
O yerdə onların yolunu kəsdi.
Belə fikirləşdi: - İndi mən gərək
Birdən üstlərini alım tufan tək.
Üç silaha qarşı yalın bir çomaq;
Qəfləti hücumdan iş keçər ancaq.

Oxucum, bu yerdə haqq verək ona,
İmkan qalmamışdı ər meydanına.
İstəsən meydana çıxasan ər tək,
Mütləq düşmənin də ər olsun gərək.
Bu yerdə ağılla qalib çıxır ər;
Tədbir düz tökülsə basılmaz hünər.

Oğrular keçiddə göründü bu an.
Onlar gen talaya çıxdığı zaman
Murad hücum etdi. Şaraq ha şaraq
Bir anda işini bitirdi çomaq.
Onların hər biri payını aldı,
Atından yıxılıb yerində qaldı.
Özünə gəlməyə verməyib aman
Tərkisilah etdi bizim qəhrəman.

Muradın əmriylə onlardan biri
Yəhərin qaşından açıb kəndiri,
Özünün oğurluq yoldaşlarının,
Canbir, qəlbədən olan sirdaşlarının
Qollarını daldan bağladı o an.
(İnsan qolu bağlı quldu çox zaman)
Üçüncünü Murad bağladı özü;
Göylər açıq idi, gülürdü üzü.
Əzəldən belədi, şübhə yox buna,
Hər kəs bu dünyada çatır haqqına.
Dərindən düşünsən, ancaq çox zaman
Dövrənin əliylə alçalır insan.

Odur, Murad çapıb gedəndən bəri
Yollarda qalıbdı ana gözləri,
Qəlbində coşsa da dəli bir tufan,
O bunu bürüzə verməyir bir an.
Fikrində özünü danlayır bəzən;
Atın getməsini, deyir gərək mən
Ondan gizlədəydim. Tutaq ki elə,

Deyəydim, açılıb qaçıbdı çölə.
Yox, yox bu təşvişlər tamam nahaqdı,
Murad tədbirlidi, Murad qoçaqdı.
Beləcə gəzişir hey sola, sağa
Çəkir ürəyində aranı dağa...
Səbri tükənəndə, axşama yaxın
Bəlkələr qəlbinə edərkən axın
Muradın dəstəsi olur aşıkar;
Önündə adamlar, dalınca atlar.

Çatır qolu bağlı o üç «qəhrəman»,
Görkəmləri yazıq, üst-başları qan.
Onların halını görüncə ana
Yamanca hirsələnir kiçik oğluna:
- Heç bilirsən necə günah etmişən?
Bir dənə çər dəymiş yabı üçün sən
Üç adam etmişən qanına qəltan;
İnsafı dövlətə satarmı insan?! -
- Onlar silahlıydı axı, anacan.
Belə etməsəydim, onlar o zaman
Məni yerimdəcə öldürərdilər,
Aləmi bizlərə güldürərdilər. -

Ana oğruların könlünü aldı,
Əzilmiş yerlərə təpitmə saldı.
Yedirdi, yer salıb yerbəyər etdi,
Onlar rahatlanıb yuxuya getdi.
Sanki qulluq etdi oğlanlarına,
Nə qədər böyükdü ürəyin, Ana!

Kəçib getdi gecə, açıldı səhər
Özgə bir şəfəqlə alışdı göylər,
Hələ xumarladı ana təbiət,
Odur yavaş-yavaş oyanır xilqət.
Durur yuxusundan at oğruları,
Bir qonaq tanıyaq daha onları.
Üz-üzə dursa da dünən düşmən tək,

Bu gün evindədir, qonaqdır demək.
Qonaq bu yerlərdə evin Allahı,
Mütləq bağışlanar varsa günahı.
Yeyib yatacaqlar onlar neçə gün,
Gərək yaraları sağalsın bütün.
Adi qaydasına qayıdır həyat,
Yenə qulluq edir atına Murad.

Günortadan keçmiş səs-küy yüksəlir,
Adil Qarabağdan qayıdıb gəlir.
El onu tanıyır layiqli bir ər,
Vətənə dayaqdır belə kişilər.
Köksündə döyünür adil bir ürək,
Hər insan adına bənzəsin gərək.
Əvvəl əhval tutur hamıdan bir-bir,
Söhbət qonaqların üstünə gəlir.
Bütün əhvalatdan olunca halı,
Yüngülcə dəyişir onun əhvalı,
Danlayır Muradı, deyir ki: - Nahaq
Bir atın üstündə salmışan nifaq.
Birdə ki, onların arxasınca sən,
Silahsız, kəsərsiz durub getmişən. -
- Əgər silahlanıb açsaydım meydan,
Yəqin ki ortada tökülərdi qan. -
Qara gözlərində ildırım çaxır,
Adil qardaşına vüqarla baxır.
Uzanıb yerində bizim üç qonaq
Bütün bu söhbətə asırlar qulaq,
Təpədən dırnağa sirdi hər xilqət,
Bəlkə də çəkirlər indi xəcalət.
Daha yetsin deyə bu söhbət sona,
Ana üz çevirir böyük oğluna
- Necə gedib-gəldin, söylə bir görək.
Bir az yumşaldımı o dəmir ürək? -
- Dost-tanış, qohumlar yığılıb getdik,
Bəxtiyar kişini ziyarət etdik,
Gecə yarıyadək uzandı söhbət,

Bir nəticə hasil olmadı fəqət.
Gah deyir ki, qızım hələ uşaqdı,
Gah deyir bu sevdə tamam nahaqdı.
Yüz yol da gedəsi olsaq nəhayət,
Gəlinin olacaq bir gün Səadət. -
Söhbətə qoşuldu qonağın biri:
- Əşi, isti-isti döyün dəmiri.
Mümkün isə deyir hardandı o qız?
Niyə belə möhkəm yapışmısınız? -
Ana söylədi ki, - Vədəsi çatıb,
Muradla bir yerdə o qız boy atıb.
Əslinə, nəslinə yaxşı bələdik.
Onlar körpə ikən belə dilədik,
O eldə adətə get-gələ salmaq
Möhkəmcə çəkişib mehriban olmaq. -
- Qoşulub bir-birə qaçsın cavanlar,
Belə evlənməyin öz ləzzəti var.
Götürüb qaçıbmiş atam anamı,
Onlardan mehriban ər-arvad hanı? -

Nadanla danışmaq çətindir, Ana,
Cavab verməyəsən bəlkə heç ona?
Yoxdan var ummağın mənası varmı,
Boş quyu su töksən sulu olarmı?!
Əslinə borcludu hər aqıl olan,
Ulaq hardan bilsin nədir zəfəran?

Ortaya bir anlıq sakitlik enir,
Nəhayət, yenə də na dillənir:
- Səadət heç buna razı olarmı,
Olsa, elə qızı Murad alarmı?
Bu sözü qəribə gəlməsin sizə,
Elə gəlin gərək deyildir bizə.
Doğmanın qədrini bilmirsə bir kəs,
Yada sədaqətlə yaşaya bilməz.
İş dara düşən tək atacaq əri,
Ən qatı düşməne satacaq əri.

Ailə yaranmaz xeyir-duasız;
Qoşulub gizlincə qaçırsa bir qız
Ondan sizin kimi oğul doğulur,
Üçü bir uşağa bu cür boğulur. -

Ağır olsa belə, yerində, ürək
Bir söz gizlətməsin, boşalsın gərək.
Elin ağbirçəyi, müqəddəs Ana
Yaxşıca dərs verdi bu yerdə ona.
Yenə də el çatar mənim dadıma,
Belə bir əfsanə düşür yadıma.

Deyilənə görə, qüdrətli bir xan
Yeriyib düşmənin üstünü aldı.
Bir baş qələbəyə olmadı imkan,
Onu qalasında kəməndə saldı.

Qala möhkəm idi, bürcləri qorxunc.
Suyu, azuqəsi bol idi hələ.
Qapılar dəmirdən, geyimləri tunc
Üz-üzə durdular bir xeyli belə.

Xanın qurd ürəkli bir oğlu vardı,
Qorxu tapılmazdı onun canında.
Enişə, yoxuşa at oynadardı,
Birinci olardı hər b meydanında.

Minib səməndini bir dəfə yenə
Qala ətrafına dolanırdı o.
Düşməni almırdı əsla vecinə
Qələbə eşqiylə odlanırdı o.

Qaladakı xanın yeganə qızı
Darıxıb çıxmışdı qala bürcünə.
Hüsnü andırırdı ayı, ulduzu,
Oğlan görən kimi vuruldu ona.

Əvvəl gendən-gənə baxışdı onlar,
Sabahı arada açıldı söhbət.
Gəncliyin qəribə oyunları var,
İki qəlb bir oldu bir gün nəhayət.

Bu vaxt həsrət ilə soruşdu oğlan:
- Söylə, necə kəsək bu intizarı?
Tədbir düşünübmüş qız da bu zaman;
- Qapı açıq olar bu gecə yarı.

Bir dəstə döyüşçü götürüb oğlan
O gecə qalaya basqın elədi.
Qılıncdan keçirdi hamını o an;
Xəyanətkar qadın nə eləmədi?

Oğlan atasının gəlib yanına
Hər şeyi necə var elə söylədi.
İcazə istədi, evlənsin ona;
- O məni, mən onu sevirik, - dedi.

Xanın əmri ilə xəyanətkar qız
Bağlandı bir dəli at quyruğuna.
Dedi: - Namərd törər beləsi yalnız
Demək, nəsil vermək yaramaz ona. –

Əfsanələr xoşdu hər bir insana,
Ancaq yekun vuraq bizim dastana.
Həmin əhvalatdan bir həftə keçdi.
Dağlar öz boyuna təzə don biçdi.
Bir az də zirvəyə süründü yaşıl,
Yalçın qayalar da büründü yaşıl.
Açdı topa-topa qızıl lalələr,
Dağların qoynunda açılan səhər
Özgə cür oynadır fikri, xəyalı,
Qovub sürgün salır dərdi, məlalı.
Yola hazırlaşır qonaqlar bu gün,
Onların yarası sağalıb bütün.

Yaxınlaşır Adil, o təmiz ürək
Bizim qonaqlara nə deyir görək:
- Sizindi bu sürü, altmış qoyun var,
Götürün, anamdan bəxşışdir onlar.
Atın bu sənəti düzəlin yola,
Siz də halal olun, uğurlar ola! –
Bu söz silkələdi qəlbi qışları,
Yaman dalğınlaşdı sərt baxışları.

Ey əziz oxucum, indi yəqin sən
Keçmişdə insanlar varmış deyirsən.
Düzdür, mərd yaşayıb bizim babalar.
Ancaq elələri bizimlə də var.
Qoçaqlıq və mərdlik yeni rəng alır,
Birliyə səsləyən bir əhəng alır.
İnsanlığın rolu artır günbəgün,
Bəşər şüurunu zəbt edir bütün.
Yaxşılar saxlayır şər qüvvələri,
İşığa səsləyir bütün bəşəri.
Onlar olmasaydı əgər bircə an
Yanıb kül olardı bütün bu cahan.
Onlar el yolunda Günəş tək yanır,
Onların çiynində dünya dayanır.

Baxır Gülsüm ana kənardan bu an,
Dilindən duası düşmür heç zaman.
Onların dalınca alıb atır su,
Nə qədər təmizdi hissi, duyğusu!
Nə müqəddəs əməl gəlsə cahana,
Mübarək adınla bağlıdı, Ana!

HƏYAT, İNSAN

Böyük partlayışdan* bu günə qədər
On milyard yaşı var bizim dünyanın.
Bircə il də olsa ötməyib hədə,
Öz işi olubdu hər keçən anın.
Bizim Yer kürəsi o partlayışdan
Kiçik ulduz kimi doğuldu, yandı.
Milyard illər boyu, keçdikcə zaman
Onda həyat üçün meydan yarandı.

Soyudu, su, hava örtdü üzünü,
Güldü yer üzündə bir özgə büsat.
Dərk eləmək üçün özü-özünü,
Nəhayət, həyatı doğdu kainat.

Beş milyon il əvvəl göz açdı insan,
Adi təsadüfdən yaranmadıq biz.
Materya özünə oldu hökmüran;
Kainat işini bilir şübhəsiz.

Əvvəl tanımırdı özü özünü,
İnsan hər düşdükcə çətinə, dara,
Milyon illər boyu dikdi gözünü,
Nəmli və qaranlıq mağaralara.

****elm sübut etmişdir ki, bizim qalaktikada təxminən beş milyard il budan əvvəl «qara dəlik» adlanan əlahiddə sıxlığa malik göy cisminin partlaması nəticəsində yaranmışdır***

Qəbilə halında birləşdi insan,
Topladı gücünü, yığdı bir yerə.
Yaşamaq uğrunda çarpışdı hər an,
Qalib çıxdı yalnız birliyə görə.

Diqqətlə öyrəndi çölü, çəməni
Həyata marağı tanımadı hədd.
Bütün yer kürəsi oldu vətəni,
Milyon illər boyu bilmədi sərhəd.

Həmcinsi özünə düşmən görmədi,
Yaşadı qəlbində sağlam bir həvəs.
Özgə hesabına ömür sürmədi,
Gücünə görə də çalışdı hər kəs.

Ətraf mühit ilə çarpışdı insan,
Beləcə yaşadı neçə milyon il.
Yer darlıq etməsə, dünyada hər an,
İnsan, insan ilə vuruşan deyil.

Tələfat verirdi ona boran, qar,
Hələ asılıydı mühitdən hər an.
Ağır xəstəliklər, vəhşi heyvanlar
Artıb çoxalmağa vermirdi imkan.

Bir gün həyatında od açdı çiçək,
Güclü bir sıçrayış elədi o an.
Başqa varlıqlardan fərqləndi gerçək,
Odlə yüksəlibdi insan hər zaman.

Əqlin və birliyin gücüylə aldı,
Mütləq sahib oldu anamız Yerə.
Dərman hazırladı, qələbə çaldı
Ağır və qorxulu xəstəliklərə.

Elə ki, çoxaldı insanın sayı,
Yaşadığı yerlər dar gəldi ona.
Artıq olsun deyə həyatdan payı,
Amansız döyüşlər gəldi meydana.

Qovğasız keçmədi artıq bir anı,
Hər əli yetənə mənimdi dedi.
Qınamaq olmazdı yazıq insanı,
Hələ insanlıqdan çox uzaq idi.

Neçə yol dəyişdi dünyanın üzü,
Gah bu, gah o ölkə oldu hökmüran.
Didib parçaladı güclü gücsüzü,
Min illər boyunca axdı nahaq qan.

Qovğa genişləndi, odlu silahlar
Gətirdi insana sonsuz fəlakət.
Göylərə dikləndi amanlar, ahlar,
Ancaq qurtarmadı, yaşadı xilqət.

Tərəqqi, tənəzzül gəldi dalbadal,
Sonu görünməyən çarpışmalarda.
Oldu müəmmalı, çətin bir sual,
Kimin babaları yaşayıb harda.

Haranı götürüb qazsan dərindən
Neçə qəbilənin tapılar izi.
(Bizdən uzaqlaşıb artıq duman, çən
Mənasız bu sual yormasın bizi).

Bir şübhə qalmayıb, görür ki hər kəs,
Yenilik qələbə çalır hər dəfə.

Bəşəri irəli apara bilməz,
Sonsuz didişmələr, köhnə fəlsəfə.

Misalmı göstərim, İrak və İran;
Düşmənlik əkənlər dərir fəlakət.
Gör neçə ildi ki, axır nahaq qan
Beyinlərdə duman, gözlərdə zülmət.

Əsgə fəlsəfəylə yaşayan insan,
Yola getməz doğma qardaşla belə.
Kiçik İrlandiya əzilir hər an,
Böyük Britaniya yumruğu ilə.

Cənubi Afrika qara bir ləkə
İnsanlığ, azadlıq, dostluq adına;
Yerlini izləyir hər an təhlükə,
Gəlmə ağa olub, nə deyək buna?

Bizim dünyamızın xəşbəxt baharı,
Xalqlar dostluğundan yaranacaqdır.
İnsandır insanın dostu, həm yarı;
Zamanın yazdığı bu çağırış haqdır.

Dostluğu sarsıdan hər əsgə adət
Qoy qalsın keçmişə, bir yolluq unut.
Dostluğa bağlıdı əsil səadət;
Bu günkü Avropa ən canlı sübut.

Gör neçə millətin birləşib əli,
Nəhayət ağ günə çıxıbdı insan.
Cahanda bir yol var, o da irəli
Heç geriyə saya bilərmi zaman?!

Bərabərlik – deyib neçə min illər
Bəşər bu amalla kamala dolub.
İndi Avropada qurub nəsil
Yaşayır, bar verir, həqiqət olub.

Hər zaman əzilən kiçik ölkələr
İndi o birlikdən alır yardımını.
Dostluq və qardaşlıq göstərib hünər
Bəşəri faşistdən qurtarmadımı?

Seyr elə idrakın təntənəsini,
Gör necə qüdrətli olubdu insan!
Maltuslar qatlasın fəlsəfəsini
Nə qədər artsaq da dar olmaz cahın.

Avropa birliyi bunu yaxşı bil
Günün tələbidir, elin rəyidir,
Dostluq və qardaşlıq quru səs deyil,
Bütün insanların gələcəyidir.

Ürəklə qol qoyan bu qardaşlığa
Bütün millətlərə səadət dilər.
Sürməz arabını heç vaxt daşlığa,
Gec-tez bu yolludu bütün ölkələr.

Ancaq aranızda adamlar da var
Bu gün hansı gündü, anlayan deyil.
İnsanlıqdan uzaq, düşüncəsi dar;
Keçən əsrlərdən qalıb elə bil.

Bəli, kəsilməyib kökü nakəsin,
Zori Balayanlar tapılır hələ.
Dostu ola bilməz onlar heç kəsin

Öz doğma xalqına düşməndi belə.

(Azmısan yolunu, - mənim -, deyəndə
- Bizim – nə deməkdi, hardan biləsən.
Bəşərin, dünyanın dərdi önündə
Nə qədər miskinsən «öz dərdinlə» sən.

Qayıtmaz yayından qurtaran bir ox,
Hər kəsə aydıdı, sən də yaxşı bil.
Nə qədər hürsə də köpək, fərqi yox,
Karvan öz yolundan əylənən deyil.)

Başqa millətlərə kəm baxan bir kəs
Gərəkdi anlasın qəbahətini.
Xalqlar dostluğunu duymayan hər kəs
Uçuruma çəkir öz millətini.

Aqıl olan sığal çəkər düz sözə,
Köhnə pəlan içi tökmək yaramaz.
Gül-çiçək bitirən geniş bir düzə,
Qaratikan kolu əkmək yaramaz.

Dostluq axtaranlar hər vaxt ucalıb,
Hansı nadan elin dərdinə qalıb?
Abad sarayını nəzərdən salıb
Düşmən xərəbəsi tikmək yaramaz.

Birlik güldürəcək insan oğlunu,
Candan əziz bilək gərək biz onu.
Aqıl babaların tikdiyi donu
Nadanlıq ucundan sökmək yaramaz.

Qüdrətli bir alim çıxıb səfərə
Deyirlər, köçürdü özgə şəhərə.

Daha az qalırdı mənzilə, fəqət
Susuzluq onlara verdi əziyyəət.
Bir az da getdilər gördülər o an,
Yolun kənarında abad bir bostan.
Səyyahlar bu işdən məmnun qaldılar,
Bostançını gəzib haray saldılar.
Göründü bostançı, - Qarpız ver deyə, -
Adamlar kişini aldı dövrəyə.
Bostançı bolluca qarpız gətirdi,
Hamı susuzluqla işi bitirdi.
Alim fikir verib gördü şübhəsiz,
Dəyməmiş çıxmadı bir dənə qarpız.
Bostançıya dedi, - Söylə, bu nə iş,
Neçə qarpız verdin hamısı dəymiş. –
Bostançı söylədi, - Gərək hər kişi
Layiqincə bilsin tutduğu işi. –
Alim bostançını söhbətə çəkdi,
Gördü düşüncədə dünyada təkdi.
Ah çəkdi, bu işə heyrət eylədi
Sonra bostançıya belə söylədi:
Əfsus, öz yerində deyilsən qardaş,
Qarpıza sərf olub qızıl kimi baş.

Çox ağıllı başlar itib batıbdı
Ömrünü ən sadə işə satıbdı.
Onlar harda qaldı, nə bilsin xilqət? -
Şərə qulluq etsə, böyük fəlakət.
Sən də, ey oxucum, pisliliyi unut,
İnsana xeyirli bir əməldən tut!
Kim harda doğulub, harda qalmalı,
Yersizdi bəşərin mübahisəsi.
Sərhədlər barədə meyar olmalı
Axırncı dünya müharibəsi,
Dayansın bəşərin mübahisəsi!

Üçüncü başlasa, indi bir anda
Düzələ bilməyən fəlakət gələr.
Nüvə cəhənnəmi girdablarında
Hər şey, həyat özü məhv ola bilər,
Düzələ bilməyən fəlakət gələr.

Kütləvi qırğının caynaqlarından
Bəşər birləşməklə qurtaracaqdır.
Birliyə çağırır yurdumuz hər an
Eşqi gələcəkdir, diləyi haqdır.
Bütün bəşər bizə qoşulacaqdır!

Gəlib yetişəcək elə bir zaman,
Sərhəd deyiləndən qalmayacaq iz.
Yenə azadlığa çıxacaq insan;
Kainat işini bilir şübhəsiz,
Sərhəd deyiləndən qalmayacaq iz!

Dostluq qovacaqdır dumanı, çəni
O, alidən ali, uludan ulu.
Böyük Yaradanın şah əsərini,
Həyat deyiləni qorumaq yolu,
Alidən alidi, uludan ulu.

Ey yaxşı insanlar! Dinləyin məni!
Sizin gücünüzə inanır ürək.
Qadir Tanrımızın şah əsərini,
Həyat deyiləni, qorumaq gərək.
Sizin gücünüzə inanır ürək!

DÜŞÜNCƏLƏR

*Dünyasını tez dəyişmiş dostum
Bəhlul Məhərrəmovun əziz xatirəsinə*

I

Tez-tez görüşürəm bir dostumla mən,
Söhbəti, mövzusu – həyat, çöl, çəmən,
Dalğalanan dəniz, köpüklənən çay,
Bu dağlar, dərələr, Günəş, ulduz, Ay,
Həyatın qanunu, dünyanın işi,
Bu qoca dünyanın çərxi-gərdişi,
Çəmənə aludə olmuş bir cocuq,
Həyata yenicə baxan tumurcuq,
Beynin düşüncəsi, könlün duyğusu,
Bəzən də görürsən bircə damla su
Uçurur xəyalı ənginliklərə!
İnsan göbəyindən bağlıdır yerə!

Nə qədər uzağa çapsa da yenə,
Tək yorulmaq qalır o cüt köhlənə.
Hər dəfə bir qat da daha yüksəlir,
Düşüncə köhləni dolanıb gəlir.
Elə kəs varmı ki, məğzini duya;
Hardandı, haraya gedir bu dünya?!

Tərki-dünyalıqdan, qəlbi sönükdən,
Oğrudan, əyridən, əhdə dönükdən,
Böhtandan, riyadan danışmırıq biz.
Onlara tuş gəlməz qayələrımız.

Pisliyi kökündən biz anmırıq heç,
Həatın sonu var, - inanmırıq heç.
Sən də ey oxucum, kini, nifrəti
Çıxar ürəyindən, tanıma qəti.
Dayan o müqəddəs Günəşlə qoşa,
Haqqın varlığına inamla yaşa!

Bir gün söhbət düşdü incəsənətdən,
Könüllər sultanı o şux afətdən.
Dostum söylədi ki, bir «alim» dünən
Söz açdı öz «böyük» fəlsəfəsindən.
Deyirmiş ki, muğam uzağa getməz,
O bu gündən belə inkişaf etməz.
Sırf milli musiqi, o dünənkidi,
Başqadı tələbi zamanın indi.

Oyun havaları, muğam, şikəstə,
Elin mahnıları dəstəbədəstə
Neçə əsrləri keçib yetirib,
Hər duyan ürəkdən bir xal gətirib.
De, hansı insanın qəlbini çalmır?!
Onlara bülbül də biganə qalmır!
Neçə ki, Günəş var qalacaq onlar,
Hər duyan ürəyi alacaq onlar.
Sevən ürəklərin amanı, ahı
Yəqin ki yaradıb böyük «Segah»ı.
Ürək yangısıdı, qəlbə xoş gəlir,
Onunla bəslənən ürək yüksəlir.
Sənin bu fəlsəfən kimə gərəkdir?
Milyon il keçsə də ürək ürəkdir!
Onun fəryadıdır Məcnunun ahı,
Əbədi sevəcək demək «Segah»ı.
Duyan könüllərin həyat nəğməsi,
İnsan dühasının nadir incisi,

İncidir, inci də qalacaq yenə;
Səndən başqa heç kəs inanmaz sənə.
Min illər yaradıb bil ki, «Segah»ı,
Sevən ürəklərin amanı, ahı.
Onu qətrə-qətrə qoşub, düzübdü,
El saxta xallara, dodaq büzübdü.
Min yol cilalayıb tarix uzununu,
Sən, ey bədbəxt insan, unutma bunu;
Neçə təzə «Segah» yaradıb sənət,
Duyan səcdə qılır, eyləyir heyrət.
«Xaric», «Zabul», ya da «Mirzə Hüseyni»
Anla ki, deyildir «Segah»ın eyni.
«Mirzə Hüseyni»ə başlayıb biri,
Ancaq xalq tutubdu yenə baş yeri.
Yüz illər boyunca cilalayıbdı,
Onu bax indiki hala salıbdı.
Qəti inanıram, bu gün ya sabah
Bu xalq yaradacaq yeni bir segah.
Kim nə deyə bilər, onu yaradan
Bəlkə Rüstəm oldu, düşün bircə an;
Gül balam istəyir muğam yaratsın,
Muğam arxasınca zirvəyə çatsın.
Güclüdür ilhamı, xoşdur ləhçəsi,
Oxşayır ürəyi hər bir nəğməsi.
Nıyyətin harasa, mənzilin ora
Söyləyib atalar. Uğurlar ola!

Başqa bir «filosov» novator şair
Poeziya barədə gör nələr deyir;
- Elə formaları sevir ki zaman,
Başqa dil tərcümə eyləsin asan.
Qoşma, qəzəl burda əsla yaramır,
Onların telini sənət daramır,
Çünki, tükənibdi imkanı, yolu,

Yoxdu vuran əli, bağlıdı qolu.
Arxivdi, muzeydi onların yeri,
Tarix qayıdası deyildir geri. -

Düzdür, tarix geri dönəsi deyil!
Bu gündən sonra da onu yaxşı bil,
Kamillik, şəriyyət ondadır deyə,
İlham pəriləri nadir inciyyə
Libas tikəcəkdir qoşma, qəzəldən.
İdrak üz çevirməz elə gözəldən!
Nə qədər kənara çapsan da yenə
Şəriyyət bağlıdı heca vəzninə.
Odur o, sənətin sevimli yarı,
Qoşmadır, qəzəldir baş formaları!

Evi min formada qursa da insan,
Ora girəcəkdir yalnız qapıdan.
Necə tiki tiksin dərzi şalvarı,
İki qıçalıdı, insaf et barı.
Bir nar çubuğunu necə basırısaq,
Aşağı kök verir, yuxarı yarpaq.

Kim deyir ki, təzə forma yaratma?
Kim deyir ağıllı bir addım atma?
Sənətdə təzə yol, düşün bunu bir
Tək bir sənətkarın işi deyildir.
Hər gələn buluddan ildırım çıxmaz!
Hər sədəf içindən mirvari çıxmaz!
Hər dağın altında xəzinə yatmaz!
Hər pəlud ucalıb buluda çatmaz!
Kimləsə atılır təzə bir addım,
Sonra illər boyu addımbaaddım
Yüzlərlə sənətkar ondan gül dərir.
Qurur, hamarlayır, yola döndərir.

Nəhayət, yeni yol tapılsa belə
Yenə qoşma, qəzəl atılmaz çölə.

Pələng pusqu qurar əvvəl şikara,
Ovu gözləməkdən gəlmədən zara.
Elə ki, ovunu aldı o heyvan
Yenidən buraxmaz onu heç zaman.

Dənizə baş vuran qəvvaslar ki var,
Nadir bir mirvari hər vaxt arzular.
Elə ki çıxardı belə bir inci,
Kasıb komasını tutmaz sevinci.
Qoruyar göz kimi, məlumdur bizə
Qaytarıb heç zaman atmaz dənizə.

Tapılan təzə yol lap uzaq başı,
Qoşma və qəzəllə durur yanaşı.
Bir də qoşma, qəzəl onu yaxşı bil
Hər yazıb pozanın xörəyi deyil.
Pişiyin pəncəsi çatmasa ətə,
Deyər ki iylənib, tullayın itə.
Ey insan, qoru ki sən səadəti,
İtəndə bilinir əsl qiyməti!

Üç yerə bölünür şer yazanlar;
Birinci neçə ki, canında can var,
Təkcə duyğu üçün yazıb yaradır,
Elin nəzərində hörməti vardır.
Dadı, duzu, vəzni yeri yerində,
Hər şey aydın, aşkar gəzmə dərinədə.
Ani ləzzət alır dinləyən kəslər,
Düşündürməz, nə də sabaha səslər.

İkincilər yazır düşüncə üçün,

Könül, məsləhətədi sən onsuz keçin.
Duyğuya yad olur, qayəsi sərin,
Məna gizlədilir dərinədən dərin.
Çətin yadda qalır, ağla batmayır,
Şəriyyəti, dadı, duzu çatmayır.
Çox zaman anlayır hərə bir cürə,
Çəkirlər mənanı bəlkə yüz yerə.
Belə çək-çevirə hər kəs dayanmaz,
Ona görə olur dinləyəni az.
Əsl sənət üçün nə birincilər,
Nə də ikincilər gərək deyillər.
Onlar öz əsrindən uzağa getməz,
Əbədi bağçada gülləri bitməz.
Onlar nə komandan, nə sərkərdədir,
Sənətin adicə əsgərləridir.
(-Heç olmasa görüm mən də bir kərə
Artıq qoşulmuşam o cərgələrə.)
Onlar artıq deyil həyatda bir an,
Onların içindən çıxır komandan.
Özündə bir edib iki xisləti,
Sənətdə sözünü söyləyir qəti.
Heç kim beləsinə biganə olmaz,
Sənət gülşənindən kənar qalmaz.
Onun yaratdığı, onun sənəti
Ürəkdən, beyindən alır xilqəti.
Belə sənətkarlar alnında qürur,
Zamanın, məkanın fəvqündə durur.
Sənət bağçasında tanınır yeri,
Böyük şeydi gəlsə əsrdə biri.
Onları oxuyan, dinləyən insan
Sanır ki, özüdür yazıb yarıdan.

«Müasir» bir rəssam, saqqallı yoldaş
Salıb öz başında hər şeyi çaş-baş

Deyir ki, Rafael, Mikelancelo
Çoxdan köhnəlibdi. Bir də deyir o,
Sənət dünyasının «korifeyləri»
İndi başqa yolla gedir irəli.

Möcüzə yaradıb təsviri sənət:
Özündən gözəldi bəzən təbiət.
Kim anlamır, sevmir axı Şişkini?!
Canlı lövhələrin hər bir sakini
Elə bil bir anlıq yuxuya gedib.
Kim onlara baxıb, bir yol seyr edib
Ömürlük vurulur belə sənətə,
Sonsuz bir vüqarla baxır xilqətə!
Ölməzlik qazanıb neçə sənətkar,
Rafael dayanan o zirvə ki var,
Əl çatmaz, ün yetməz dağ kimi durur,
Kim baxsa ürəyi vüqarla vurur.
Şəksiz Rafael də hələ son deyil
Şah əsər gələcək, onu yaxşı bil.

Burda da kənara çapanlar çoxdur,
Həyatı başqa cür tapanlar çoxdur.
Ermitajda gördüm bir neçə əsər,
Abstrakt adlanır onlar müxtəsər.
Onlar duran yeri az adam seçir,
Baxan da başını bulayıb keçir.
Anladım deyəndən gəlmədi soraq,
Tək heyrət eşitdim, görmədim maraq.
Bəlkə onları da anlayan vardır,
Onlar nəzərində bir ilk bahardır.
Nə deyim, bəlkə də keçdikcə illər,
Bu cığır o qədər inkişaf edər
Təsviri sənətə olar yaraşlıq,
Bütün baxanlara paylayar işıq.

Onların fikrincə ağ ilə qara
Yerini dəyişsə çox gələr kara.
Başqa rəngə düşsə çəmən, ağac, gül,
Ya da ki kondələn əyləşsə bülbül,
Əldə beş yerinə bitsə on barmaq
İnsan qozbel olsa, ya da ki çolaq
Daha dərin olur bədii fikir,
Ancaq nə əyrisə bu həyat sökül!
Bir də ki, klassik nümunələrdə,
Fikir daha dərin, üstündə pərdə.
Gətir xatirinə sən Cökəndonu;
Bəşər başı üstə qaldırıb onu.
O sirli təbəssüm, o sirli baxış,
İdrakı da sirli kəməndə salmış.
Ya da Rafaelin baş Madonnası,
Analıq, ülvilik, saflıq aynası
Min fikir gizləyir hər cizgisində.
Keçmişin həyatla dolu səsində
İdrakın ən güclü fəlsəfəsi var,
Bu meydan əzəldən yaranmayıb dar.

Dağıtdı üfüqdən dumanı, çəni,
Yorulub qayıtdı xəyal köhləni.
Könül, həyəcanı bir tərəfə at,
Çox aydın söyləyir sözünü həyat.
Tarix heç vaxt geri qayıdan deyil!
İnci itib-batmaz, onu yaxşı bil!
Bəşərin irəli bir yolu vardır,
Kənara çıxanın imkanı dardır!
Kim çıxsə o yoldan sağa ya sola
Ya itər, ya yenə qayıdar yola.

İnsan deyiləni yaxından tanı,
Sonsuzdur idrakin hər cür imkanı;
Təzə doğulubdu hər cürə sənət,
Təzəcə göz açır həyata xilqət,
Hələ doğulacaq ilahi gözəl,
Dinəcək ən şirin qoşma və qəzəl!
Hələ güləcəkdir ən aydın sabah,
Hələ öz sözünü deyəcək «Segah»!
O gün olacaq ki, sevinəcək el,
Ki, həyata gəlib təzə Rafael!

II

*Səadət zamanla məkana bənzər,
Onun nə ölçüsü, nə hüdudu var...*

S. Vurğun

Dostum soruşdu ki, - nədir səadət?
Qismətədi, ya onu yaradır insan?
Hər yerdə, hər zaman axtarır xilqət,
Mütləq xəşbəxt insan görübmü cahən?

Bil ki, çox deyilib onun şənində,
Qəliz fikirləri bir tərəfə at.
Səadət eşqinə, həyat eşqinə,
Sən adi sözlərdən fəlsəfə yarat. -

Maddə – enerji, bu vəhdət üstə
Qurulub, dayanır bütün kainat.
Sonsuz sayda ulduz, dəstəbədəstə...
Bəlkə də tək Yerdə qaynayır həyat.

Sən Günəşi götür, fikiləş onu,
Onun nəhəngliyi ağıla sığmaz,

Sən də bilirsən ki, oxucum, bunu,
Onda zərrə qədər ağıl tapılmaz.

Heç zaman görməyib özü-özünü,
Nə də ətrafından xəbəri vardır,
Tək insan cahana açır gözünü!
Başqa canlıların imkanı dardır.

Məni təşkil edən atomlar ki var,
Mövcuddur dünyanın lap əvvəlindən.
Məndən sonra yenə əbədi qalar,
Bu günsə mövcuddur formasında – Mən.

Adi atomların bu cür vəhdəti
Bir daha heç zaman cəmlənə bilməz.
Yenidən yaranmaq olmayıb qəti;
Dolan bu dünyanı, başdan başa göz.

Yaranmaq heç kəsdən asılı deyil,
Əsl mənasında bir qismətdi bu.
Bəxt verdi, doğuldun, qiymətini bil,
Dünyada ən böyük səadətdi bu.

Gör nə hikmətdi ki, doğulan zaman,
Olmur xəbərimiz bu səadətdən.
Əfsus ki, girdabda boğulan zaman
Qədrini bilirik həm sən, həm də mən.

Korpənin umduğu, ilk səadətdi
Toxluqdur, bir də ki ana qucağı.
Olmaz bu cahandan başqa minnəti
Uzaq başı bir də ver oyuncağı.

Korpə böyüdücə səadəti də

Özüylə böyüyər, minbir rəng alar.
Ətrafına olan məhəbbəti də
Ülviləşər, yeni bir ahəng alar.

Əvvəl oyunlara məhəbbət salar,
Ömrünə oyunla səadət gələr.
Ən adi oyundan sonsuz zövq olar,
Kimə əziz deyil o xatirələr?!

Nənəylə, babayla, bacı-qardaşla,
Həyətlə, diyarla salar ünsiyyət.
Güclənər, böyüyər dolduqca yaşa
Könlündə min çiçək açar məhəbbət.

Məhəbbət, səadət düz mütənasib,
Onlar bir-birinin daşıyıcısı.
Həyat eşqi kimə bol olsa nəсіб
Az olar ömrünün ağrı-acısı.

Eşqimiz taparsa təzə bir inci
Yeni qüvvə gələr qollarımıza.
O sirlə almazın yeni bir küncü
Alışb nur saçar yollarımıza.

Deməli səadət elə bir almaz,
Mın-mın nur parlayan üzü var onun.
Ömür dəyişdikcə bir cürə qalmaz
Müəyyən üzləri nur saçar onun.

Heç kəsin almazı eyni zamanda
Bütün üzlərindən nur saça bilməz.
Bütün üzlər sönsün, belə bir an da
Heç kəsin ömründə gül açar bilməz.

Elə ki yetişdi gənclik dəmləri,
Könül sevib seçər sarı simləri.
Qəlbə məhəbbətin şah gülü açar,
Almazın o üzü gur işiq saçar.
Çoxları sanar ki, indi yarandı.
O gündən başlamış hər sözü, andı,
Məhəbbət nuruna elə bürünər,
Başqa yanan üzlər solğun görünər.
Onun xəyalıyla yuxudan durar,
Onun surətindən kəhkəşan qurar.
Hara baxsa görər doğma surəti,
Onsuz bu dünyanı tanımaz, qəti.
Həyat hər baxışda gözəl görünər,
Qaranlıq gecə də nura bürünər.
Səhər üfüqlərdən boylanın Günəş
Belə könullərə paylayar atəş.
Əgər birdən-birə başlasa külək
Gözəldir, deyərək sevinər ürək.
Belə bir cavanı islatsa yağış
Deyər, möcüzədi, həyata alqış.
Soyuq küləklər də xoş olar ona,
Ondan bir sərinlik yayılır cana.
Hər yanı çulğasa əgər boran, qar
O deyər, nə yaxşı belə fəsil var.
Bircə yol üzünə gülsə o afət,
Sevinci bir anlıq bölsə o afət,
Sevincdən qucaqlar bütün dünyanı;
Ömrümün o dürlü günləri hani?!

Hicran dəmlərində bezər dünyadan,
Əlini könullü üzər dünyadan,
Yandırar cismini güclü bir atəş,
Sanar ki Ay batıb, qaralıb Günəş.
Hər fəsil gözündə çevrilər qışa,

Fərq qoymaz küləyə, günə, yağışa.
Başqa söz tapılmaz, yar, deyər ancaq,
Onunla səadət var, deyər ancaq.
Yalnız barışıqdır onun çarası,
Zamanla sağalmaz könül yarası!

Oxucum həyəcan aldımı səni,
Saldınmı yadına olub-keçəni?
Ömür bir dünyadı, qışı, yayı var,
Hər kəsin taledən belə payı var!

İllər calandıqca insan ömrünə,
Bir-birindən şirin səhifə açar.
Səadət məcranı dəyişər yenə,
Başqa cəhətlərdən ömrə nur saçar.

Övlad qədəmiylə aqıl olanlar,
Duyarlar həyatın mənası nədir.
Məni bağışlasın sonsuz qalanlar,
Övladsız bir ömür puç, əfsanədir.

Biri işləyirdi günorta çağı,
Mis rəngi alırdı onun kürəyi.
Ondan tər axdıqca üzü aşağı,
Daha bərk yanırdı ata ürəyi.

Neçə yol demişdi, - dayandır işi,
Ağac kölgəsində dincəl, nəfəs al. –
Özü eşitmişdi nə desə kişi,
Cavan çalışırdı qoymadan məhəl.

Korpə nəvəsinin tutub əlindən
Oğlunun yanına yollandı ata.
Cavan əl götürdü külüng, belindən

San ki, baş vermişdi ağır bir xata.

Yüyürüb körpəni ley kimi aldı.
(Hər kəsə aydındı ata niyyəti).
Özünü sərin bir guşəyə saldı,
Ən nadir incidi elin hikməti!

Körpə gülüşündən gül açar hər yan,
Yorğunluq bədəndən çıxar bir anda.
Körpəyə baxdıqca anlayır insan
Gözəllik, incəlik nədir cahanda.

Hər gələnə deyər, - Sən bir ona bax,
Dodaqlar qönçədir, gözlərsə almaz. –
Hər körpə bir cürə şirindi, ancaq,
O elə bilər ki, beləsi olmaz.

Övladın gəlişi çıxarır üzə,
Kimdir ata, ana, nədir o əmək!
Hər nə almışığsa bir bərcdur bizə,
Onu körpəmizə qaytaraq gərək.

Heç bir meyar yoxdu, bilməliyik biz
İmkanını boğmaq günahdan-günah.
Elə qurulmalı bizim işimiz,
Övladı gözləsin aydın bir sabah.

(Budur, adlayıbdı gecə yarından,
Mənim qartallarım çoxdan yatıbdı.
Durub baş çəkirəm onlara bir an,
Dəcəllər yenə də üstü açıqdı).

Nə qədər yüksəlsək həyatda yenə,
Gözümüzdə olmaz öz hünərimiz.

Övladın kiçicik bir hünərinə
Sonsuz bir iftixarla sevinərik biz.

Onların hər hansı pis hərəkəti,
Bizim belimizi bükər bir anda.
Heç bir dərd bu cürə sıxmaz xilqəti
Bundan böyük bəla olmaz cahanda.

Onların üstündə gecə və gündüz,
Yarpaq tək əsirik, şam tək yanırıq.
Yalnız onlar üçün yaşayırıq biz,
Bəzən özümüzü tamam danırıq.

Beləcə ömr edər, bilmərik ki biz,
Necə saralmışıq, necə solmuşuq.
Ancaq iftixarla vurur qəlbimiz,
Bir də baxarıq ki, baba olmuşuq.

Övladı qorumaq, ona məhəbbət
Dünyada ən dərin mənadı düzü.
Yoxsa məhv olardı, qalmazdı xilqət,
Ən böyük dahidi həyatın özü!

Səadət dediyim nurlu almazın,
O nurlu səhərin, çiçəkli yazın,
Bir tərəfi susar, bir üzü dinər,
Bir üzü alışar, bir yanı sönər.
Beləcə cahanda ömr edərik biz.
Ya qəm çəkər, ya da sevinərik biz,
Çox zaman da qoşa gələrlər onlar,
Ancaq ömrü bizli bölərlər onlar.
Atalar da bunu deməyib hədə,
Necə tutsan, dünya elə də gedər.
Adam var həyatda sevinc axtarar,
Nə gədər ki, onun canında can var,
Təbəsüm çəkilməz dodaqlarından,
Könlünü bürüməz duman bircə an.

Yamanı tanımaz, yaxşını seçər.
Həyat yollarından o elə keçər,
Yalnız sevinc olar onun qisməti;
Kədəri yaxına buraxmaz qəti.
Ömrü başdan-başa səadət olar,
Qanında yoğrular, bir adət olar.

Elə adam da var qəm dağarcığı,
Yaxşıda da pislilik arar, açığı.
Tale də kədəri ona bol verər,
Bəxt ulduzu yatar, buna yol verər.
Ürəkdən sevinməz, ürəkdən gülməz
Nədədir xoşbəxtlik, səadət, bilməz.

Belə yaranıbdı onlar əzəldən,
Nə gədər olsa da, deyərdim ki, mən,
İnsanın istəyi deyildir hədər;
Tamam olmasa da müəyyən qədər
Hər kəs səadəti yaradır özü,
Təbiət tam məhkum yaratmır bizi!

Bir həyat yoldaşı, bir də ki peşə,
İnsanın ömürlük yol yoldaşdır.
Gərək çalışasan sevdiyin düşə,
Həyat üzüyünün qoşa qaşdır.

Nədə səhv olsa da burda yaramaz,
Onlara bağlıdı ömrün hər dəmi.
Düz seçsən, həyatın çiçəkli bir yaz,
Səhv etsən, tufanda sükansız gəmi.

Peşəni sevməyən yüksələ bilməz,
Gərək iş görünin ürəyi gülsün.
Sevmədən həyatda bağban olan kəs,
Çətin ki bircə gül bitirə bilsin.

Ürəksiz yazının ucalmaz başı,

Nə kəlmə danışar, nə misra gülər.
Onu qəbul etməz elin yaddaşı,
Hər yerdə üzünə dodaq büzülər.

Nə iş görürsən gör, ürəklə görsən,
Səni el içində şəksiz yüksəldir,
Ən yaxşı peşaylə ömrünü sürsən,
Ürəksiz olanda ömür kədərdir.

Ən böyük səadət yara bağlıdı,
Oxucum, mənimlə razı ol sən də.
Çoxu bu cəhətdən sinədağlıdı
Bu mövzu ayrıca bişir sinəmdə.

Əzizim, bəs edər, göylərdən enək,
Bu ağır söhbəti müxtəsər edək.
Ən böyük səadət – həyata gəlmək,
İkinci, həyatın qədrini bilmək!
Zamanla dəyişir səadət özü,
Nur saçır həyata gündə bir üzü.
Ey aqıl, sən onun birindən tutma,
Hər üzü şirindi, bunu unutma.
Yoxdu tam səadət, gəl bu fikri at,
Elə buna görə gözəldir həyat!

III

**Getsə bir qapıdan eşqin ayağı,
Saralar bağçası, tökülər bağı.**

S.Vurğun.

Söhbət nədən getsə, mütləq yüksəlir,
Eşqin orbitinə dolanıb gəlir.
Ona çoxdan cavab axtarır xilqət;
Axı nə deməkdi sevgi, məhəbbət?
İnsan ürəyində nə vaxt doğulur?

Nədən çiçəkləyir, nədən boğulur?
Niyə kimdə isə tez unudulur,
Başqa birisində ömürlük olur?
Kimisə sevməkdi, bəlkə, qıyası,
Ya daha genişdi onun mənası.
Nədəndir, görəsən, sevdalı ürək
Bəsləyib cismində min arzu, dilək,
Gözəllik eşqinə badələr içir,
Ancaq ömür boyu bircə yar seçir?!
Qalın kitablara edirik xitab,
Ancaq ki, tapılmır aydın bir cavab.

Elə ki yaz gəlir, varlıq oyanır,
Aləm al Günəşdən nura boyanır,
Ürəyim köksümdə olmayır aram;
Deyirəm, nə yaxşı cahanda varam.
Çiçək doğulanda yaşıl qöncədən,
Həyatı yenidən dərk edirəm mən.
Hər gələn baharın özgə hüsnü var,
İl ilə bənzəməz deyib atalar.
Olsam da baharın vurğunu qəlbən,
Körpəlikdən yayın dəlisiyəm mən.
Elə ki köç edib bahar çıxardı,
Xan arxı * durulub sakit axardı.
Kəsib qabağını şaxla, şəvəllə
Çevirərdik onu kiçik bir gölə.
O çayda çimməkdən doymamışam mən,
Qulaq tutulardı səs-küyümüzdən.
O vaxt ki, yay səfər paltarı geyir,
Payız asta-asta qapını döyür.
İl boyu çalışan bağbanın üzü,
Payızın əliylə ağarır düzü.

* *Gəncənin Böyük Bağbanlar qəsəbəsini yarıya bölən bol sulu arx idi*

Bar-bəhrə görürsən baxsan hər yana
Qızıl payız adı yaraşır ona.
Qayda belədir ki, dolanda yaşa,
O da öz yerini tapşırır qışa.
İndi də hər səhər boylanıb göyə,
Həsrətlə gözlərim qar yağsın deyə.
Qar yağır, ətraf ağ dona bürünür,
Təbiət bakirə, təmiz görünür.
Yaşıl donlu bahar gəlir yenidən,
İndi özgə cürə vuruluram mən.
İlləri yığsa da ömrüm üstünə,
Hər fəsil əzizdi, şirindi mənə.

Elə ki yaşıllıq iz salır düzə,
Deyirəm, ömrün bir yazı da gəldi.
Çəməndə gül-çiçək çıxanda dizə,
Yenidən duyuram, həyat gözəldi.

Qaranquş Günəşi salama gələr,
Yazdan xəbər verər, əriməmiş qar.
Xanlardan yuxarı, yastı təpələr,
Bənövşə gölünə dönür hər bahar.

Hər çiçək möcüzə, hər gül möcüzə;
Məcnun tək gəzirəm çölü, çəməni.
Hər açan tumurcuq bənzəyir közə,
Hər yarpaq həyata bağlayır məni.

Bəşər könül verib çiçəyə, gülə
Çoxdan gözəlliyə etalon sanır.
Könlüm həmdəm olub şeyda bülbülə,
Hər gülün başına dönüb dolanır.

Kim ki, gül-çiçəyə meylini salır,

Hissləri durulur bulaq gözü tək.
Onlara qulluqdan kim ki zövq alır,
Hakimdi evində xoş arzu, istək.

Dağların qoynunda doğulmuşam mən,
Onlara vurğunam körpəliyimdən,
Dərmandı havası, suyu, çiçəyi;
Necə sevməyəsen belə göyçəyi!?
Kimdə olsa sərtlik, əzəmət, hünər,
El belə kişini dağa bənzədər.
Dağlardan enərək düzə gələndə,
Özgə xoş duyğular oyanır məndə.
Dağlarda dönməzlik, əzəmət, vüqar,
Düzlərdə genişlik, asudəlik var.
Biri bahar və yay, biri payız, qış
Bəsləyər elləri, bu eşqə alqış!
Hər yerdə belədi, bu təzad ki var,
Olan gözəlliyi on qat artırar.
Hər qitə, hər ölkə, hər dağ, hər dərə,
Gözəl yaranıbdı hərə bir cürə.
Bizim yer kürəsi necə qəşəngdi,
Qalaktikamızda bəlkə də təkdi.
Biz onu bölsək də indi yüz yerə,
Beşikdi, əzizdi hər bir bəşərə.
Ağlım kəsən gündən heyranam ona,
Kainat babanın sonsuzluğuna.
Elə ki məsələ ona yanaşır,
Baş şişib böyüyür, düşüncə çaşır...

Olsa yavan çörək, bir içim də su,
Bir də sadə daxma, havası sərin,
Qalmaz ürəyimin özgə arzusu;
Ancaq musiqini mənə bol verin.

Ürək oxumursa, susursa bir an,
Ömrün göylərini boran, qar alır.
Deməli həyatda yaşamır insan,
Hər arzu, diləyi solub saralır.

Musiqiyə laqeyd bir insan hanı,
Ruhun qidasıdı, könlün aynası.
Məhəbbət bəşərin həyatı, canı
Musiqi ikinci xoş təmənnası.

«Vağzalı» çalanda sevimli qarmon,
Sazda dillənəndə «Yanıq Kərəmi»,
Tarda yüksələndə «Şahnaz», «Hümayun»,
Hərəsi bir cürə uyudur məni.

Bizim musiqimiz, bu dürlü sənət,
Bütün sərhədləri aşıb daşıbdı.
Hələ gör gitara, qaboy, klarnet
Onunla nə qədər doğmalaşıbdı.

Bir xoş melodiya yaranan kimi,
Könlüm dərhal vurğun kəsilir ona.
Ötməkdən doymayıq qəlbimim simi,
Ruhum başqa eşqlə baxır cahana.

Bir mahnı aylarla olur qanadım,
İşdə, əyləncədə, çətində, darda.
Onunla doğulur arzum, muradım
Qarlı zımistanda, güllü baharda.

Uşaq yaşlarımdan, körpəliyimdən,
Şe'rin, şe'riyyətin vurğunuyam mən.
Oyadıb qəlbimdə xoş arzuları

Anamın yanıqlı bayatıları.
Şe'rsiz bir gün də yaşamadım mən,
Onun inciləri düşmür dilimdən;
Nizami hikməti mənə can verir,
Könlümə, ruhuma asiman verir.
Bir yolluq dilimin olub əzbəri
Vurğunun məhəbbət düşüncələri.
Belə bir nemətə laqeyd olan kəs,
Bir daş parçasından seçilə bilməz.
Ş'er və musiqi oyuncaq deyil,
İdrakın ən ali nemətidir bil!
Əsl mənasında şair olan kəs,
Köksündə qəlp ürək gəzdirə bilməz.
İnci tək ürəyi olmayan insan,
Layiqli bircə iş görməyib, inan.
Qanun-qaydasınca yazılsa belə,
Hər yazılan şe'r deyildir hələ.
Şəriyyətsiz mə'na kimə gərəkdir?
Mə'nasız şe'ri kim dinləyəcəkdir?
Məna və şəriyyət çulğaşa əgər,
O şe'rin yanında bir heçdir gövhər.
Formanın bu yerdə az mənası var,
Şirindi, kamildi bütün formalar.

İdrakın sərvəti, o formalar bil,
Heç zaman köhnələn, qocalan deyil.
Kimdə ki daha çox qoşma, qəzəl var,
Daha qüdrətlidir demək sənətkar.

Tənha ömr eylədim qırx il dünyada,
Əsl sevinc, kədər duymadı könlüm.
Nəhayət qəlbimə düşdü xoş səda,
Bir payız mən sənə rast gəldim, gülüm!

Adicə bir qızdın, bilməzdim ki mən,
Sənsən taleyimin nadir ulduzu.
Pənah çəkinməzdi zalım fələkdən,
Sənin hüsurunda oldu bir quzu.

Könlümdə özgə bir atəş qalandı,
Sakit həyatımdan qalmadı əsər.
Daxilimdə başqa bir Mən yarandı
Qoluma güc gəldi, sözümə kəsər.

Nələr söyləmədi qovuşan əllər,
Şirin arzulara könül bağladıq.
Bir şərqi oxudu duyan köüllər,
Hicranı, həsrəti, qəmi dağladıq.

Bu təmiz sevdanın gəlmədi ili,
Həyat fırtınalı, coşqun bir dəniz.
Elə bil dalğalar yuyur sahili,
Bayaqkı lövhədən qalmayıb bir iz.

Bizim haçalanmış həyat yolları,
Bilirəm, bir daha birləşə bilməz.
Səadət quşu ki, aşdı hasarı,
Qayıdıb bir daha əlinə gəlməz.

Min il də yaşasam həyatda əgər,
Ömürdən sayardım tək o günləri.
Çox şeydən keçərdim, desəm müxtəsər,
Tək biri qayıdıb, dönsəydi geri.

Alqış səadətlə dolu bu günə,

Cənnətə bənzəyir doğma Bakımız.
Seyrinə çıxmışam bayaqdan yenə
Huridi, pəridi qoynunda hər qız.

Birinin gözləri göylərdən dərin,
Min könül qızınır hər baxışından.
Birinin hər sözü şəkərdən şirin,
Dinləyən hər dərdi unudur o an.

Siz o gələn qıza yaxşı baxın bir;
Məhəbbət gözləyir şirin dodaqlar.
Onlar kainatın şah əsəridir,
Belə zərif ləçək hansı güldə var?!

Birinin saçları min rəngə çalır,
İpəkdən zərifdi, arzudan incə.
Sənətkar ilhamı xəyaldan alır,
Vurğun kəsilməzmi aydın görünəcə?!

Biri xoş avazlı, şirin səslidi,
Min nəğmə gizlənir qəhqəhəsində.
Biri gur saçlıdı, gül nəfəslidi,
Əbədi bahardı ağ sinəsində.

Biri duyan qəlbə deyir, durma gəl,
Yetişmək üzrədi qoynunda cüt nar.
Biri əsmər üzlü, o qədər gözəl,
Rafael fırçası çarəsiz qalar.

Biri incə belli, şux qamətlidi,
Meh kimi nazlanır, xəyal tək axır.
Biri mehribandı, xoş adətlidi,
Uzaqdan-uzağa yandırır yaxır.

O sərvi qamətlidi, bu boyu bəstə,
Bununsa əlləri incədən incə.
Birin buxağı soyulmuş püstə,
Ürəkdə qan coşur gözə dəyincə.

Çoxları bir yolluq kamil yaranır,
Ədası, ləhcəsi, sözü gözəlidi.
Görən huri, pəri, mələyi danır,
Təpədən dırnağa, düzü, gözəlidi.

Mənim ki, ürəyim vurğun yaranıb,
Biganə qalmayıb bir gözəlliyyə.
Bəs niyə sevgini biryolluq danıb
Yenidən kimsəyə vurulmur, niyə?

Bütün fəsillərin vurğunuyam mən,
Hər çölə, çəmənə könül vermişəm.
Ruhum qida alır incəsənətdən,
Yurdun hər yerindən sevinc dərmişəm.

Təkcə mən deyiləm, belədi insan,
Bir dəfə vurulur, sevir bir dəfə.
Səadətlə dolur ömründə hər an,
Kimin ki, ilk oxu dəyir hədəfə.

Ürək iki dəfə alışa bilməz,
Bir bilən varmı ki, bu hikmət nədir?
Hər gün bir gözələ könül verən kəs
Əsl məhəbbətdən bixəbər gedir.

Oxucum, deməli eşqsiz heç bir kəs,
Dünyada bir gün də yaşaya bilməz.
Ürəyin bu hissi bəşərə bu gün,
Hələ açılmamış sirli bir düyün.

Eşq təkçə kimisə istəmək deyil,
Həyatın özünə vurulmaqdır, bil!
Həyat deyilənin min cəhəti var,
Hər cəhəti sevir kamil olanlar.
Çox zaman bir cəhət elə ucalır,
Qalan hər nə varsa kölgədə qalır.
Hər arzu, hər dilək bağlanır ona,
Şairlər qədimdən yar deyir buna.
Məhəbbət dünyada hər şeydən uca,
Durulur, saflaşır ömür boyunca.
Kim ikinci dəfə vurulsa əgər,
Bu hissi, inamı şəksiz əksilər.
İnamsız məhəbbət, de, kimə gərək,
Heç zaman səadət gətirməyəcək.

IV

**Taylı tayını tapmasa
Günü ah-vayla keçər.**

El məsəli

Yenə düşünürəm insan oğlunu,
Həyatın dünənki fağır qulunu.
Bu günsə göylərə hökm edir özü,
Milyard işıq ili işləyir gözü.
Düşünən maşınlar yaradır insan,
İrəliyə yürüş dayanmır bir an.
Ümmanın dibindən xəbər gətirir,
Kosmosda iş görür, əkir, bitirir.
Açır sirlərini bir-bir kainat,
Bizim arzumuzla dövr edir həyat.
İnkişaf sonsuzdu, insan bu anda
Dayanıb həyatın astanasında.
Milyon illər boyu, bilirəm qəti,
Hər an artacaqdır gücü, qüdrəti.

Günəşin imkanı tükənən zaman,
Geç-tez başa çatar yerdə bu dövran.
Hələ milyard illər gərəkdir ona,
Ki, Günəş sonacan alışı yana.
Zaman ki sonsuzdu, demək milyard il
Onun miqyasında çox kiçikdir, bil!
Şəksizdir ki, başqa qalaktikalar,
O zaman insanın məskəni olar.
Bu günün əqliylə görürəm ki, mən
İnsan o imkanı tapacaq hökmən.
Deməli hər halda bir ümid vardır,
Nizami hikməti yaşayacaqdır!
Bu qədər qüdrətli olsa da insan
Həyatda xoşbəxtlik gəzir hər zaman.
İstər ki şah olsun, istər bir gəda,
Ürək sirdaşsızsa əgər dünyada,
Ömür çiçək kimi açmamış solur,
Belə gözəl həyat ağır yük olur.
Ətrafda insanlar olsa da gerçək
Hər kəsi yaxına buraxmır ürək.
Axı hər bir kəsin əqli, gözü var,
Fikrini deməyə nitqi, sözü var.
Güya olmamalı ortada bir sirr;
Həqiqət ki birdir, iki deyildir.
Bəs niyə çox zaman rəylər düz gəlmir,
İnsan bir-birini anlaya bilmir?..

Artıq heç kəs şübhə etməyir bir an,
Sonsuzdu hər yana zaman və məkan.
Onların önündə acizdi xəyal;
Hardandı, niyə var?! Əbədi sual!
Sonsuzluq haqqında düşünən zaman,
Hələlik geriyyə çəkilir insan.
Onun qarşısında düşüncə dardır,

Onda tilsimli bir xassə vardır;
Əgər yarısını tullasan belə,
Yenə də sonsuzluq gələcək ələ.

Vardır sonsuz sayda qalaktiklar,
Onların çoxunda yəqin həyat var.
Bəzisində həyat bizdən qabaqdır,
Bəzisində sonra yaranacaqdır.
Harda ki üstündü texniki imkan,
Buna qəti şübhə etmirəm bir an,
Bizim qonağımız olublar, şəksiz.
Onların izinə rast gəlirik biz.

Başqa şəraitdə yəqin kainat,
Hasilə gətirir özgə cür həyat.
Onu axıracan dərk edən hanı,
Burda da sonsuzdu onun imkanı.
Bütün deyilənlər, onu yaxşı bil,
Dəqiq olmasa da, yalan da deyil.

Seyr et bir ağacın yarpaqlarını,
Ya da nəzər yetir bir anbar dənə,
Öyrən milyon insan barmaqlarını,
Eynilikdən əsər tapılmaz yenə.

Ekiz qardaş götür, yaxşı nəzər sal,
Yerişi, duruşu, üzü özgədi.
Budur idrak üçün samballı sual;
Fikri, düşüncəsi, sözü özgədi.

Elektron olsun, gətir bir yığın;
Nə qədər axtarasan, budur kəsəsi,
Materya adlanan sirli varlığın
Sonsuzdu forması və xassəsi.

Başqadı həyata münasibəti,
Baxma ki hamının insandı adı.
Onlar bir-birinə tən deyil qəti,
Nə qədər axtarsan qohumu, yadı.

İki şəxsin rəyi, mütləq mənada,
Heç zaman sonacan düz gələ bilməz.
Bir ömür uzununu, qoca dünyada,
Hamıyla mehriban olmayıb heç kəs.

Bir də görürsən ki, illər uzununu,
Bir-birinə can-can söyləyən kəslər.
Nədənsə çevirib yana üzünü,
Dönüb bir-birinə ədavət bəslər.

Ya da ki, baxırsan, kənar gəzənlər,
Dil tapıb bir müddət ünsiyyət edər.
Bəzən bir-birinə çətin dözənlər,
Dönüb dost olurlar axıra qədər.

Yüz ölçüb, bir biçib ailə qurur,
Bir müddət can deyib can eşidirik.
Bir də görürsən ki, üz-üzə durur,
Heç nəyin üstündə sözə gəlirik.

Kim ilə ömrünü vuracaq başa,
Çoxları toy günü bilərdi yalnız.
İndisə illərlə dolanıb qoşa,
Özü tale seçir hər oğlan, hər qız.

Buna baxmayaraq keçdikgəcə illər,
Boşanma halları artıb çoxalır.
Günahsız körpələr, məsum körpələr,

Atasız, bəzən də anasız qalır.

Nədə düz gəlmirik, az bir zamanda,
Ailə həyatı çəkir ortaya.
Oğul o kəsdir ki, belə bir anda,
Hər şey ağilla yoluna qoya.

Atalar deyib ki, elə tut işi
İrəli fırlansın tale təkəri.
Elə ki tərsinə döndü gərdişi,
Çarəsi tapılmaz, gedəcək geri.

Adicə bir sözlə, gəlməmiş yeri,
Dostun ürəyinə xal salırıq biz.
Sonra gözümüzdə seçməyib tiri,
Nədən oldu, deyə mat qalırıq biz.

Ən böyük fəlakət, həyatda hər an,
Xırda bir səbəbdən çıxır meydana.
Əgər söndürməsən, kiçik çınqıdan
Az qalar ki, dünya alışa yana.

Alağın kökünü vaxtlı kəsməsən,
Gül-çiçəkli bir bağ dağ olur bizə.
Tədbiri vaxtında görəsən gərək,
Saxlamaq olarmı sel çıxsa düzə?

Deyilən hər sözün, hər hərəkətin
Arxasında məna axtarıyıq biz.
Artıq fəlakəti saxlamaq çətin;
Əqlin fərmanından çıxır qəlbimiz.

Nifaq dərinləşir, müxtəsər desək,
Fərqi itib gedir «çör» ilə «canın».

Bir an rahat olub dincəlik ürək
Ləzzəti zəhərə dönür dünyanın.

Neçə yol, deyirik, gedib göz-gözə
Danışaq, barışaq sağalsın yara.
Elə ki yenidən durduq üz-üzə,
Ürək kilidlənir, dil düşür tora.

Bu dərdi heç kəsə deyə bilmirik,
Dünya gözümüzdə boyanır qara.
Uçurum yarandı, niyə, bilmirik,
Əzilir ruhumuz, çəkilir dara.

Həyat yoldaşınla necədi aran,
Xoşbəxtlik əsasən bağlanır ona.
Yalnız ixtilafsız ittifaq quran,
Səadətlə vurur ömrünü sona.

Belə deyirlər ki, bir şah yaşarmış,
Ağıllı, tədbirli vəzir varmış.
Hər ildə bir dəfə şah ilə vəzir
Dəyişib paltarı ölkəni gəzir,
Elin işlərindən xəbər tutarmış;
Ağıllı və adil sərdara alqış!
Nə qədər ağıllı olsa da kütlə,
Sərdarsız bir zəfər çalmayıb hələ.

Bir gün yenə onlar gəzdiyi zaman,
Dəmirçixanaya döndülər bir an.
Gördülər burda bir dəmirçi vardır,
Güclü, qüvvətlidir, ömrü bahardır.
O əvvəl hər yanı səhmana saldı,
Nəhayət baltanı əlinə aldı.
Elə bil oyunbaz çıxardı oyun,

Zindanın üstündə doğradı odun.
Nə qədər baltanı çaldısa belə,
Bir dəfə zindana vurmadı hələ.
Onun bu işinə şah etdi heyrət
Vəzirdən sordu ki, - Söylə bu qeyrət
Nədən doğulubdu, hara bağlıdı, -
Vəzir söylədi ki, - Yara bağlıdı!
Əgər bir kişini anlayarsa yar,
Hər işdə qüdrəti birə on artar.
Qarşılıqlı hörmət olarsa adət,
Bacadan tökülər evə səadət. –
Vəzirin fikrini yoxlasın deyə
O gün qonaq oldu şah dəmirçiyə.
Gördü, doğurdan da aslan ilə şir
Yalnız can söyləyib can da eşidir.

Dolandı fəsillər, dəyişdi dövran,
Bundan ötub keçdi bir xeyli zaman.
Yenə şah və vəzir cüt gəzirdilər,
Şəhərə, bazara baş çəkirdilər.
O dəmirçi düşdü şahın yadına
Vəzirə dedi ki, - baş çəkək ona –
Dəmirçixanaya gəlib gördülər,
Əvvəlki səhmandan qalmayıb əsər.
Dəmirçinin beli vaxtsız bükülmüş,
Daha üzə gülmür gördüyü bir iş.
Vəzir söylədi ki, - Şəksiz, şübhəsiz
Kökü ailədə gəzməliyik biz.
Evdə əgər yoxsa mehribançılıq,
Kişinin hər işi qalar yarımçıq.
Qarşılıqlı hörmət itərsə birdən,
Gözdən nur azalar, diz düşər girdən. -
Yenə dəmirçiyə qonaq qaldılar,
Vəzir deyən düzdü, əmin oldular.

Özü səadəti itirsə bir kəs,
Quruluş ya sərdar qaytara bilməz!

Qızıl bir qaydadı, qoca dünyada,
Heç nə öz yerində dayanmır, qəti.
Düzəlir, saflaşır, pisləşir ya da
İnsanın insana münasibəti.

Kimin ki insanlıq vardır canında,
Yaxşı əməlinə əvəz istəməz.
Sonacan yaxşılıq qalar canında
Hamiya məhəbbət bəsləyər o kəs.

O kəs ki naqisdi yarandığından,
Qayıdıb düz yola çətin düzələr.
Vay elin halına, əgər bircə an
İxtiyar dolanıb əlinə gələr.

Sonsuzdu yaxşılıq, pislilik cahanda,
Nə onun, nə bunun hüdudu yoxdu.
Qarışıq görünən bizim zamanda,
Hər halda pislərdən yaxşılar çoxdu.

Milyon illərdir ki, qoşadır hər an,
Nə onun, nə bunun kökü kəsilir.
Şikayət edirik, amma nahaqdan,
Yaxşılar çoxalır, pislər əksilir.

Zülmətdən işığa – belədir həyat,
Geri dönə bilməz çərxi zamanın.
Təzəcə dirçəlir, açırıq qanad,
Qarşdadı yeri əsil insanın.

Beş milyard insan var indi dünyada,

Onlar iki qütbün arasındadı.
Mütləq yaxşı, ya pis quru bir səda
Burda nisbilikdi meyarın adı.

Ən yaxşı dostunda bir də görürsən,
Müəyyən bir qüsur çıxır meydana.
Belə olan yerdə gərəkdir ki sən,
Düzəlməkdə kömək edəsən ona.

Əfsus ki, çox zaman söz çəp gələndə
Heç kəs güzəşt etmək istəmir, qəti.
Deməli onların ikisinin də,
Çatmır düşüncəsi, mədəniyyəti.

Nə qədər tayını tapsa da insan
Onunla sonacan düz gələ bilməz.
Narazılıq olur müəyyən zaman,
Söz-sovsuz ailə görməyib heç kəs.

Atalar deyib ki, od olsa biri,
Ömrü vurmaq üçün şərəflə başa,
Suya dönməlidə onda digəri;
Bunsuz bir ittifaq varmayıb başa!

İnsanın mənasız mübahisələr,
Əzir varlığını, qırır belini.
Ürək ilk sirdaşını itirsə əgər
Əsil səadətdən üzsün əlini.

Görürsən ölkələr durur üz-üzə,
Dil tapa bilmirsə başçılar əgər,
Azğın döyüşlərdə qan çıxır dizə,
Nələr çəkməyibdi bələli bəşər.

Gəlib yetişibdi elə bir zaman,
Anlamaya bilməz insan insanı.
Əgər qovğa getsə indi bircə an,

Kül edib sovrur bütün cahanı.

Əgər bir vurursa ürəklərimiz,
Adına məhəbbət söyləyirik biz.
Eyni ahəng ilə vurmaqçün ürək,
İnsan bir-birini anlasın gərək.
Çalış ayılayasan, nə deyir insan,
Nədir düşündürən onu bu zaman.
Ağılla iş görən üstün kişidi,
Zora arxalanmaq heyvan işidi.
Tarixə nəzər sal, keçdikə zaman,
İnsan bir-birini anlayır asan.
Başqa bir yol yoxdu, şəksiz, şübhəsiz
Xoşbəxt gələcəyə gedir nəslmiz.

V

... Tarix sevənləri gözündə saxlar ...

Səməd Vurğun

Təzə qəbiristan^{*} düşüb yolumuz,
Dostumun anası uyuyur orda.
Yanıma düşüb halsız qolumuz;
Yaman acizləşir insanlar burda.

Gör nə qədər insan köçir dünyadan,
Çoxlarına həyat bir əfsanədi;
Yaranır, yaşayır, köçür dünyadan
Bilirmi həyatın mənası nədi?!

Cərgələr, sıralar uzanıb gedir,
Hər gorgah nömrəylə tanınır burda.
Deyirəm bunların mənası nədir,
İnsanı əməli yaşadan yerdə?!

* Bakının «Qurd qapısı» deyilən sahəsindəki qəbristan

Cəmi iki daşdı, sadə qurğudu,
Nədən yolulubdu, bu əsas deyil.
Bilirəm, mənim də axırım budu.
Örkən doğanaqdan keçməlidir, bil!

Çoxları yaşayıb odlar yararaq,
Çalışıb ömrünü uzatsın bir an.
Eləsi də var ki, üzlərdən iraq,
Özü öz əliylə köçüb dünyadan.

Eyni cür qarışır torpağa hamı,
Yox fərqi kim idi, axırı birdi.
Ağırdı havası, zəhərdi tamı,
Heçliyin varlığı dandığı yerd.

Razı sönməyibdi burda bir ulduz,
Yaşamaqdan doydum deməyib xilqət.
Hara nəzər salsan, görərsən yalnız,
Fələyin zülmündən sonsuz şikayət.

Alim də, fəhlə də, əyri də, düz də,
Alan da, satan da bir cərgədədi.
Torpaq övladını görür bir gözdə,
Bəs onda həyatın mənası nədi?!

Adi adamların xatirəsini,
Uzağı üç nəsil yad edir, anır.
İstəyir qızıldan tik türbəsini,
Zaman adiləri yaşatmır, danır.

Ürəklərdə olur əsil abidə,
Yer üstü abidə onun simvolu;
Dağılsa dirilər qurur yenə də,
Ürəklər unutsa bağlanır yolu.

Bəşər sevdiyini zaman da silməz,
Neçə ki, dünya var bilinər yeri.
İnsanı abidə yaşada bilməz,
İnsanlar yaşadır abidələri.

Adam var dünyada gorgahı yoxdu,
Ancaq ürəklərdə yaşayıb qalır.
Min-min sağ olandan hörməti çoxdu
Zaman adladıqca o da ucalır.

Elə qurulub ki, bu abidələr,
Min il də yerindən tərpənən deyil.
Ancaq gərəkdimi? Elə gün gələr
Başqa cür yanaşar bu işlərə el.

Çox deyil, yüzcə il baxsaq qabağa,
Bunlar kimdi, heç kəs bilməcəyəkdir.
Bir kəs ki məhkumdu unudulmağa
Min illik abidə nəyə gərəkdir?

İki adamlıqdı burda hücrələr,
Ər ilə arvaddı, anayla qızdı.
Aralı düşürlər yaxın kimsələr;
Başqa cür bu nizam, düzüm olmazdı.

Əvvəllər dəyərli bir adət vardı.
Dağınıq düşməzdi qohum olanlar,
Sərdabə bir nəslə gorgah olardı.
Yer az işlənərdi, bunda hikmət var.

O qədər sakini gəlib on ildə
Az qala görünmür ucu, bucağı.
Bircə qarış boş yer qalmaz bu çöldə,
Yüzcə il lazımdı buna uzağı.

Bəs min ildən sonra, düşün bircə an,
Hər tərəf örtülər batar qəbirdə.
İtib getməlidir gorgah həyatdan;
Məhəmməd peyğəmbər haqlıdı burda.

Geri qayıdırıq, qayıtmır xəyal;
Varlığım elə bil bir tilsimdədir.
Dolanır beynimdə ağır bir sual –
Həyat deyilənin mənası nədir?!

Həyat dediyimiz o sirli mənə
Böyük Yaradanın şah əsəridir.
Həyat o demək ki, hər hansı ana
Özünə bənzərə başlanğıc verir.

Başqa sözlə desək, həyata əsas
Zülaldə maddə mübadiləsidir.
Böyümək, hərəkət, düşünmək, həvəs
Həmin prosesin nəticəsidir.

Kainatın ömrü milyard il ilə,
Milyonla ölçülür həyatın yaşı.
Zirvədə insandı, malikdi dilə,
Bitkilər, heyvanlar kiçik qardaşı.

Həyatla cahana gəlib xoş səda,
Bitkili, heyvanlı bahar bahardır.
Onların həyatı sadə olsa da,
Özünə görə də mənası vardır.

Bitki aləmində olan rəqabət
Su, işıq uğrunda mübarizədir.
Yüksəyə, dərinə – belədir adət,
Bir-birinə güzəşt, – bilməzlər nədir.
Bol olsa palıdın işığı, suyu

Çətiri enlənib hər yanı tutar.
Buluda yüksələr qüdrətli boyu,
Kökləri ən dərin qatlara çatar.

Çətrinin altında qalan nə ki var,
Hər an korluq çəkər işıqdan, sudan.
Özündən törəmiş körpə pəlidlər
Məhv olub gedərlər, sürmədən dövrən.

İmkan daxilində toxum verərlər,
Toxum necə oldu bilməzlər onlar.
Bu sadə mənayla ömür sürərlər,
Həyatda bu sayaq insanlar da var.

Bir pillə yüksəkdə durur heyvanlar,
Həyatın mənası mürəkkəbləşir.
Balanın qeydinə qalırlar onlar
Çox vaxt ata, ana burda birləşir.

Bitkiylə dolanır bir qrup heyvan
Güclü rəqabət də olmur ortada.
Fəlakət onları izləyir hər an
Yırtıcı olanlar yetirir qada.

Yırtıcı heyvanlar yarandı niyə?!
Hələ gör ömrünün mənası nədir;
Bir şir bir balanı böyütsün deyə
Yüzlərlə canlını qırıb məhv edir.

Qənimi kəsilir güclü gücsüzün,
Birinci imkanda alır canını.
O öz balasının toxluğu üçün
Özgə balasının tökülür qanını.
Ölümlü, qanlıdı onların yolu,
Vəhşi və yırtıcı adlanır onlar.
Həyatda onlardan daha qorxulu
İnsanlar olubdu, lap indi də var.

Heyvanlar həyatda öz körpəsini
Böyüdür, öyrədir, bir ustad olur.
Bala müstəqillik qazanan kimi
Atası, anası ona yad olur.

Birdi təmannası onların, o da
Yemlənmək dərdidi həyatda hər an.
Başqadı imkanın, rolun dünyada
Sən o səviyyəyə enmə, ey insan!

Tək öz körpəsi yox, bütün körpələr
İnsan adlanana doğma, əzizdi.
Heyvana, bitkiyə köməyə gələr
Həyat deyilənə eşqi təmizdi.

Nə qədər böyüsə, olsa müstəqil
Övlad bir körpədi onun gözündə,
Ananın qayğısı azalan deyil,
Beləcə ömr edir dünya üzündə.

Hansı gəmi harda bir zədə alsə
Bilirlər dünyada tək deyil onlar.
Hansı bir diyarda fəlakət olsa
Dərhal kömək əli açır insanlar.

Tirqarten parkında abidə* ki var,
Canlı həqiqətədi, quru söz deyil.
Düşmən balasına oldu xilaskar
Yurdumun əsgəri, şahiddir hər el.
Yurdumuz başına yağsa da odlar
Ayağa qaldırdı min-min yetimi.
Fədakar analar, bizim analar
Böyütdü özünün balası kimi.

* Berlindəki Sovet əskərinə qoyulmuş abidə

Yadlar da isinsin qəlbin oduna!
Bununla tanınır insanın yeri.
Bir qara ləkədi onun adına
Bitki və heyvana bənzəyənləri.

Aqillər doğulur dünya üzünə,
Çiyində el dərdi daşımaq üçün.
Çoxları yaşayır yemək naminə,
Onlar isə yeyir yaşamaq üçün.

İnsan ucaldıqca onun gözündə,
Həyatın mənası yeni rəng alar.
Qızıldan qiymətli söz əvəzində,
Su və quru çörək umdu Şəhriyar.

Dostum, bu söhbətə gəl yekun vuraq;
Həyatın mənası, - onu qorumaq!

Yer üzündə həyat yaranan zaman,
Əvvəlcə bitkilər olub hökmüran.
Torpaqdan həyata gəlirlər onlar
Nə uça, nə qaça bilirlər onlar.
Onları qoruya bilməyir hər an
Zəhərli yarpağı, boyu, ya tikan.
Duruş gətirməyir tufana, selə,
Yem olur hər zəyif heyvana belə.
Bitkilər qidası ot yeyənlərin,
Onlar da qurbanı ot yeyənlərin.
Rəqabət hər zaman ortalıqda var,
Qalibdir həyatı kamil olanlar.
Dəyişə-dəyişə hər gün, hər saat
Milyon illər boyu dövr edir həyat.

Ancaq birdən-birə bizim zamanada

İnqilab baş verib bütün cahanda.
İnsan artıb tutub dünya üzünü,
Əgər düz deməsə o öz sözünü
Nə bitki, nə heyvan qalar dünyada,
Həyat kasıblaşar, solar dünyada.
Axır dənizlərin qoynuna sarı
Zəhərli sənaye tullantıları.
Meşələr qırılır, iqlim dəyişir,
Bütün heyvanların ən güclüsü şir
Qırmızı kitaba qısılib çoxdan,
Onu insanlardan qoruyur insan.
Həyatın taleyi insana bağlı,
Onu qorumağa onun həm ağı,
Həm də ki, qüdrəti çatar şübhəsiz,
Sabaha inamla vursun qəlbimiz!..

İNSANLIQ

*«Şe'rdən ucalıq umma dünyada,
Çünki Nizamiylə qurtardı o da ...»*

Nizami Gəncəvi

İnamlamı dedin, ey böyük ustad?
Şer in allahı tək çıxararaq ad
Əl çatmaz, ün yetməz qala qurmusan,
Zamanın fəvqündə qalxıb durmusan.
Hər zaman təzədi sən in sənətin,
Abədi fəxr isən bəşəriyyətin.
Az qala min ildi demisən belə,
Ancaq bu günəcən sənətə hələ
Sənə tay olacaq ustad gəlməyib,
Hər gələcək əvvəlcə sənə baş əyib.
Əsrlər döndükcə gələcək hər ustad,
Yalnız ulduz kimi açaraq qanad
Yüksəldi şəriyyəti səltənətinə;

Sən orda yeganə G ünəşsən yenə.
Hərdən düşünürəm, dünyada heç kəs,
Sən olan zirvəyə yüksələ bilməz.
Hər cəhət sonsuzdu ancaq həyatda;
Sonlu bir şey varmı bu kainatda?!
«O şey ki, bizlərə tamam aşkardır,
Orda da gizli bir xəzinə vardır.»
Bunu da aydınca bilirdin, şəksiz,
Hər bir sirri səndən öyrənirik biz.
Demək sənətdə də son ola bilməz;
Şairim , inamla yeni yollar gəz!

«Şair olan qəm də yeyir», həm də necə qəm,
Bilirdin ki, şair olmaq deyildir asan.
Bir misra da qanadlanıb tanımaz aləm,
Ona şair ürəyindən qarışmasa qan.

Sənətkarın ürəyində təpər olmasa
Qəhrəmanı şir əlindən tac ala bilməz.
Gecə-gündüz ilham ilə qələm çalmasa
İskəndəri uçan quşdan bac ala bilməz.

Həm Leylinin, həm Məcnunun əvəzində sən,
Yanmasaydın yaşamazdı bu eşq dastanı.
Saraylarda günlər görüb, dövranlar sürən
Şairlərin özü hanı, yazdığı hanı?

O da var ki, əzəl gündən belədir insan,
Peşəsini yaxşı bilən hər ata, ana
Öz çəkdiyi əzabları qıymaz heç zaman,
Daha asan həyat dilər öz övladına.

Dağa layiq qar göndərir göylər hər zaman,
Deməli, sən hamıdan çox qəmlər yemisən.

Düşsə «qulluq həlqəsinə» inləyir insan;
Ona görə sən oğluna belə demisən.

Gələcək ümid, arzu,
Keçmiş şöhrət, şərəf, şan...
Nə qədər hikmət qalıb
Ataların adından.
Oğul odu onları
Əməlində yaşatsın;
Verdiyi pöhrələr də
O əsasda kök atsın.
Bununla da iş bitmir,
Atasansa, gərək sən
Gələcək nəsillərə
Bir söz deyə biləsən.
İrəlidi hərəkət,
Geriyəyə yoxdu yol.
Bu günləri yaşadan
Ey qələmim, özün ol!
Dünən uzaqda qaldı,
Bu gün yaşayırıq biz.
Şəriyyət də bir pillə
Qalxmalıdı şübhəsiz.
Gərək insan oğlunun
Sevincini, qəmini,
Dünəndən zəngin olan
Daxili aləmini
Daha aydın, axımlı,
Sadə dillə yazaq biz;
Həyatın baş şüarı
Sadəlikdi, şübhəsiz!
Təəssüflər olsun ki,
Həyat adlı burulğan
Başımı elə qatdı,

İllər ötdü sanki an...
Nəticəsi budur ki,
Ey qələmim, eşit sən,
Həyatdakı yerinə
Otuz il gecikmişən.
Gərək qeyrət göstərib
Əvəzini çıxasan.
Gecikənin qələbə
Çalması olmur asan...

Həyatdan doğulubdu
Şübhəsiz incəsənət.
Orda birinci mövzu
Məhəbbət, məhəbbət!
Ellər dinləsin deyə
Ürəyimin səsini,
Düzürəm sətirlərə
Eşq adlı nəğməsini.
Ömür boyu könlümdə
Bəslədiyim duyğular,
Şükr olsun ki, nəhayət
Çiçək açıb verir bar.
(Gövhər min illər boyu
Torpaq altında qalır;
Ancaq üzə çıxan tək
Öz yerinə ucalır ...)

Bir «alim» söylədi ki,
- Min illərdi dedik «yar»,
Burda hər şey tükənib,
Özünə peşə axtar. –
Dedim:
- Bil ki, həyatda

Heç nəyin yoxdu sonu.
Hələ dərk eləməyib
Alimlər o duyğunu.
Bu sirri tamam açmaq
Mümkün deyildir, qəti;
Bənzərsizdi insanlar,
Fərqlidi məhəbbəti.
O duyğudur əbədi
Nurlandıran dünyanı.
Hələ yazılacaqdır
Ən şirin eşq dastanı.
Laxlayan mövqeyindən
İblis gələcək yerə,
Məhəbbət ilahəsi
Yüksələcək göylərə.
Sönəcək nifrət hissi,
Eşq açacaq çiçək tək.
Ürəklər arasında
Yollar genişlənəcək.

Mənim qızıl qələmim,
Sən bunlardan da danış.
Əsli-Kərəm dastanı
Artıq hər kəsə tanış.
Bəsdir matəm tutduğun
Bir sevdanın eşqinə;
Axı yad doğulanın
Özü nədi, eşqi nə?..

Qələmim, bir daha həyatdan danış,
Görək bu sirr sənə nə qədər tanış.
Həyat nə söyləyir, biz nə edirik?
Tələsə-tələsə hara gedirik?
Niyə parçalandı dünya ikiyə?
Onlar açıq-aşkar çarpışmır, niyə?
Yenidən qayıdıb olacaqmı bir?
Nə üçün yaşamaq asan deyildir?

Fəhlə, alim, nazir, ağıllı, axmaq,
Lap şahənşah olsun, diqqət ilə bax,
Hər kəsin özünə görə dərdi var;
Kim onlara deyir problem axtar?
İstərik həqiqət çıxsın aşkara,
Elə bil aydındı ağ ilə qara;
Beş adam beş fikir söyləyir ancaq.
Hələ bu nədir ki, diqqət ilə bax,
Çox vaxt bilə-bilə səhv edirik biz;
Nə vaxt saflaşacaq axı qəlbimiz?
Cahanın imkanı deyildirsə də,
Sonsuz saydırsa qalaktikalar
Özgə yerdə varmı şüurlu varlıq?
Mümkün olacaqmı burda aşkarlıq?

Sual qoymaq özü deyildir asan,
Daha da çətindir cavab tapasan...

İnsan! Gör necə də şirin səslənir!
Bu sözdə nə qədər məna gizlənir.
Milyard illər boyu çalışıb həyat,
Nəhayət, bu adla o böyük ustad,
Ortaya qoyubdu şah əsərini,
Qələm necə yazsın bu hünərini?!
Həyat nə deməkdi - insandı duyan,
Odur ki, cahana olub şərəf, şan.
Dərin dənlərin dibində üzən,
Lacivard göylərdə şahin tək süzən,
Çəmənlikdən zəngin xalı toxuyan,
Bir dağ çayı kimi çağlayan, coşan,
Bülbüldən daha xoş nəğmələr qoşan,
Susuz səhraları laləzar edən,
Möcüzə yaradan cır bir meyvədən,
Çəkən bu dünyanın hər ləzzətini,
Qəlbində gəzdirən məhəbbətini
İnsandı, insandı, insandı ancaq!
Hələ bu nədir ki, lap günü sabah

Hünəri birdirsə min olacaqdır,
Yer nədi, göylərdən bac alacaqdır!

Görəndə ki, kimsə boş durmur bir an,
Çalışır - bir xeyir görsün el ondan,
Qalır qayğısına yaxının, yadın,
Yetişir dadına hər bir fəryadın.
Bir şəfa aləti bilir nəştəri,
Abadlıq eşqiylə axıdır təri.
Hər gün kimə isə sevinc gətirir,
Yamanlığı qovub candan itirir,
Vəhşi bir quşa da bağlayır yara,
Qurub yaratmaqdı işi aşkara.
Doğmaca qardaşı ona hər xilqət,
Cismində yer tapıb yalnız məhəbbət,
Bilirəm, qarşımda dayanıb insan.
Əlbəttə cahana odur şərəf, şan!

Hələ saflaşacaq insan nəslimiz,
Səadət anadır, övladıyız biz!

Eləsi də var ki, üzlərdən iraq,
Müqəddəs sayılan hər şeydən uzaq;
Tək «mənim» sözünü eşidir, qanır,
Ağlından qabaqda nəfsi dayanır.

Ona tanış deyil şirin duyğular,
Vəhşidən də vəhşi təbiəti var.
Çılız xislətindən könül iyrenir.
(Yazmaq istəməyib qələm dirənir).
Paxıllıq beynini zəbt edib bütün,
Qəpiklik xeyrini tutursa üstün
Özgənin ömürlük səadətindən;
Beləsinə necə insan deyim mən?
Qoca dünya, rəngarəngsən;
Səndə hər cür insan olur.

Biri səadətə düşmən,
Biri eşqə yanan olur.

Barlı bağı dolu döyür,
Ya bir gülə xəta dəyir,
Bunun tükü tərənəməyir,
Onun qəlbi şan-şan olur.

Kimsə açdı deyə qanad,
Biri dilxor, o biri şad.
Ona əsla çatmır fəryad,
Buna gizli əyan olur.

Ürəklərdi bunun yeri,
Bilinməyir onun sirri.
Necə yesə doymur biri,
Biri dadıb doyan olur.

Bü can verir diləklərə,
O birisi küləklərə.
Pənah həmdəm mələklərə,
O, iblisə uyan olur.

Əmək deyilənlə şüurlu birlik,
Milyon illər əvvəl doğdu insanı,
Bu yolla cahana etdi sədrlik,
Yavaş-yavaş artıb tutdu dünyanı.

Onda insan oğlu bilməzdi sərhəd;
Birlik, bərabərlik bir adət idi.
Doğruluq, düzgünlük tanımazdı hədd,
Bəlkə də o əsil səadət idi.

Hər kəsin icmada tutduğu yeri
Təyin eyləyirdi qabiliyyəti.
Dünyanın şöhrəti, sərvəti, zəri
Tora salmamışdı hələ xilqəti.

Milyon illər boyu dünyada insan
Yaşadı beləcə, azad quş kimi.
Min illərdi ona qəfəsdə cahən,
Gəzir azadlığı qurtuluş kimi.

Çünki, tamah adlı qara bir ilan
İnsanın qəlbinə yol tapdı bir gün.
Onunla ortaya atıldı yalan,
Tezliklə cəmiyyət dəyişdi bütün.

Varlılar, güclülər aldı meydanı,
Ayağa salındı insaf, ədalət.
Bir rəngdə görməkçün yenə dünyanı
Əsrlər boyunca çarpışır xilqət.

Nizaminin kitabında*
Yeni dünya yaranıbdı.
Orda zülmət qalıb qında,
Ora nurla daranıbdı.

Burda insan yaşar qında,
Bir-birinə canavardır.
Orda insan arasında
Hörmət, ülfət, sevgi vardır.

Amansızdı burda yarış,
Yıxılanlar tapdalanır.
Orda birincilər alqış,
Gecikənlər kömək alır.

Neçə növə parçalanır
Bu dünyanın insanları.
Orda hamı çoxdan sanır
Hər kəsi öz dostu, yarı.

* «İsgəndərnamə»də təsvir edilən xöşbəxt ölkəyə işarədir

Burda hələ hökmrandı
Millətçilik, irqçilik.
Belə şeylər nə zamandı
Orda olub çilik-çilik.

Kim üçünsə axır burda
Milyonların alın təri.
Ancaq orda ellərindi
Hər insanın hər zəfəri.

Burda insan qiymət alır
Sərvətiylə, dövlətiylə.
Orda isə o ucalır
Zəhmətiylə, qüdrətiylə.
Gecə-gündüz burda çoxu
Fikirləşir tək özünü.
Orda «mənim» ola bilməz,
Hamı deyir el sözünü.

Belə keçsə ömrümüzün
Ayı, günü sönəcəkdir.
Elə etsək dünyamızın
Gələcəyi güləcəkdir.

Nizaminin istədiyi xoşbəxtlik ölkəsidir,
Sülh istəyən, birlik deyən onun qadir səsidir.
Əlindədir xoşbəxtliyin, səadətin bayrağı,
Odur haqqın, ədalətin yer üzündə dayağı.
Orda hamı bərabərdir, qismətidir səadət,
Hər insanın dayağıdı, köməyidi ədalət.
Neçə millət qardaş olub, taleyini bir yazır,
Haqsızlığa, istismara bir dəfəlik gor qazır.
Vicdan, məslək, arzu, istək – insan tamam azaddır,

Əmək, hünər, namus, qeyrət hər bir kəsə qanaddır.
İşsiz qalmaq, evsiz qalmaq tanımayırsan insanlar,
Gələcəyə ürəklərdə çiçək açmış ümid var...
Avropaya yavaş-yavaş yaxınlaşırsən səadət,*
Çağrışıyla cəhalətdən qalxıb oyanırsən xilqət.
İbtidai kommunistlərdən alırsən – budur yol,
Ona görə əksəriyyət bu gedişə qoyur qol.
Odur məzlum millətlərə verən kömək əlini,
Söyləyirsən ki, gərək hər xalq düzəldərək belini
Öz yurdunun, öz elinin özü olsun ağası,
Yad əllərdən birdəfəlik xilas olsun yaxası.
Hamı bilsən, mümkün deyil inqilabın ixracı,
İrəliyə hərəkətdir hər bir dərddin əlacı.
Yeni həyat yer üzündə olacaqdır bərqərar;
Yeniliyin, kamilliyin yaşamağa haqqı var.
Köhnəlik də öz xoşuna mövqeyindən çəkmir əl,
Yeniliyin pişvazına çıxıb demir, buyur, gəl.
O dişlə, dırnağıyla yapışıbdı həyatdan,
Ancaq gec-tez yerə dəyib tapşıracaq bizə can.
İnsanlığa yad sifətlər tamam itib batacaq,
İnsan oğlu xəyal qədər gözəl günə çatacaq.
Nə qədər ki, köhnəliyin kəsilməyibdir səsi,
Bizim bəzi adamları dalayacaq nəfəsi.
Oğurluq da, əyrilik də, quldurluq da, talan da,
Alçaqlıq da, namərdlik də, nadanlıq da, yalan da

**Avropa birliyinə işarədir*

Cəhalətdən insanlığa bir mirasdı hələlik,
Ora qulaq verənlərin qəlbi pasdı hələlik.
Gərək elə eləyək ki, belələri azalsın,
Xəzan vurmuş qəlbləri də bir çiçəkli yaz alsın!

Zəhmətdən donunu geyən bir ana,
Sağlam bir ağılla baxıb cahana.
Hamı bərabərdir, deyən bir ata
Bir zaman həyata gətirdi məni;
Elə bu ruhda da bitirdi məni.
Ömrü partiyasız keçirmişəm mən
Qəlbi saf doğuldum ancaq əzəldən.
Bəxtimə düşübdü sağlam ağıl, can;
Bir yolluq seçirəm ağı qaradan.
Duyuram yolunu bu kainatın,
Dialektikası nədir həyatın...
Odur ki, yazdığım uydurma deyil,
Təmiz vicdanımın çağırışıdır, bil!

Bir göyün altında doğulmuşuq biz,
Eyni ahəng ilə vurur qəlbimiz.
Yaşamaq, yaşamaq, yaşamaq deyə
Ümidlə baxırıq biz gələcəyə.
Dininə, dilinə, rənginə görə
Bəşər bölünübdü bəlkə min yerə.
Min illər boyunca, beləydi adət,
Çarpışa-çarpışa boy atdı xilqət.
O yol bir dəfəlik bağlanır daha,
Çıxmaq istəyirsə əgər sabaha
Gərək bir-birini anlasın insan,
Qursun xəyal qədər şirin bir dövrən.

Mənim hissi, yer üzündə hələ sənsən hegemon,

Bəşərin bir hissəsinə geydirsən də bəyaz don,
Yavaş-yavaş iç üzünü aşkarlayır qananlar,
Qış əbədi qala bilməz, axırında bahar var!
İmkanlısan, qüdrətlisən, əsasın var şübhəsiz,
Ancaq əsil səadətdən sənli yerdə yoxdur iz.
Çünki, sənin sükanında yalançılar dayanır,
Pulpərəstlər, soyğunçular, talançılar dayanır.
Milli gəlir hey artsa da, dəyişməyir bu qayda;
Varlı daha varlı olur, yoxsullara yox fayda.
İşsizlik tək qara bəla günü-gündən güc alır,
Küçlərdə bir qab yemək gözləyənlər çoxalır.
Evsizlərin cərgəsinə hər gün neçə can gəlir,
Ümid itir, arzu sönür, gözlərinə qan gəlir.
Bu dünyanın hər yerində öz xeyrini gəzirsən,
Geri qalmış ölkələri tapdalayıb əzirsən.
Planetin hər küncündə hərbi baza qurursan;
Guya haqqın, ədalətin keşiyində durursan.
Hər ölkədə quldur, alçaq səndən alır köməyi,
Puç olubdu, puç olacaq hər birinin əməyi.
Vyetnamın göylərində quzğun oldun neçə il,
Diz çökməyib azadlığı bayraq edən birçə el.
Ona görə Vyetnam da qalib çıxdı vuruşdan,
O bir ovuc cəsur xalqa əhsən dedi bu cahan.
Gec-tez məğlub olacaqsan, çünki işin haqq deyil,
Artıq bəşər yuxusundan oyanıbdı, bunu bil!
Sənə görə insan oğlu çox haqqını almayıb,
«Beemtedə» neçə təklif döndüb qanun olmayıb.
Tarix boyu belə idi, dərdi deyil bu günün,
Ədalətə zidd olsa da, sözü keçib güclünün.
Ancaq gec-tez bütün xalqlar sözü qoyub bir yerə,
Ədalətin bayrağını qaldıracaq göylərə.
O vaxt sən də layiqincə alacaqsan payını,
Mümkün deyil oxu atıb gizlədəsən yayını.

Bir cana yığışsaydı
Canı bütün xilqətin,
Bircə başı olsaydı
Əgər bəşəriyyətin,
Düşünmədən bircə an,
Qılınc alıb hər tiran
Onu vurub salardı,
O tək canı alardı.
Dahi imiş kainat,
Əgər düşünsən bir az;
Bilirdi ki, dəvəyə
Qanad qondarmaq olmaz.
Gəlib elə bir zaman
Birdi bəşərin başı.
Hazır durub qılınc da
Onun ilə yanaşı.
Nə qədər tiran da var
Nahaq qana susayan,
Bu murdar əməl üçün
Kifayətli bircə an.
Ancaq tiran bilir ki,
O deyən ola bilməz;
Əvvəl özü gedəcək
Salamat qala bilməz.
Deməli hıncırığı
Qalacaqdır canında.
O qılınc da əbədi
Paslanacaq qımında.

Əfsus, mənim, hissi güclüdür bu an,
O, yoxsul olanı saymayır insan,
Elə olmasaydı, bilir hər bəndə,
Dünyanın ən varlı bir ölkəsində,
Ədalətli qanun, qayda olardı,

Hər kəs səadətdən bir pay alardı.
Mənim hissi bil ki, hər işçini sən
Üçqat işləməyə məcbur edirsən.
Nəticədə kimsə iş ala bilmir,
İnsan cərgəsinə qoşula bilmir.
İşləyən tər tökür, üzülür canı,
Robota döndərir iş o insanı.
Biri işləməkdən dönür heyvana,
O biri işsizdi, çıxmır bir yana.
İkisi də normal işləsə əgər,
Nə bu, nə o biri əziyyət çəkər.
Əvvəlkindən artıq haqq alar deyə,
Sahibkar qazancı azalar deyə
Yol verə bilmirsən buna heç cürə.
Ancaq oyanaraq onlar bir kərə
Qanuni haqqını tələb edəcək,
Qara buludlar da keçib gedəcək.

Şübhəsiz əməkdə yaranıb insan,
Əməksiz baş əyməz ona bu cahan.
Əməkdən qüdrətli şey olsa əgər,
Ondan yaranıbdı deyərdik bəşər.
Əməklə cahanda iz qoyuruq biz,
Odur ki, bəhrəsi olubdur əziz.
Nemət yaratdıqca, çəkdikə əmək
İnsan ondan dərin zövq alsın gərək.
Bir günlük, beş günlük deyil axı iş,
Ondan asılıdı daim yüksəliş.
Əməkdir yaradan hər cür neməti,
Cəmiyyət əməksiz yaşamaz qəti.
Əmək ömrümüzün bir hissəsidir,
Yaradan əllərin qadir səsidir.
Deməli əməyi sevməsə insan,

Cəhənnəmə dönər ona bu cahən.
Bir zövq mənbəyinə dönməkçün əmək
Hər gün qədərində çəkilsin gərək.
Odur məna verən insan ömrünə,
Odur təməl qoyan sabahkı günə.
Ondan mənalənir həyatda hər an,
Onsuz yaşamayıb dünyada insan.
Hər dərdin darmanı əməkdir, ancaq,
Neçə ki, həyat var belə olacaq!

İcma yaşamışdı neçə milyon il,
Bərabərlik idi çünki mütəssil.
Tələb eyləyir ki, inkarı inkar
O, yüksək əsasda olsun bərqərar.
Artıq ona doğru yol almışdıq biz,
Sabaha inamla gedir nəslimiz.
Haqdır, ədalətdir orda bayraqdar,
İnsan arasında bərabərlik var.
Təkmilləşəcəkdir durmadan yalnız,
Demək, əbədidir bizim dünyamız.
Bütün ölkələrin yoludur bu yol,
Gec-tez gələcəklər, lap arxayın ol.
Dünya yenə dönüb bir olacaqdır,
Əbədiyyət adlı yol alacaqdır.
Mənim yazdıqlarım, yaxşı-yaxşı bax,
Dialektikadan deyildir uzaq.
İdeal cəmiyyət istəyir insan,
Ona can atacaq bəşər hər zaman.
Gələsi deyildir ancaq meydana,
Sonsuz yaxınlaşmaq mümkündür ona.

BÜLBÜLLƏ SÖHBƏT

Bir fəryad yuxudan oyadır məni,
Taybatay açınca mən pəncərəni
Dolur otağıma bahar nəfəsi;
Üfünün al rəngi, quşların səsi.
Nə qədər gözəldi üfün bu anda;
Səbəbsiz şey yoxdu sonsuz cahanda.
Odur ki, inamla düşünürəm mən,
Yalnız belə andan, belə üfüqdən
Günəş tək möcüzə doğula bilər!
Layiqli anadan törəmirmi ər?!
Dünya bir cənnətə bənzəyir bu an,
Təzadlar içində yaşayır cahan;
Belə bir məqamda o fəryad nədir,
Yoxsa onu salan bir divanədir?..

Nalə çəkir sarı bülbül,
Qızıl gülün yarı bülbül!
Möcüzədi onun səsi,
On qatlıdı zənguləsi.
Əfsundadı sanki cahan,
Ona qulaq asır hər yan;
Dəli xəzri mehə dönür,
Qara bulud şəhə dönür.
Bu naləyə, bu fəryada
Ürəyimdən qopur səda.
Deyirəm ki, - az alış, yan,
Təskinlik tap, bir az dayan!
Nədən ötrü indidən sən
Qoparmısan belə şivən?
Nalə çəkmə, şadlıq elə,
Tumurcuqdu yarın hələ.

Açılında bəlkə də gül,
Verəcəkdir sənə könül?
Təskinlik tap barı bülbül,
Duyuq salma xarı, bülbül!

Bülbül nəfəs alıb bir an dayandı,
Xəyalım keçmiş gəzib dolandı...
Yadımdan çıxarmı, otuz il əvvəl,
Məni əfsunladı dilbər bir gözəl.
Könlümdə sevdanın ilk odu yandı,
Dünya gözlərimdə nura boyandı.
O gündən yaşadım divanə kimi,
İşığa can atan pərvanə kimi,
Onun xəyalıyla dolandım hər an;
O idi, mən idim, bir də bu cahan!
Mənə gəlirdi ki, hər gün, hər səhər
Oyadır yuxudan məni o dilbər.
Hər səhər adıydı dediyim ilk söz,
Hələ də qəlbimdə sönməyib o köz.
Hər yerə xəyalən qoşa gedərdim,
Nə etsəm onunla birgə edərdim.
Şahnaza köklüydü könlümün simi,
Axşam öz yerimə uzanan kimi
Yüz dəfə adını təkrar edərdim,
O sözlə yuxuya keçüb gedərdim.
Günlər şirin idi mənə bal kimi,
Aylarım ötürdü bir xəyal kimi.
Bu halımdan onun yoxdu xəbəri,
Məni aramazdı ala gözləri.
Mən özüm də ondan gen dolanardım,
Gizli alışardım, gizli yanardım.
Ağlıma gəlməzdi yanaşım ona,
Açım bu sirrimi, çıxsın bir yana.
O günlər xəzansız bir çəmən idim,

Dünyada ən xəşbəxt insan mən idim.
Bu minval dolanıb keçdi çox ilər,
Özgəyə yar oldu bir gün o dilbər.
O gündən həyatım keçir mənasız,
Şirin rəya imiş, bəlkə də o qız...
Elə günlər yenə gələcək deyər
Ümidlə baxıram mən gələcəyə.
Ümiddir, ümiddir məni yaşadan,
Yoxsa bir zindana dönər bu cahan.

Nə qədər müxtəlif olur insanlar;
Hər kəs ürəyini tək özü anlar!
Vurğunluq keçirir hərə bir cürə,
Yaşayır o anı özünə görə.
Qəmdən uzaq olur görürsən biri,
Özgə şey tanımır ancaq digəri.
Biri Məcnun kimi çöllər dolanır,
Biri Kərəm kimi alışıb yanır.
Onun gecə-gündüz peşəsi nalə,
Bu isə səsini çıxarmır belə.
Biri əvvəlkindən məğrur görünür,
Biri ayaqlara düşüb sürünür.
Biri gözəlləşir qızıl gül kimi,
O biri saralır bir sümbül kimi.
Biri cəsarətlə qəlbini açır,
O biri rast gəlsə gizlənir, qaçır.
Biri dil-dil ötür, dönüb bülbülə,
O biri bir kəlmə gətirmir dilə...
Həyat bu yerdə də tanımır təkrar;
Sevgi necə gəlsə bahardır, bahar!

Bu an bülbül gəldi dilə,
Nəğmələrlə dedi belə:

«Bu dünyanı ara, axtar,
Kimin belə cananı var?!
Ətri tutur dörd bir yanı,
Ona laqeyd olan hamı?
Sən bir onun rənginə bax,
De, kimdə var elə yanaq?
Nə zərifdi tikanları,
Bu sinəmi hərdən yarı,
Axıb gedir qızıl qanım,
Rahatlanır bir az canım.
Demə bülbül divanədi,
Mənim yarım bir dənədi!
Hər gün səhər gəlib dilə,
Oxumasam əgər belə,
Bu sevginin şiddətindən
Yanıb külə dönərəm mən.
Söylədim ki, - yaşa, bülbül!
Qızıl güllə qoşa, bülbül!
Cavab oldu şən nəğməsi,
Axdı şirin zəngüləsi...

Dinlədikcə onun nəğmələrini,
Dərin düşüncələr çulğadı məni.
Əgər öz vaxtında açılıydı gül,
Dərhal da bülbülə versəydi könül,
Nə gülün bu qədər şöhrəti vardı,
Nə də bu quşcuğaz bülbül olardı.
Baxma ki onları aşıqlər danır,
Hicrandan, həsrətdən sevgi yaranır...

HƏYAT DEYİLƏNƏ LAYİQ YAŞAYAQ

*Oğlum Abdullaya
Oğlum Rüstəmə*

Uğurlu bir addım atan kimi mən,
Kiçik bir arzuma çatan kimi mən,
Bir təsüf hissi sarır qəlbimi,
İnləyir, inləyir ən kövrək simi.
Deyirəm ki, atam sağ olaydı kaş,
Necə sevinərdi o dost, o yoldaş.
Gecikdim, dəyərli bir iş görmədim,
Onu layiqincə sevindirmədim.
Bir yaxşı iş tutsan, dünyada heç kəs
Ata, ana qədər sevinə bilməz.

Eşit, əziz balam, istəmirəm mən
Peşimanlıq hissi sən də çəkəsən.
Neçə ki, imkan var sevindir məni,
Əvvəlcə gəl dinlə könlüm deyəni.

(Bunları oğluma söyləsəm də mən
Ey bəşər övladı, sən də bəhrələ!)

Azad bir dövrandə doğulmusan sən,
Həyat səhnəsində öz yerindəsən.
Axşam vaxtında yat, səhər tez oyan,
Yaratmaq eşqiylə al-əlvan boyan.
Çox olur cavanın gücü, qüdrəti,
Onlardı bəşərin əsil sərvəti.
Gərək xərclənməsin havayı yerə,
İnsan yaranmayı ikinci kərə.
Ömrün hər anının öz mənası var,
Onu düz quranlar əbədi yaşar.
Tez əksən dondurur qışın son qarı,

Yarımçıq taparsan demək ambarı.
Hər an qəti verir hökmünü zaman,
Geciksən üstünü alacaq xəzan.
Daha qorxuludu bil ki gecikmək,
Əlinlə yaranır çünki gələcək.
Bu haqda çox gözəl deyib atalar:
«Yetmişdə öyrənən gorunda çalar».
Həyatdan payını layiqincə al,
Qoy olsun qismətin şirin bir vüsəl.
Yemək, içmək, geymək, ömür bir də can
Nə alsan bir borcdur sənə həyatdan.
Ayıq ol, heç zaman unutma bunu,
Çalış vədəsində ödə borcunu.
Əgər əsirgəsən imkanı bir an,
Borclu köçəcəksən demək dünyadan.
Dünyanın boynunda çalış olma yük,
Az alıb çox qaytar, – budur böyüklük!

Həyatla bağlansın hər an niyyətin
Ki, bəşəri tale olsun qismətin.
Kor gəlib, kor getmə şirin həyata,
Açıq göz ilə bax bu kainata.
Çalış anlayasan, nədir bu dünya,
Necə yaranıbdı bu qədər boya?!
Oxu dahilərin əsərlərini,
Yaxşı filmlərin qoyma birini.
Nə qədər öyrənsən demə «oldu bol»,
Bütün elmlərdən sən xəbərdar ol.
Bir işdə xüsusən eylə qətiyyət,
Nə qədər mümkündür eylə səyahət.
Gör niyə yaşayır dünyada xilqət,
Ondan həm dərs öyrən, həm götür ibrət.
İdmanla yoldaş ol, futbola da bax,

Gözündən qaçmasın bir ot, bir yarpaq.
Sadə, səliqəli, zövq ilə geyin,
Çox deyil, yararlı olsun yeməyin.
Lakin ey əzizim, unutma bir an,
Bunların naminə doğulmur insan.

Hər bir ittifaqı ürəklə bağla,
Ürəkdən fərəhlən, ürəkdən ağla.
Ürəkdən hönkürsə göylər boşalır,
Dağları, düzləri gül-çiçək alır.
Ürəklə çağlayır baharda sellər,
Onun qüdrətinə bələddir ellər.
Heç nə kəsə bilməz onun yolunu,
Qranit qayalar saxlamaz onu.
Azadlıq eşqiylə hər an çarpışar,
Göllərə, düzlərə gəlib qovuşar.
Ürəklə açılar bağda qızıl gül,
Odur ki, aşiqi olubdu bülbül.
Qartal səmalarda ürəklə süzər,
Odur ki yeddinci qatında gəzər.
Əzəldən ürəkli yaranıb aslan,
Demək vəziyyətə hakimdi hər an.
Ürəklə bağlansan əgər torpağa,
Ətrafin dönəcək çiçəkli bağa.
Ürəkdən doğulan misra – qanadlı,
Ürəklə yeyilən hər tikə – dadlı.
Ürəksiz getmə ki, bir məclisə sən,
Özünü o yerdə tək görəcəksən.
Əgər matəmi də ürəklə tutsan
Hədər xərcənməyir ömürdən o an.
Əgər sağlamdırsa sinədə ürək
Yaşadır insanı müqəddəs dilək.
Qələbə olmayıb ürəksizə yar,

Ürəklinin gücü birə beş artar.
Ürəkdən doğulur cəsarət, hünər,
Onsuz qazanmadı kimsə bir zəfər.
Hər günü, hər anı ürəklə yaşa,
Ki, ömrü şərəflə vurasan başa.

O kəs ki, yaşayır vicdanı təmiz
Mütləq qoyacaqdır şərəfli bir iz.
Mənəm-mənəmliklə bağlama ilqar,
Özünə kənardan baxmağı bacar.
Yamanlıqdan ilham alma dünyada,
Heç nəyə aludə olma dünyada.
Hər nəyə bağlansan qədərində sev,
Onu gözə soxma və dərində sev.
Sevimli işi də qoysan bir yana
Sonra çətinliklə əl yatır ona.
Zəhlən gedən şey də olunsa təkrar
Adətə çevrilib olar sənə yar.

Mənə hər bir şeydən önsən dünyada,
Sən məndən sonrakı mənsən dünyada.
Əvvəlcə yaxşı bir vətəndaş ol sən,
Sonra bir sahədə ucal, baş ol sən.
Vətən nə söyləsə bil ki, odur yol,
Təkcə mənim deyil, elin oğlu ol.
Ümidlə baxarsa sənə bir nəfər,
Doğrult ümidini, göstərib hünər.
Həyata ağılla baxsan əgər sən
Minlərlə maraqlı cəhət görərsən.
Ancaq getmək üçün bir az dərinə
Çatmaz bütün ömrün onun birinə.
Əməksevənlikdə tanınır hünər,
Zəhmətssiz çalmayıb kimsə bir zəfər.

Həvəslə çəkəsən gərək zəhməti,
Candərdi, birtəhər çalışma qəti.
Hər hansı sahədə dünyada heç kəs
Ömürlük həvəslə doğula bilməz.
Əgər həvəssizlik üz versə sənə
Onu geri qaytar ağıl gücünə.
Hissini bir yolluq qəfəsə salma,
Onun caynağında əsir də olma.
Şirin arzularla vursa da ürək
Əqlə itaətdə dayansın gərək.

İnsan arasında boy atır insan;
Düşün bu barədə, unutma bir an.
Bütün ömür boyu gəzsən də yenə
Tay gələn bir adam tapılmaz sənə.
Onlar bir-birinə oxşayır qəti,
Adi adamlardı əksəriyyəti.
Həm yaxşı cəhəti, həm qüsuru var,
Onlarda qüsür yox, böyüklük axtar.
Kimdə zəif cəhət görsən əgər sən
Böyüklük eyləyib gərək keçəsən.
Şəksiz ki, özün də deyilsən kamil,
O sənənin məqsədin olmalıdır bil.
İnsana qayğıyla yanaşsan əgər
Onun eyibləri yox olub gedər.
Kimin qüsurunu çırpсан üzünə
Dost deyil, düşməne çevrilər sənə.
Əgər mübahisə etsən bir zaman
Çalış ki, döyüşlə bitməsin o an.
Təbiət düşüncə, dil verib bizə;
Sanma buna görə əl verib bizə.
Güclə danışmalı olsaq əgər biz,
Cüt buynuz alardıq şəksiz, şübhəsiz.

Dünyada bir sayaq adamlar da var,
Həyata, bəşərə düşməndi onlar.
Şükürlər olsun ki, sayları azdı;
Bəşər çoxlarının qəbrini qazdı.
Hitlər kimiləri ən canlı misal,
Ey bəşər övladı, yaxşı ibrət al.
Həyatın müqəddəs qanunları var,
Bəşəri bahara aparır onlar.
Onların hökmündən kim çıxsa yana
Həyat ibrətamiz dərs verir ona.
Əgər bir beləsi rast gəlsə sənə,
Ölsən də döyüşdən çəkilmə yenə.

Oğul, əyləncəyə haqqın olsa da,
Adətə çevirib atılma oda.
Yönün hara düşsə yollanıb getmə,
«Qismətsə» sözünü bir şüar etmə.
Bu həyata gəlmək qismətdi şəksiz,
Qalan bütün ömrü yaradırıq biz.
Düzgün yaşamaqla, yaxşı bil ki sən,
Hər hansı bəlaya üstün gələrsən.
Fiziki əməkdə tanısan qədər
Ən ağır mərəzin sağalıb gedər.
Özünə qələbə çalıbsa insan
Önündə təslimdi bütün bu cahan.
Desə ki, xəşbəxtəm, xəşbəxtədi demək,
Bədbəxtəm söyləsə yetişməz kömək.
Demə ki, insanın imkanı dardır,
Dünyada hər dərdin dərmanı vardır.
Hər dərdə dərman da vardır dünyada –
İnamdı, inamdı, inamdı o da!
Lüzumsuz batırma könlünü qəmə,
Dünyaya heç zaman fanidi demə.

Tarixə nəzər sal, dahilər ki var,
Bəşərə əbədi şöhrətdi onlar.
Ömrün hər anını məqsədlə yaşa,
Bir eşqin oduyla onu vur başa.
Mənalı bir ömür gərəksə sənə,
Zəhmətđi, zəhmətđi, zəhmətđi yenə.
Son məqsəd asanca gəlməyir ələ,
Heç kəs o zirvəyə çatmayıb hələ.
Məqsədimə çatdım söyləsən əgər
Demək o gün səni itirdi bəşər.

Heç zaman lüzumsuz danışma, dinmə,
Susmaq ucalıqdı, zirvədən enmə.
Əgər yeri gəlsə elə danış, din
İncidən qiymətli olsun sözlərin.
Gövhəri vaxtında sən üzə çıxart,
Ona ehtiyacı olanlara sat.
Heç bir şəraitdə danışma yalan,
Bu hissə könlündə yer vermə bir an.
Səni anlamırsa bir məclis əgər,
Ən aydın də sözü danışma hədər.

Rəvayət deyir ki, bir zaman vardı,
İşıqlı dünyada bir şah yaşarda.
Yığıb ətrafına biliciləri,
Mənalı salardı yola günləri.
Onların içində bir qərib vardı,
Ağlı, düşüncəsi bir ilk bahardı.
Şah onu hamıdan artıq sevərdi,
Həmişə yanında əyləşdirərdi.
Söhbət edərdilər olub keçəndən,
Dünyanın qəribə işləklərindən.

Bir dəfə yenə də məclis quruldu,
Ürəklər açıldı, keflər duruldu.
Söz qərib alimə çatdı nəhayət,
Hamı gözləyirdi bir özgə hikmət.
Qərib söylədi ki, «Bizim ölkədə
Bir möcüzə vardır. Onun bəlkə də
Sirri heç bir zaman açılmayacaq.
Axır möcüzəli, sərin bir bulaq.
Suyu təbiətin bir nemətidir,
O bizim diyarın şan-şöhrətidir.
Bulaqdan su içmək mümkündür hər an,
Evə gətirməksə deyildir asan.
Bir cığır bağlayır bulağı kəndə.
Suya gedən adam geri dönəndə
Cığırdan kənara çıxmasın gərək,
Həm də özgə yerə baxmasın gərək.
Soğulcana bənzər qəribə qurdlar,
O cığır boyunca hər zaman olar.
Diqqətlə seçməsə ayaq yerini,
Suçu basıb əzsə onun birini
Qab su ilə birgə iylənir o an,
Pis qoxu kuzədən getmir heç zaman.
Onda kuzəni də atasın gərək;
Mənzilə əliboş çatasan gərək.
Bu sözdən məclisi bürüdü heyrət;
Sirr ilə doludu deyə təbiət.

Həmin əhvalatdan keçdi bir qədər,
Qərib bilicini bürüdü kədər.
Gördü ki, şah diqqət yetirmir ona.
Ağıllı dinsə də etmir etina.
Ancaq anlamadı səbəbi nədi,
Bir məclis əhlinə dərdini dedi.
O şəxs söylədi ki, «Şah etdi elan, -

Sən bizə satmısan qara bir yalan».

Alimin vətəni xeyli uzaqdı,
Gedən iki aya qayıdacaqdı.
Sağaltmaq eşqiylə üz verən dərdi
Alim vətəninə qasid göndərdi.
Nəhayət vaxt ötdü, vədə yetirdi,
Qasid etibarlı sübut gətirdi.
Bütün kənd əhlinin yazdığı namə
Son qoydu alimin könlündə qəmə.
Elə bil tapmışdı qiymətli bir ləl,
Qoydu qarşısına şahın əlbəəl.
Şəh sordu, «Namənin qiyməti nədir?»
«İki ay vaxt ilə min dinar edir».
«Bir doğru heç kəsə deyilsə lazım,
Onu danışmağa qalır mı lüzum?
Sənə ki bu qədər oturdu baha,
Heç yerdə, heç zaman danışma daha».

Həyata gəlməkdi ən baş səadət,
Qədrini bilməyi eylə bir ədət,
«Nə olsun», söyləyib kənara qoyma,
Yaşa yaşadıqca, bir an da doyma.
Həyat deyiləni dünyada heç kəs,
Düşün ki, sənün tək hiss edə bilməz.
Hər səhər sən ona təzədən vurul,
Sudan duru olsan yenidən durul.
Əgər əməliylə çirkinsə bir kəs,
Həyat görünərmə ona müqəddəs?!
Naqisin başına gen dünya dardır,
Oğru hardan bilsin doğru da vardır?
Yaxşı ol, düşün ki yaxşıdı hamı,
Könlün gözəllikdən alsın ilhamı.

Cansızdan canlıyı yaradıb zaman,
Geri dönə bilməz çərxi bircə an.
Gör necə zərifdi hər yaşıl yarpaq,
Min ildən sonra da belə olacaq.
Hər gün, hər dəqiqə dəyişir zaman,
Daha gözəl gəlir hər növbəti an.
Həyat daha əlvan bir rəng alacaq,
Milyard illər boyu belə olacaq.
Hər gülə, çiçəyə heyran olmağa,
Onlardan doyunca ilham almağa
Min ömrün olsa da bəs etməzdi bil.
Dərd çəksən dərdi də tükənən deyil.
«Yaşamaq şirindi», budur baş şüar,
Ən çətin anda da gözəllik axtar.

Arzusuz, məqsədsiz yaşama bir an,
Bununla heyvandan fərqlənir insan.
Humanist, bəşəri niyyətlə yaşa,
Amalın dayansın Günəşlə qoşa.
Ən baş məqsədinə çatsan əgər sən
Deməli planı düz tökməmişən.
Elə böyük olsun gərək niyyətin
Baxanda papağı düşsün xilqətin.
Yalnız belə olsa nə qədər sağsan
Mənalı bir ömür yaşayacaqsan.

Əvvəllər insanın imkanı dardı,
Müdrək öz yurduna işıq salardı.
Götür Nizamini, sağ olan zaman,
Qafqazdan kənardə yanmadı bir an.
Bu gün yer üzündə Günəş tək yanır,
Hər bəşər ürəyi nura boyanır.
İndi hər dahinin arzu, amalı,

Həmin gün də olur bəşərin malı.
Ayağın nə qədər dəysə də daşa,
Bir məslək eşqiylə ömrü vur başa.
Ata arzusudu, bir zaman əgər,
Səni başı üstə qaldırsa bəşər
Bu eli, bu yurdu unutma bir an,
Onun eşqiylə yat, dərdiylə oyan.
Yarı şaqqalanmış bu yurd, bu vətən,
Yarasına məlhəm gözləyir səndən.

Ömür dedikləri bütöv bir səfər,
Bizə gətirdiyi sevinc və kədər.
Tək əldən səs çıxmaz deyib, atalar
Sənə tay gələni durmadan axtar.
Bir günlük səfərə çıxsan da yenə,
Çalış ki yoldaşın tay olsun sənə.
Dostlarınla birgə hər arzuna çat,
Dostsuz, yarsız ömür deyildir həyat.
Tayını tapmasan həyatda əgər,
Bütün səadətin puç olub gedər.
Sənə tay olmasa həyat yoldaşın,
Heç yerdə, heç zaman ucalmaz başın.
İtmiş səadəti gəzərsən hər an,
Onun əvəzində taparsan zindan.
Həyat həqiqətdi, bir yalan deyil,
Onu tək yaşamaq şərəf, şan deyil.
Xəşbəxtsənsə – ömür vüsallı bir an,
Əgər bədbəxtsənsə uzundu yaman.

Yarış meydanıdı dünya hər zaman,
Yarışdan çıxdımı yaşamır insan.
Qeyrətli kişilər göstərib hünər,
Bu qoç döyüşündə qazanır zəfər.

Orda birinci var, sonuncu vardır,
Birinci əbədi yaşayacaqdır.
İnsafla, insafla düşünək bir an;
Nə üçün birinci sən olmayasan?!

Hərdən narazılıq etsəm də səndən,
Çox-çox əməlinlə fəxr etmişəm mən.
Könlün heç olmasa inlər bir simi,
Heç nə olmur tamam biz deyən kimi.
Tələbat dalınca tələbat gəlir,
Arzunun özündən arzu yüksəlir.
İnsan yaşayırsa olarmı rahat? -
Belə qurulubdu əzəldən həyat.

Bu dediklərimin çoxunu mən də
Tapmışam atamın öyüdlərində.
Onları könlümdə gəzdirim hər an,
Qəlbimin qanından, arzularından
Həmin incilərə bir qətrə qatdım,
Sənə təqdim edib arzuma çatdım.
Sən də öz balana verərsən onu,
Həyat davam edir, görünməz sonu.

111111247899
(11.12.1940)

KAMANLA SÖHBƏT

Bir qoz kötüyündən yonulmuş kaman
İnləyir, elə bil diləyir aman.
Necə yangılıdı onun naləsi,
Daşı da ağladar qəmli nəğməsi.
Kədəri, nisgili bənzəyir selə,
Yardan ayrılan da inləməz belə.
Yəqin öz dərđini qoyardı yana,
Bülbülün özü də yanardı ona.
Taleyindən razı olan kəs hanı? –
Bu işə yaxacaq bütün cahanı.
Nə dərđ alsan, gec-tez gəlir təsəlli,
Zaman baş təbibdi, hər kəsə bəlli.
Ay-ay, il-il gəlib ötdükcə zaman,
Daha da yanıqlı inləyir kaman.
Kövrək varlığından süzöldükcə qəm,
Ona köklənərək sızlayır sinəm.
Kefi kök olsam da, hər dəfə yenə
Dərhal qoşuluram onun dərđinə.
Elə ki, yorulub kaman dayanır,
Hələ bir müddət də ürəyim yanır.
Mən həmdəm olmuşam hər ağlayana,
Qədərində «can, can» demişəm ona.
Bundasa hər dəfə həddi aşırım,
Sanki öz dərđimlə qucaqlayıram.

- Kaman, əziz kaman, söylə görüm sən,
Nə üçün özünü həlak edirsən?
Axı nədi dərđin qoca dünyada
Ki, səni bu qədər salır fəryada?
O qədər güclüdü səsində ələm,
Hər kəs öz dərđini unudur bir dəm.
Nə gözəl düzəldib səni sənətkar,

Sədəf bəzəklərin parlayır par-par.
Özgə bir sənətkar gülür üzünə,
Alıb məhəbbətlə səni dizinə
Açır ürəyini ən yaxın dost tək,
Səninsə köksündə sızlayır ürək.
Mən də dərd əhliyəm, gəl qucaqlaşaq,
Sirrini qəlbində eləmə dustaq.
Belədi əzəldən, hər duyan ürək
Dərdini danışsa yüngülləşəcək. -
- O qədər mehriban dindirdin məni,
İntizarda qoya bilmərəm səni.
Görürəm, dərdlisən, dərd anlayansan,
Dərdi təkçə çəkmək deyildir asan.
Əgər bir dərdlinin olsa həmdəmi,
Birə beş azalır kədəri, qəmi.
Dünya xali deyil başdan, binadan,
Dərdi duyan kəslər olacaq hər an.
Dərdim çox böyükdü, verir elə qəm,
Neçə ki, həyat var, inləyəcəm.
Dərdbilməz anlamaz, məndən yan keçər,
Dərdbilən minlərin içindən seçər.
Sən bil ki, nə qədər möhkəm dayansan,
Yenə də ürəyin olacaq şan-şan.
Məni dinləməyə ər gərəkdir, ər,
Dərdimi dağ bilsə, bil ki, əriyər.
Bir meşə talası vətənim idi,
Orda hər ixtiyar tək mənim idi.
Başım buludlara çatırdı bəlkə,
Xırman boyda yerə salırdım kölgə.
Köklərim endikcə ana torpağa,
Ucalıb dönürdüm köklü bir dağa.
Azğın tufanlara gərirdim sinə,
On qat güclənsəydi dözərdim yenə.
Təzə don geyirdim gələndə bahar,

Günlərim keçirdi azad, bəxtiyar.
Elə ki, əsirdi sərin bir külək,
Coşurdu könlümdə nə qədər dilək.
Musiqi axırdı yarpaqlarımdan;
İlahi, bircə yol dönəydi o an;
Hələ meyvələrim!

Payız gələndə

Bir elin sərvəti olurdu məndə.
Bəlkə neçə dərdə dərmandı onlar,
Üstəlik qıdadı, öz ləzzəti var.
Ona möhtac idi nə qədər varlıq.
Deyirdim varlığa axı nə darlıq?!
Hər il bir neçəsi o meyvələrdən,
Torpağa düşərək olurdu bir dən.
Mənim pöhrələrim verib baş-başa
Səadət içində dolurdu yaşa.
Az qala tutmuşuq bütün talanı,
Xoşdu xatırlamaq əvvəl olanı.
Yaxşı anlayır ki, yəqin hər bəndə,
Dünyadan köçəcək vaxtı gələndə.
İstəməsən belə gəlir qocalıq,
Ondan da doğulur mütləq ucalıq.
Gəlir əbədiyyət, əbədi bahar,
Belə verilibdi əbədi qərar.
Mən isə ömrümün ən gümrah çağı
Kəsib köklərimdən ayırdı yağı.
Qaldı uzaqlarda o yaşıl tala,
Başımın üstünü aldı min bəla.
Kökümdən ayrılıb düşdüm qürbətə,
Heç kimi düşməsin belə dəhşətə.
Qızıl saraylarda olsam da, ancaq
Bir məhbəs olacaq mənə hər bucaq.
Qürbətə düşənlər ürəkdən gülməz,
Dünya onun üçün olar bir qəfəs.

Kim xoşbəxt olubdu elindən ayrı?
Heç bülbül dinərmə gülündən ayrı?
Elindən, kökündən ayrı düşənlər,
Hər gün neçə kərə içəcək zəhər.
Özün de, nə sayaq dözümlü bu dərddə,
Ahım ucalmasın hey pərdə-pərdə?
Dərdimi danışmış yüngülləşdim mən,
Elə də bilirdim, ağlayırsan sən.
Qalxıb ucalırıq, saflaşır sinə,
Ağlaya biləndə özgə dərdinə.
Eşq olsun səndəki böyük ürəyə.
Görüm yetişsən hər bir diləyə. –
- Əziz kaman, bil ki, bir dərdliyik biz,
Eyni alovlarda yanır qəlbimiz.
Yəqin buna görə sən inləyəndə,
Səsinə səs verir ürək sinəmdə.
Mən də vətənimdən ayrı düşmüşəm,
O gündən inləmək olubdu peşəm.
Elə bil yurddan ki, uca dağlıdı,
Elə dağlardan ki, buz bulaqlıdı.
Elə bulaqlar ki, şəfa ocağı,
Elə ocaqlar ki, tutubdu yağı.
Göyçə gölü kimi gölü var onun,
Xalsız lələ kimi gülü var onun.
Sağlamdı torpağı, xoşdu havası.
Dünyada hər yerdən çoxdu səfası.
Hər gülü, çiçəyi dərdələrə dərman,
İllərdən üstündü qoynunda hər an.
Orda püxtələşib Qorqudun sazı,
Bürüyüb dünyanı şirin avazı.
Orda dövrən sürüb Aşiq Ələsgər,
Hər sözü, söhbəti dillərdə əzbər.
Hər varlığın dərdi özünə böyük,
Mənim dərdim isə çəkilməz bir yük.

Əgər qovulmasa qoynundan yağı,
Əriyib tökülər Çalmalı dağı.
Şübhə etmirəm ki, o yurd, o torpaq
Bir zaman yenə də bizim olacaq.
Əzizim, hələlik verək baş-başa,
Dərdimiz eynidi, sızlayaq qoşa.

111111247899
(11.12.1940)

DOSTLUQ

**Aqanbekyanın Parıcdəki həyatdan uzaq
çıxışı barədə düşünərkən**

**Can deməklə candan can əskik olmaz,
Məhəbbət artırar, mehriban eylər.
AŞIQ ƏLƏSGƏR**

Dostluq, dostluq!

Sən sözdəki qüdrətə bax, ilahi!
Min illərin arxasından, ərənlərin dilindən,
Ünvanına axıb gələn şöhrətə bax, ilahi!
Sən ey ilkin vəhşilikdən nicat verən bəşərə,
Sən ey bizə yol göstərən daha nurlu səhərə,
Bu cahana insan ilə qoşa gəldin, iz açdın,
İnsanlığa şöhrət olan duyğulardan söz açdın,
Sən işıqsan, sən ümidsən, ona görə göyərdin,
Ona görə hər nə desən, nə istəsən çıxır çin.
Milyon illər, yavaş-yavaş, yalnız artdı qüdrətin,
Səadətdən, sədaqətdən doğur çünki niyyətin.
Sən birinci mövzusun hər sənətin bu gün də,
Duyanların pənahısan yasda, toyda-düyündə.
Hansı şair qələm alıb sənə nəğmə qoşmadı?!
Hansı aşiq saz götürüb can dolusu coşmadı?!
De, hansı bir heykəltaraş heykəlini yonmadı?!
De, kim səndən ilham aldı, zirvələrə qonmadı?!
Səndən hər nə yazılıbsa, bu günəcən azdı, az!
Qızıl qələm, könlümdəki duyğuları götür yaz.
Yaz ki, dostluq, yer üzünə təzə gəlir baharın,
Ara-sıra qar yağsa da nəfəsindən rüzgarın,
Səadətdən don geyinən nurlu sabah sənindir,
Sən həyatsan, həyat sənsən, yoxdu burda özgə sirr.

Sən haraya ayaq bassan saf diləklər dil açır,
Bircə dəfə nəzər salsan lal qayalar gül açır.
Amalınla xilas tapır bizim insan nəslimiz,
Sən dünyanın, sən həyatın taleyisən şübhəsiz!

Məqamlar gün, günlər dönüb ay olur,
Daha əldən bir az tez olum gərək.
Ömür beş günlükdü, könül, yarat, qur;
Bu yolda təpərli diz olum gərək.

Gərək elə yazım nur olub axsın,
Gərək elə yazım iblisi yaxsın.
Gərək elə yazım irəli baxsın,
Hər qəlbə bir qətrə köz olum gərək.

Fürsət deyilən şey keçsə qanqala
Gül-çiçək əlindən köçür az qala.
Duyğulu köüllər yetsin vüsala;
Laləli, nərgizli düz olum gərək.

Xoşbəxtlik, bədbəxtlik paylanmayıır tən;
Çox oldu ömrümdə çiskin, duman, çən.
Bu günəcən cəmi beş olmuşam mən,
Ömrün sonunacan yüz olum gərək.

Qayəsi yerində qalsa da hər an,
Gündə neçə yeni don geyir cahan.
Şe'r meydanından, o burulğandan
Sabaha yollanan iz olum gərək.

Yenə də yada düşdü
«Şairlərin» söhbəti:
«Sənətə münasibət
Dəyişməlidir qəti.

Bəs deyilmi bu qədər
Gül-bülbüldən yazıldı.
Hər şey min yol deyilib,
Deyilməmiş nə qaldı?»
Düşünürəm ömrünü
Şe'rə həsr eləyən kəs,
Ən sadə həqiqəti
Anlamayır nədən bəs?
Mənə nə dəxli var ki,
Kim nə deyib bu haqda?!
Çox da gülün tərifi
Min yol gəzib dodaqda.
Heç nədə, heç bir şeydə
Təkrar yoxdu dünyada;
Hər bülbül özgə cürə
Gələcəkdir fəryada.
Mənim öz duyğularım,
Öz hissim, öz gözüm var.
Gözəllik haqqında da
Şəksiz ki, öz sözüm var.
Gülü mən görən kimi
Hələ görməyib heç kəs.
Mənim duyğularımı
Heç kəs daşıya bilməz.
Axı niyə nəğməyə
Dönməsin o duyğular?!
Ondan söhbət açmağa
Mənim də öz borcum var.
Təkamül üzrə şüur,
Yaxşı bilir ki, hər kəs,
Daim artır. Əksinə
Enib azala bilməz.
Üzə gələn nəsillər,
O deməkdir ki, yəni,

Üstün dərk edəcəkdir
Gülün gözəlliyini.
«Şair» qardaş, insafla
Bir oturub hesab çək;
Ən gözəl gül şe'ri
Yazacaqdır gələcək.
Deməli əbədidir
Yox dediyin mövzu.
Anlamadın?

Çıx çölə,
Get çəmənə, ol quzu.

Dostluq barəsində də
Çox yazılıb, şübhəsiz.
Ancaq mahiyyətini
Tam bilmirik hələ biz.
Yoxsa hardan olardı
Onu ucuz tutanlar,
Düşmən münasibətlər
Verərdimi belə bar?!
Nə dil, nə din, nə də irq,
Ya siyasi əqidə
Səbəb deyil ki insan
Dostluqdan inkar edə.
Gör dünyada nə qədər
Qan-qan deyən nöqtə var;
Qan tökülən torpaqda
Baş verərmi lələzar?!
İran, İrak, Fələstin,
Livan, Çili, İsrail...
Bu hissini yoxluğundan
Qurban verir müttəsil...

Əsrin əvvəlidi, dolaşıb zaman,
Bütün Qafqaz boyu axır nahaq qan.
Göyçə mahalında Ağkilsə kəndi,
Burda da vəziyyət xeyli çətindi.
Oturub evində Məhəmmədəli,
Dalğın baxışları xeyli qüssəli.
Düşünür, «Namərdlər nahaqca yerə
Bu qonşu xalqları vurdu bir-birə.
Avam adamları gəl anlat indi,
Ədavət silinsin, yaman çətindi.
Ortaya atılıb beş-altı alçaq,
Arada ellərin qanı axacaq.»
Elə bu məqamda qapı döyülür,
Gələni görüncə gözləri gülür;
«Mən kimi görürəm, dostum Yervəndi,
Sənsən bu dostluğun qırılmaz bəndi.
Artıq gecədir ki, səndən nə əcəb?
Yaman sevinəcək qardaşın Nəcəb.
El qana çalxanır, məsləhət görək,
Çarəsiz dərd yoxdu, bir tədbir görək.
Siz ordan, biz burdan eli oyadaq,
Xalqın sinəsinə çəkilməsin dağ.
Tək-tək toqquşmalar artıb çoxalır,
Bu qonşu qırğını hərəkət alır.
Nifaq dərinləşir hər gün, hər saat,
Ləngisək bu səhvdən keçərmə həyat?»
«Haqlısan, haqlısan hər sözündə sən,
Elə bu məqsədlə gəldim indi mən.
İrəvan tərəfdən bir dəstə gəlib,
Sabah gecə yarı durub yönəlib
Tamam qıracaqlar sizin kəndləri.

Bu dağlar görməmiş hələ səhəri
Qoy bütün kəndlərə yetişsin xəbər,
İnsan deyiləndən qalmasın əsər.
Sabah bütün mahal aşsın dağları,
Gedib Kəlbəcərə yetişsin bəri.
Yeganə yoldur ki, tökülməsin qan,
Vaxt keçər, yəqin ki, dəyişər dövrən.
Artıq arxayınam, bilirəm ki, sən
Bu işi yoluna qoya bilərsən.
Durub getməliyəm, gərək düşmənlər
Mənim yoxluğumdan tutmasın xəbər.»
«Çox sağ ol, ay Yervənd, bilirdim ki, sən
Etibarlı dostsan, nadir igidsən.
Nə yaxşı ellərin sən tək oğlu var,
Jəhənnəmə dönər yoxsa bu diyar.»
«Dostluq öz yerində, bu gün şübhəsiz,
Ellərin qeydinə qalmalıyıq biz.
Xalqını ürəkdən sevir sə hər kəs,
Sülh istər, vuruşa qol qoya bilməz.»
Onlar qucaqlaşır cüt qardaş kimi,
Rıqqətə gəlibdi qəlbin hər simi.

Tezliklə çağrılıb gəldi cavanlar,
Görsünlər belə gec nə məsləhət var.
Onlara üz tutdu el ağsaqqalı,
Bir anda məclisin dəyişdi halı;
«Yərvənd söylədi ki, bir dəstə daşnaq
Sabah gecə yarı burda olacaq.
Qılıncdan keçirmək bizim kəndləri
Onlara məqsəddi nə vaxtdan bəri.
Sabah bütün mahal aşsın dağları,
Belədir bu günün düzgün qərarı.»
Sözünü qurtardı Məhəmmədəli,
Hirs ilə yerindən qalxaraq Vəli

Söylədi, «nə üçün qaçmalılıq biz?
Başı ağağımı olsun elimiz?
Sabah biz özümüz pusquda duraq,
Buyurub gəlsinlər, cücə tək qıraq.»
«Belə bir yol ilə dayansa nifaq,
Mən özüm də elə edərdim ancaq.
Hər belə toqquşma bilməliyik biz,
On yeni çarpışma doğacaq şəksiz.
Bir də nə fərqi var sənə daşnağın?
Qana susayan kəs kim olsa – azğın,
Həm o, həm bu xalqın düşmənidir, bil.
Oyan bu qəflətdən, gözlərini sil.
Üstümüzə gələn o daşnaqların
Yalnız beş-onudur vicdansız, harın.
Qalanı aldanmış yazıq kəndlidir,
Özü də bilmir ki, istəyi nədir.
De görək, nə üçün pusquda duraq,
Nə üçün onları cücə tək qıraq?»

Necə deyildisə elə edildi,
El vaxtında dağı adlaya bildi.

Səhərə az qalmış Yervənd oyandı,
Geyinib öndəki dikedə dayandı.
Baxdı uzaqdakı yanan kəndlərə,
Kəndlər göz vururdu sanki bir-birə...
Ah çəkdi dərindən o dönə-dönə;
«Neynəmək, qayıdıb tikərlər yenə.»

Keçər xeyli zaman, dəyişər dövrən,
Yeni fəlsəfəyə köklənər insan.
Bir vətən yaranar neçə millətə,
Orda yer tapılmaz kinə, nifrətə.
Dostluq və qardaşlıq bir adət olar,

Ellərin qisməti səadət olar.
Bir şey qalmayıbdı, tezliklə bəşər
Bütün yer üzündə belə birləşər.
Sərhəd dirəkləri biryolluq itər,
Onların yerində Qızılgül bitər.
Min illik arzular olar həqiqət,
Yollar işıqadır, yox özgə adət.
Ortadan silinər qanlar, qadalar...
Ey bəşər, nə gözəl gələcəyin var!

Bu sayaq köklənir hər duyan ürək,
Bunu görməməkçün kor olmaq gərək.
Bir çiçəkli çöldə gəzəndə şəksiz,
Tək-tək qanqala da rast gəlirik biz.
Jəmiyyət də elə, orda hər zaman
Tapılır atını tərsinə çapan.
Güya ki, Qarabağ gələcək cana,
Əgər tapşırılsa Ermənistana.
Təəccüb edirəm, o necə başladı
Ki, onda belə bir fikir dolaşdı.
Bir olan şeyi də bölmək olarmı?
Hətta düşünməyin mənası varmı?
Birdi göylərimiz, birdi torpaq, su,
Birdi qəlbimizin ən baş arzusu.
Birdi vicdanımız, birdi əlimiz,
Bir cürə rəqs edir odur, elimiz.
Kim harda istəsə qurmurmu yuva?
Kim gəlməsən, deyə qaldırır dava?
İnzibati bölgü hər zaman ancaq,
İdarəetmənin işi olacaq.
Elə kal fikirlər yalnız əlbəəl
Müqəddəs dostluğa gətirər xələl.
Mənim, sən ki var, yaradır nifaq,
O sözlərin yeri arxivdir ancaq.

Elə düşünənlər bilməliyik biz,
Hər iki millətə düşməndi, şəksiz.
Onların hər cəhdi hədərdir, hədər,
Dostluq deyilənə yol alıb bəşər!

Müasir Avropaya qısa bir nəzər salaq,
Onların həyatıyla öteri tanış olaq.
Bir dövlətə çevrilib onlar qısa zamanda,
Sağlam münasibətlər vüsət alır cahanda.
Sərhədlər silinibdi, yoxdur tikanlı məftil,
O yüz illik qovğalar olmayıbdı elə bil.
İki cahən savaşı ortaya qoyan Alman,
Bu yeni ittifaqda hegomundu, bax bu an.
Vahid silahlı qüvvə bu birliyi qoruyur,
Vahid pul hər dövlətə deyir, güclən, yarat, qur!
Amerika ilə yarış udulur göz önündə,
Bu birliyi bəyənilir, ağılı olan hər bəndə...
Dünyanın sabahını seyr edirik orda biz,
Bu yolla birləşəcək bəşəriyyət şübhəsiz.

Erməni xalqının da açılacaq gözləri,
«Daşnak»ın axırına çıxacaqlar özləri.
Öz yerini biləcək Qafqaz regionunda.
Hər cür dava sülh ilə qurtarmırmı cahanda?!

Oğul odu çor deyənə can desin,
Yoxsa nə var söyləyəsən cana can.
İsidərmi, quru dillə «can» de, sin,
Sevda deyil sığınsa da cana can.

Kim görüb ki, aşıq dərdi az ala?
Ancaq vüsəl həsrət deyil, az al a!
Bir dərd olmaz yemək, geymək azala,
Aramızdan sən azalma «can», a «can»!

Dedin al gey, yaşıl nədi, göy nədi?!
Ulduzlara qalxıb çatdım, göy nədi?
Yada düşdün, qəlbim, ruhum göynədi,
Necə şirin söyləyərdin, «cana, can»!

Kiçik səni ağa bildi, a sandı,
Ürəklə tut bərk ayaqda asandı.
Kefin köksə acı anmaq asandı,
Hünərin var olan zaman can ac an.

Bəşər oğlu mələklərə ola ram,
Mən də deyəm, dəli könül ol aram.
Gülüm, vallah ömrü yarı olaram,
Ülfətindən əgər qalsa can ac, an.

Əl ver durum qulluğunda sənini di;
Mənə hakim olmamısan sən indi.
Bu dünyada nəyim varsa sənindi,
Jan demisən, cəm olubdu cana can.

Pənah görüb, dostu qurban can olur,
O yerdə ki, sidq ürəkdən «can» olur.
«Can» dedikcə öz canım da can olur,
Qoy işləsin duyğuyacan, canacan!

1988

111111247899

(11.12.1940)

İLHAM PƏRİSİ İLƏ İKİNCİ SÖHBƏT

Yenə könlüm təlatümlü dəniz kimi dalğalanır;
O, əzəldən ətaləti, sükunəti ölüm sanır.
Axı ömür bir dənədi, hesabdadı hər bir anı,
Bu müddətdə gərəkdir ki, dərk eləyim bu cahanı.
Bu borcumdu, - kimya üzrə bir nəticə almalıyam,
Şe'rin hər bir formasında rübabımı çalmalıyam.
Bu günəcən ödənməyib telli sazın ehtiyacı,
Gərək dünya anlasın ki, tellilərin odur tacı.
Qoy rütubət dəyişdikcə boğulmasın onun səsi,
Hər birinin neçə yüz il eşidilsin xoş nəğməsi.
Öz dolaşığı yollarında kimya məni yoran zaman,
Şe'r, sənət aləminə uçub qonur könlüm o an.
Yeni nəğmə bəstələyir qızılgülün yanağına,
Gözəllərin əllərinə, tellərinə, buxağına.
Milyon nəğmə qoşulsa da gözəllərin gözlərinə,
Ancaq yenə layiqincə oxşar olmaz özlərinə.
Səyyar könül, vürğun könül qələmimə ram olanda,
Yaz fəslinin buludu tək gürşad olub boşalanda,
Tut kötüyü əl eləyib maqnit kimi çəkir məni,
Könül indi başqa səmtə açır səyyar yelkənini.
O zaman ki, əllərimdə adi kötük saza dönür,
Qışın oğlan çağı belə gözlərimdə yaza dönür,
Övlad qədər əziz olur hər yeni saz, hər yeni tar;
Hər birinin öz lisanı, öz nəğməsi, öz səsi var.
Bax beləcə ömr edirəm uç dünyanın arasında,
Hər birinin əksi vardır gözlərimin qarasında.
Xeyli vaxtdı, gecə-gündüz,
Əlləşirəm bir saz ilə;
Zəhmət hədəf gedə bilməz,
Nəhayət ki, gəlib dilə.
Aman Allah, necə səslər

Qopur onun sinəsindən, -
Nə özümdə, nə özgədə
Görməmişəm ona bir tən.
Sədəfli saz,
O xoş avaz,
Həyatıma
Gətirib yaz!
Yorulmadan, usanmadan
Gecə-gündüz hey çalırım,
Zəif, adi bu çalğımdan
Görünməmiş zövq alıram.
Nəhayətsiz səadətdir
Məhəbbətə qoşa yanmaq,
Sədaqətli, ləyaqətli,
E'tibarlı dost qazanmaq.
Neçə gündü hər bir şeyi
Unutmuşam bu dünyada,
Nə kolbalar, nə cihazlar,
Nə şe'riyyət düşür yada.
Gecə xeyli ərisə də,
Həzin-həzin ötür sazım,
Ah, nə qədər həmahəngdir
Onun ilə ehtizazım.
Sevinc dolu bir təcəccüb
Çulğalayır tez-tez məni;
Elə bil ki, hər pərdəni
Oxumaqdan yorulmuruq.
Nə mən, nə də sədəfli saz;
Könül tutan məşğələdən
Heç bir zaman doymaq olmaz!
Birdən-birə açıq-aşkar
Çağırırlar sanki məni;
Dönürəm ki, gözəl bir üz
Nurlandırır pəncərəmi.

Qaçmaq nədi, lap uçuram,
Pəncərəni tez açıram.
Bir qaydadı, görürsən ki,
Sevinc ustə sevinc gəlir.
- Xoş gəlmisən, - deyə, odur
Məndən əvvəl saz dillənir:
- El bilir ki, əzəl gündən
Sənin ilə qoşayıq biz,
Bir-birini tamamlayır
Ürək açan ahəngimiz.
İncilərin düşsün deyə
Gözəllərin dillərinə,
Əvvəl-əvvəl könül verir
Bu sinəmin tellərinə. -
Gələn şe'r pərisidi,
Gör necə də xoşbəxtəm mən;
Belə həmdəm tapan könül
Tanıyarmı duman, ya çən?!
O, dillənir;
- Mehriban saz,
Mö'cüzəsən, səndən olmaz!
Gəlişinlə şe'riyyəyə
Gətirmisən al səhəri.
Sənin ilə ucalıbdı
Onun bütün zirvələri.
Qoşma, təcnis sənin ilə
Göz açıbdı bu dünyaya,
Hər birinin şan- şöhrəti
Uçalıbdı Günə, Aya.
Bu nədir ki, hələ sənin
Xoş günlərin qabaqdadı,
Bütün dünya sevcəkdir
Sən kamili, sən ustadı. –
Sonra dönür mənə sarı,

İnci saçır dodaqları:
-Bilirəm ki, vurğunusan,
Əzəl gündən, hər sənətin,
Ancaq bizim telli saza
Xüsusidi məhəbbətin.
Ayrı cür də ola bilməz,
Sən doğulan gündən bəri,
Zaman-zaman dinləmişən
O sehirli nəğmələri.
Körpəlikdən köklənməsə
Qəlbin ona, ruhun ona,
Heç at sürə bilərdinmi
Qoşma, təcnis meydanına?!
Gec deyildir, indən belə
Qoy saz olsun sənin yarın,
Şe'r, sənət dünyasında
Saflaşacaq duyğuların. -
Deyib, susur o gül yanaq,
Gəl onun bu halına bax!
Görürsənmi, adət üzrə
Qayğılıdı baxışları,
Ciddi söhbət endiribdi,
Yəqin, yerə o dildarı.
Barmaqları daraqlanıb,
Bax, yol çəkir onun gözü,
Yaddaşıma yazmalıyam
Deyəcəyi hər bir sözü.
Saz köksümə sığımbdı,
Gözləyirik, nə deyəcək.
Süküt çəkir xeyli zaman,
İntizarda qalır ürək...
Odur bizə sarı dönür o pəri,
Sanki yol çəkirdi ala gözləri.
Deyir:

- Çulğalayır sənəti böhran,
Ora gələ bilir hər kənar insan.
Ağıl hesabına, savad gücünə
Yazılan bir şe'rin hüsnü, gücü nə?
Şair doğulmasa anadan insan,
Şair olmayacaq ondan heç zaman.
Şair doğulmağın özü də azdı,
Tək bununla Səməd, - Vurğun olmazdı.
Gərək dərk edəsən bütün dünyanı,
Bir də ki, əməkdi bu işin canı.
Deyilən bu şərtlər ödənsə əgər,
Şair alacaqdır deməli bəşər.
Bütün formalardan bac alacaq o,
Sənət dünyasında ucalacaq o.
Bu da əsil hünər deyildir hələ,
Gərəkdi bir pillə sənət yüksələ.
Yoxsa öz yerində sayacaq sənət,
Həm də bağışlamaz bunu təbiət.
Odur, sərbəst forma baş alıb gedir,
İzahı asandı, gəzmə burda sirr.
Şair olmayan da işlədir onu,
Hər kəs çətinliksiz geyir o donu.
Ancaq o formada şe'riyyəti hanı?
Yerindən oynadır hansı insanı? –
- Əgər elədirsə, söylə ey afət,
Sərbəsti nə üçün yaradıb sənət?
Axı həyat vecsiz heç nə yaratmır,
Gərəkli şeyləri kənara atmır. –
- Sənət xalq üçündür, şəksiz, şübhəsiz,
O, sərbəsti sevmir, görmürükmü biz?
Bölgü və qafiyə, - doğur şe'riyyəti,
Onlarsa sərbəstdə zəifdir, əlbət.
O, nərsədən nəzmə keçiddir, ancaq,
Nə o, nə bu deyil, diqqət ilə bax!

Nəsrədən doğulub nəzm bir zaman,
Homerə borcludu belə bir imkan.
Axtarsan, nəzmdə bircə forma var,
O da məsnəvidi, gün kimi aşkar.
Qəzəl, qoşma, təcnis yaranıb ondan,
Onlar da son deyil, tükənməz imkan.
Homer yaradarkən nəğmələrini,
Ölçüyə salırdı sətirlərini.
Təsadüfən bəzi sətirlər gəlib
Əvvəlki sətirlə qafiyələnib.
Sonrakı şairlər gördülər qəti,
Bu birə beş edir şe'riyyəti.
Beləcə məsnəvi gəldi meydana,
Poeziya çatdı şöhrətə, şana.
İndi qəzəllərə yaxşı fikir ver,
Onlar çoxsətirli bir məsnəvidir.
Ancaq hər bir sətir bölünüb yarı,
Beyt şəklinə salıb bu da onları.
Aşırma misralı bəndlərdə də biz,
Məsnəvi tapırıq şəksiz, şübhəsiz.
Qoşmalar, təcnislər, gəraylılar da,
Beləcə qurulub, şübhə yox burda.
Hər bəndin dörd sətiri dursa yanyana,
Yenə də məsnəvi çıxır meydana.
Ancaq hamısında ciddi bölgü var,
Onunla şe'riyyət artıb ucalar.
Məsnəvini doğub, sərbəst bir zaman,
Şe'rə gətiribdi şöhrət və imkan.
Başa gətirəndən vəzifəsini,
Heç kəs eşitmirdi onun səsinə.
Nizamidən tutmuş bizim əsrədək,
Ona rast gəlinir olduqca seyrək.
Qərbdə yaşamağa onun haqqı var,
Orda hələ yoxdu kamil formalar.

Yüz illər, min illər gəlib keçəcək,
Orda da qoşmaya meydan gələcək.
Qəlbində şairlik yaşadan bir kəs,
Sərbəstə o qədər meyl edə bilməz.
Sən də təmbəlliyi bir kənara at,
Kamil formalarda incilər yarat.
Boynuna almısan belə minnəti,
Yazıb yaratmaqdan yorulma qəti.
Türk dili əzəldən şe'rin səsidə,
O, bu gün cinaslar xəzinəsidə.
Heç bir şeyin sonu yoxdu cahanda,
Təcnis ustası tək ad qoy zamanda.
Sənətdə novator olmasan əgər,
Səni yaşadası deyildir bəşər. –
Ona söylədim ki:

- Ey nazlı pəri,

Eşqinə kökləndi qəlbin telləri.
Bu geniş dünyada nə qədər sağam,
Sənətin eşqiylə yaşayacağam.
Daha saz olubdu könül həmdəmənim,
Sürgünə gedəcək kədər, qəmim.
Bəsdə axtarışlar, bu gündən gərək,
Böyük sənət üçün döyünsün ürək. –
O, öpdü alınımından analar kimi,
Sonra gülümsədi sonalar kimi:

- Nə etmək, ayrılıq yetişi yənə,

Artıq dönməliyəm göylər mülkünə. –
Deyib ulduzlara tərəf yol aldı,
Xəyal sür'ətiylə qalxıb uçaldı.
Gözdən itənədək o dilbər sona,
Sazımla başbaşa əl etdik ona.
Yenə iki sirdaş göz-gözə qaldıq,
İlahi, nə şirin şərqlər çaldıq...
Bu vaxt, yavaş-yavaş söküldükə dan,
Sardı qəlbimizi özgə həyəcan.

ƏFSANƏLƏR NAĞİLLAR

111111247899

(11.12.1940)

PƏRVANƏ ƏFSANƏSİ

Mən körpə olanda mehriban anam,
Ömrümə, günümə şərəf, şan anam
Ellər yandıranda yenə şamları,
Sehirlı, sevimli qış axşamları
İsti qucağına alardı məni,
Özgə bir aləmə salardı məni.
Bircə anda dönüb aşıq olardı,
Könlünü saz kimi tutub çalardı;
Hər axşam deyərdi bir yeni dastan,
O şirin nemətdən doyarmı insan?!
Getmir qulağımdan anamın səsi,
Dolu xəzinəydi onun sinəsi.
Oxucum, üz-üzə dayanaq yenə,
Onlardan birini danışım sənə.
Heç olmasa, qoy, bu itib-batmasın,
Mənimlə əbədi, bir gün yatmasın.

Böyük yurdumuzda bir oba vardı,
Sakit bir qəbilə orda yaşardı.
Deyilən obadan bir azca kənar
Müqəddəs atəşgah daima yanar,
Hər evə, komaya həyat verərdi;
Odu olan elin daha nə dərdi?!
Təzə ailələr hər şeydən qabaq,
Evdə yansın deyə həmişə ocaq,
Gəlib həmin yerdən od aparardı.
Qəbilə qayğısız, qəmsiz yaşardı.
Bir zaman obanın şöhrəti, şanı
Həm də bir gözəldi, eləsi hanı?!
O idi ellərin söhbəti, sözü,
Bütün cavanların ondaydı gözü.

Belə bir ay üzlü, belə bir sona
Min ildə bir dəfə gəlir cahana.
Gecə-gündüz onu hey anmaq üçün,
Sevda adlı oda qalanmaq üçün
Bircə dəfə görmək kifayət idi;
Pəri, bax beləcə bir afət idi.

Oba gənclərindən elə bu zaman,
Aşkar seçilirdi cavan bir oğlan.
Ellər gözəlinə vurğundu o da,
Həm aşkar, həm gizli yanırıdı oda.
Elcan Pəri ilə həmyaş olardı,
Sakit təbiəti, saf qəlbi vardı.
Oba cavanları coşub daşanda,
At minib, qıy vurub dağlar aşanda
Elcan Məcnun kimi çöllər gəzərdi,
Pərinin adına güllər üzərdi.
Əlvən çuxasını geyəndə dağlar,
Bülbülün üzünə güləndə bağlar,
Ceyranlar ox kimi düzə qaçanda,
Kəklik çolpaları qanad açanda,
Ətirli bir mehə dönəndə külək,
Çəməndə uçduqca xallı kəpənək,
Kimsə candan sevib yara yetəndə,
Kiminsə ömründən kədər itəndə
Elcanın qəlbində qanı coşardı,
Nəğmə bəstələrdi, şer qoşardı.
Kövrək bir fidanın sınsa yarpağı,
Lələnin vədəsiz solsa yanağı,
Yuvasından düşsə körpə quşcuğaz,
Ya da bənövşəni dalasa ayaz,
Kim isə həyatı əyləncə sansa,
Hansı vəfasızsa əhdini dansa,
O əzab çəkərdi səbəbkar kimi,

Bir xeyli inlərdi qəlbinin simi.
Qəmli bayatılar çəkərdi o an,
Belə kövrək idi elcanlı Elcan.

Səhərə yaxındı, oyanıb yenə,
Cumub fikirlərin dərinliyinə
Uçuram o uzaq keçmişə sarı;
Aydın görmək üçün o zamanları.
Özümü onlarla birgə sanmasam,
Birgə alışmasam, birgə yanmasam
Ortaya layiqli bir yazı gəlməz,
Qədirbilənlərin cöhrəsi gülməz...
Bir də baxıram ki, qayıtmışam mən,
Üzə gələn günü düşünüb həmə,ən,
Vermişəm yaxamı qayğılarına;
Mümkünmü həyatdan durasan yana?!
Axı insanlığın ilk baharı da,
Onun milyon illik arzuları da,
Bir həqiqət olub düşübdü bizə;
Dərin düşünəndə nur gəlir gözə.
Aydınlığa doğru getdikcə dövran,
Hər şey insan üçün olduğu zaman,
Nə qədər problem çıxıb aşkara;
Az qala tərs düşüb ağ ilə qara.
Çoxu yaxasını kənara çəkir,
Bu hal cəmiyyəti gör hara çəkir?
Bir də ki, qayğısız həyat olarmı,
Onu gözləməyin mənası varmı?

(Hərdən düşünürəm, özüm kiməm mən?
Bir şey gəlməsə də hələ əlimdən,
Dağ üstə bir dağ da qoymasam belə,
Bəzən nəyi isə duymasam belə,

Heç nəyi əvəzsiz almadım ancaq,
İnsanlara borclu qalmadım ancaq.
Daşdan çıxarıram bir parça çörək,
Əməyimlə sədəf cana gələrək
Simlərin altında alışıb yanır,
Könlümdə solğun bir ümid oyanır;
Onlar məndən sonra xeyli qalacaq,
Ellərin qəlbini alıb çalacaq...)

Haydı ilham pərim, uçaq keçmişə,
Ürəklə girişək yarımçıq işə.
Keçmişə dərindən dərk etməsək biz,
Nurlu ola bilməz gələcəyimiz!

Bütün ürəklərin hakimi Pəri
Qayğısız salırdı yola günləri.
O sular sonası, o nadir gözəl,
Hələlik heç kimə qoymurdu məhəl.
Əgər getsə idi söhbət Elcandan,
Qızlar bir bayatı desəydi ondan,
Ürkək baxışları dalğınlaşardı,
Bəlkə də qəlbində bir sirri vardı...

Ellər gözəlinə yar olsun deyə,
Eşqi, məhəbbəti var olsun deyə,
Təşəbbüs etmişdi neçə igid ər,
Əli boş dönmüşdü ancaq elçilər.
Nəhayət bəxtini sınağı Elcan,
Elçilər mətləbi söyləyən zaman,
Pərinin atası etdi etiraz,
Söylədi, - qardaşlar, düşünün bir az;
Pəri kimi bir qız layiqmi ona;
O kəpənək qovub, çiçək yığana?

Qoy yaxşı eşitsin, budur son sözüüm;
Onu bu tərəfdə görməsin gözüm.-
Həyatın qəribə bir qanunu var;
Qadağan istəyi yalnız artırır.
Elcanın sevgisi birə min oldu,
Dərdi başdan aşdı, çöhrəsi soldu.

Bədbəxtlik üz verdi bu vaxt ellərə,
Düşmən hücum çəkib gəldi o yerə.
Xalqın sinəsinə çəkildi min dağ,
Sağ qalan evində edildi dustaq.
Müqəddəs ocağın yanında düşmən
Düşərgə salmışdı gəlidiyi gündən.
Gədə bilməzdilər yerlilər ora,
Üstəlik də düşmən açıq-aşkara,
Qoymadı obada yanar bir ocaq.
Məqsəd bu idi ki, qışda donaraq,
Yerli əhalinin kökü kəsilsin,
İşğal edənlərin yeri genəlsin.
Gələn fəlakəti duyduqca Elcan,
Kövrək ürəyindən axdı qara qan.
Düşmən amansızdı, düşmən çox idi,
Heç yerdən, heç kəsdən kömək yox idi.
Gecə də, gündüz də düşündü hər an;
Necə xilas etsin eli bu dardan.
Tükənirdi elin qüvvəsi daha,
Ümüd üzülürdü gələn sabaha.
Elcan evlərində bu axşam yenə
Qısılib komanın uzaq küncünə,
Düşünür, yol çəkir onun gözləri;
Gəlib dayanıbdı önündə Pəri.
Dinib danışmayıır o şirin xəyal,
Ancaq gözlərindən oxunur sual:
«Niyə dayanmısan axı, ay Elcan,

Qış günü, ocaqsız donmazmı insan?»
O özünə gəlir, əvvəl olur şad,
Sonra sinəsindən qopur bir fəryad:
«İlahi, soyuqdan donar ki Pəri,
Gedirəm əliboş dönməyəm geri.
Hər necə olsa da, ancaq yenə mən,
Od alıb gələyəm düşmən əlindən.
Bir gecə olsa da isinər Pəri,
Həm də görməmişəm nə vaxtdan bəri».
Elcan qətiyyətlə durub yönəldi,
Müqəddəs ocağın yanına gəldi.
Bir yanda gizlənilib xeyli gözlədi,
Od gözətçisinə baxıb izlədi.
Birdən hücum edib çomağı çaldı,
İkinci zərbədə canını aldı.
Özü də bilmədi ancaq o anda,
O cəldlik, o qüvvə hardandı onda.
Bir qab od götürüb dönüncə geri,
Onu gördü başqa düşmən əskəri.
Elə ki o əskər qışqırıq saldı,
Yatanlar oyanıb dörd yanı aldı.
Ələ sağ – salamat keçməyim deyər,
Odlu dolu qabı qaldırıb geyər
Onu öz başından caladı Elcan.
Yanan bir məşələ çevrildi o an;
Düşmənin üstünə cumdu çaparaq,
Düşmən əsgərləri əvvəl çaşaraq
Donub bir anğıla yerində qaldı,
Elcan kimə dəysə dərhal od aldı.
Düşmənin canına düşdü vəlvələ
Bir anda tozları qalmaqda belə;
Tələsik sürünüb dağdan aşdılar
O eldən bir yolluq uzaqlaşdılar.
Sonuncu gücünü toplayıb Elcan

Ordan Pərigilə yollandı o an.
Ocağın yanında yerə sərildi,
Onu öz oduyla yandıra bildi.
Hay düşdü, ellərin açıldı donu;
Elcan ölümüylə yaşatdı onu.

O vaxtdan bayıra çıxmadı Pəri,
Ocağa dikildi ala gözləri.
Kədər sürmə çəkdi onun gözüne,
Ellər həsrət qaldı gülər üzünə.
Pəri gecə-gündüz baxdıqca oda
Elə bil Elcandan alırdı səda:
«Mənim mehribanım, barı sən yaşa,
Səadət içində ömrü vur başa».
Göylərə üz tutub bir gün o dildar,
Söylədi, - ey tale, ey pərəvərdigar.
Elə et od olsun şöhrətim, şanımlı,
Elcanın oduna əbədi yanımlı. –
Deyincə çevrildi bir pərvanəyə.
Oxucum, könül ver bu əfsanəyə.
O vaxtdan bəridir, düşüncə axşam,
Ortaya gəlincə çıraq, ya da şam,
Pərvanə başına xeyli dolanır,
Nəhayət özü də alışıb yanır...

111111247899

(11.12.1940)

SARI GÜL, SARI BÜLBÜL VƏ SALXIM SÖYÜD ƏFSANƏSİ

Nəhayət ki, gəldi bahar, uyğusundan durdu cahan.
Mən kefi kök, damağı çağ bu gün evə dönən zaman,
Neçə vaxtdı yanı üstə düşmüş qələm gəldi dilə.
Gözlərimə ərlə baxıb, bir dost kimi dedi belə:
«Deyirdin ki, gecə-gündüz qələmini çalasısan,
Hədən ötmüş günlərin də qisasını alasısan.
Sən pozmusan demək əhdi, unutmusan bil ki, andı;
Çünki, şer dünyasından uzaqdasan nə zamandı.
Yaz nə yazdı yoxsa çiçək, qış nə qışdı olsa qarsız?!
Odu olub oda düşür hansı ağac qalsa barsız!
Şairsənsə, öz dövrünə gərək könül bağlayasan,
Bir gözünlə gülən zaman, bir gözünlə ağlayasan.
Sevincin də, kədərin də vərəqlərə köçsün gərək.
Bulud kimi boşalmasa köksündəki çarpan ürək
Hesab et ki, o günləri, o anları yaşamadın.
Belə getsə inanma ki, yaddaşlarda qala adın».
Söylədim ki, «Əziz dostum, töhmətlərin haqlı deyil.
Sənsiz ötən o günlərim necə keçib söyləyim, bil.
Çoxdandır ki, nə rahatlıq, nə də dinclik verir mənə,
Bizim müdrək babaların yadigarı bir əfsanə.
Gərək sənət göylərində layiqincə qanad gərim,
El yaratmış bu inciyə daha nurlu həyat verim.
Ona görə xəyal məni ağuşunda neçə kərə,
Aparıbdı əl çatmayan, ün yetməyən keçmişlərə.
Mənim qəmdən azad qəlbim olubdu bir qırıq kaman,
Aşıqlərin taleyinə inləyibdi zaman-zaman;
Ərzurumun gədiyini Kərəm ilə qoşa aşib,
İlan mələr səhralarda Məcnun ilə qucaqlaşib.
Fərhadla bir parçalayıb sal qayalı Bisütunu;
Neçə nakam məhəbbətin alovları yaxıb onu.

Ey qələmim, gəl səninlə bu arzuya könül verək,
Şer, sənət dünyasında baxça salaq, çiçək dərək!

Deyirlər, nə vaxtsa bir şah yaşardı,
Onun Gülcan adlı bir qızı vardı.
Qızlar bulağından təzə gəlirdi,
Həm də gözəllikdə dünyada birdi.
Qaş, göz, ağız, burun, dişlər, dodaqlar –
Təpədən dırnağa, canda nə ki var
Yalnız kamillikdi onun qisməti,
Üstəlik gözəldi hər xasiyyəti.
Onda görünməmiş cazibə vardı,
Xisləti adına çox yaraşardı,
Ay kimi çıxanda o nazlı sənəm,
Heyran kəsilərdi hüsnünə aləm.
Misilsizdi onun hüsnü, camalı,
Tale vergisiydi ağılı, kamalı.
Bütün elmləri kamil bilirdi,
Danışsa dilindən dürr tökülərdi.
Sakit, ədalətli, sadıq, mehriban;
O idi cahanda ən kamil insan.
Oxucum, sən başa düşməkçün məni,
Gətir xatirinə öz sevgilini.

Hər kəs yaxşı bilir ki,
Budur həyatda adət;
Gənclik ilə əkizdi,
Ayrılmazdı məhəbbət.
Nə qədər gen dolansa,
Sevgi əzabdır deyə,
Gec-tez əsirlik qalır,
Ancaq hər bir kimsəyə.
Alqış sənə, təbiət,

Alqış sənə, ey həyat!
Əgər belə etməsən
Boş qalardı kainat!

Gülcanın eşqi ilə
Minlər alışdı, yandı.
Nəhayət, o mələk də
Eşq oduna qalandı.

Təbiət aşiqiydi
Bizim Gülcan, o pəri
Körpəlikdən sevərdi
Çiçəkləri, gülləri.
Onların arasında
Gəzsin deyə hər səhər,
Gülcan ilə dayəsi
Baxçaya enərdilər.
Bağbanın nəvəsi də
Çox vaxt orda olardı.
Onunla oynamaqdan
Gülcan ləzzət alardı...

Eldar artıq dönmüşdü
Şir ürəkli cavana,
Üstəlik də tən idi
Hər cəhətdən Gülcana.
Onun əlləri idi
Abad edən hər yanı;
Eldar əvəz edirdi
Ötən ildən bağbanı.
Dörd bir yanda Gülcanın
Xoşladığı çiçəklər,
Eldarın əlləriylə

Sevilirdi hər səhər.
Çiçəklərə, güllərə,
Gözəlliyə məhəbbət
Onların qəlblərini
Birləşdirdi nəhayət.

(Görən niyə çox zaman
Yaxşı pisə tuş olur?
Belə yerdə səaədet
Uçub gedən quş olur.
İki yaxşı tuş gəlsə
Neçə ildə bir kərə,
Bu sevgi nakam olur,
Dağ çəkilib ellərə.)

Təkcə dayə bilirdi
Sirrini cavanların.
Sadıq sirdaşı idi
Əzəl gündən onların.
O, tərəddüd etmədən
Qıyardı öz ömrünə,
Bu sirri, bu sevgini
Ələ verməzdi yenə.

Yaxşı başa düşürdü
Hər üçü vəziyyəti;
Uçurumlar ayırır
Bu ülvi məhəbbəti.
Ağa hara, qul hara?
Şah hara, nökrə hara?
Çətin olub hər zaman

Tən gəlməsə yar-yara.
Hansı bir ümid isə
Yaşadırdı onları.
Möcüzə gözləyirdi
Bu şirin arzuları.

Yarandisa tumurcuq
Mütləq açacaq çiçək;
Günü gündən hökmünü
Artıracaq bu istək.

Gücləndikcə maneə
Aşiqə təpər gəlir.
Yalnız belə olanda
Bəşər oğlu yüksəlir...
Qınamıram onları,
Bu dərdi çəkmişəm mən.
Axı kim çıxa bilib
Ürəyinin sözündən.

Onların varlığında
Toy idi, büsat idi,
Hər gizli görüşləri
Yeni bir həyat idi.
Görüş vaxtı arada
Qalardı abır, ismət;
Özgə cürə olarmı
Əsil sevgi, məhəbbət?!

Vəziyyət qəlbini sıxanda hərdən,
Eldar düşünürdü, «Necə edim mən?
Əgər oğurlasa divlər Gülcanı,
Ayaqdan salardım bütün dünyanı.
/Ah, dilim qurusun, deyirəm nələr,

Gülcansız bu dünya ahu tək mələr./
Alıb qayıdardım onu şübhəsiz,
Onda bir-birinə qovuşardıq biz.
Ya da, basqın etsə ölkəyə düşmən,
Mən də öz gücümü göstərib həməən,
Əyərdim önümdə min-min düşməni;
Şah baba yəqin ki, seçərdi məni ...»
Bu qeyrət, cəsarət Eldarda vardı,
Aslanlar önündən meydan alardı.

Ancaq açılmırdı hər hansı imkan,
Əksinə, yaşayıb çuğul hər zaman.
Vücudu, vicdanı kömürdən qara,
İnsafsız, vicdansız, qəlbsiz avara
Bir görüş zamanı gördü onları.
/Dili lal olaydı ordaca barı./
O murdar fürsəti verməyib hədəər,
Gizlicə yaxına gəldi bir qədər.
Yaxşı qulaq verib, eşitdi o an,
Bir də görüşəcək onlar nə zaman.
Çuğul durub gəldi şahın yanına,
Hər nə görmüşdü sə danışdı ona.
Qara fırtına tək əsib-coşdu şah,
Söylədi, «İşlənilib çox ağır günah.
Bunu öz gözümlə görüm gərək mən,
Cəzanı yerində verim gərək mən!»

Növbəti görüşə gəldi cavanlar,
O yanda gizlənilib baxırdı əğyar...
Şah əl atıb oxu qoydu kamana,
Dayə bir quş kimi uçdu o yana.

O, öz sinəsiylə örtüdü Gülcanı –
Töküldü torpağa dayənin qanı.
Gərdi sinəsini Eldar bu dəfə,
Qana susamış ox uçdu hədəfə.
Gülcan qurban oldu üçüncü oxa...
Varlıq nə asanca çevrilir yoxa?!
Sevgililər düşüb yan-yana qaldı,
Qanları axdıqca solub saraldı.
Axır nəfəsində dayə çəkib ah,
Göylərə üz tutub söylədi, «Allah!
Gərək yaşayaydı onlar əbədi,
Heçliyə dönürlər.

Axı bu nədi?»

Qurbanlar göylərə tapşıraraq can,
Qeybə çəkildilər elə həmin an.

Bu nə uydurmadı, nə də xəyaldı;
O yerdə bir salxım söyüd ucaldı.
Onun kölgəsində bitdi sarı gül,
Başladı fəğana bir sarı bülbül...

111111247899

(11.12.1940)

AĞ DAŞ, QARA DAŞ ƏFSANƏSİ

Dəli könül, havalan,
Qartal kimi uç, dolan!
Əldən vermə fürsəti,
Qına çəkilmə qəti!
Bir təsadüf ucundan
Kim nə bilir, bəlkə sən,
Elə bu gün, ya sabah
Dünyadan köçəsisən?!
Bilirəm ki, lisanın
Baldan şirindi sənin.
Kamil nəğməkarısan
Həm şadlığın, həm qəmin.
Ömrün payızındasan,
Bar-bəhrəli bağın var;
Nemətləri elindi,
Əsməmiş dəli rüzgar
Çatdır elə onları,
Vermə yelə onları!...

Bir zaman vardı ki, körpə idim mən;
Başım partlayardı düşüncələrdən.
Məqsəd bu idi ki, gətirim yada,
Nə vaxt yaşamışam mən bu dünyada?
Şübhə etmirdim ki, nə vaxtsa, hökmən,
Əvvəllər olmuşam bu dünyada mən.
Deyirdim heç mənsiz olarmı cahan,
Mümkünmü bir dəfə doğulsun insan?
Uşaq xəyalından qida alsa da,
Şüurdan, məntiqdən uzaq olsa da
O, həyat eşqiyyədi, onun səsiyyədi,
Ölümə üsyanın ifadəsiyyədi.
İndi bilirəm ki, mən də bir zaman

Köçüb gedəsiyəm qoca dünyadan.
Bunu düşündükcə qəlbim sıxılır,
Varlığım alova, oda yaxılır;
Nələr qalacaqdır məndən nişana,
Bütöv ömür üçün nə verdim ona?
Ruhum tutulduqca səngiməz oda,
Qopdu ürəyimdən belə bir səda:
Dağa arxalansan, dağ olacaqsan,
Bağlara söykənsən, bağ olacaqsan.
Sən elə könül ver, elə arxalan,
Elin hikmətini Dan Ulduzu san!
Onun yaddaşını arasan əgər,
Ortaya çıxacaq misilsiz əsər.
Şair bir palıda bənzəsin gərək;
Ətəkləri bu gün, zirvə gələcək.
Torpaq keçmişidi, anadı ona,
Anasız bağlanmaz insan cahana.
Nə qədər dərinə işləsə köklər,
Şah budaq o qədər göyə yüksələr.
Sabah da yaşamaq istəsən gərək,
Keçmişlə aranı saz etsin ürək!
Əgər məhəbbətlə keçmişə baxsan,
Hər müdrik babanın əlini sıxsan,
Misilsiz xəzinə taparsan, inan.
Nə qədər əfsanə, bayatı, dastan
Hələ yazılmayıb, ellərdə gəzir,
Qəlblərdə yaşayır, dillərdə gəzir.
Onlardı, onlardı sənin qanadın,
Yaza bilsən qalar dünyada adın...

Nə qədər firəvan yaşasaq da biz,
Keçmişə həsrətlə baxır qəlbimiz.
Adət belədir ki, keçdikcə illər,
Acı unudulur, qalır şirinlər.

Yenə keçmişləri gətirək dilə;
Kim nə deyə bilər, bəlkə də elə
Mənim göz açdığım Göyçə elində,
Tərlanlar oylağı dağlar belində
Qüdrətli, şövkətli bir el yaşardı,
Onun şir ürəkli bir oğlu vardı.
Dədə Qorqud Aslan demişdi ona,
Hünəri bəlliydi bütün cahana.
Hər ağır məqamda, hər çətin gündə
Aslan dəyanətlə gedirdi öndə.
Gen gündə əlinə götürərək saz,
Duyan ürəklərə gətirərdi yaz.
Elin əziziydi o əhli hünər,
Obada yaşayan qızlar, gəlinlər
Çoxdandı həsrətlə baxırdı ona.
Onunsa qəlbinə hakimdi Sona.
Sona doğrudan da bir sona idi,
Kamil gözəlliyə nişana idi.
Əvəzsiz gözəldi bu qız cahanda,
Ancaq bir soyuqluq var idi onda.
Hündürdən gedirdi o nazlı gözəl,
Hətta Aslana da qoymurdu məhəl.
Dolanırdı illər, ötürdü zaman,
Sadiq yaşayırdı eşqinə Aslan.

Bir dəfə yuxudan durunca ellər,
Yayıldı hər yana qara bir xəbər:
Yenə elin bəxti yatıb bu gecə,
Başbulaq dibindən batıb bu gecə;
Qara bir tufan tək gəlir fəlakət,
Tükəndi xöşbəxtlik, bitdi səadət.
Solub saralacaq əkin, bağça, bağ,
Elin güzəranı çətin olacaq...

O gün məsləhətə yığıldı ellər,
Dillər sükut etdi, dindi könüllər.
Hamı gözləyirdi, nə vaxt gələcək,
Baş ağçaqqal elə nə söyləyəcək?
Yüz il ömr etmişdi o pir cahanda,
Hər sirrin açarı var idi onda.
Aqıl söylədi ki, «Hər şey aşkardır,
Burda Əhrimənin tilsimi vardır.
Bir igid gərəkdi o dağı yarsın,
Yer altı kahada tilsimi qırsın.
Ən yaxşı halda da, yəqin bilin siz,
Qurbansız deyildir bu iş şübhəsiz. -
Sükut hakim oldu məclisə bir an,
Nəhayət irəli yeridi Aslan.
Ağsaqqal, - sən idin, dedi, ümidim,
Səndəki qeyrətə arxayın idim.
Əgər eləməsən bu dərdə çara,
Həsrət qalacaqdır ellər bahara. –
Ordan Sonagilə yollandı Aslan,
Getdi xeyir-dua istəsin ondan.
Ancaq bu dəfə də həmişəki tək
Soyuq qarşıladi onu o mələk.
Əvvəl hörmət ilə baş əyib ona,
Aslan söylədi ki, - mehriban Sona!
Bu çətin səfərə yola sal məni,
Bəlkə də son dəfə görürəm səni.
Elə bir söz de ki, olsun mənə yar,
Bil ki, onda gücüm birə min artar.
Unudar yuxunu mənim gözlərim,
Dözümdən, tərəpdən düşməz dizlərim.
O iblis yuvası, o tilsimli dağ,
Yıxılar zərbəmdən toz qaldıraraq.
Ey dilbər, yolumu gözləsən əgər,
Mənə bata bilməz əcinnə, əntər.

Hünərlə tişəmi çalib gələrəm,
Bulağı tilsimdən alıb gələrəm. -
Dinib danışmadı ancaq yenə qız,
Dönüb getmək qaldı Aslana yalnız.
Sona fikrə gedib qaşını çatdı,
Geçdən gec olsa da, ancaq yenə də
Gedənin dalınca alıb su atdı...

Aslan ləngimədən başladı işə.
Dağın sinəsini yardıqca tişə,
Yeni güc gəlirdi elə bil ona;
Gözünün önündən getmirdi Sona.
Aslanım gecəni gündüzə qatdı,
Nəhayət? yer altı kahaya çatdı.
Gördü ki: ortada yatır əjdaha,
Bildi ki, səfərin sonudur daha.
O ellərin oğlu, o dəmir bədən,
Atıldı meydana qorxu bilmədən.
Qanlı bir döyüşə başladı onlar,
Nəhayət Aslana tale oldu yar.
Çırpdı tişəsini düz kəlləsindən,
O anda heyvanın müdhiş səsinə
Dağlar da, daşlar da gəldi lərzəyə,
Aslan, - cəhənnəmə vasil ol, - deyə
Neçə yol dalbadal tişəni çaldı,
O qorxunc heyvanın canını aldı.
Kahanı gəzincə o, başdan başa,
Gözü tez sataşdı iri bir daşa.
Gördü ki, üstündə büllur mücrü var.
Tilsim mücrüdədi, verildi qərar.
Aslan diqqət ilə baxınca ona,
Zərlə yazılıbdı, gördü yanına:
Mücrünü açan,
Daş olar o an!

Mücrünü götürüb bayıra çıxdı,
Son dəfə həsrətlə dağlara baxdı.
Qızıl şəfəqində yuyundu günün.
Sonra qətiyyətlə büllur mücrünün
Qapağını açıb əlindən saldı,
Bir anda daş olub yerində qaldı.
Elə bil canlıydı o ağ rəngli daş,
Sanardın yonubdu bir heykəltəraş.

Başbulaq yenə də çağlayıb axdı,
Sayəsində ellər ağ günə çıxdı.

Aslanın hörmətlə tutuldu yası;
Ziyarətgah oldu Aslan qayası.
Hər dəfə qayıdıb gələndə bahar,
Çiçək dənizinə dönəndə dağlar,
Ellər o yerləri seyrə gələrdi,
Elə bil qayanın üzü gülərdi;
Baş əyib önündə o ağ heykəlin,
Çələng bağışlardı hər qız, hər gəlin.
Hər dəfə onlarla gələrdi Sona,
Qaya həsrət ilə baxardı ona.
Bir dəfə gəlinə nazənin bahar
Yenə ziyarətə yollandı qızlar.
Onlar dağılanda hərə bir yana,
Aslanla söhbətə başladı Sona:
- Bilirəm sevirdin, sevirdin məni,
Bəs necə daş etdi iblislər səni.
Məhəbbətdən güclü bir qüvvə varmı?
Məhəbbət iblisə təslim olarmı?
Dözmüşdün, dözəydin bir az da yenə,
Yavaş-yavaş meylim artırdı sənə.
O vaxtdan, o gündən keçsə də illər,
Könlümdə bu duyğu ahu tək mələr.

Səni layiqincə sevirəm indi;
Unutmaq sevməkdən daha çətindi!
Axı, atalardan bir məsəl də var;
Tez qızan tezcə də yenə soyuyar.
Yaxşı dərk edirəm indi cahanı,
Əvəzsiz nemətdi ömrün hər anı,
Bu şərtlə, eşq ilə ötsün ömürdən.
Sevda yollarında geciksəm də mən,
Elə ki, eşqini canda daşdım,
Sanıram min illik ömür yaşadım.
Əcəl şərbətini içmək də olar,
Yığışıb dünyadan köçmək də olar. –
Sonra əllərini qaldırıb göyə,
Gör necə səslədi onu köməyə:
Ya onu yenidən insana döndər,
Ya da məni yanına göndər!
Qoy dönüm burdaca qara bir daşa,
Bu dağın döşündə verək baş-başa. –
Sonuncu diləyi oldu həqiqət;
Sevənlər qovuşmaz, belədir adət...

Beş-on il keçincə həməən o vaxtdan,
Obada doğuldu özgə bir Aslan.
Yenə gecikərək gəldi cahana,
Güllərə naz edən ay üzlü Sona.

111111247899
(11.12.1940)

DOĞMA NƏFƏS

Yenə də sızlayır könlümün neyi,
Əzəldən belədi şair taleyi.
Hər bir düşüncəmin insandı canı,
İnsana bağlıdı ömrün hər anı.
Qırx ildir ki, yoxdur dəhşət, ölüm, qan;
Xöşbəxt olmalıdı indi hər insan.
Durmada azalır aclıq, səfalət,
Dünənkindən yaxşı yaşayır xilqət.
Ancaq fikir versən neçə nəfərə,
Dəyişir əhvalı gündə min kərə.
Nəsə çatışmayır ona hər zaman,
O şeyin uğrunda çarpışır insan.
Tələbin, istəyin yoxdu hüdudu;
İnsan deyilənin xisləti budu.
Sevinc ilə kədər qoşadı hər an,
Təzadlar içində ömr edir insan.
Başqa bir sifət də xasdır bəşərə,
Həsrətlə boylanır ötən günlərə.
Göz yumur bu günkü yaxşı cəhətə,
Dövrədən şikayət keçir adətə.
Aqıl ol, həyatı düşün, ey insan!
Çalış təməlini düzgün qoyasan.

Ən böyük səadət həyatdı, şəksiz,
Axı bircə dəfə doğuluruq biz.
Ailə tamlığı ikinci şərtidir,
O bu gün dünyada ən ağır dərddir.
Yarım ailələr artır günbəgün,
Ailə dediyin sirli bir düyün;
Günahkarı tapmaq deyildir asan,
Kiçik narazılıq böyüyüb hər an
Dözülə bilməyən bir dəşhət olur;

Düşüb çilıklənən səadət olur.
Ayrılan hər tərəf yetimdi, şəksiz,
Ancaq bir mətləbi bilməliyik biz;
Ən böyük cəzanı çəkir körpələr,
Günahsız körpələr, bakir körpələr.

Ən yaxşı halda da belədir adət,
Bütöv ola bilməz sonra səadət.
Ariflə Sədaqət ən yaxşı misal,
Ey bəşər övladı, dinlə, ibrət al!
Arif oğlu ilə tək yaşayırdı,
Həm də Sədaqətin bir qızı vardı.
Yüz ölçüb bir biçib, birləşdi onlar,
Güldü üzlərinə ikinci bahar.
Dördü də can deyib, can eşidirdi,
Görənlər onlara qibtə edirdi.
Bu vaxt uşaqların on yaşı vardı,
Hərəsi elə bil bir ilk bahardı.
Elə gətirdi ki, Arif bir dəfə
Ezam olunmuşdu özgə şəhərə.
Oğlan atasından ayrılan zaman,
Gizli bir gizilti keçdi canından.
Sədaqət qalmışdı uşaqlar ilə,
Baxırdı sabaha düz ilqar ilə.
Yenə həmahəngdi qəlblərin simi,
Mehriban idilər əvvəlki kimi.
Uşaqlar hər zaman gözündə birdi,
Bəlkə də oğlanı artıq sevirdi.
Diqqət yetirirdi bir ana kimi,
Dolanıb başına pərvanə kimi
Gözündən kənara qoymurdu bir an,
Ona can deməkdən doymurdu bir an.
Ancaq günü-gündən solurdu oğlan,
Bir dəri bir sümük olurdu oğlan.

Ananın hər cəhdi itirdi əbəs.
(Ürəyi sonacan duymayıb heç kəs).
Bu hal Sədaqəti üzürdü yaman,
Ona dar gəlirdi geniş asiman.
Arif səfərindən döndü nəhayət,
Müəmmaya döndü ona bu halət.
Soruşdu ki, «Axı nə olub sizə,
Niyə kədər qonub gözlərinizə?
Elə bil mən burda olmayanda siz,
Dünyada hər şeydən korluq çəkmişiz».
«Bu sayaq anası olarsa, heç kəs
Korluq nə deməkdi hiss edə bilməz».
Hamının yerinə dilləndi oğlan.
Arifin gözündə nurlandı cahan.
Ancaq vəziyyəti düşündü yenə;
Nə səbəbdən oğlan düşüb bu günə?
Bir el hikmətində tapdı cavabı,
Anladı hər şeyi, etdi hesabı.

Belə deyirlər ki, cüt dost yaşarmış,
Bir cüt də tərhan tək atları varmış.
Sınaqdan çıxmışdı bu əhd, bu ilqar;
Doğma qardaşdan da artıqdı onlar.
Tale elə sayaq tökdü tədbiri
Səfərə yollandı onlardan biri.
O, atı dostuna etibar etdi,
Qürbətə arxayın yollanıb getdi.
Qalan sadıq olub əhdə, ilqara
Eyni qayğı ilə baxdı atlara.
Buna baxmayaraq, keçdikcə günlər,
Aydın görürdü ki, o əhli hünər,
Bir az geriləyir dostunun atı,
Yamanca təlx oldu onun övqatı.
Hər gün artırsa da ata diqqəti,

Ancaq dəyişmədi vəziyyət qəti.
Gedən dost səfərdən qayıdan zaman
Ata baş çəkməyə yollandı o an.
Görüb vəziyyəti, dedi ki, «Mənim,
Niyə geriləyib axı köhlənim?»
Elə bu məqamda at gəlib dilə,
Onlara üz tutub söylədi belə:
«Mənə öz atından yaxşı baxırdı.
Geriliyim onu yaman sıxırdı.
Heç nədən korluğum olmayıb mənim,
Təkcə bir inciklik olub düşmənim;
Hər dəfə tövlədən çıxmazdan qabaq,
Dönüb öz atına baxırdı ancaq.»

Elin yaddaşını yaxşı axtarsan,
Ən çətin suala cavab taparsan.
Nəyin hesabına olsa da, gərək,
Öz ilk sevdasından dönməsin ürək.
Gərək doğma nəfəs duysun uşaqlar,
Onsuz bir könlüdə gülməyib bahar.
Ən pis ana belə, bilməliyik biz,
Yaxşı analıqdan yaxındı, şəksiz.

İQBAL *

Bizdən uzaq zamanda,
Yəqin ki, bu cahanda,
Biri vardı, biri yox;
Yalamı az, düzü çox.
Pələng kələm yeyərdi,
Dovşan çarıq geyərdi,
Qarğa istəməzdi qar,
Düşünmə burda gop var.
Fil ağacda gəzərdi,
Qatır göldə üzərdi,
Bu tərəfdə mələklər,
O tərəfdə kələklər;
Dünya hələ xam idi,
Qəribə əyyam idi.
Sən varsa işlət ağıl,
Mən söyləyim bir nağıl.

Qədim zamanlarda bir şah yaşardı,
Firəvan yaşayan ölkəsi vardı.
Şöhrəti hər yerə yayılsın deyə,
Şəhər gözəllikdə sayılsın deyə

**Nağılın nəsr variantı Əli Qurban Dastançı tərəfindən 1952-ci ildə H.Zərdabi adına Gəncə Pedaqoji institunu bitirərkən diplom işi kimi yazılmış, sonra itib batmışdır.*

Şah əmr elədi ki, bir bağ salınsın,
Gümüşdən çəpərə sonra alınsın.
Ustalar, bağbanlar başladı işə,
Alqış edə-edə belə gərdişə.
Hər gün cani-dildən işlədi onlar;
Haqqı ödənilən iş gözəl olar.
Nağılçı demişkən, nağılı gödək,
İş başa yetişdi il ötənədək.
Hər kəsin xoşuna gələrdi o bağ;
Cənnət deyilənə misal bir bucaq.
Şah bütün ölkədən ağsaqqalları,
Ağıllı kəsləri, pürkamalları
Tezliklə o bağa çağırdı qonaq.
Hər birinə dedi, «yaxşı-yaxşı bax,
Bu işdə bir kəsir görsən əgər sən,
Gərək bu barədə sonra deyəsən.
Hər hansı bir işi tutduğu zaman,
Qüsurlu qoymasın gərək, i insan».
Qonaqlar hər yanı gəzib gəldilər,
Yalnız bircə fikir deyə bildilər:
«MİN illər sağ olsun qoy şahın canı,
Bütün yer üzündə belə bağ hanı?!
Kamil bir əsərdi, yox onda qüsür».
Ustalar durmuşdu alnında qürur.
Qəfləti bir külək qopdu bu zaman,
Məclisin içindən keçdi burulğan.
Hamı düşündü ki, axı bu nə iş?
Bu zaman ortada göründü dərviş;
Durub gözlədilər, görək nə olar.
Dərviş dedi:

«Bağın bir qüsuru var.

Onun ortasında görmürəm hələ,
Qızıl xoruz, fərə, bir də piyalə.
Həmin o şeyləri, deyir ki, fələk,

Şahın oğlanları gətirsin gərək».
Yenə bircə anda gəldi burulğan,
Dərviş ortalıqdan yox oldu o an.
Məclisi bürüdü qorxu və heyrət,
Birinci şah özü dindi nəhayət:
«Rəmmal ayırd etsin bu işi gərək,
Bəlkə xeyirliyə gəlib o mələk?
Yoxsa şeytan idi, göründü gözə,
Növbəti bir kələk qurubdu bizə?
Bilsin nə gözləyir oğlanlarımı,
Mənim İqbalımı, son nübarımı?»
Səhər rəmmal gəldi əlində kitab,
Şaha təzim edib eylədi xitab:
«Ulduzlar deyir ki, xeyirdi dərviş,
Uğurlu olacaq axırda bu iş.
Şah oğlanlarını gözləyir səfər,
Ancaq aydın deyil axıra qədər».
Şah götür-qoy etdi bir xeyli zaman:
«Şübhəsiz xəşbəxtədi övladla insan.
Oğlu üç olanda bir şahın ancaq,
Hakimiyyət deyə silahlanaraq
Qardaşlar çox zaman kəsilir düşmən.
Bəs necə etməli, qocalıram mən.
Bu ağır səfərə yollansın onlar,
Hansı birisinə tale olsa yar,
Deyilən şeylərlə qayıtsa geri,
Şahlıq taxtı olsun qoy onun yeri».
Şahın bu qərarı e'lan edildi,
Qarşıda səfər var, üç qardaş bildi.
Şahın son beşiyi, qeyrətli İqbal
Gözəl bir oğlandı, yanaqları al.
Cəldlikdə bəbirdi, gücdə isə şir,
Qılıncla, toppuzla o hey əlləşir.
Hər fəndi, üsulu yaxşı bulurdu,

Ölkədə ən güclü igid olurdu.
Üç qardaş həmişə mehriban idi.
Böyüklər də güclü pəhləvan idi.

Ölkənin ən yaşlı ağsaqqalı da,
Tədbirli qocası, pürkamalı da
Bu vaxt qonaqların içində idi.
Şaha baş endirib o belə dedi:
- Sən ey pənahımız, ədalətli şah,
Səni hifz eləsin hər zaman Allah!
Çox-çox bundan əvvəl, uşaq yaşında,
Elmə böyük maraq vardı başımda.
Aqıl məclisinə həvəskar idim,
Onlar harda olsa mən də var idim.
Bir dəfə yenə də söhbət zamanı
Bir aqıl dedi ki, «gəzib dünyanı
Az-çox ayırmışam ağı qaradan;
Hansı əsas üzrə durur bu cahan.
Nələr görməmişəm qədimdən qədim,
Tək bircə arzuma çata bilmədim.
Çox cəhd elədim ki, gətirim ələ,
Qızıl Xoruz, Fərə, bir də piyalə.
Deyirlər insanın qadir səsidir,
Dünyanın ən nadir mö'cüzəsidir.
Düz bir il at ilə şərqə yol alan,
Ordan dörd bir yana axtarış salan
Ancaq düşə bilər onun izinə.
Yenə çox çətinlik çıxar üzünə;
Tilsimli bir bağda saxlanır onlar,
Çoxları bu yolda gedib olub xar».
Sizin yerinizə olsam əgər mən,

Onları saxlaram belə səfərdən. -
Yer-yerdən aqillər səs verdi ona;
Məchul çətin gəlir insan oğluna.
Adil Şah onlara tutdu üzünü,
Bax belə söylədi axır sözünü:
- Məni də qorxudur bu ağır səfər,
Bəs göylər?

Məsləhət görərmi hədər?!

Gərək oğlanlarım qovsun şübhəni,
Özləri həll etsin bu məsələni. -
İqbal ehtiramla irəli gəldi,
Baş əydi, sonra da sərv tək düzəldi:
- Başımızın tacı, mehriban ata,
Artıq car çəkilib elə, elata.
Bütün ölkə bilir qüsurludur bağ,
Qoy mənim arzum da olmasın dustaq.
Sən xeyir-dua ver, çıxım səfərə,
Ölüm, ya üzü ağ dönüm şəhərə. -

Rəqabət, paxıllıq xasdır insana,
Hər ürək özündə yer verir ona.
Görürsən bir qəlbi zəbt edir onlar,
Başqa birisində bircə gilə var.
Onlardan azad qəlb tapılsın çətin,
Bu da qismətidi yə'qin xilqətin.
Paxıllar özündə görmürlər onu,
Nə ondan azadlar bilirlər bunu.
Elə bu məqamda durub yer-yerdən,
İki böyük qardaş dilləndi birdən:
«Bizə də rüsxət ver, ey əziz ata,
Gedib bələd olaq bir az həyata».

Üç qardaş düz bir il getdikcə getdi,
Yollar nə daraldı, nə də ki, itdi;

Nə qədər bol sulu çaydan keçdilər,
Minlərlə bulaqdan alıb içdilər.
Göylərə dirənən dağlar gördülər,
Cürbəcür meyvəli bağlar gördülər.
Neçə təzə çiçək qoxladı onlar,
Adlayıb keçdilər çox məchul diyar.
Nəhayət, bir axşam yollar daraldı,
Ondan itib batan bir cığır qaldı.
Sağda yüksəlirdi göylərə bir dağ,
Getdikcə gedirdi solda bağça, bağ.
Cığırını kəsmişdi iri bir qaya,
Onsuz da düşürdü gecə araya.
Orda dincəlməyə verdilər qərar,
Qayada bir yazı oxudu onlar,

Sol cığırını tutub yeri,
Orta deyil zəif yeri.
Sağ cığırda gedən kəslər
Bir də çətin dönər geri.

Onlar bu yazıdan tutunca əhval,
Açıq bir ürəklə söylədi İqbal:
- Sağ cığır mənimdi, əziz qardaşlar,
Gedin, qoy sizlərə tale olsun yar!
Bu yerdə gizlədək üzükləri biz,
Əgər dönə bilsə hansı birimiz
Alıb üzüyünü qayıtsın geri,
Bu sayaq bilinsin hər kəsin yeri».
Ağıllı tədbirə asdılar qulaq,
Mütləq keçəsidi fikir olsa sağ!
Vaxtı itirməyib bu yerdə hədə,ər,
Onlar dincəldilər səhərə qədər.

Səhər açılıbdı, göylər tərtəmiz,
Belə səhərlərdə gülür qəlbimiz.
Köksümüz dolusu nəfəs alırıq,
Üfünün seyrinə sonra dalırıq.
Duyuruq həyatın hər ahəngini,
Hansı rəssam çəkib onun rəngini?!
Heyran-heyran baxıb doğan Günəşə,
O baş mö'cüzəyə, sonsuz atəşə
Hər dəfə yenidən könül veririk,
Xaliqudi, ən kamil əsəri bizik!

Hazırdı qardaşlar, ayrılır onlar,
Hərənin qarşıda öz taleyi var.
Görüşüb, öpüşüb düşürlər yola,
Bir-birinə deyib, «Uğurlar ola!»

İqbal sağ cığırla səyirdir atı,
Açılır önündə yolların qatı.
Oxucum gəl biz də izləyək onu,
Ellərin o mətin, qadir oğlunu.
Xeyle gecə-gündüz at sürür İqbal,
Məqsəddən yox xəbər, qalır o sual.
Dərələrdən keçir, dağlardan aşır,
Böyük düzənləri gəzib dolaşır.
Bu günlər ərzində çıxır yoluna,
Üç qəribə halət rast gəlir ona.

Əvvəlcə görür ki, üç nəfər cavan
Çır-çırpı döşürür meşə qoynundan.
İkisi ürəklə çalışmır, ancaq,
Üçüncü əlləşir dayanmayaraq .

İri şələsini sonra güc-bəla
Dalına qaldırıb düzəlir yola.
O birilər yığıb kiçik bir dəstə,
Gedənə arxadan çatıb ahəstə
Şələnin üstünə atırlar onu;
İqbal marağ ilə izləyir bunu.
Yükdən azad olub dönürlər geri,
Beləcə vururlar yola günləri.

Başqa gün gördü ki, durub üç qazan,
Üçünün də altı yanır durmadan.
Düz bir cərgə ilə durubdu onlar,
Yalnız ikisində onların su var.
Sağ yandakı qazan boşdu az qala.
İqbal fikirləşir, bu nə sirr ola!
Ocaqlar gur yanır, ancaq ara bir
Damcılar sıçrayıb boşa yönəlir.
İqbal bu haləti xeyli izlədi,
Axırı nə olar, deyə gözlədi.
Gördü yavaş-yavaş doldu boş qazan;
İqbal düşüncəyə daldı bu zaman.

Bir dəfə rast gəldi ona araba,
İçində adamlar, geymişdi əba.
Qərribə idi ki, nə ulaq, nə at
Onu çəkməyirdi, o isə heyhat,
Düz nədi, yoxuşu qalxdı çaparaq,
Sonra göz önündə birdən uçaraq
Çatdı buludlara, itdi nəzərdən.
Dönüb uzaqlaşdı İqbal o yerdən.

Nəhayət ki, İqbal bir düzə çıxdı,
Yerlər də, göylər də orda açıqdı.
Hər tərəf yamyaşıl, gözə gəl deyir,
Düş, mənim qoynumda bir dincəl deyir.
Bəlkə də var idi min cür gül, çiçək,
Al-əlvan ləçəklər od parçası tək.
Şirin musiqiydi quşların səsi,
Çəmənə örtmüşdü həyat nəğməsi.
İqbal dilə gəlmiş qeyri ixtiyar:
«Ey dünya, nə gözəl guşələrin var!»
Bir də nəzər saldı çiçək düzünə,
İri bir alaçıq dəydi gözünə.
Könlü cuşə gəlmiş, nə vaxtdan bəri
Ona yad olmuşdu insan həniri.
Sevincək atını yönəltdi ora,
Köhləni kişnədi onun bu ara.
Bir div çölə çıxdı o alaçıqdan,
İqbal bir üşəndi, şirin olur can.
Div dedi, «Ey yazıq, niyə gəlmisən?
Burdan dönmək yoxdu, ölməlisən sən!»
«Sözə nə hacət var, danışma hədə,»
Kim ölür, kim qalar, döyüş həll edər.»
Dərhal silahlanıb div ata mindi,
Bir döyüş başlandı, təsvir çətindi.
Vuruş davam etdi bir neçə saat,
Nizə, qılınc, qalxan olmuşdu bərbad.
Axırda toppuzu qaldırıb İqbal
Divin tərəpindən çırpıb dedi, al!
Divin tük ürpədən səsi ucaldı,
Atından yıxılıb yerində qaldı.
İqbal atdan enib kəsdi yanını,
Xəncərlə işləyib aldı canını.
Möhkəm bir yorğunluq olsa da canda,
Qələbə sevinci gəzirdi qanda.

Hər kəsə məlumdu, düşünmə dərin,
Qələbə deyilən şirindi, şirin.
İqbal ordan durub bir baş yönəldi,
Həmin alaçıqın yanına gəldi.
Bir qız çıxdı ordan bu dəfə çölə;
Yemə, içmə, ancaq tamaşa elə.
Elə bir gözəl ki, al yanaqlıdı,
Cüt qara xallıdı, tər buxaqlıdı.
Gül ləçəyi kimi əlvən dodaqlar
Deyərdin bu saat alışıb yanar.
Saçları xurmayı, gözləri ala,
Qaşları qaytan tək, bənzər hilala.
Onun dik döşləri deyirdi gəl, gəl;
Cavanlıq, gözəllik, yoxdursa əngəl
Gərək belə yerdə gəlsin məhəbbət.
O ali duyğular gəlmədi fəqət.
İqbal salamladı qızı ürəkdən,
Söylədi, «gəl mənə bir bacı ol sən.
Nağıl et başından gəlib keçəni;
Tale bura necə atıbdı səni?»
İqbal öyrəndi ki, bu div yönəlib,
Qızı uzaqlardan qaçırıb gəlib.
Bir ay gözləyib ki, qız yola gəlsin,
Ona arvad olsun, işlər düzəlsin.
Möhlət qırx gün imiş, şükür, bitməyib,
Gedib cəhənnəmə, kama yetməyib.
Bildi ki, bu divlər üç qardaş olub;
Qara Divin bəxti bu sayaq solub.
Sarı Div adlanır ortancıl qardaş,
Böyüyü Ağ Divdi, hər cəhətdən baş.
Çox da uzaqlarda yaşamır onlar,
Yarım gün, bir günlük məsafə olar.
Divlər ölkəsidi həmin bu yerlər,
Hələ burdan geri dönməyib bir ər.

İqbal duyurdu ki, yaxındı məqsəd,
Əsil istəyinə yetər nəhayət.
Qız ona dedi ki, «İndi gərək sən,
Məni də götürüb yola düşəsən.
Bu divin çox zəngin xəzinəsi var,
Nə qədər bacarsan yığışdır apar.
O biri qardaşlar tutmamış xəbər,
Tez gedək, bəlkə də qazandıq zəfər.
Bəlkə insanlara qovuşa bildik,
Onda bil, cahana yenidən gəldik».
«Əfsus, bir iş üçün mən səfərbərəm,
Sənin dediyini edə bilmərəm.
İstəyim burdadı, söyləyir ürək,
Divlər ölkəsini dolaşım gərək.
Ya öz məqsədimə gedib çataram,
Ya da əbədilik burda yataram».

İqbal o gecəlik orada qaldı,
İstirahət edib dincini aldı.
Səhər xəzinədən silahlar seçdi,
Qızın gətirdiyi şərbəti içdi,
Söylədi, «ey gözəl, yola sal məni,
Dua et, tez tapım, yenim düşməni.
Bir-iki həftəyə dönməsəm geri,
Bil ki, azalıbdı dostunun biri».
İqbal mahmızladı yenə atını,
Yenə ələ aldı yolun qatını.
Günortaya yaxın, gördü uzaqdan,
Çox iri alaçıq dayanıb əl'an.
Bildiyi, Sarı Divin yeri ordadı,
Düşündü, görəsən özü hardadı?
Qorxusuz, ürküsüz ora yönəldi,
Tamam alaçığın önünə gəldi.
Gördü alaçıqda oturub bir qız,

Ona tay olardı pərilər yalnız.
Nöqsansız gözəllik cəm idi onda,
Bəlkə də, tək idi bütün cahanda.
Sanki mərmər idi əllər, ayaqlar.
O, cansız daşı da edib bəxtiyar,
Eşqiylə döndərib insan edərdi;
Ona vurğun kəsin daha nə dərdi?!
İqbalı görən tək durdu yerindən,
Heyrətlə soruşdu: «Söylə, kimsən sən?
Göydənmi düşmüşən, sən ey igid ər?
Sarı Div ovdadı, indicə gələr,
Axıdar günahsız qızıl qanını;
Neçə pəhləvanın alıb canını.
Arxada Qara Div məskən salıbdı,
Qabaq tərəfisə Ağ Div alıbdı.
Sağ qalmağa yoxdu imkanın sənin,
Ömürlük əsirəm mən də ki, yə'qin».
İqbal söylədi ki, «Nahaqdı təşviş,
Tədbirlə yoluna qoyulur hər iş.
Yaxşı olardı ki, dincəlim bir az,
Döyüş başlamamış əsla pis olmaz.
Çəkilmə bir yana, uzanım yatım,
Sarı Div gələndə oyadar atım».

Axşama az qalmış Sarı Div gəldi,
Dəli nə'rələri göyə yüksəldi.
Onun hər çiyində bir maral vardı,
Kim görsə qorxudan donub qalardı.
Ancaq ki, İqbal da mətindi, mətin,
Düşündü, «nə qədər olsa da çətin
Yenə bu döyüşü udmalıyam mən,
Ümidlə yolumu gözləyir vətən».
Elə aralıdan görüncə onu,
Sarı Div sevinclə söylədi bunu:

- Qismətımə adam gəlib,
Yağlı-yağlı badam gəlib.
Quş da olsa uça bilməz,
Əllərimdən qaça bilməz.
İndi taxıb şişlərimə,
Çəkəcəyəm dişlərimə.

Odur, vuruşmağa başladı onlar,
Torpaq ayaq altda ağıladı zar-zar.
Silahlar qırılıb düşdü bir yana,
Yavaş-yavaş onlar batırdı qana.
Gah onun, gah bunun dizi kotan tək
Yerin sinəsini yarırdı gerçək.
Yungulcə yaralar alsa da onlar,
Tale heç birinə olmayırdı yar.
Gecə yarıyadək çəkdi bu halət,
Hərəsi bir yana getdi nəhayət.
Əldən düşmüşdülər, bir az yatdılar,
Səhəri quşları tez oyatdılar;
Yenə əlbəyaxa oldular onlar,
İşləndi nə qədər gizlində fənd var.
Elə ki, yuxudan oyandı Günəş,
Üfüqdən onlara boylandı Günəş
Yeni təpər gəldi İqbala o an,
Dedi, «Ey Sarı Div, verməlisən can!»
Yalın əllə vurub döşünü yardı,
Çəkib ürəyini çölə çıxardı.
Çöküb sinəsinə canını aldı,
İqbal görünməmiş qələbə çaldı.

Bu qız da dedi ki, «tez ol qayıdaq,
Ağ Div gəlib sənə çəkəsidi dağ.
O bundan neçə qat güclüdü, inan,

Onun qarşısında bir heçdi insan.
Tale iki dəfə yar olub sənə,
Bəxtini sınağa gətirmə yenə!»
İqbal az eşitdi, qız desə də çox,
Köhlənini minib süzdü, sanki ox.
Az getdi, çox getdi, axşama yaxın
Ağ Div məskəninə oldu lap yaxın.
Gördü ki, dağ boyda bir alaçıq var,
Çapıb düz önündə o tutanda qərar,
Eşitdi, xorultu gəlir oradan;
Anladı ki, Ağ Div yatır bu zaman.
Yan edib qorxunu girdi içəri,
Ağ Div uzanmışdı arxası bəri.
O yanda durmuşdu ay üzlü bir qız;
Təəccüb var idi üzündə yalnız.
Əvvəl qız dilləndi, «Söylə görüm sən,
Göydən enib gəldin, ya çıxdın yerdən?
Bura qatır gəlsə dırnaqsız qalar,
Quş uçmaq istəsə cüt qanad salar.
Burdan əjdahalar uçub yan keçir,
Şeytan özü belə ayrı yol seçir.
Qara Div, Sarı Div hardaydı ki, sən
Ağ Div məskəninə keçə bilmisən?»
İqbal nağıl etdi olub keçəni,
Dedi ki, «Bir məqsəd gəzdirir məni;
Məqsədim budur ki, gətirim ələ
Qızıl Xoruz, Fərə, bir də piyalə».
Qız söylədi, «bu iş çətindir, çətin,
Qoy qələbə olsun sənin qismətin.
Tilsimli bir bağda saxlanırlar onlar,
Nə deyim, bəlkə də bəxin oldu yar.
Çox uzaqda deyil istədiyin bağ,
Ancaq ordan heç kəs qayıtmayıb sağ.
Sənin əlindədi Ağ Divin canı,

Onsuz da bunların halaldı qanı.
Sındır o şüşəni, öldür o quşu,
Qoy ölsün özünə gəlməmiş huşu.
Al məni tərkinə, qayıdaq gedək,
Bu mənfur yerləri tezcə tərək edək.»
«Gözəl qız, namərdlik gəlməz əlimdən,
Döyüşdə qələbə çalmalıyam mən!»
«Onda gəl döyüşü qoyaq bir yana,
Əvvəlcə bəxtini get bağda sına.
O iş tələb edir çox böyük hünər,
Mən sənə məsləhət verərəm, ey ər!
Bir yolluq yadından çıxar qorxunu,
İş bitənə qədər unutma bunu.
Elə ki, kəməndlə keçdin hasardan
Bağ dilə gələcək elə həmə an.
Çiçək də, meyvə də, daş da, torpaq da,
Ağaclarda olan hər bir yarpaq da.
Dəhşətli səslərə fikir vermə sən;
Bağın ortasına gərək gedəsən.
Orda görəcəksən bir nar ağacı,
Göylərə yüksəlib ağacın tacı.
Zirvədə bircə nar bitibdi əl'an,
Onu bircə oxla gərək salasan.
Onun şirəsiylə yuyarsan oxu,
Gözlə o vaxt səni tutmasın yuxu.
Ordan yollanarsan bağın sonuna,
Bil ki, əsil hünər gərəkdi buna.
Bir əjdaha var ki, çimçəşir ürək,
Hücuma keçəcək səni görən tək.
Şirəli ox ilə, bax elə o an,
Onu tək gözündən gərək vurasan.
Bacarsan əjdaha alışıb yanar,
Hər şey sakitləşər, tilsim də sınar.
Gəzdiyin şeyləri taparsan asan,

Qoy yaradan sənə yar olsun hər an!»

Vaxtı itirmədən minib atına
İqbal yenə düşdü yolun qatına.
Bağ görünən zaman düşündü ki, mən
Yüz ölçüb bir biçim hər şeyi hökmən.
Gərək necə olsa qələbə çalım,
Gəzdiyim şeyləri tilsimdən alım.
Hər işi fikrində eylədi təkrar;
Ehtiyatlı kəsə tale olur yar!
Qızın göstərdiyi yolla gedildi,
Hər şey qaydasınca icra edildi.
Əjdaha alışıb tilsim sınaq tək
Min yol gözəlləşdi hər gül, hər çiçək.
Sonra İqbal bağı gəzib dolandı,
Bir qızıl hücrədə gəlib dayandı.
Gördü Qızıl Xoruz, Fərə, Piyalə
Bənzəyir füsünkar, şirin xəyalə.
Xeyle baxdı, sonra onları aldı
Orda olan qızıl qəfəsə saldı.
Artıq ləngiməyin yox idi yeri,
Gün batana qədər qayıtdı geri.

İqbal qıza dedi, - Tez oyat onu,
Görək nə olacaq bu işin sonu.
Qismətsə sonuncu sınaqdan çıxım,
Təkbətək döyüşdə Ağ Divi yığım, -
- Ey oğlan, istəyin hədərdir, hədər,
Gərək gözləyəsən durana qədər.

Üç gündü qırx günlük yuxuya gedib,
Elə hesab et ki, ömrü tərki edib.
İstər başını kəs, oyanan deyil,
Otuz yeddi gün də yatasıdır, bil!
Yaxşısı budur ki, duraq yığışaq
Burdan uzaqlaşaq, gəl Allaha bax! -
İqbal qələm alıb bir namə yazdı,
Yatanın başının üstündən asdı,
Orda deyilirdi, filankəsəm mən,
Gəldim məskəninə filan ölkədən.
İki qadaşının mərdi-mərdana
Təkbətək döyüşdə batırdım qana.
Sehirli bağında tilsimi yardım,
Qızıl mö'cüzəni geri apardım.

Sonra yola düşdü İqbal ilə qız,
Məqsəd tez getməkdi bu zaman yalnız.
Bir az getmişdilər səs düşdü çölə;
Dönüb baxdılar ki, bu nədir belə?
Alaçığa tərəf bir Div gəlirdi,
Çəkdiyi hər nəre qulaq dəlirdi.
Qız dedi: «Bilirəm o nəyə gəlir;
Xəbər tutubdu ki, Ağ Div dincəlidir.
Neçə zamandı ki, düşməndi ona,
İndi qəsd edəcək o yatan cana.
Bizə nə dəxli var, getməliyik biz,
Rahat olacaqdır daha qəlbimiz.»
İqbal söylədi ki, «bu nahaq qana
Yol verə bilmərəm, sığmır vicdana.
Otur buradaca gözlə sən məni,
Gedim başa salım alçaq düşməni.»
Söz silahın idi, başlandı dava,
Qalxan toz-dumandan qaraldı hava.
Bu qoca dünyada bir qayda da var,

Əqidəli kəslər qələbə çalar.
Deməli İqbal da qələbə çaldı,
O namərd divin də canını aldı.
İşini qurtarıb dönəndə geri
Ölənin köksündə qaldı xəncəri.
Daha dayanmayıb, onlar çaparaq,
Hər gün adladılar neçə dərə, dağ.
İkinci qızı da alıb gəldilər,
O gün də nə durub nə dincəldilər.
Axır Qara Divin göründü yeri,
Çöldə gözləyirdi onları Pəri.
Hər üçü yetişib atdan düşdülər,
Qızlar sevinc ilə hey öpüşdülər.
Pəri sığınmışdı İqbala bir an,
Qızın gözlərinə baxdığı zaman
Elə bil qəlbində nəsə oyandı;
Oxucum, yəqin ki, mətləb əyandı...

Dərələrdə sel oldular,
Təpələrdə yel oldular.
Tufan kimi coşub, əsib,
Gündə neçə mənzil kəsib
At sürdülər onlar birbaş.
Yerindəydi yazılı daş.

İqbal üzükləri yoxladı əvvəl,
Gördü yerindədi onlar əlbəəl.
Sonra qızlar üçün bir koma qurdu,
Səhər hazır olub yol üstə durdu.
Qızlara dedi ki: «Əmr edir ürək,

İndi qardaşları axtarım gərək».
O, gözdən itincə qızlar əl etdi,
İqbal əvvəl orta çığırla getdi.
Bir kəndə yetişdi axşama yaxın,
Gördü ki, adamlar eyləyib axın
Kəndin o başına doğru gedirlər.
Öyrəndi ki, orda alver edirlər.
Qul alverçiləri gəlibdi kəndə,
Satırlar, hər kim ki, düşübdü bəndə.
Gördü qardaşı da satılır, quldu.
Bu yerdə insanın köməyi puldu.
Sən demə quldurlar onu tutublar,
Qul alverçisinə sonra satıblar.
Qiymətini saydı, verib götürdü,
Hər nə lazımdısa alıb gətirdi.
Onu geyindirdi şah oğlu kimi;
Balıq çətin bilə, xaliq bildimi?!
Qardaşlar atlanıb döndülər geri,
Asanca tapdılar daş olan yeri.
İqbal qardaşını orda qoyaraq,
İndi də sol yolla getdi çaparaq.

Elə çox getmədi o əhli hünər,
Qarşıda göründü kiçik bir şəhər.
Gəzə-gəzə gəlib çıxdı meydana,
Atdan düşüb onu çəkdi bir yana.
Ordan aşxanaya istədi getsin,
Həm də qardaşını bir soraq etsin.
Elə ki, önünə qoydular aşı,
Xörəkpaylayandı gördü qardaşı.
Öpdü qardaşını İqbal o ki var,
Aydındı, yeməyi unutdu onlar.

Daha nə durdular, nə dincəldilər,
Atlanıb bir başa geri gəldilər.
Nəhayət, yenə də cəm idi onlar,
Bəxtiyar olmuşdu İqbal, bəxtiyar!

Nağılın gödəyi, yığışdı onlar,
Böyük el yoluna sığışdı onlar.
İqbal damağı çağ qabaqda gedir,
Hərdən Pəri ilə dilxoşluq edir,
Hay vurub, qıy vurub ceyran vururdu,
Hər bulaq başında məclis qururdu.
Vətən deyən yolun ağında idi,
Ömrünün ən xoşbəxt çağında idi.

Həyatda heç bir yol deyildir rəvan,
Neçə əngəl çıxır qarşıya hər an.
Az dinib danışır ortancıl qardaş,
Böyük də elə bil qara daşdı, daş.
Qaradinməzliyi ediblər peşə;
Bu hərdən İqbalı salır təşvişə.
İstəyir onlar da sevinsin, gülsün,
Həyat deyilənin qədrini bilsin...

Həsəd didib tökür böyük qardaşı,
İqbalı görəndə ağrıyır başı.
Pəri İqbal ilə danışan zaman
Zülmətə bürünür gözündə cahan.
Kin onun qanına sirayət edir,
Hər gün bir az daha dərinə gedir.
«İqbal şah olacaq geri dönən tək,
Heç buna dözərmə sinəmdə ürək?
Hamı təkcə ona «əhsən» deyəcək,

Üzə gülüb, dalda məni söyəcək.
Yaxşısı budur ki, dönməyim evə,
Qayıdıb yem olum qara bir divə».

İndi də yönələk bu yana bir baş,
Görək nə haldadı ortancıl qardaş.
Yaman ağır gəlir öz halı ona,
Yanır əsir düşüb qul olduğuna;
«Düzdü, bunu hələ bilməyir heç kəs,
İqbal danışmasa heç vaxt da bilməz.
Bəlkə danışacaq o bir gün bunu,
Biabır edəcək hər yerdə onu».
Hərdən İqbal ilə qarşı gələndə,
Xüsusən də İqbal deyib güləndə
Sanır ki, üzündə bir istehza var;
Xain xoflu olar, – deyib atalar.
Bədbəxt öz-özünə kinlənir hər gün,
Qəzəb ürəyində bağlayır düyün...

Gündə neçə mənzil qırırlar onlar,
Axı irəlində bir illik yol var.
İqbal deyib gülür, öz işindədi,
Möhkəm, mərd-mərdənə yerləşindədi.
Oğlan kimi qıvraq Pəri, o şeytan,
Hərdən irəliyə çapdığı zaman
İqbal şahin kimi üstünü alır,
Bir qədər onunla təklikdə qalır.
Bu vaxt atmacalar, sözlər danışır,
Ya da, öz dilində gözlər danışır.
Arxada qardaşlar elə bu zaman,
Köhlən atlarını sürüb yanbayan

Nəsə xosunlaşır, hey danışirlar;
Ey qara ürəklər, sizə olsun ar!
Bir dəfə yenə də belə məqamda
Böyük söylədi ki, «Dözüm yox canda,
Nə qədər dünyada İqbal olsa sağ
Bizə ləyaqətli yer olmayacaq».
Ortancılın tamam dəyişir halı:
«Ayrı əlac yoxdu, bəlkə İqbalı...»
Sözün gerisini gözlər danışdı;
Bu da insanlara çoxdan tanışdı...

Bir yay günü idi, ötmüşdü bahar,
Sonsuz bir səhradan keçirdi onlar.
Çıxdı yollarına dərin bir quyu,
Ancaq görünmürdü dibində suyu.
Qızlar bir tərəfdə düşərgə saldı,
Üç qardaş quyunun başını aldı.
Böyük qardaş dedi: «Düşüb qazaram,
Bəlkə su bəxş edib quyu oldu ram».
İqbal söylədi ki, «Ağırdı bu iş,
Su üçün də qəti etməyin təşviş.
Artıq arxadadı, səhra qurtarır,
Yolumuz bəhrəli yerlərə varır.
Baxın, irəlində kollar görünür,
Hər yanı yamyaşıl yollar görünür,
Böyüksə dönmədi yenə sözündən.
İqbal təklif etdi: «Onda düşüm mən».
Əvvəldən tökmüşdü onlar tədbiri,
Fikir beləydi ki, kəsib kəndiri
Salsınlar quyuya, məhv olsun İqbal,
Murdar diləkləri olmasın xəyal.

Asan başa gəlir hər bir murdar iş,
Kəsdilər kəndiri, etmədən təşviş.
İqbal düşüb getdi şaraqhaşaraq,
Möhkəm əzilsə də sağ qaldı ancaq.
İtirib huşunu yazıq oldu lal,
Öldümü, qaldımı – çətin bir sual.
Qızlara dedilər: «Kəndir qırıldı,
Yazıq İqbal, düşüb quyuda qaldı.
Yəqin çoxdan ölüb, yoxdu səs, səmir,
Orda can sağ qalmaz, olsa da dəmir».
Güc ilə Pərinə alıb getdilər,
Sandılar, bu işi tamam etdilər.

Yenə gecə-gündüz yol gedirdilər,
Hər yol yolçusundan istəyir hünər.
Artıq çox da uzaq deyildi vətən.
İstərdim Pəridən bir az deyim mən.
O biri qızlar da çox çəkirdi dərd,
Pərinin kədəri tanımazdı hədd.
O sevincə həmdəm, o dilbər gözəl
Qüssənin əlində olmuşdu xəzəl.
Sevinc də, gülüş də yad idi ona,
Hərdən sanırdı ki, doyubdu cana.
Ancaq duyurdu ki, sağdı İqbalı,
Getmirdi gözündən onun xəyalı...

Qatillər qızları hədələdilər,
Ölümlə qorxudub belə dedilər:

«Orda səfər haqda biz hər nə desək,
Üçünüz də təsdiq eyləsin gərək.
Hər nə bilirsiniz çıxarın yaddan».
Qızlar razılaşdı, şirin olur can...

Nəhayət, vətənə yetişdi onlar,
Yaz uzaq deyildi, əriyirdi qar.
Artıq başlanırdı bahar bayramı,
Onları təbrikə gəlirdi hamı;
Ən böyük qələbə çalınmış idi,
Divlərdən mö'cüzə alınmış idi.
Sarayda böyük bir məclis quruldu,
Bol şərbət içildi, keflər duruldu,
Nəhayət Şah dedi, indi gərək siz
Bu şanlı səfərdən söyləyəsınız.
Onda böyük qardaş durub söz aldı,
Onun şərəfinə alqış ucaldı:
«Bir il gecə-gündüz yol oldu adət,
Divlər ölkəsinə çatdıq nəhayət.
Bir aqıl qocanın evinə gəldik,
Sırrı bağ hardadı, öyrənə bildik.
Zırpı bir div orda çəkirdi keşik,
Gözündən yayına bilməzdi pişik.
O bağa yol tapmaq boş bir xəyaldı,
Əlac orda yalnız qılınca qaldı.
Nə etmək, qorxunu atıb bir yana
Qəfil hücum etdik üçümüz ona.
Ehtiyatsız oldu İqbal nahaqdan,
Divə lazım idi ancaq bircə an.

Əyilib İqbalı əlinə aldı,
Qaldırıb hirs ilə torpağa çaldı.
İki gün vuruşduq, axır bir təhər
Nəfəsini kəsib qazandıq zəfər.
Gördük bağda bizim gəzdiyimiz var,
Bir də əsir idi orda bu qızlar.
İqbalı dəfn edib yola düzəldik,
Gördüyünüz kimi salamat gəldik».

Atalar bu sözü deməyib hədər,
Hər yerdə qoşadı sevinclə kədər.
Başa çatan kimi bahar bayramı,
Alıb qara geydi ölkədə hamı.
Duyan ürəklərdə məskən saldı qəm,
İqbala düz qırx gün tutuldu matəm.

Xeyli vaxt keçibdi o vaxtdan bəri,
Arxada qalıbdı matəm günləri.
Şaha gəlib çatdı belə bir xəbər;
Artıq böyük oğlun evlənmək istər.
Əsirlikdən gələn Pərini seçib,
Onsuz həyat yoxdu, deyə and içib.
Yox eləmək üçün bu intizarı
Yanına çağırırdı Şah cavanları.
Pəridən soruşdu, «Razısanmı sən?»
Pəri baş endirib dedi ürəkdən:
«E'tiraz etmirəm, bu şərtlə gərək
Əvvəl bu igidlə durub gülüşək.
Şah baba sağ olsun, belə əhdim var,
Məni yıxan igid olsun mənə yar».
Şahın əmri ilə açıldı meydan,

Ortaya çıxdılar onlar həməən an.
Oğlan çuxasını atdı bir yana,
Məsələ çox asan gəlirdi ona.
Heç kəs görmədi ki, nə təhər aldı
Pəri o bədbəxti torpağa saldı.
Oğlan cırnadı ki, bu hesab deyil,
Mən hazır deyildim, şahiddi bu el.
Pəri razılaşdı, onlar yenidən,
Sarmaşıb oldular vahid bir bədən.
Güləş xeyli çəkdi, nəhayət Pəri
Onun arxasına göstərdi yeri.
Şah dedi, «Bu gündən Pəri qızımdı,
Mənim istəklimdi, iki gözümdü,
Heç kəsdən olmasın gərək qorxusu,
Hamiya qanundu onun arzusu.»

Bunlar burda qalsın, indi sizə mən
Qayıdıb danışım bir az Ağ Divdən.
Elə ki, vaxt gəlib qırxda dayandı,
Ağ Div yuxusundan qalxıb oyandı.
Gördü sevimlisi yoxdu yanında,
Həm qəzəb, həm tələş gəzdi canında.
Ora-bura baxıb gördü naməni,
Düşündü, «Kim yada salıbdı məni?»
Naməni oxuyub ağladı zar-zar,
Onun naləsindən titrədi dağlar.
Qəzəblə hayqırıb çölə çıxarkən
Gördü ki, qapıda ölübdü düşmən.
Sinəsində qalmış xəncəri gördü,
Tələsik əyilib onu götürdü.
Onun dəstəyində oxudu, «İqbal».
Dolandı başında cürbəcür xəyal.
Ancaq dolaşıqdı düşüncələri;
Qardaşları yoxdu – biləndən bəri

Ürək sinəsində tapmırdı aram.
Deyirdi, bu işi belə qoymaram.
Özü də bilmədən nə üçün, birdən
Uçub göyə qalxdı durduğu yerdən.
Dəli nərələrlə dolandı bir an,
Sonra yerə dəydi elə bil zindan.
Diyirləndi yerdə o, yumaq kimi,
Hönkürüb ağladı bir uşaq kimi.
Bu hal neçə dəfə edildi təkrar;
Dünyada hər şeyin yəqin həddi var.
Bir az sakitləşdi Ağ Div nəhayət;
Həyat tələb edir, belədir adət.
Yavaş-yavaş ağı özünə gəldi,
Yıxıldığı yerdən durub dikəlidi.
Əvvəl istədi ki, divləri yığsın,
Bir an dayanmadan tez yola çıxsın.
O, bütün divlərin pənahı idi,
Divlər diyarının tək şahı idi.
İstədi dağıtsın, gedib o yeri,
Salamat qoymasın bircə nəfəri.
Yavaş-yavaş keçdi başının keyi,
Dərindən düşündü bir də hər şeyi;
«Nə üçün o məni öldürməyib bəs?
Şübhəsiz ki, bu iş deyildir əbəs.
Görüb ki, üstümə yeriyir düşmən,
Candan keçirmiş ki, qoy yaşayım mən.
Doğrudanmı belə mərdlik var onda;
Bilməzdim insanlıq qalıb insanda.
Necə əl qaldırım indi mən ona?
Hələlik bu işlər qalsın bir yana».

İndi də bir qədər bu yana gedək,
İqbal qalan yeri ziyarət edək.
İgid quyudadı, keçir iki gün,
Ayılıb qalıbdı xəyalı küskün.
Bir karvan keçirdi ordan bu zaman;
Bəxt oyaqsa xilas tapacaq insan.
Bir nəfər boylandı həmin quyuya,
Yəqin ki, ehtiyac var idi suya.
İnilti eşitdi kişi bu zaman,
Haraya səslədi hamını o an.
Alıb çıxardılar quyudan onu;
Taki yaxşı olsun yaxşının sonu.
Dəvənin üstündə rahat etdilər,
Yolçu yolda gərək, sürüb getdilər.
İqbal yavaş-yavaş özünə gəldi,
Heç bir ay keçməmiş durub düzəldi.
Mə'lum elədi ki, gedib bir zaman
Onun vətəninədən keçəcək karvan.
Az vaxtda İqbalın əqli, hünəri
Heyran eləmişdi hər bir nəfəri.
Tezliklə karvanın sevinci oldu;
Hörmətsiz insanlar bir qara puldu...

Gün o gün oldu ki, dostumuz İqbal
Yurduna yetişdi, olduqca xoşhal.
Şəhər kənarına yetişən zaman,
Hamıyla görüşüb çıxdı karvandan.
Qarşısına çıxan qapını döydü,
Ev yiyəsi gəldi, görsün nə küydü.
İqbal qonaq kimi bir yer istədi.
«Qonaq kəsin yeri gözüm üstədi»,
Deyərək, İqbalı evə saldılar.
Sonra gətirdilər ortaya nə var.
Bir az yeyib, içib oldular rahat,

Çəkdi söhbətləri bir neçə saat.

İqbal dedi:

«Qərib, həm də təkəm mən.
Gəlmişəm sizlərə uzaq ölkədən.
Deyirəm şəhərdə bir iş alaram,
Bacarsam yurd salıb burda qalaram».
Ev yiyəsi yaman sevindi buna,
Onun qərib, həm də tək olduğuna.
Hörmətlə söylədi:

«Mənə oğul ol!
Adi pınəçiyəm, bu sənətə dol.
Əzəldən qarıyla övladsızlıq biz,
Allah bilən yaxşı, budur bəxtimiz.
Bizi rədd eləmə, ey cavan oğlan,
Qoy oğul çiyində köçək dünyadan!»
İqbal razı olub qaldı orada,
İndi də gəl salağ Ağ Divi yada.

Aylar başa dolub olduqca fəsil,
Onlardan ortaya gəlmişdi bir il.
Bir az köhnəlmişdi Ağ Divin dərdi,
O bunda özgə cür dözümlü göstərdi.
Elə bil qəlbində əriyirdi qar,
Orda cücərirdi özgə duyğular.
Budur bax, o ova çıxandan bəri,
Yolunu gözləyir bir nazlı pəri.
Deyəsən əməlli vurulub ona,
Divlər diyarının böyük oğluna.
Baxma ki, Ağ Divin hünəri vardı,
O insan fe'lindən bir az qorxardı.
Tamam rəhmsizdi əvvəl insana,

İndi başqa cürə baxırdı ona.
Bir gün düşündü ki, gərək gedib mən
İqbalın elinə baş çəkim hökmən.
Görüm, doğrudanmı orda insanlar
Qeyrətlə, cür'ətlə, mərdliklə yaşar?!
Əgər tək-təkdirsə İqbal kimilər
Onların qədrini bilirmi bəşər?
Bəlkə tora salıb onu bədxahlar,
Bəlkə bir köməyə ehtiyacı var...
Qoyaq düşmənçilik qalsın bir yana,
Mən öz həyatımla borcluyam ona.
Gərək gedib tapım, sınaım onu,
Dəqiq tə'yin edim kim olduğunu.
Yazdığı naməyə layiqsə əgər,
Dostluq yaradarıq, əllər birləşər.

Bir gün Ağ Div səhər durdu yerindən,
Bir çağrış nə'rəsi çəkdi dərindən.
Divlər hər tərəfdən töküldü gəldi,
Bir gündə qırx minlik ordu düzəldi.
Sonra qanadlanıb qalxdılar göyə,
Uçub düzöldülər neçə cərgəyə.
Qara tufan kimi coşub əsdilər,
Bir gündə bir illik mənzil kəsdilər.
Gecə yetişdilər lazımı yerə,
Şəhər ətrafında endilər yerə.
Bir anda dövrəyə alındı şəhər,
Əhali yatırdı bundan bixəbər.

Elə ki, Gün doğdu, səhər açıldı,
Yenə göy üzünə nurlar saçıldı.
Şəhər əhli bundan xəbərdar oldu,
Qorxu ilə təşviş hər yerə doldu.

Qala divarına qalxdı Şah özü,
O canlı çəpəri görüncə gözü
Dinməyə bir sözü qalmaq daha,
Qəlbini bağladı yenə Allaha.
Bu vaxt Ağ Div özü gəldi irəli,
Dedi: «Dayanmayın elə qüssəli.
Dava məqsədiylə gəlməmişik biz,
Çoxdan yox olmuşdu yoxsa ölkəniz.
Qızıl mö'cüzəni gətirən qoçaq
Mənə söhbət üçün lazımdır ancaq».
Şah böyük oğluna baxdı bu zaman,
Gördü ki, qalmayıb o bədbəxtdə can.
Ortancıl qardaş da tapıldı gəldi,
Onun da sifəti san ki, xəzəldi.
Şahın əmri ilə onlar bir təhər
Ağ Divin önünə düşüb getdilər.
Qısa sorğu-sual eylədi aşkar,
Divlər diyarında olmayıb onlar.
Şah özü eşitdi sorğu-sualı,
Bildiyə, özgə olub İqbalın halı.
İki dar ağacı quruldu o an,
Saxta pəhləvanlar asıldı dardan.
Yaman qeyzə gəldi Ağ Div bu yerdə,
Üzünü şəhərə tutdu o bir də:
«Qorxmayın, gətirin o qəhrəmanı,
Sizə söz verirəm, sağ qalar canı.
Bilin, gözləyirəm səhərə qədər,
Yoxsa dağılacaq bir anda şəhər.

Şah halı pəjmürdə durub yönəldi,
Dərddən yana-yana saraya gəldi.
Gözündə deyildi nə el, nə şəhər,
O, yalnız İqbaldan istərdi xəbər.

İqbal gözləriylə gördü hər şeyi,
Yaman sızlasa da qəlbinin neyi,
Dinib danışmadı bu zaman ancaq,
Özünü bir az da saxladı dustaq.
Günəş öz yerini verəndə Aya
İqbal durub gəldi bir baş saraya.
Odur, gözətçilər onu gördülər,
Qaçıb bu xəbəri Şaha verdilər.
Onun qabağına Şah çıxdı özü,
Sanki işıqlandı qocanın gözü.
Saray bayram etdi səhərə qədər,
Duydular ki, xilas tapıbdı şəhər.
Günəş göz tikəndə yenə cahana
İqbal hünər ilə çıxdı meydana.
Dedi ki, «Ey Ağ Div, inanıram mən,
Dava etmək üçün gəlməmişən sən.
Demək xoş gəlmisən sən bizim elə!
Mənəm mö'cüzəni gətirən ələ.
Sorğu-sualına hazıram, hazır,
Bizim bu söhbəti tarixçi yazır».
- Niyə öldürmədin axı sən məni? -
- İgid vura bilməz yatan düşməni. -
- Düşmənimi niyə məhv elədin bəs? -
- Mərd heç bir namərdə güzəştə getməz. -
- Bəs bağda tilsimi nə sayaq qırdın? -
- Şirəli ox ilə gözümdən vurdum. -
- Hikmətli nə gördün bizim diyarda? -
- Yaxşı ilə yaman qoşadı orda.
Üç odunçu cavan gördüm əvvəl mən. -
- Söylə nə anladın sən o səhnədən? -
- Dünyanın dərini çəkən çəkəcək.
Aqıl ol sən onun ləzzətini çək.
Sonra da gördüm ki, durub üç qazan,

Belə anladım ki, gələr bir zaman
Tutar yer üzünü dostluq, səadət,
Bir-birinə kömək olar bir adət.
Uçan arabanı gördüm bir də mən;
Tərəqqi gələcək cahana hökmən.
İnsan yüksəklərə ucalacaqdır,
Yerdən də göydən də bac alacaqdır. -
- Sən şərəflə çıxdın bu imtahandan,
Sənsən yer üzünə bu gün şərəf, şan!
Mən indi anladım, gördüm müxtəsər,
Hər yerdə vuruşur xeyir ilə şər.
Şər deyilən ayaq almasın deyə,
Bəd əməl hökmüran olmasın deyə
Lazımdı birləşsin bütün yaxşılar,
Yoxsa gələndə deyil əbədi bahar.
Qoy indidən gəlsin sən deyən günlər,
Dost olub ayrılmaq, gəl ey igid ər.
Məndən bu tükləri alasan gərək,
Sənə lazım olsa əgər bir kömək,
Birini al yandır, elə həmə an,
Sənin qulluğunda olaram inan. -
İqbal dönə-dönə etdi təşəkkür,
Dedi, «Mö'cüzəni hədiyyə götür.
Qoy insan aqlının bu şah əsəri
Bəxşiş tək bəzəsin sizin elləri.
Divlər bir vaxt zorla almışdı onu,
Zaman ədalətlə həll edir bunu.
Ağ Div hədiyyəni İqbaldan aldı,
Əmr etdi qoşunu yol təbli çaldı.
Qalxıb ucaldılar buludlaradək;
«Yaxşı yol», deyirdi yerdə hər ürək.

Torpağa verildi o gün ölümlər,

Bayram paltarını geyindi şəhər.
Düz qırx günlük bir toy başlandı o gün,
Günlər bir-birindən gəlirdi üstün.
Məclisin şöherti İqballa Pəri
Hicran çəkmişdilər nə vaxtdan bəri.
Qırx gün tamam oldu. Şah etdi e'lan,
«Lazımdır ki, indi açılsın meydan.
Nisgilli qalmasın Pəridə ürək,
İndi bəylə gəlin güləşsin gərək.»
Hamı anladı ki, bu zarafatdı,
Pərinin könlündə özgə büsatdı.
Nəhayət bir-birə yetdi cavanlar,
Ömür başladılar azad, bəxtiyar
Şah ömrü dönmüşdü şəkərə, bala,
Tacını vermişdi çünki İqbala.
Onlar ömür sürüb keçdilər yerə,
Növbəti nəsillər başladı dövrə.

İşlədimi heç ağıl,
Axı qurtardı nağıl?
Göydən düşdü üç alma,
Dayan, əlinə alma.
Biri mənimdi şeksiz,
Səbr eləyin bir az siz.
Alma almasa əgər
Nağıl deyən inciyər.
Adət eləyib dişim,
Qalanla vardır işim.

111111247899

(11.12.1940)

421

REDAKTORDAN SON SÖZ ƏVƏZİ

Salam, əziz oxucu. «Dönər sənə elim, Göyçə» kitabı ilə Pənah Göyçə sizin görüşünüzdə gəlib. Gəlin əvvəlcə bu görüşün qədəmlərinin uğurlu olmasını, bununla yanaşı vətənimizin öz bütövlüyünə qovuşmasını diləyək. Qoy hər birimizin arzuları, istəkləri, hər bir diləyimiz vətənimizin ümumi problemlərinin həlli ilə uzlaşsın.

Şübhə yoxdur ki, bizim hər birimiz ümumbəşəri dəyərlərlə, insani keyfiyyətlərlə, daxilən, mənən zəngin olmaqla həyatımızı zənginləşdirə bilərik. Təqdim olunan «Dönər sənə elim, Göyçə» kitabı, yəni Pənah Göyçə əsərlərinin dördüncü cildi bizim maddi qidalardan daha çox ehtiyacımız olan mənəvi qidaya olan tələbatımızın ödənilməsində əhəmiyyətli yer tutacağına əminəm. Və gəlin Pənah Göyçədən bu sayaq ibrət alağ, xırdaca bir iş görən kimi lovğalanmayağ, qürrələnməyəğ:

Nə qədər böyükdü, qadirdi Allah,
İcazə verməsə açılmaz sabah;
Heç vaxt «mənəm» deyib lovğalanmasın,
Onun bircə qətrə nurudu Pənah.

Yaradanın bir zərrə nuru olan insanın dünyaya gəlişi barədə alimlər, üləmələr çox dəyərli fikirlər, hikmətlər qoyub getmişlər. Qayə nə qədər dərinədə, çətində olsa da, bir o qədər də üzdə, əyandadır. Görmək, duymaq, çatdırmaq lazımdır. Əsl zəngin həyat, insanda daim yaşamağ həvəsi, həyat eşqinin olmasındadır:

Hər qaranlıq gecə deyil,
Hər çənli dağ uca deyil;
Həyat eşqi varsa, insan
Yüz yaşda da qoca deyil.

Ürəkdən tutulmayan heç bir iş bar verməz, vaxtsız solar, vədəsiz saralar:

Ürək oxumursa, susursa bir an,
Ömrün göylərini boran, qar alır.
Deməli, həyatda yaşamır insan,
Hər arzu, diləyi solub sarılır.

Bu mənada Pənah Göyçə poeziyanın əfsunlu diliylə söylədiyi fikirlərə inanır. Biz də onların xəlqiliyinə, beləliklə də bəşəriyyətinə şübhə etmirik.

Hər yetirən sənə yarmı,
Pənah kimi vurğun varmı?
Nəğmə dildə doğularmı,
Gərək ürək dinə, dağlar!

Neynəyək ki, hərə gözəlliyi bir cür duyur, bir cür qəbul edir. Elə bunun özü bir sirdir, həm də rəngarəngdir, gözəldir. Gözəlliksə sərhədsiz, hüdudsuzdur. Onun dərəcəsi, hüdudu ölçülməz, ancaq hiss edilə, duyula bilər və bəzən aqıl olanların onu müqayisə etməyə imkanı olur:

Arzuya dön, güman olma,
Ümidə dön, uman olma...
Necə çətin olsa, yenə
Sən yaxşı ol, yaman olma.

Bəli, bütün gözəlliklərin başı, mayası yaxşılıqdır. Ürəkdən tutulan hər bir nəcib iş yaxşılığa, gözəlliyə xidmət edir. Gəl ki, hərdən tarix elə gətirir ki, vurğunu olduğun o gözəlliyin bir parçasından, cənnət parçasından yazmaq belə çətinləşir.

Bəxti daşa yaman dəydi,

Bülbülmən necə yazım?!
Xəzan vurdu, qəddin əydi,
Ah, gülümnən necə yazım?!

Şair ruhu azaddır deyiblər. Onları duymamaq, onlara toxunmaq özü bir işgəncə, özü bir zülmür.

Yaranışdan ruhum azad,
Hey sıxırdı onu həyat...
Dirəkləndi göyə fəryad,
Bu zülümnən necə yazım?!

Dilbər bahar, gələndə sən,
Zövq alırdım çiçəklərdən.
İndi oldum kəsövə tən,
De, külümnən necə yazım?!

Düşmən qansız, düşmən harın...
Yoxsa meydan oldu xarın?
Mən bu qönçə arzuların
Sünbülünən necə yazım?!...

Şair təbi, şair şövqü ən qəmgin, ən dar, çətin anlarda da öz qəlbinin siminə köklənir, sözünü deyir. Tale elə gətirib ki, bizə dərd üstünə dərd gəlir, özü də çox yüyrək. Birinin ardınca o biri tələsir. Amma bunun özündə də qəribəlik axtarmaq lazım deyil. Hələ o böyük tənəzzül müəyyən mənada davam edir. Görünür özünün tam sıxılma mərhələsinə hələ çatmayıb. Hamımız bilir ki, partlayışların miqyası qazların həddən artıq sıxılma dərəcəsi ilə ölçülür.

Effekt üçün əsas keyfiyyətdir, kəmiyyət yox. Ona görə də çətin anlarda əsas yük fərdlər üzərinə düşür. Bu təbiətin yazılmamış qanunudur:

Məni təşkil edən atomlar ki var,

Mövcuddur dünyanın lap əvvəlindən.
Məndən sonra yenə əbədi qalar,
Bu günsə mövcuddur formasında – Mən.

Adi atomların bu cür vəhdəti
Bir daha heç zaman cəmlənə bilməz.
Yenidən yaranmaq olmayıb qəti;
Dolan bu dünyanı, başdan başa gəz.

Kimyaçı, şair Pənah Göyçənin bu sözlərində hansı həqiqətlərin dayandığını hələ çox tədqiqat işlərinin nəticəsində görə biləcəyik. Mən payıma düşəndən deyim ki, bu əsl həyat uğrunda mübarizənin bir elmi-poetik düsturudur. Yaranışından hər kəs, hər canlı yaşamaq uğrunda mübarizə edir. İnsan bir də ona görə yer üzünə əşrəfdir ki, həm yaşayır, həm yaşadır. Bu hiss heç vaxt onu tərk etmir.

Beləcə ömr edər, bilmərik ki biz,
Necə saralmışıq, necə solmuşuq.
Ancaq iftixarla vurur qəlbimiz,
Bir də baxarıq ki, baba olmuşuq.

Övladı qorumaq, ona məhəbbət
Dünyada ən dərin mənadı düzü.
Yoxsa məhv olardı, qalmazdı xilqət,
Ən böyük dahidi həyatın özü!

Bəli, Həyatın şah əsəri insandır. Həyat dedikdə, təbii ki, gündəlik gün-güzəran, qayğılarından söhbət getmir, böyük mənada Yaradandan danışılır. Şairləri, söz-sənət adamlarını bəzən Tanrının yerdəki nümayəndələri hesab edirlər. Bu çox vaxt onların sənətinə yüksək qiymət vermək istəyindən irəli gəlir. Təbii ki, şairlik elə yüksək məqamdır ki, ora iddialı olanları, ancaq onların sənəti yüksəldə bilər. Bu ali məqama yetmək üçün şairliyin özünün mərtəbələrə bölünməsi şərhini Pənah Göyçə bəzən bu cür ifadə edir.

...Üç yerə bölünür şer yazanlar;
Birinci neçə ki, canında can var,
Təkcə duyğu üçün yazıb yaradır,
Elin nəzərində hörməti vardır.
Dadı, duzu, vəzni yeri yerində,
Hər şey aydın, aşkar, gəzmə dərində.
Ani ləzzət alır dinləyən kəslər,
Düşündürməz, nə də sabaha səslər.

İkinci isə

İkincilər yazır düşüncə üçün,
Könül, məsləhətədi sən onsuz keçin.
Duyğuya yad olur, qayəsi sərin,
Məna gizlədilir dərindən dərin.
Çətin yadda qalır, ağla batmayır,
Şəriyyəti, dadı, duzu çatmayır...

Üçüncü isə

...Onlar artıq deyil həyatda bir an,
Onların içindən çıxır komandan.
Özündə bir edib iki xisləti,
Sənətdə sözünü söyləyir qəti.
Heç kim beləsinə biganə olmaz,
Sənət gülşənindən kənardə qalmaz.
Onun yaratdığı, onun sənəti
Ürəkdən, beyindən alır xilqəti.
Belə sənətkarlar alnında qürur,
Zamanın, məkanın fəvqündə durur...

Və ona görə də

Onları oxuyan, dinləyən insan
Sanır ki, özüdür yazıb yaradan...

Elə bu səbəbdən də aydın, təmiz fikirlərin şəriyyətin gücü, dadı, duzu ilə çatdırılması Pənah Göyçə yaradıcılığının əsasını, qayəsini təşkil edir. Bəlkə bu quru səslənə bilər. Amma yazıb yaratdığına daim düzlük, təmizlik, saflıq imtahanından üzü ağ çıxmaq qayğısı ilə yanaşan Pənah Göyçə belə deyir:

Haqq var, ədalət var şəksiz, şübhəsiz
Cılız duyğulara yar olma, könül!
Elə yaşa, elə dolan, ol əziz
Elin nəzərində xar olma, könül!...

Elin nəzəri tərəzidir. O tərəzidə öz müsbət qiymətini alanlar daim yaşanılaçaqlar. Məncə, şair üçün ən böyük qiymət ona el şairi deyilməsidir. Bu status birbaşa ürəklərə, qəlblərə həkk olunur, özünə əbədi yer qazanır. Rəsmiyyətsiz filansız olan belə statusun qiyməti dünyalar qədər böyük olan məhəbbətlə ölçülür. Hansı ki, ona heç vaxt maddi qiymət vermək mümkün deyil.

Xalqdan onun şairi statusunu qazanmaq özlüyündə o deməkdir ki, şair tərədən-dırnağa, sümükdən iliyə-qana qədər etnik və milli zəmində dayansa da əslində, sözün əsl mənasında bəşəridir. Pənah Göyçə özü onu belə deyir:

Anam Göyçə fəxr eləsin,
Mən dünyanın balasıyam.
Hər bəşərin ürəyini
Sazım kimi çalasıyam.

İnsan doğulduğu, boya-başa çatdığı torpağa daim bağlı olur. Düzdür, bu hiss hər fərddə bir cür biruzə verilir. Amma əsas odur ki,

bu hiss az ya çox, hər bir kəsdə mövcuddur. Elə bu da insanı mənəvi cəhətdən səciyyələndirən bir keyfiyyətdir. Yəni bu tam təbii qarşılmalıdır. Çünki buna hamının mənəvi haqqı var. Bəs görəsən nədən insanlar bu gün də başqasının torpağına hələ də iddiaçı olurlar. Nə üçün bu qədər tarixi mərhələlərdən sonra da insanlar yerlərini səhv salırlar. Bu doğrudanmı sonsuzluğa qədər gedən bir proses olacaq, yoxsa tədricən sıradan çıxacaq. Hər halda, qloballaşmanın intibah dövründə belə problemlərin hələ də qalması çox qəribədir. Bu problemlərin dərinliyində duran səbəb və ya səbəblər nədir. Nə qədər düşündürücü olsa da, hər halda çox təəssüf ki, bu cür problemlər mövcuddur. Bizim üçün də sadalamaqla bitməyən problemlərimiz, vətənimizin bütövlüyü problemi var. Bu gün üstünü soyuq nəfəsli sazağın, şaxtanın qırovu örtmüş bir problemimiz, Göyçə boyda Göyçə problemimiz də var. Mən təsadüfən Göyçə boyda Göyçə problemimiz demədim. Doğrudan da itirəndən sonra, başımız soyuduqca bu cür itginin miqyasını anlamağa başlayırıq. Təkcə ərazi baxımından deyil, həm də bir müqəddəs «Ocaq»dan ayrı düşmüşük. Ərazi baxımından fərd olaraq dünyanın çox yerində məskunlaşmaq, yaşamaq olar. Amma ocaq o ocaq olmayacaq. Dilimiz görün necə zəngindir ki, bir «ocaq» kəlməsi ilə nə qədər mənəni ifadə edə bilirik. Ocaq vətəndir, torpaqdır, eldir, ailədir, ziyarətgahdır, sənətdir və s. Bütün dünya azərbaycanlıları Göyçə boyda ocaq itirdi. Mən hələ digər itirilən torpaqlarımızdan danışmıram. Yalnız təkcə Göyçə boyda itirilən ocağın miqyasını hətta sivilisasiyanın bu günkü texniki imkanları da müəyyənləşdirə bilməz.

Çox təəssüf ki, bu gün azərbaycan ədəbi mühiti itirilən torpaqların harayı ilə səsləşməli olur:

Ağıl necə kəssin bunu,
Yetmir sənə əlim, Göyçə!
Ayrılığın yoxmu sonu? –
Olmaz belə zülüm, Göyçə!

Əziz oxucu! Gəl biz də Göyçədən, və əlbəttə ki, onun ədəbi qüdrətindən söz açaq. İlk növbədə Göyçənin şairləri və aşıqları yada düşür. Şair dedikdə dünyanın hər yerində olduğu kimi Göyçədə də eyni anlama gəlinir. Amma aşıq dedikdə bu çox geniş bir fəaliyyət tutumu olan bir cərəyan kimi təsəvvür edilir. Aşıqlığın yüksək mərtəbəsinə yetmək dedikdə isə xüsusi bir əlçatmazlığın, ilahiliyin maddi vəhdətini görürük.

Heç bir savadı olmayan Dədə Ələsgər barədə kimlər söz deməyib, kimlər bu möcüzə qarşısında ovsunlanmayıb:

Neçə ki, dünya var təzədi, tərđi,
Zamandan bac aldı Aşıq Ələsgər!
Amalı bəşərđi, eşqi bəşərđi,
Pisliklə öc oldu Aşıq Ələsgər!

Azmanlara layiq bir ömür sürdü,
İlhamı alınmaz qalalar qurdu.
Nə məktəb tanıdı, nə kitab gördü,
Fəhmiylə ucaldı Aşıq Ələsgər!

Qoşma şeriyətdə bir kainatdı,
Onunla çoxları ad-sana çatdı.
Pənah, neçələri yazdı, yaratdı,
Ancaq ki, tac aldı Aşıq Ələsgər!

Baxın, sadə bir kəndli baba, savadsız bir insan. Amma o bucaqda yox, ocaqda böyüyüb. O, ilahinin bir türk dünyasına verdiyi qüdrət idi. Bir tərəfdən də haqq aşığı olmaq insanın istəyi ilə deyil axı. Bəstəçi, çalğıçı, ifaçı, dastançı (nağılçı), şair, söz ustası (aktyor, quruluşçu recissor), tənqid və təbliğatçı (aşiq gördüyünü çağırır), məclisi idarə etmək, telepatiya və s. sənət və keyfiyyətləri toplu halında öz şəxsində birləşdirən fərd Haqq Aşığı adlandırıla bilər. Bu da bir çox bəşəri, dəyərli keyfiyyətlər kimi bizim payımıza düşüb.

Atalar sözüdür, oğru elə bağırdı ki, doğrunun bağı yarıldı. İndi biz də həmin doğruların gününə düşmüşük. Kiçik bir şeyin üstündə elə hay-küy qaldırırlar ki. Amma biz öz aləmimizdəyik, bizə gec gəlib çatır. Bəlkə elə belə olmağı yaxşıdır. Qoy, məsələn, erməni avantüristləri dünyanı ayağa qaldırınsınlar, hay-küy salsınlar. Biz isə sadəcə olaraq dünyanı bizimlə tanış olmağa dəvət edək. Qoy özləri görsün, heyrətlənsin və kimin tərəfində dayanmağı aydınlaşdırsın. Bu qədər potensialı olan xalq da darda qala bilərmə? Əlbəttə yox.

Gəlin Pənah Göyçənin Ulu Göyçəmizdə baş vermiş bir ibrətamiz hadisədən bəhs edən, «Bu dağlar, ulu dağlar» əsərindəki bir neçə məqama xüsusi diqqət yetirək. Bu əsərdə çox məsələlərə, xüsusən ədalətin meyarlarına tez-tez rast gəlinir.

Diqqət yetirsək görürük ki, xalqımızın ürək açıqlığını, könül toxluğunu, sədaqətini müəllif necə də poetik ifadələrlə göstərir. Belə ki, oğrulara layiqli cavab verən oğlunu ana görün necə məzəmət edir:

- Heç bilirsən necə günah etmişən?
Bir dənə çər dəymiş yabı üçün sən
Üç adam etmişən qanına qəltan;
İnsafi dövlətə satarmı insan?! -

Sonra da o oğrulara necə ürəklə, həvəslə qayğı göstərir:

Ana oğruların könlünü aldı,
Əzilmiş yerlərə təpitmə saldı.
Yedirdi, yer salıb yerbəyər etdi,
Onlar rahatlanıb yuxuya getdi.
Sanki qulluq etdi oğlanlarına,
Nə qədər böyükdü ürəyin, Ana!

Jənnət anaların ayaqları altındadır. Peyğəmbərimizin analara verdiyi bu yüksək qiymət bir daha öz poetik təsdiqini tapır. Görün, bir ana kimi necə yüksək mərtəbəyə yüksələsən ki, oğrunu tam təmənnəsiz olaraq qonaq edəsən və təbii ki, övladları bu işə sevinə və can-başla onlara xidmət edə:

Qonaq bu yerlərdə evin Allahı,
Mütləq bağışlanar varsa günahı.

Həm də ona görə bağışlanar ki, müsbət mənada bağışlamaq və darda qalana kömək etmək üçün qonaq statusu bir bəhanə olar. Qonaq isə paylı-püşlü yola salınar:

- Sizindi bu sürü, altmış qoyun var,
Götürün, anamdan bəxşişdir onlar.

Baxın, bütün bunlardan sonra, müqəddəs ananın övladları ərklə oğruları düz yola, halallığa dəvət edir:

Atın bu sənəti, düzəlin yola,
Siz də halal olun, uğurlar ola! –

Əslində burada qeyri-adi heç nə yoxdur. İnsanların bir-birinə kömək, həyan olmasında nə qəribəlik ola bilər ki. Mən inanıram ki, dünyanın çox yerində bu cür hadisələrə rast gəlmək olar. Əslində belə də olmalıdır. Çünki, insanlıq, elə dinimiz də bunu insanlardan istəyir. İnanıram ki, digər dünyəvi dinlərdə də insanlardan bu cür münasibət istənilir. Ancaq çox təəssüf ki, sıx-sıx hallarda bəşər övladı ədalətli olmalı olduğunu unudur və ya ən azı buna cəhd belə göstərmir. Bələlər buradan, bu cür münasibətlərdən doğur. Bəzən, xırda, fərdlərin bir-birinə ədalətsiz münasibətindən böyük fəsadlar törənir. Bir də görürsən, kimsə digər millətdən olan bir nəfərin mənfəi keyfiyyətlərini qabartmaqla bütövlükdə həmin millətə qarşı fikir formalaşdırır. Görün, bir fərdin adi məsuliyyətsizliyi sonda hansı

fəsadlar törədə bilər. Odur ki, dünyamızın yaşaması üçün ən azı bir-birimizə münasibətdə səmimi olmalıyıq. Haqsızlığı qəti olaraq rədd etməliyik. Göyçəmiz də haqsızlığın qurbanı oldu. O, digər torpaqlarımız kimi bizim boynumuza özü boyda yük qoyub. İstəsək də, istəməsək də bu yük bizim taleyimizə yazılıb. Onu çəkmək, torpaqlarımızı dardan qurtarmaq missiyası hər bir fərdin borcudur. Önəmli deyil ki, kim dünyanın harasında, hansı cəmiyyətdə yaşayır. Önəmli odur ki, haqsızlığa qarşı mübarizədə biz öndə olmalıyıq. Yeri gələndə böyüklük edib kimlərinsə günahından da keçməyi bacarmalıyıq.

Gözəldən gözəl, göyçəkdən göyçək Göyçəmiz dilimizin ən şirin sözü, ayna tək, şüşə tək pak Şuşamız sözüümüzün ən şirindir. Təbrizin dar, dolanbadolan küçələrindən isə üzü Göyçəmizə doğru zində qalan Göyçənin azad ruhlu oğlu Pənah Göyçənin bu misraları səslənir:

Şanlı keçmişimdi, al sabahımdı,
Canım-ciyərimdi, gözümdü Göyçə.
Qibləmdi, Məkkəmdi, - məbədğahımdı,
Dilimdə ən şirin sözümdü Göyçə.

Əziz oxucu! Gəlin bu görüşümüzü də yekunlaşdıraq. Sizinlə bir daha görüşmək arzu ilə sağıllaşırım və mən də çoxsaylı oxucuları kimi Panah Göyçənin bu ümidinə, inamına qoşuluram:

Pənah, hicran bitər bir gün,
İlim-ilim itər bir gün.
Qara bulud ötər bir gün,
Dönər sənə elim, Göyçə!

RAFAIL ƏLƏSOV

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Ön söz əvəzi	3
Minacat	9
Nət	12
GƏRAYLILAR	14
QOŞMALAR	44
QƏZƏLLƏR	115
BEŞLIKLƏR	124
MÜXTƏLİF ŞERLƏR	145
SƏSLƏŞMƏLƏR	185
BAYATILAR	196
RÜBAILƏR	215
POEMALAR	245
ƏFSANƏLƏR, NAĞILLAR	362